ښځه
کورنۍ
او ټولنه

پوهاند رازقي نړیوال

۱۳۹۴ لمریز کال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه، کورنۍ او ټولنه

پوهاند رازقي نړيوال

۱۳۹۴ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: ښځه، کورنۍ او ټولنه

لیکوال: پوهاند رازقي نړیوال

خپروندی: د افغانستان ملي تحریک، فرهنګي څانګه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

کمپوزګر: عبدالواسع تره خېل

ډیزاینګر: ضیاء ساپی

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپکال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۳۵)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

ګڼه	عنوان	مخ
۱	تقریظ	
۲	سریزه	۱
۳	د مور د ګرانښت په وړاندې دهغې درنښت	۵
۴	دمور د حقوقو درناوی اسلامي فریضه ده	۷
۵	د کورنۍ تاوتریخوالي یو لامل د نه رضایت ودونه دی	۹
۶	د ښځو په وړاندې تاوتریخوالی اوسنۍ نه، بلکې پخوانۍ پدېده ده	۱۱
۷	د مېړه او ښځې متقابله ژوره پېژندنه	۱۴
۸	د ښځو په مقابل کې د تاوتریخوالی د څرنګوالی بررسي	۱۹
۹	د سواد له نعمت څخه زموږ د ټولنې د ښځینه قشر بې برخې توب	۲۵
۱۰	د ښځې په ژوند کې د سولې اغیزمنتوب	۲۷
۱۱	په هرات کې په نشه ایزو توکو د ښځو روږدیتوب	۳۰
۱۲	په افغانستان کې پر ښځو د تاوتریخوالي بعدونه او رقمونه	۳۳
۱۳	د هېواد په یو لړ سیمو کې په ښځو د ډول ډول تاوتریخوالي څو بېلګې	۳۸
۱۴	په غرنیو کلیو (بانډو) کې د ښځو د ژوندانه د ښه والی چارې	۴۱
۱۵	د خپلواکۍ د بېرته اخېستلو په جګړو کې د افغاني میرمنو ویاړلې ونډه	۴۵
۱۶	د امیدوارۍ په وخت کې د ښځو خواړه	۴۸
۱۷	د مارچ اتمه د ښځو د نړیوال پیوستون ورځ	۵۱
۱۸	د کورنۍ په اقتصاد کې د ښځو ونډه	۵۲
۱۹	د واده یو شمېر ناوړه دودونه	۵۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰	مور د پوهانو له نظره	۵۷
۲۱	په لویه جرګه کې د ښځو ونډه	۵۹
۲۲	د انتخاباتو په پروسه کې د ښځو ونډه	۶۲
۲۳	په لویه جرګه کې د ښځینه استازو ویاړلی ګډون	۶۴
۲۴	ښځه او ټولنه	۶۶
۲۵	په کورني ژوند کې په سهوی قانع کېدل	۶۹
۲۶	د امیدوارو میرمنو په عضویت کې د © ویټامین کمښت	۷۰
۲۷	ښځه او عصبانیت	۷۲
۲۸	ښځه د عالمانو له نظره	۷۴
۲۹	د نړۍ دود پر دربمه برخه ړندې ښځې دی	۷۵
۳۰	په تخار کې ښځې د زور زیاتې په لمبو کې	۷۶
۳۱	د مور عاطفي مقام	۷۹
۳۲	په هرات کې د یوې نجلۍ وژنه	۸۲
۳۳	په هېواد کې د ښځې د لوړ مقام نمانځنه	۸۳
۳۴	په بشري ټولنو کې د ښځو ځلانده ونډه	۸۶
۳۵	په بشري تاریخ کې د ښځو د قهرمانانه مبارزو ځلانده بېلګه	۸۹
۳۶	د ښځې اجتماعي مقام	۹۰
۳۷	په راتلونکو انتخاباتو کې د زموږ د ټولنې د ښځو ونډه	۹۲
۳۸	د تاریخ د پاڼو په هیندارو کې د ښځو ټولنیزو ونډه	۹۴
۳۹	د ځان وژنې لاملونه او ډولونه	۹۷
۴۰	د ښځو او نارینه عاطفي مسایل	۹۹
۴۱	مور د ټولنې او حماسو جوړونکې	۱۰۰
۴۲	ښځه او دسترخوان	۱۰۳
۴۳	هوښیاره ښځه	۱۰۵
۴۴	ښځه د مېړه د شخصیت بشپړونکی	۱۰۸
۴۵	مقام مادر از نګاه دین مقدس اسلام	۱۱۱
۴۶	د ښځو اقتصادي خپلواکی	۱۱۲
۴۷	د مېړه او ښځې د ګډ ژوند د بري راز	۱۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۸	د نارینه له خوا پر ښځو، او د ښځو له خوا پر ښځو تاوتریخوالی	۱۱۷
۴۹	په افغانستان کې پر ښځو تاوتریخوالی، د یوې لویې زیان رسوونکې پدېدې په توګه	۱۲۱
۵۰	پر ښځو تاوتریخوالی یوه ناولې عمومي پدېده	۱۲۳
۵۱	د مور ملکوتي مقام	۱۲۶
۵۲	دناموسي وژنو او جنسي تېریو د لاملونو بررسي	۱۲۸
۵۳	پر ښځو د جنسي تیری یو ډېر زړه بوږونکی شکل	۱۳۴
۵۴	د کورنۍ د سالمې فضا په تامین کې د ښځې ونډه	۱۳۷
۵۵	ښځې او سوالګري	۱۳۹
۵۶	د افغانستان په اساسي قانون کې د ښځو حقونه	۱۴۱
۵۷	په ښځینه پښتو لنډیو کې دهغوئ ځینې حماسې او رزمي بېلګې	۱۴۵
۵۸	زموږ د ټولنې د ښځو د حقونو د نقضولو په اړه د بېلګې په توګه څو پېښې	۱۵۰
۵۹	ښځې او رواني ناروغۍ	۱۵۸
۶۰	د نورستان د ښځو د ژوند څورونکی حالت د یو رپوټ په حاشیه کې	۱۶۴
۶۱	په ټولنیز ژوند کې د ښځینه قشر فعاله ونډه	۱۶۶
۶۲	په کورنۍ کې د تند خویي د شتون علتونه	۱۶۷
۶۳	د هلکانو زیږونه سخته ده	۱۶۸
۶۴	دوه احساسه	۱۶۹
۶۵	کورني اقتصاد د کور د ښځې دچلند پورې اړه لري	۱۷۱
۶۶	میرمنو ته نه ښایي چې په بې فرصته توګه	۱۷۳
۶۷	د ښځو پر خلاف غوسه او تند خویي	۱۷۸
۶۸	دمور او پلار ترمنځه غیر منطقي دخالت	۱۷۹
۶۹	له کورنۍ سره په ګډه خواړه خوړل	۱۸۰
۷۰	ښځه په پښتو لنډیو کې	۱۸۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۱	پر ښځو باندې تاوتریخوالي	۱۸۴
۷۲	د کورني ژوند رمزونه	۱۸۹
۷۳	د کونړ په ولایت کې د ښځو په وړاندې تاوتریخوالی	۱۹۴
۷۴	تپل شو میني	۱۹۷
۷۵	سلیقه	۱۹۸
۷۶	ښځه یا د طبعیت یو نازولی او غښتلی مخلوق	۲۰۰
۷۷	په افغانستان کې د ښځو رواني ستونزې	۲۰۴
۷۸	مور په کلیو کې	۲۰۸
۷۹	د ماندینې نقش د میړه د شخصیت په تکوین کې	۲۱۱
۸۰	د ښځو د نړیوالې ورځې د را رسېدلو په ویاړ	۲۱۴
۸۱	خشونت که وحشت	۲۱۵
۸۲	د بنولۍ حساسیت	۲۱۸
۸۳	د کوچیانو د ژوندیو کوچنی انځور	۲۲۲
۸۴	پر ښځو د تاوتریخوالی د کرکجنې پدېدې له منځه وړل مهم ضرورت دی	۲۲۴
۸۵	مور د ستایل کېدو او نمانځل کېدو وړ انسان	۲۲۸
۸۶	زموږ ټولنه او بشري حقوق	۲۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانی ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

ددې اثر د کمپیوټر شوو مطالبو تر اصلاح کولو دمخه ما فکر نه کاوه چې به مې د «ښـځه، کـورنۍ او ټولنــه» د اثـر پــه اړه دومـره علمـي - څېړنيـز او معلومـاتي معلومات لیکلي وي، مګر کله چې مې دا اثـر تصحیح کـړ نـو وپوهېدلم چې په واقعي توګه مې په خپلو بـېلا بېلو مقـالو کې پـه هـر اړخیـز ډول د افغانســتان د محکــوم، مظلــوم او محــروم ښــځینه قشــر رون انځــور ایستلی دی. او د هغوئ د ژوندانه، څه د کورني او څه د ټولنیز ژونـد پـه ټولـو برخو کې پراخه رڼا اچولې او لیکنې پرې شوي دي.

په عمومي توګه د «ښځه، کورنۍ او ټولنه» پـه دې اثـر کې ټول محتویـات پـه متفرقو مقالو کې تر بحث نیولي شوي دي.

په لومړۍ سر کې د ښځې مقام څه د مور او څه د یوې میرمنې پـه صفت، څه د لوی خدای د لارښودنو او څه د پوهانو او څه د تـاریخ پـه پـاڼو کـې جوت او د پوره درناوي او ستاینې وړ بلل شوی دی.

په افغانستان کې په بشري، اسلامي او په مدني قوانینو او میثاقونو پـه تېـره بیا د افغانستان د اساسي قانون په مندرجاتو کې د ښځو هر اړخیز حقونـه پـه ګوته شوي او د عملي کېدو په برخه کې پرې تاکید شوی په دې اثر کې پـه دې موضوع سربېره دا خبره هم څرګنده شوی چې تـر کومـه حده، افغـان ښځو پـه دغو حقونو لاسرسي پیدا کړی او برخمنې شوې او بـرعکس لـه دغـو اړونـدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزښتونو څخه د ښځو د بې خبرۍ او بې برخې توب او له دې کبله د ور څېرمه ستونزو په باب بحث شوی دی.

کومه موضوع چې افغان ښځې د تل لپاره د هېواد په هره لیریو او نژدې سیمو کې د تاوتریخوالي د کرکجنې او تباه کوونکي پدیدې له ناوړو لاملونو، اغېزمینو او پایلو څخه قرباني کېږي په دې حتی په مکرر ډول په څو مقالو کې مستند معلومات وړاندې شوي دی.

د زرو زیاتي پراخ او بېلا بېل شکلونه او لاملونه په پوره وضاحت ښودل شوي دي.

کورنۍ ژوند چې د انسانانو د ژوندانه لومړنې هوسا او له نیکمرغۍ ډک کانون دی، د اولادونو د ښوونې او روزنې، او پالنې خورا په زړه پورې عافطي مدرسه ده. په دې کانون کې ښځه د یوې غورې سرپرستې، او د یو څراغ غوندې سوزي او خپل چاپېریال ته رڼا ورکوي غړیو ته هر اړخیز هوسایي او نیکمرغي ور په برخه کوي او ښځه د مور په دریز کې د هغې له غېږې او له دې لومړنۍ روزنیزې مدرسې څخه بیخې زیات وتلي او نومیالي تاریخي شخصیتونه ټولنې ته وړاندې شوي دي، ددې اثر د محتویاتو غوره برخه هم په دغه تړاو لیکنې تشکیلوي.

ښځه د وطن د مور، د یو ربښتیاني اولاد، د ټولنې د یو اصیل غړي په توګه د تاریخ په اوږدو کې په څومره وتلې فداکارۍ او اتلولۍ، دخپلې خاورې، ازادۍ، ملي نوامیسو او پتمنۍ څخه د دفاع او ساتلو په لار کې تاریخي ونډه اخیستلی او حتی د هېواد د ازادۍ او دفاع په جګړو کې یې خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

قهرماني ښودلې ده، په دې اثر کې د افغان ښځو د دا ډول ملي رسالتونو په سرته رسولو کې د هغوئ شجاعانه ونډه په ګوته شوې ده.

ښځه نه یوازې د کورنۍ په ټولو اړوند چارو کې فعالانه او مسؤولانه برخه اخلي بلکې د کورنۍ په اقتصادي چارو کې ددې برخه اخستنه هم د پوره اهمیت وړ ده او دغه اهمیت هم په دې اثر کې په ډاګه شوی دی.

د افغان ښځې د خپلې ټولنې او هېواد د برخه لیک د ټاکلو په برخه کې د دموکراسۍ د ارزښتونو په رڼا کې هغوئ د خپلو ورکړ شوو حقونو څخه باید ګټه واخلي خپل دغه ونډې اخېستنې ته یې د هېواد د لویو جرګو او د ټول ټاکنو په بېلا بېلو پروسو کې په دې اثر کې مستندې لیکنې شوي دي.

د مور او بیا ښځې عاطفي مشخصات څه د اولادونو په اړه او څه د کورنۍ او ټولنې د غړو په تړاو په دې اثر کې په ګوته شوی دي.

په دې کې هیڅ شک نشته چې د انسان د شخصیت جوړېدنې لومړنی کانون، دمور غېږه کورنۍ او ټولنه ده خو په ځانګړي توګه د یو انسان د شخصیت په تکوین کې، دهغه د هوښیارې او مدبرې ښځې نقش پوره څرګند دی، ددې اثر په محتویاتو کې دې موضوع ته هم ځانګړې ځای ورکړ شوی دی.

ښځه چې د بشري ټولنې د جوړښت مهم جوړنیز غړی دی، طبیعي ده چې د تاریخ په جوړولو کې د هغې نقش هم پوره څرګند دی او له دې ځایه په تاریخ ددې د مقام په اړه معلومات په دې اثر کې یادونې راغلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې اثر کې زموږ په ملي فرهنګ کې په ځانګړې ډول په پښتو لنډيو او متلونو کې د ښځې يادونې ته ځای ورکړ شوی دی په دې مفهوم چې يوه ښه ښځه او بده ښځه د هغو د اخلاقو په اعتبار زموږ په ټولنه څه د ريز لری هم ليکنه شوې ده.

د معمول له مخې د ښځې د صفتونو جالبه اړخ د هغې د صورت ښکلی توب ګڼل کېږي، مګر دا ښکلا هغه مهال ارزښمنه وي چې د سيرت ښکلا ورسره يو ځای وي په دې باب په دې کتاب هم يادونې شته دی د دې اثر په محتوياتو کې د کورني ګډ ژوند رمزونه، نزاکتونه او حساسيتونه، په کورني ژوند کې په زړه پورې او صميمانه فضا د تاملينولو په لارو چارو کې د يوې ميرمنې په اغېزمنې برخې اخېستنې هم بحث شوی دی.

لنډه دا چې په دې اثر کې د ښځو او څه د نارينه لپاره خورا ګټورې لارښوونې او سپارښتنې وړاندې شوې دي. هيله من يم چې لوستونکي به ترې لازمه ګټه واخېستلای شي.

ومن الله التوفيق

خېړنپوه رازقي نړيوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور د ګرانښت په وړاندې د هغې درنښت

د قرآن مجيد په څو مبارکو آيتونو کې اولاد دښمن بلل شوی او د فتنې نسبت ورته شوی دی، بې له شکه په دې موضوع بحث، شانزول او يزداني فلسفې ته مراجعه غواړي، خو دومره ويل په کار دی چې ددې مبارکو ايتونو په ارشاداتو کې بيخې او انکار نه منونکې واقعيت دادی چې د اولاد په نسبت د مور و پلار په تېره بيا د مور مينه، ګرانښت او عاطفي احساسات هېڅ پوله او سرحد نه لري، دا ځکه کله چې يې اولاد ته څه درد رسېږي او يا د ناخواليو سره مخامخ کېږي ددې پېښو د اغېزمنتوب په وجه تر حده زياته ددغې اغېزمنې لاندې راځي.

خوښي او ارام يې له منځه ځي او د ډول ډول اندېښنو سره لاس او ګريوان کېږي. څومره به ښه وي چې د اولاد سره د مور ددې عاطفانه تړاو جاج له هغه مهال واخېستل شي چې يې ماشوم لا نړۍ ته سترګې غړولې نه وي او په نس کې يې د فزيکي تشکل مرحلې تيروي. مور د اميدوارۍ په دې حساسو او حسابي مرحلو کې په ناخودآګاه توګه د خپل نازېږېدلي ماشوم په نسبت د څومره ژور او دلسوزانه مسووليت احساس کوي، په خپلو حرکاتو سکناتو کې له پوره احتياط څخه کار اخلي چې ګوندې ماشوم ته يې کوم زيان ور څېرمه نه شي.

هيڅوک په دې کې شک کولای نه شي چې مور يو ماشوم د نهو او يا کمو زياتو مياشتو په اوږدو کې په خپل نس کې لکه خوږ لاس ګرزوي او سالمتوب ته يې پوره پاملرنه کوي تر هغې چې يې د زېږېدلو شېبې را رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماشوم د زېږېدلو یاني د دوارو د ژوند د سرنوشت تاکونکي شېبې د دردونو تېرولو د ماشوم په نسبت د هغې د زښته زیات ګرانښت باوري ثبوت دي. چې یې د ژوند په اوږدو کې یوه سخته تکرارېدونکي پېښه بلل کېږي.

د ماشوم تر زېږېدلو وروسته د ماشوم د سلامتیا او له زیانونو څخه د خوندي ساتلو په خاطر د مور کلکه څارنه او پاملرنه د هغې د ناپایه مینې او ګرانښت بل څرګند مثال دی. تر هغې چې ماشوم د خپلې ودې پرله پسې ارګانیکي پړاوونه وهي او په هر پړاو کې دده په نسبت د مور د مینې په کچه کې هېڅ ډول کمي بدلون نه راځي. تر څو چې ماشوم د خبرو کولو، خاپوړو، د شعوري ودې د پړاوونو پېښې تجربه کوي او د تکامل لوړو مدارجو ته رسېږي، د ځوانۍ او پېغلتوب مرحلې ته ور پورته کېږي او د عمر راتلونکې مرحلې تیروي.

په دې تولو تدریجي پړاوونو کې د اولاد په نسبت د مور مینه او ګرانښت په هماغسې حالت کې پاتې کیږي.

لنډه دا چې همدغه ماشوم د مور په مخکې په خپله، مور او پلار ګرځي.

البته د اولاد په نسبت د مور دغسې بیخې ګرانښت او مینې په شتون کې د لوی خدای حکمت او طبیعي رمزونه پټ دي.

په قرآني ارشاداتو کې لوی خدای د یوې مور د اولاد په نسبت دغه مینه او ګرانښت او پرله پسې اوږدې زیار ایستنی، کړاوونه او دردونه یې ارزښته او بې اجراه نه پرېږدي او پر اولاد یې هغومره حقداره ګرځوي چې دا هم هېڅ حد او پوله نه لري او کچه یې تاکل کېدای نه شي. لکه چې په دې اړه په قران مجید کې د مور دغه حق او ددې په وړاندې د اولاد د مکلفیت سپارښتنه په څومره زیات تاکید سره شوې ده، چې فرمایي، ژباړه: د مور په مقابل اوف

(c) ketabton.com: The Digital Library

قدرې هم مه کوئ، په غوسه کېږئ ورته مه او په رحیمانه ډول ورسره خبرې کوئ. لکه چې د «سلام» کلمه د لوی خدای رحیمانه قول دی.

نبوي لارښوونه ده چې د مور ملکوتي لوړ مقام پکې په ځومره ځرګند او عیني توګه ښودل شوی دی او هغه دا چې که څوک جنت غواړي، نو جنت د مور تر پښو لاندې دی او دا ددې مانا لري چې د لوی خدای د رضا و رضامندۍ د حاصلولو لپاره لاره ده چې د ژوند په ټولو چارو او حالاتونو کې د مور رضا ترلاسه شي.

دلته نو هېڅ ډول پوښتنې مطرح کولو ته اړتیا نه پیدا کېږي چې د اولاد په نسبت د مور د مینې او عاطفانه احساساتو په اړه شک وشي او د هغې کوم حقونه چې لوی خدای په قرآن مجید کې ښودلي دي ناپېژندلي پاتې شي، او د مور په مقابل کې د اولاد د مکلفیت او حتی د زړه د ښو ساتلو په مورد کې تردې یعنې د هغې په مقابل کې «اوف قدرې کول» لا ښه مفهوم وښودل شي.

بختور، نېکبخت او صالح به هغه اولاد وي چې د مور زحمتونه او فداکارۍ هېرې نه کړي، حقونو ته یې د یزداني حکمونو سره سم درناوی او اطاعت وکړي زړه یې لکه د ګل غوندې تازه وساتي، او د هغې د زړه له ناآګانه دعا څخه برخمن شي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۲ګڼه، ۱۳۹۰کال جوزا

د مور د حقونو درناوی، اسلامي فریضه ده :

په اسلامي، مذهبي او مدني ټولو قوانیو کې چې د کوم بشري حقونو په لړ کې ورته خورا زیات ارزښت ورکړ شوی دی، هغه د مور ستر مقام ته د درناوي په خاطر حقونه دي، او دا ځکه چې په نړۍ کې هېڅ یو بشري مخلوق لیدل کېدای نه شي چې مور دې ونه لري لکه چې له یو عادي انسان څخه تر پیغمبرانو پورې، له یو فقیر څخه تر ستر واکانو، له ناپوهه شخص څخه تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوابغو، فیلسوفانو مخترعینو او متبحرینو پورې، له بې زړه او بې شهامته څخه تر اتلانو او دا ټول د یوې مور درلودونکي دي.

په همدې ترتیب د یو ماشوم د لومړنۍ روزنې، پالنې او شخصیت موندنې پړاو دده تر زېږېدنې دمخه پرته له موره یوه ناشونې موضوع او تر زېږېدنې وروسته هم د هغه د روزنې او پالنې د ودې د پړاوونو تېرولو اغېزمنه مرجع د مور غېږ ده، په پورتنیو دواړه (تر زېږېدنې دمخه او وروسته) حیاتي مرحلو کې تر هغې چې یو ماشوم، د خپل ماشومتوب مرحله تېروي او په خپلو پښو ودرېږي، په دغه موده کې مور د بیخې زیاتو او تر وسې پورته ځورېدنې او رنځونه ګالي او په دې برخه کې بې ساري فداکارۍ له ځانه ښیي او ددې دغه بې سارې او سترې فداکارۍ دي چې یې پر اولاد حقونه په فردي او ټولنیزه کچه بېخې زیات دي.

اولادونه پردې مکلف ګڼل شوی دی چې د یوې اسلامي فریضې او انساني وجیبې په عنوان د مور ټول متل شوي حقونه په کلکه توګه رعایت کړي.

همدا بسه کافي وي چې پسه اسلامي ارشاداتو کې اولاد تسه ددې مجال نه دی ورکړ شوي چې د مور په مقابل کې حتی اوف قدري ډېر کوچنی عکس العمل له ځانه وښايي. او یا د حضرت محمد (ص) د لارښوونې پسه بنا کسه کوم مسلمان وغواړي چې یې چنت په برخه شي نو هغه دې د خپلې مور په رضایت کې ولټوي.

ښایي یو څوک له ځانه پوښتنه وکړي، کومه زیاتر اېستنه او سرښندنه چې یې مور دده د ژوندانه په پړاوونو کې په پوره صبر او حوصله له ځانه ښيي.

آیا یو اولاد یې بالمقابل د مور په مقابل کې د هغو حق ادا کولای شي؟

زما په عقیده به یې ځواب دا وي: چې نه، هېڅکله نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو چې داسې ده، طبعاً پر اولاد باندې دا بیخې زیاته حقداره ګڼل شوې ده.

بله موضوع چې د یادونې وړ ده هغه دا ، کوم مکلفیت چې یې یوه مور د خپل اولاد په وړاندې لري، هغه پرته د کومې تطبیقونکې قوې په لاره عاطفانه او مشتاقانه ډول سرته رسوي.

له دې ځایه پر اولاد او له هغو نه په جوړه شوې ټولنه لازم دی چې د مور د مقام درناوی وکړي، حتی په ګل یې ونه ولي او د پوره رضایت په خاطر یې ځان د هغې د پښو خاورې کړي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۲ګڼه، جوزا ، ۱۳۹۱کال.

د کورنۍ تاوتریخوالي یو لامل د نه رضایت ودونه دي:

په زور او د هلک او نجلۍ له رضایته پرته ودونه هغه ناوړه پدیده ده چې په ټولنه کې د ناوړو ودونو او رواجونو څخه سرچینه اخلي او بیا د دا ډول ودونو یو شمېره د کورنیو جنجالونو او ناخوالیو په رامنځته کېدلو سره د کورنۍ تاوتریخوالي او زیاتره پر ښځو د تاوتریخوالي د کچې او څرنګوالي له مخې خورا ځورونکې پېښې رامنځته کوي چې زموږ په دودیزه ټولنه کې یې خورا زیاتې بیلګې لیدل کېږي، چې یوه بېلګه به یې دلته د افغانستان د مدني ټولنې د مجتمع د یوې څېړونې په حواله په دې ډول وړاندې شي:

یو هلک پرته له دې چې د یوې نجلۍ په باب معلومات ولري، مور یې ورته خوښه کړې وه، هلک چې لا واده ته تیار نه و او غوښتل یې چې خپلې لوړې زده کړې پای ته ورسوي، نابره مور یې مجبور کړ په هر ډول چې کېږي د خپلې مور انتخاب ومني. هلک ورته زیات دلیلونه راوړل چې اوس د ده د واده وخت نه دی او له بلې خوا نجلۍ یې هم په سترګو لیدلې نه ده او د مور له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خولې کوچنۍ او قانوني عمر ته لا نه ده رسیدلې، خو برخلاف مور یې په خپل انتخاب تېنګار کاوه چې له همدې نجلۍ سره کوژده وکړي.

بیا هم هلک د مور له خبرو سره موافقه نه کوي او بالاخره خبره یې پلار ته رسوي، د هلک پلار هم دده د مور غوندې ورته زیات دلیلونه راوړي او ورته وایي چې دده واده یې په ژوند کې یو ارمان دی او غواړي چې په ژوند کې یې د واده مراسم وګوري او همدارنګه د مور غوښتنه یې هم داده. له بلې خوا نه زموږ د خواستګارۍ موضوع هم د نجلۍ د پلار کره مطرح شوې ده، دا کار زموږ د دواړو کورنیو د ابرو او عزت خبره ده او ددې تر څنګه که واده مو ونه شي بیا یو ډول خواشیني، بدبیني او حتی دښمني رامنځته کېږي، تر څو چې هلک له ډېر مجبوریته ددې لپاره چې د پلار او مور ازار وانخلي او خپه یې نه کړي، هغوی ته خپل رضایت ور څرګند او په پټو سترګو یې د خپل ژوند سرنوشت نامعلومې راتلونکې ته وسپاره.

د مور او پلار په خوښه د هلک کوژده او واده کېږي، چې دغه واده د مور او پلار د ژوند ارمان دی. څرنګه چې واده د دواړو خواوو په رضا او رغبت نه دی شوی، نو داده چې د هلک او نجلۍ ترمنځه نزاکتونه رامنځته کېږي او وروسته په حساسیتونو بدلېږي، تردې چې له یو بل نه په بیزارۍ پای ته رسېږي او د دوی په کورني ژوند کې د تاوتریخوالي تخم را زرغونېږي، وده کوي او خبره وهلو ټکولو یانې د نورو تاوتریخوالو په خوا کې فزیکي تاوتریخوالي ته رسېږي.

ددې لپاره چې د هلک ښځه چې کوچنۍ نجلۍ وه، د مور او پلار کره د تګ په پلمه به یې کور پرېښود او هر څه چې به یې مېړه ورته ویل چې هر کار خپل غواړي دا باید هم به خپل لازم وخت د پلار کور ته لاړه شي، خو اوس د هغې عادت ګرځېدلی و چې د مېړه له اجازې پرته دغه عادت ته دوام ورکړي. خو هلک له ډېر زغم او حوصلې نه کار واخیست او هغه یې د مورني ژوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرايطو او د رمزونو پوهېدلو ته رابلله، خو اوس او به له ورخه تيرې شوې وې او د دوی په کورنيو کې «تا ويلې ما ويلې» نانديرۍ هم رامنځته شولې، نجلۍ چې يې پلار ته شکايت کاوه، دا چې پلار به يې حق په جانب نه ګاڼه او هلک يې ملامتولای نه شو، نو يې پلار ته د هغې شکايت څه ګټه نه درلوده.

خو ده فکر کاوه چې د نجلۍ ددې کار يوازنۍ علت د دوی د عمر ناانډولتوب و چې د هلک د کورني ژوند غوښتنو ته يې لازم ځواب نه شوای ورکولای چې په پای کې يې د دواړو کورنيو ترمنځ يو لوی ګواښ رامنځته کړ او د دوی ژوند هم له يو لوی خطر سره مخامخ شو.

له نوموړي پېښې دا سې څرګندېږي چې په دې جرم کې که هلک يو څه دخيل دی، نو ډېره ګناه يې د پلار او مور ده او يو څه د نجلۍ کورنۍ په دې ملامتېږي چې ولې يې د ماشومې لور په واده کې رضايت ښوده او موافقه يې کوله.(۱)

(۱) ميرمن مجله، ۸۱ ګڼه، عقرب ۱۳۹۱ کال.

د ښځو پر وړاندې تاوتريخوالي اوسنۍ نه، بلکې پخوانۍ پديده ده :

دا يو بيخي تجربه شوی او عيني واقعيت دی چې پر ښځو د تاوتريخوالي رټلې پدېده په بېلا بېلو شکلونو يانې د کورنۍ د ناوړو چلندونو هغه چې د کورنۍ د يو غړي په توګه يې حقونه تر پښو لاندې او شخصيت يې تر سپکاوي لاندې راولي لکه د مور او پلار او نږدې خپلوانو کور ته او بهر ته له وتلو څخه مخنيوي کول. لفظي تاوتريخوالي چې د سپکو سپورو له ويلو، رټنې، پېغورورکونې او ښکنځاوو څخه عبارت دي، رواني او جسمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاوتریخوالي چې وهل ټکول، د وېښتانو شکول، د غوږونو او پوزې غوڅول، په شاقه او اجباري چارو ګمارل پکې شامل دي او داسې نورو خورا ځورونکو مواردو کې عملي کېږي، زموږ په افغاني ټولنه کې ډېر زیات عمومیت او لرغونتیا لري.

ددې هر اړخیزه تاوتریخوالو اساسي لاملونه او سببونه ډېر زیات دی چې یو شمېر یې په دې ډول ښودل کېدای شي:

- د ټولنې وروسته پاتې والی
- د ناپوهۍ او بې سوادۍ حاکمیت
- د نرواکي اغېزمني
- د ناوړو عنعنو او زړو رواجونو واکمني
- د نرو او ښځو له خوا د هغوی د طبیعي، اسلامي ، مدني او قانوني حقونو څخه د آګاهي نه درلودل
- اقتصادي کمزورتیا
- په کورنیو کې د معتصبو غړیو شتون
- په ودونو کې د دوه اړخیزو توافقاتو او رضا رغبت ته اهمیت نه کول
- تر وخت دمخه یا اجباري ودونه
- د نارینه اولاد نه درلودل
- د رقابتي ودونو او زیاتې شتمنۍ له مخې د څو ښځو ودول
- د پور په بدل او بدلي ودونه کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ملاتړ د پیدا کولو په منظور او د پخوانۍ خپلوۍ د ټینګولو او نوي کولو په خاطر ودونه
- د نجلۍ د کورنۍ له خوا د هلک له کورنۍ د زیات ولور اخېستل
- د نجلۍ د کورنۍ په ټیټ طبقاتي دریځ کې شتون او داسې نور...

پر ښځو د تاوتریخوالي موضوع څه نوې خبره نه ده. ځکه ښه مې په یاد دي چې له نن څخه شپېته او یا پنځه شپېته کاله دمخه چې زه په خپل اصلي پلرني ټاټوبي کونړ کې اوسېدم. هلته پر ښځو باندې د تاوتریخوالي د بیخې زیاتو پېښو د رامنځته کېدو په وجه زما سره زیاتې ترخې خاطرې را پاتې دي.

- په زور او یا تحمیلي ډول د نجونو کوژده او واده کېدل.
- په زور او تحمیلي ډول به کونډې ښځې د مېړه د کورنیو غړیو لکه لېور، وراره او یا نورو ته نکاح کېدلې.
- په بدل کې به لونې او هلکان د دوه کورنیو له خوا د یو او بل په نامه کېدلې او ودېدلې.

او داسې یو لړ موارد به وو چې د هغو له پایلو څخه د ځان ژغورنې په خاطر به ښځو پر ځان مړینه منله، ځان به یې سیند ته غورځاوه، زهري مواد به یې خوړل، ځانته به یې اور او زندۍ اچوله، له کوره به تښتېدلې او داسې نورو پېښو ته به یې لاس اچاوه.

او له کوره د تېښتې په پېښه کې به یې د سیمې یو شمېر معتبرو کورنیو ته چې له دوی څخه به یې په لیرېو کلیو کې استوګنه درلوده، پناه وروړله او د یتیمي په نامه به یې د هغوی په کورونو کې خدمت کاوه او د ښو اخلاقو او د یوې کار ګرې ښځې په شان به یې په دغه کورنیو کې د کورنۍ د ډېر نږدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړي په توګه خپل ژوند ته دوام ورکاوه. او چې کله به يې د مېړه کورنۍ په دې پته راغله، نو کومې کورنۍ ته چې به نجلۍ پناه ور وړې وه، پرته له تضمين ورکولو، هغوی ته نه تسلېمولهٔ.

لنډه دا چې پر ښځو د تاوتريخوالي پدېده نه يوازې او سنۍ کرکجنه پديده نه ده، بلکې د پېښو ښېلګې او ريښې يې ډېره پخوانيو وختونو ته ورغزيږي او دا ناوړه پديده نن سبا نه يوازې په کليو کې عموميت لري، بلکې په ښارونو کې که څه هم تر ډېره حده پکې د هغو د پيدا ښت لاملونه دومره زيات شتون نه لري، هم له پخوانيو وختونو څخه عموميت درلود.

که څه هم چې پر ښځو باندې د تاوتريخوالي کچه را ټيټه شوې او تر ممکنه حده يې مخنيوي شوی دی، خو بيا هم دې ته جدي اړتيا ده چې د هېواد ټول هغه وګړي چې د خدای په وړاندې د مسووليت احساس کوي او هم په هېواد کې د يو سوله ييز ژوند غوښتونکي دي، يو بل ته د مرستې لاسونه ورکړي، تر څو چې د ښځو په وړاندې د تاوتريخوالي ناوړه پدېده له منځه لاړه شي او په پای کې افغانان د يو نېکمرغه ژوند خاوندان شي.(۱)

(۱) ميرمن مجله، ۸۱ ګڼه، عقرب۱۳۹۱.

د مېړه او ښځې متقابله ژوره پېژندنه :

کورنۍ د هرې ټولنې لومړنۍ بنسټيزه خښته او ډېره ده هغه چې د ټولنيز ژوندانه په پراخو او هر اړخيزو بعدونه او استقامتونو کې پرې د ټولنو ودانۍ جوړېږي په هره اندازه چې کومه کورنۍ سالمه، ګټوره او بې عيبه وي په هماغه کچه تړې صالحې او ګټورې ټولنې رامنځته کېدای شي، کنه د نا سالمو او بې ګټې کورنيو څخه تشکيلې شوې کورنۍ د پوره ټولنيزو نېمګړتياوو لرونکې ټولنې شمېرل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې سببه رسالتمندې، هوښیارې او هدفمنې کورنۍ هڅه کوي چې یې غړي د راتلونکې ټولنې وتلي، ګټور او د ویاړنې وړ غړي رامنځته شي.

نو دلته چې ډېره مهمه او ارزښتناکه موضوع مطرح کېږي هغه د مېړه او ماندینې ترمنځه نه شلیدونکې، صادقانه اړیکه ده چې ددې اړیکې د مثبتو او منفي خواوو اغېزه د دوی پر اولادونو هم پوره اغېزمنه تمامېږي او بیا د دوئ ترمنځه د واده پر بنسټ دا اړیکه د یوې او دوو ورځو خبره هم نه ده ځکه دوئ د ژوند د همیشنیو ملګرو په توګه د خپل راتلونکی برخه لیک او مقدراتو په وړاندې طبیعي او ټولنیز مسؤولیت لري.

د مېړه او ښځې په منځ کې ددې رابطی همیشنی ټېنګښت زیات معیارونه لري چې دلته یوازې په یو څو اساسي بنسټیزو معیارونو باندې سرسري بحث ته اړتیا ده.

حضرت جعفر (رض) وایي:

«ښځه د مراد غاړکۍ ده، دقت وکړه چې څنګه غاړکۍ په غاړه کړې.»

له دې وینا څخه دا حقیقت په ډاګه کېږي چې ښځه د مراد او د انتخاب هغه غاړکۍ ده تر څو چې سړی ژوندی وي نو په غاړه کې به یې پرته وي.له دې ځایه مېړه باید ډېر غور او پام وکړي او هغسې غاړکۍ په غاړه کې واچوي چې نه یوازې پرې بیا تنګ نشي بلکې ښه پرې ښکاره هم شي. چې دلته د معقول او منطقي انتخاب او روحي توافق د ټولو په سر کې ځای لري، کله چې انتخاب علمي جامه واغوندي او د واده له لیارې د ښځې او مېړه تر منځ اړیکه ټېنګه شي. نو دلته مېړه او ښځې ته په کار دي چې د ګډ ژوند غوښتنو، خپل منځونو حقونو او د کورني د مناسباتو پرنسیبونو ته ځانګړې پاملرنه وکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د دې تر څنګه د مېړه او ښځې له خوا د متقابلې، ژورې پېژندنې په احساس، مفکورې او عقيدې پوهېدنه ډېر بنيادي او مهم ټکي دي، چې د دې په کلک رعايت سره مېړه او ښځه کولای شي. خپل منځيني اړيکې په زړه پورې او خوږې وساتي او د کوم تصادفي سو تفاهم په تورتم اړولی وي په ډېره اسانۍ سر له منځه يوسي سره له هماغې ورځې چې ښځه او مېړه يوه کورنۍ جوړه وي وايې فريضه ده چې د کورنۍ د ودې او پراختيا لړۍ متقابلې ژورې پېژندنې څخه پيل کېږي.

ښځه بايد چې د خپل مېړه په مفکوره او عقيده ځان پوه کړي، د هغه احساس او رواني ځانګړتياوې درک کړي، د خوی، عادت، ذوق او سليقې په مشخصاتو يې ځان ښه وپوهوي مثبت او منفي اخلاقي اړخونه يې ځانته جوت کړي او داسې نور...

او بيا وروسته دغه هر يو د يوې برجسته کليشې او غټ عنوان په توګه په خپل ذهن کې نقش کړي او د کورنۍ چارو په چلندونو کې له هغوئ اغېزمنه ګټه واخلي. د کومو سره چې د مېړه په روحياتو او روان ناوړه اغېزه کوي ځان ببخې لېرې وساتي. او پوه هغه شي چې د هغوئ په تړاو د مېړه د خواشينۍ، کرکې لاملونه را منځته نه کړي.

مېړونو ته ښايي له هماغسې متقابل پرنسيب څخه کار واخلي. د موضوع د لا ډېر کافي روښانولو په منظور لاندې يو مثال کافی دی.

« ... يو مېړه د خپلې ماندينې د ځينې وخت د پخلي سره طبع نه لګيد له او نه يې خوښېده تردې وخته پورې نو موړي ته دا موضوع معلومه نه وه چې ماندينه يې په سپکو سپورا و نورو ګواښونو دومره نه اغېزمنه کېږي لکه چې ورته وويل شي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن دی دا خواړه خواږه نه دي پاخه کړي، نو يوه ورځ په دسترخوان ورته هغسې خواږه په مخ کې کېښودل شول، هغه په ناآګاهانه توګه د هغو له خوړلو څخه ډډه وکړه او بې له ځنډه د خپلې ماندينې له سخت غبرګون سره مخامخ شو، هغو مره چې تردې وخته يې ترې طمعه نه درلوده، نو کله چې د موضوع په حساسيت وپوهېده د عمر تر اخره يې د دغسې چلند له تکرار يدو څخه ډډه وکړه او د ماندينې له خوا يې دغسې ناوړه غبرګون هم ونه ليده».

په همدې توګه ښځې ته هم په کار دي چې دغه اصل ته خاصه پاملرنه وکړي د مثال په توګه:

يو مېړه ددې خبرې سره حساسيت لري کوم شي چې يې ماندينې ته ورکړی وي چې يې ورته وساتي او د اړتيا پر مهال يې ورته په لاس ورکړي، مګر د ماندينې څخه يې د هغه د اېښودلو ځای هېر وي او ونه شي کړای چې په خپل وخت کې هغه د مېړه په واک کې ورکړي، په دې توګه د مېړه د قهر او غوسې سبب کېږي او د سخت عصبانيت زمينه ورته برابروي.

نو که ښځه د مېړه دغه حساسيت په جدي توګه په پام کې وساتي او هېڅکله يې پورتنۍ پېښه په کورنۍ کې تکرار نه شي. نو بې له شکه د هغوئ ترمنځه هېڅکله شخړه او خوابدي نه پېښېږي په کورني ژوند کې د داسې پېښو غوندې زياتې پېښې شته دي چې مېړه او ښځه هغوئ ته په کلکه پاملرنه مجبور او مکلف کرځول کېږي.

بله موضوع چې په کورني ژوند کې د ځانګړې اهميت درلودونکې ده، د مېړه او ښځې له خوا د يو لړ موضوعګانو مطرح کولو د وخت او زمان په پام کې نيول دي چې بايد وپېژندل شي د بېلګې په توګه:

ښځه په دې ټکي ښه پوهېږي چې مېړه يې وظيفې ته د تګ پر مهال کله چې له کوره وځي په دې خپه کېږي او د عصبانيت حالت غوره کوي. چې ماندينه يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته وو ايي سړيه ! نن له بازاره پلاني او پلاني شيونه راوړه ... او يا چې يې کله مېړه ستړی ستو مانه له وظيفی کور ته راستون شي. پرته له دې چې د هغه دمه جوړه شي په وره کې ورته پيره کوي تر څو د ځينو ناخواليو د پېښېدو رپوټ ورکړي. يعنې داسې وشول ... داسې او داسې ... طبيعي ده چې په دې شېبو کې د ځينو موضوعګانو يادونه ناوړه او بې ځايه چال چلند ګڼل کېږي ميرمنې کولای شي چې لازم فرصت کې د دغسې پېښو سره تماس ونيسي.

د مېړه او ښځې د يو او بل ښه پېژندنه، په احساس او حساسيت پوهېدنه دومره سخته خبره نه ده، بلکې دا ټولې ډېرې اسانې او عادي موضوعګانې دي، مګر يو څه تامل، غور، منطق او ځان پرې روږدی کول غواړي.

که چېرته مېړه او ښځه دغه پورتني او داسې نور اصلونه له پامه وغورځوي او اهميت ورنه کړي او خبره ددې سرحد ته را ورسوي چې، په خپلو منځونو کې له خبرو ډډه وکړي او يا هغوئ ترمنځه دعوې او دنګلې، تاکړي ما کړي... رامنځته کړي. يو يې ځان حق په جانب او مقابل طرف ملامت وبولې او يو ازې د خپلو کړو وړو څخه په دفاع تکيه وکړي او ددې پر ځای چې ځان په مقابل دريز کې وګڼي په خپلو نيمګړتياوو او تېروتنو سترګې پټې کړي نو په کورني ژوند کې دا ټول شيان د کورنۍ فضا تر ډېره حده ګډوډوی او د ګډ ژوند صميمانه او عاطفانه اړيکو ته پوره زيان رسوی.

ددغه شانې برخوردونو په صورت کې په کورنۍ کې د مېړه او ښځې تر منځه نزاکتونه او حساسيتونه په حسادت او په عداوت بدلېږي او بالاخره په کورنۍ کې مينه او پيرزوينه له منځه وړي مېړه او ښځې ته په کار دي چې د هميشه لپاره د يو او بل د ژور پېژندلو او د درک کولو له لياره د دواړو خوا او د نيمګړتياوې په نظر کې ونيسي، اعتراف پرې وکړي متقابل اړخ حق په جانب وګڼي او له ټولو ناوړو چلندونو څخه په کلکه ډډه وکوي نو په دې توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

به يې د کورنۍ خوشاله، نيکمرغه او هوسا ژوند په برخه شوي وي د صالحو او نافعو اولادونو مور و پلار شوي به وي.(۱)

(۱) ايلبند مجله.

د ښځو په مقابل کې د تاوتريخوالي د څرنګوالي بررسي:

لکه چې نن سبا زموږ په دوديزه ټولنه کې پر ښځو باندې تاوتريخوالي د هغه د بېلا بېلو شکلونو د عملي کېدلو سره نه يوازې کمښت نه مومي بلکې د هرې ورځې په تېرېدو ل سره، تر نورو زيات د هېواد په يو لړ سيمو کې صعودي قوس وهي، او حتی زموږ د ټولنې ښځينه قشر د تاوتريخوالي ډېر کرکجن او کرغېجن لاملونه تجربه کوي.

د تاوتريخوالي مهم لاملونه په کوټلي توګه په دې ډول ښودل کېدای شي:

د قدرت واکي په وجه ودونه:

طبيعي ده چې دا اجباري ودونه پر ښځو د تاوتريخوالي ډېرې زياتې دردونکي پايلي لري.

همدا رنګه د پېسو په زور د نجلي کورنۍ مجبوروي چې خپلې لوڼې پرته له دې چې د چا عمر، روغتيايي حالت او يا يې ناوړه روږدي توب ته وګوري، هغوئ ته ورکړي په ټولنو کې د ناوړو دودونو د واکمني له مخې ودونه چې له دې دودونو څخه عبارت دي.

- د هلک او نجلي له انتخاب او رضايت پرته د مور او پلار په خوښه ودونه. په دې ډول ودونو کې يا د هلک د مور او پلار د انتخاب په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وجه کېږي او ځينې مهال د نجلي د مور او پلار د خوښي له مخې ترسره کېږي.

- هغه دودونه چې هلک او يا نجلي او يا دواړه قانوني عمر بشپړ کړي نه وي او د کوچينوالي په مرحله کې صورت نيسي، داسې هم شوي دي چې د هلک او نجلي تر زېږېدلو دمخه مور پلار هلک او نجلي سره يو د بل په نوم کوي.

- د زيات ولور په مقابل کې ودونه:

دا ودونه په داسې صورت کې کېږي چې د هلک کورنۍ پوره شتمنه وي او يا دا چې د نجلي کورني د زيات ولور د اخېستلو په مقابل کې د غسې ودونه خوښوي.

- **بدلي ودونه**:

- د پور د تاديې په مقابل کې:

- ځينې کسان چې د چا پوروړي او د پوروركولو وسه ونه لري، نو د پور د وركولو مقابل کې ديږي کې. ځينې مهال د دې کورني خپلې لوڼې يو بل په بدل کې وركوي.

- **د بدو په مقابل کې :**

دا هغه ډول ودونه دي، چې د دو دښمنو کورنيو ترمنځه د دښمني د پای ته رسولو په موخه چې ګوندي د دوئ خپلوليو په وجه يې دښمني په دوستي تبديله شي، صورت نيسي.

- **ناليدلي ودونه :**

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هغه ودونه دي چې د مور او پلار له خوا د هلک او نجلي کوژده په داسې حال کې کېږي چې یو بل یې لیدلي نه وي او له یو بله په لیرې ملکونو ژوند کوي.

- **ندري ودونه :**

ډېرې کمې کورني د احتمالي مصیبت څخه د نجات موندنو په خاطر خپلې لوڼې په نذر ورکوي چې دا ډول ودونه نذرې ودونه بلل کېږي.

- **د ملاتړ پیدا کولو په خاطر ودونه :**

ځینې کورني ددې لپاره چې یې په کلي او سیمه کې یې اعتبار لوړ او قوي ملاتړ پیدا کړي نو خپلې لوڼې معتبرو کورنیو ته ورکوي.

- **د تاوتریخوالي ډولونه او څرنګوالي :**

تاوتریخوالي هر هغه چلند ، حرکت او وینا ته ویل کېږي چې د انساني لوړو ارزښتونو سره توپیر ولري او نفي کوونکي یې وګرځوي او د یو شخص د وروسته پاتې توب، ګوښه کېدلو ، سرخوږي رواني ناروغي، ځان وژني، ځانته اوراچونې، سین ته ځان غورځوني او د مړینې یو لامل ښایي په یو بل تعریف کې تاوتریخوالي له هغو اعمالو ، ذهنیتونو او سیستمونو څخه عبارت دي چې د خلکو د سترو وړتیا ګانو په لار کې خنډ ګرځي او ډول ډول زیانونه رامنځته کوي.

په عمومي ډول پر ښځو باندې د تاوتریخوالي شکلونو په فزیکي یا جسمي شکل او روحي یا رواني او د ټولنیز تاوتریخوالي په بڼو تطبیقېږي.

دفزیکي تاوتریخوالي څرنګوالي :

د ښځې سره بده رویه کول، هغه وهل ټکول، د ویښتانو راکښل او شوکول، په لغتو ، څپېړه، په لرګي کمربند او یا داسې نورو شیانو وهل، پښې لاسونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تړل، ګواښېدل، له وسي په پورته چارو ګمارل، د غوږونو یا پزې پرې کول او داسې نور.

د رواني تاوتریخوالي شکلونه :

ګواښېدل او قارېدل، بدچلند کول، بدې ردې ويل، ښکنځل، سپکاوي کول او د نورو په مخکې سپکول، د ښځې کورني سره مناسبه رويه نه کول په خوړو کې فرق کول.

د ټولنيز تاوتریخوالي شکلونه :

دا ډول تاوتریخوالي پر ښځو باندې د کور په دننه او یا د باندې چاپېریال کې په دې ډول تطبیقېږي.

د ښوونځي او روغتيايي مرکز او روغتون ته له تګه مخنيوي کول، د پلار او مور کور ته نه پرېښودل همدارنګه د ښوونځي څخه کور ته د راتګ په لار کې د يو شمير بد اخلاقو کسانو له خوا تعقيبدل، او د دوئ په وړاندې ناوړه حرکتونه او اشاري کول، په ښوونځي کې، د يو لړ شاګردانو او ښوونکو له خوا د وجود د يوې برخې لګول، په زوره لاس ورکول، او مبتذلي خبرې کول کنايې ويل.

پايلې :

په هېواد کې پر ښځو د تاوتریخوالي د پورتنيو شکلونو اغېزمنو ښودلي ده چې ښځې په لومړي سر کې ګوښه ييزې کېږي، د ټولنې سره له ناستې ولاړې بيزارېږي، د ډول ډول توهماتو سره مخامخ کېږي، د ګيجی په ناروغي اخته کېږي هميشه د ستړيا احساس کوي، رواني بي حسي احساسوي، په افسرده ګي او اضطراب اخته کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونځي له تګه د ډډي کولو له امله له تحصيله محروميږي او روغتيايي مرکزونو او روغتون ته د نه مراجعې له کبله يې روغتيايي حالت زيانمنې کيږي.

او د جسمي تاوتريخوالي د شدت او حدت په صورت کې لکه چې د مخه وويل شول له دې تاوتريخوالي د ځان ژغورني په خاطر د ځان وژني يو شکل او يا له کوره تيښتې ته لاس اچوي.

حتی له ژونده د بيزاري په صورت کې ځان سيند ته غورځوي، ځان زندي کوي، او يا زهر خوري، او داسې نور موارد شته چې له يادوني يې صرف نظر کيږي.

وړانديزونه :

- ښځې بايد د تحصيله له حقه بې برخې نه شي، تر څو چې په خپلو طبيعي، اسلامي او ميثاقي حقوقو پوره آګاهي پيدا کړای شي.
- د ودونو د هغه ډول د عملي کولو څخه کلکه ډډه وشي چې تر مخه ترې يادونه وشوه.
- د کاري ظرفيتونو د برابرولو له لياري، د اقتصادي پياوړتيا له مخې پر ځان متکي شي.
- د عمومي آګاهي په خاطر د ښځو د حقونو د پوهېدني پراخ تبليغي او ترويجي کار وشي.
- ډېره مهمه داده چې په لومړي ګام کې مور او پلار او بيا د ښځې د مېړه کورني د اخلاقي موازينو او اسلامي ارشاداتو له مخې د ښځې مقام ته د درناوي په روحيه د ښځو د تاوتريخوالي د لاملونه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

رامنځته کېدو انګیزو ته پیشبین او مخکې له مخکې یې په کلکه مخنیوي او ډډه ترې وکړي.

- د سیمو نفوذ لرونکي شخصیتونه، روحانیون او عالمان دغه ټولنیزه ناوړه پدیده وغندي او د ډېرو ناوړو پایلو په باب د عامه پوهاوي خاطر همیشنی هڅې وکړي.

- دولتي اجراییوي ارګانونه په تېره بیا پولیس او امنیتي چارواکي پر ښځو باندې له تاوتریخوالي څخه په کلکه مخنیوي وکړي او د تطبیقېدلو په صورت کې عاملینو ته سخته قانوني سزا ورکړ شي.

- حقوقي او عدلي ارګانونه دي په پوره زړه سوي او د انساني مکلفیت د پر ځای کولو په منظور د ښځو له حقوقو پریکونې دفاع وکړي، او د دوئ د حق د خوندي ساتنې څخه دي ملاتړ وکړي، او تیرې کوونکي دي چې په هر مقام کې وي په سخته سزا ورسوي تر څو د نورو عبرت شي.

- دا چې د زور او زرو لرونکي یعنې ټوپک لرونکي او یا د هر اړخیز قدرت لرونکي کسان مور، خور او لور لري، نو دوی ته د یو انسان په توګه په کار دي، چې د مور، ماندینې او په مجموع کې د ښځې مقام ته درناوی په خاطر د ښځو په وړاندې له هر ډول تاوتریخوالي او د هغوی له لاملونه د رامنځته کولو څخه په کلکه ډډه وکړي.(۱)

(۱) انیس ورځپاڼه، ۱۷۲ ګڼه، ۱۱/۹ ، ۱۳۹۱ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سواد له نعمت ښځه زموږ د ټولنې د ښځینه قشر بې برخې توب :

سواد یعنې د لیک لوست زده کړه د هر انسان، انساني، مدني او میثاقي حق دی، د اسلامي لارښوونو او د نبوي ارشاد له مخې په هرې مسلمانې ښځې او نارینه د علم حاصلول فرض دی او دا ځکه چې بې له علمه د خدای(ج) پېژندنه کېدای نشي، او له دې ځایه د لیک لوست زده کړه هم له اسلامي فریضو څخه ګڼل کېږي.

د سواد زده کړه په واقعیت کې یوه بینایي ده، د مفاهیمو او کلمو په تعبیرونو پوهېدنه ده، بې سواده انسان که څه هم جسماً بینا او هر څه لیدلای شي خو کلمې او مفاهیم د خپل شکل او ماهیت په اعتبار چې د شعور دوهمه علامه ده که په ظاهر کې یې ګوري خو تشخیصولای یې نه شي.

خبره په خبرو کولو او ګرېدلو کې نه ده، دا ځکه چې طوطي او مینا هم په یو ډول خبرې کولای شي، خو علم ښودلې ده چې د انسان شعور د هغو د مغزو ډېره پرمختللې او پېچلې وده ده او دا په دې مانا که ګوندی حیوان یو شی د هغه د ظاهري څېرې او شکل له مخې پېژني او د لیدلو په مهال د هغو په نسبت غبرګون ښیي؛ د بېلګې په توګه که یو ښاروی، لیوه او یا بل ښروونکی حیوان وګوري نو ترې تښتي، خو د لیوه او یا بل ښروونکي حیوان د نوم په یادولو سره له ځانه هیڅ ډول غبرګون نه ښیي او دا ځکه چې د لیوه او بل حیوان دویمه علامه یا مفهوم دی. خو انسان ته لوی خدای(ج) د شعور د ډېر ارزښتناک نعمت په ورکولو سره ددې وړتیا او پیاوړتیا ورکړې ده؛ که چېرته زیان رسوونکي حیوان او یا کومه پدېده په خپلو سترګو ګوري، هماغو مره یې له زیانمنې څخه ځان ژغوري لکه چې څوک ورته د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم یاد کړي، خو بیا هم دلته د یو انسان شعوري تکامل د علم حاصلول دي او په حقیقت کې دا موضوع په یو ډول بینایي ده او بیا لیک لوست د یو هغسې پولادي کلي مثال لري چې د هر علم د خزانې ورونه پرې پرانېستل کېږي.

نن سبا زموږ په هېواد کې د بې سوادۍ کچه نږدې مخ په لوړتیا او پراختیا ده چې د پخواني وخت سره د مقایسې وړ نه ده، خو په زیاتي خواشینۍ سره ښایي وویل شي چې بیا هم زموږ د ټولنې ښځې د ښارونو په نسبت په عمومي ډول په لیرېو کلیو، قشلاقونو او باندو کې له پخوا نه لا تر اوسه پورې د سواد له حقه بې برخې دي. زما ښه په یاد دی چې د کونړ په ټول ولایت کې په یو څو محدودو کورنیو کې هغه هم د کورنیو معلمانو په برکت ښځو یو څه سواد درلود او د ځینو لویو کورنیو ښځو قرآن مجید تلاوت کولای شو.

او که په اوس مهال کې یوازې په هغو سیمو کې چې ښځینه ښوونځي شتون لري، نو ښځینه نوی نسل د سواد او تحصیل له حقه برخمن کېږي او وخت په وخت ددې ناوړه دود کمپله مخ په ټولیدلو ده چې د ښځو تحصیل او د سواد زده کړې لوی عار بولي. خو دا موضوع بیا هم اوس یو عیني واقعیت دی چې د هېواد په لیرېو پرتو کلیو او قشلاقونو په تېره بیا باندو او غرنیو برخو کې چې کوچیانې کورنۍ هم په دې ډله کې شاملې دي، چې د ښځینه ښوونځیو د تاسیسېدلو امکانات لا نه دي برابر شوي، په عمومي توګه ښځې بې سواده او د تحصیل له حقه محرومې دي او نجونو ته د تعلیم او تربیې په پروسې لاسرسي یوه ډېره ستونزمنه موضوع ګڼل کېږي او په همدې وجه نه یوازې ددغو سیمو ښځینه قشر د سواد له حقه بې برخې دي بلکې د خپلو اسلامي او انساني پراخو حقونو څخه د محرومیت ناخوالې ګالي، چې له دې جملې نه د ناوړو دودونو او ضد بشري رواجونو د پایلو قربانۍ کېږي، د تاوتریخوالي په سرو لمبو کې سوزي، د یو څاروي او متاع په څېر خرڅېږي، پراخ او هر اړخیز مظالم پرې تحمیلېږي، د ځان زندۍ کولو ، اور ته د ځان اچونې څخه تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان سوزونې پورې ځان وژنو ته مجبوربږي او حتی له کوره تېښته يې دد غو مرګونو مظالمو څخه نجات ورکولای نه شي.

نو له دې ځايه د ښځو په فردي او ټولنيز ژوند کې بې سوادي او له علم څخه بې برخې توب د دوئ د ټولو بدبختيو لوی لامل ګڼل کېږي او کېدای شي چې په ډېرې جدي پاملرنې سره د دوی په ژوند کې نيمګړتيا له منځه يووړل شي.(۱)

(۱) ارشاد انسوان، ۷۹ګڼه.

د ښځې په ژوند کې د سولې اغېزمنتوب :

د لوي خدای (ج) په نزد چې د سولې د سپېڅلي مفهوم مقام د خيريه غوره کلمو تعبير شوی دی په حقيقت کې يوه بې سارې ښېګڼه او يزداني پېرزوينه ده چې د هر انسان له لومړنيو حقونو څخه ګڼل کېږي، او هر ژوک او حتی حيوانات او الوتونکي او نور ساکښ مخلوقات د سولې بختورو شرايطو ته اړتيا لري.

خو د دې ټولو په سر کې په اخص ډول د سولې سره مينه او تړاو درلودل د ښځينه په ختړه او خلقت کې يوه اخښل شوې پديده ده او هره ښځه اړتيا لري چې په يوه سوله ايزه فضا کې ژوند وکړي او دا له دې امله چې ښځې د يو عاطفي مخلوق او لطيف جنس په توګه له شخړو، جګړو، تاوتريخوالو او داسې نورو ناوړو پېښو څخه کرکه کوي چې په شکل د شکلونو يې تر زهرجنې اغېزمنۍ لاندې راولي او بې له شکه د نارينه په نسبت ښځې د سولې سره ژوره مينه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په عمومي ډول سوله یوه رڼا ده چې د سوکالۍ او پرمختیا رانه افق ته لارې پرانیزي او د یو ټاکونکي لامل په توګه په بشري ژوند کې، د هر اړخیزو بریاوو، پرمختګونو او نووښتونو زیري راوړنکې ده، خو ددې تر څنګه د ښځو ټاکونکې برخه ښېخې زیاته ده او دا له دې امله چې په سوله ییزو شرایطو کې یوه ښځه په مطلوب ډول د کورني ژوند د ټولو اړونده چارو په سرته رسولو لاسرسي لري. ښځه چې د کورنۍ د هستې او د ټولنې جوړونکې ده او حتی په بشري ټولنه کې ویاړلې برخه اخښستلې شي، او دا تاریخي رسالتونه یوازې او یوازې هغه مهال ترسره کولای شي چې د سالمې کورنۍ، سالمې ټولنې په ایجادولو کې یې بریالیتوب ور په برخه شي او ددې بریاوې د سوله ییزو شرایطو په شتون پورې تړاو لري.

یو څه به وړاندې لاړ شو، د یو انسان حقونه د هغه د ماشومتوب او حتی تر زېږندنې دمخه شرایطو سره غوټه کېږي او سالمه او مطلوبه روزنه او پالنه یې هم له دغه مهال څخه پېل کېږي او بیا دا ټول د سوله ایزو شرایطو سره نه شلیدونکي تړاو لري.

په دې مفهوم چې د یوې مودې امیدوارۍ په مرحله کې مور کولای شي چې جسمي او رواني روغتیا څخه برخمنه وي او تجربو ښودلې ده چې په جګړه ایزو ناورینونو او له هغې څخه د را پیدا شوو لاملونو لکه د سپکو او درنو ګولیو د ویشتلو او لګیدلو هیبت ناک غږونه، د دوړو، اور او لوګیو زړه بوګنوونکې صحنې، له ژوبلې او مړینې څخه خبرېدنې او په مستقیم ډول په دې یو ډول د کورنې اخته کېدنې د یوې امیدوارې مور رواني روغتیا ته پوره زیان ور رسوي او بیا پر مور دغه ناوړه حالت اغېزه کوي، ددغه ماشوم لومړی سالم فزیکي تشکل او د سالمې ودې بهیر ته پوره زیان رسوي او د ماشوم د زېږیدنې په وروستیو پړاوو کې هم جګړه ایز کړکجن حالات د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماشوم راتلونکي سالمې ودې ته زيان رسوي او د شخصيت د سالم توب مخه يې نيسي.

او دا مور له وسې پورته ده چې په دغسې ناوړو شرايطو کې خپل رسالت سرته ورسوي.

خو برعکس د سولې په شرايطو کې که له يوې خوا د مور د جسمي او رواني سلامتيا په وجه سالم ماشوم نړۍ ته راځي، نو تردې وروسته په ډاډمنو سوله ايزو شرايطو کې د سالم شخصيت که جسمي او يا معنوي وي په متکامل ډول بنسټ ايښودل کېږي.

که د بشري تاريخ لړليد ته وکتل شي ډېر کم به وليدل شي چې ښځو جګړې پيل کړي وي او يا د جګړو لامل ګرځيدلي وي او دا ځکه چې د ښځې فطري خلقت د جګړې سره په هېڅ ډول جوړښت نه لري او که فرضاً په کومه جګړه کې يې برخه اخېستې وي هغه هم په خپل هېواد کې د سولې د تامين او ملي نوامسو د دفاع او هېواد پورې اړوندو حقونو د ترلاسه کولو لپاره به وي.

ډېره مهمه موضوع چې د يادونې وړ ده ښځه د نارينه په نسبت د جګړې د زهرجنو لاملونو څخه زياته اغېزمنه کېږي که څه هم اوس چې په هېواد کې د ډاډمنې سولې او امن بشپړ لمنه لا خپره شوې نه ده، او هره ورځ او هره ګړۍ د هېواد په هره ګوښه او ګوټ کې د وينو، د اور د لمبو، د ويجاړېدنو د دوړو زړه را لړزونکې صحنې لا ليدل کېږي او دا ټولې هغه تراژيدۍ دي چې نورې د ګاللو وړ نه دي او په تېره بيا د هېواد ښځې نورې د تحمل وس نه لري، دا ځکه چې د جنګ د ناورينونو په وجه مور کونډه کېږي، بوره کېږي، مور بې سرپرسته کېږي او د کورنۍ ناخوالې ورته ور په غاړه کېږي، نو داده چې زموږ د هېواد د هرې کورنۍ او ټولنې د هرې ښځې لوی ارمان دادی چې کله به په هېواد کې ډاډمنه سوله او امن تامين شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی به وکولای شي چې په لومړي سر کې د خپلو ماشومانو د مطلوبې ودې او روزنې د دروند مسؤولیت له عهدې څخه ووځي او ورسره جوخت د هېواد د ودانۍ، د خلکو د سوکالۍ او د ټولنې د پرمختیا او هر اړخیزو بریاوو په خاطر په پراخو فعالیتونو کې په ډاډمن زړه کار او پیکار وکړي او د نارینه وو سره څنګ په څنګ په ټولو کارونو کې برخه واخلي او په خلص مفهوم یوه بختوره او پرمختللې ټولنه رامنځته کړي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۹ګڼه سنبله، ۱۳۹۱کال.

په هرات کې په نشه یيزو توکو د ښځو روږدیتوب:

روږدېتوب یوه ټولنیزه کرکجنه پدیده ده چې لـه بدمرغـه د افغانستان زیات شمېر کسان یې په دې ستونزه اخته کړي دي او د هرې ورځې په تېرېدلو سره یې لمنه پراختیا مومي. هرات د افغانستان لویدیځ ولایت په دغسې ستونزو اخته دی او ددې معتادانو شمیر ورځ په ورځ زیاتېږي او هرات ته د مهاجرینو راستنیدنې دغه شمېر ته لا زیاتښت ورکوي.

د مخدره توکو سره د مبارزې د هرات ولایت رییس د وینا لـه مخې د هغو څېړنو پر بنسټ چې د مخدره توکو سره د مبارزې وزارت له خوا تر سره شوي دي پـه اوسمهال کې د هېـواد تـر یـو میلیـون زیـات کسـان پـه مخدره توکو معتادانې شته دي چې په سلو کې د ۱۳ رقم تشکیلوی که څه هم دغـه ریاست هڅه کوي چې د دغه شوم عمل د لاودی مخنیوي بالخاصه د ښځو په منځ کې وکړي.

پـه دې عمـل د روږدو ښـځو د درملنـې د کلنیـک (شـهامت سنتر) مسـؤولې ډاکترې منیژې واحدي به په دې اړه د خپل تشویش د څرګندونې پـه تـرڅ کـې ویلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وروستيو کې په لوېديځه حوزه په تيره بيا د هرات په ولايت کې به نشه ايزو توکو د روږدو ښځو شمېر مخ په زياتښت دی چې د پوره انديښنې وړ دی. ددې د څرګندونې له مخې په هرو ۴۵ ورځو کې تر ۳۵ تنو زياتې معتادې ښځې او ماشومان په دې مرکز کې بستري کېږي او په وړيا توګه يې درملنه صورت مومي. چې تر اوسه پورې د زيات شمېر ښځو او ماشومانو درملنه شوې او له دغه ناوړې عمل څخه ژغورلې شوي دي.

د ښوول شوو رقمونو کې مخې چې په دې ولايت کې د مسؤولو نهادونو له خوا چې وړاندې شوې، په او سمهال کې په نشه ايزو توکو د روږدو ښځو شمېر له پنځو زرو تنو زياتو ته رسيدلی دی، دا په داسې حال کې دي چې د همدې رقمونو له مخې په هرات کې د معتادانو شمېر د ۲۰ زرو تنو په شاوخوا کې اټکل کېږي.

د هرات د ښځو د چارو د رياست د کارمندې محبوبې اسامی په وينا هغه بررسي چې په دې اړه ترسره شوې دي په سلو کې (۱۵) تنه معتادانې ښځې دي نو که چېرته ددې څرګندونه دقيقه وي په هرات کې د روږدو ښځو شمير په مراتبو سره بايد له (۵۰۰۰) تنو لا زيات وي.

په هرات کې د روږدو ښځو د شمېر زياتښت د کورنيو په منځ کې پراخې انديښنې رامنځته کړې دي، په عين حال کې دکتور معروف رحيمي د ځلوېښت بستريز روغتون سلاکار د هرات ولايت د معتادانو درملنه د نګرانۍ وړ بللې ده. او وايي چې ددې وضعيت ادامه په ددې لامل شي چې د روږدو ښځو په ليدلو سره، دا روږديتوب د هغو ښځو په منځ کې چې د کورنيو ستونزو سره مخامخ دي او د حل بله لياره نه ويني، پراختيا ومومي.

په دې توګه په هرات کې کارپوهان که څه هم په دغه ولايت کې ټولنيزې او اقتصادي ستونزې د روږدېتوب د پراختيا لاملونه بالخاصه د ښځو په منځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ګڼي، خو د ایران سره هم سرحد توب یې اصلي لامل دي چې ښځې یې په دغه ناولې عمل روږدي کړي دي.

په هرات کې د ښځو له ټولنیزو فعالانو څخه یوې تنې میرمنې فوزیه نسیم وایي: په دې ولایت کې د ښځو د روږدېتوب پدېده زیاتره د هغه ښځو په واسطه له ایران څخه را وړل کېږي چې هلته مهاجري دي ددې چاروا کو د څرګندونو پر بنسټ په داسې حال کې چې د هېواد په ځینو ولایتونو کې د ښځو د روږدېتوب شمېر د هرات په پرتله بیخې زیات دی خو هلته د معتادو ښځو شمېر بیا بېخي کم دي.

یو شمېر روږدې ښځې اعتراف کوي چې د دوئ د مېړونو د روږدېتوب او د ټولنیزو او اقتصادي ستونزو په سبب یې په نشه ایزو توکو روږدېتوب ته مخه کړې ده. په داسې حال کې چې ددې عمل د کمښت لپاره په هېواد کې هلې ځلې روانې دي، د روغتیا وزارت او د مخدره توکو په مقابل کې د مبارزې وزارت او یو شمیر نورې موسسې او نړیوال نهادونه په دې تړاو فعالیتونه ترسره کوي خو بیا هم په اوسمهال کې د معتادانو شمېر مخ په زیاتوالی دی.

د هرات په ولایت کې په مخدره توکو د روږدو شمېر په داسې حال کې مخ په زیاتښت دی چې د کار پوهانو په عقیده تر اوسه پورې د هېڅ نهاد له خوا د روږدېتوب د پدېدې د کمښت په خاطر هېڅ ډول اغېزمن کار نه دي تر سره شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې پر ښځو د تاوتریخوالي بعدونه او رقمونه :

په افغانستان کې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي ناولې پدیده هېواد شموله بعدونه لري او د هېواد هېڅ یوه داسې سیمه او ګوښه او حتی کورنۍ به ونه لیدل شي چې په شکل د شکلونو په کې د تاوتریخوالي د دردونکې اغېزمنې تجربه شوي نه وي، چې په دې اړه د بشر د حقونو د خپلواک کمیسیون د اړوندو څانګو له خوا مطالعې، څېړنې، بررسي او ارزونې ترسره شوي دي او په رپوټونو کې ورته انعکاس ورکړ شوی دی، چې په دې لړ کې « د ښځو او ماشومانو د حقوقو څېړنیز نهاد» هلې ځلې د پوره یادونې وړ دی، چې په افغانستان پر ښځو د تاوتریخوالي د هر اړخیز اړخونو په باب د هېواد په کچه د یو شمېر اړوند د دولتي ارګانونو په همکارۍ څېړنې، بررسۍ او ارزونې ترسره کړې او په ترتیب شوو شمېرو او جدولونو کې یې د هغو پایلې وړاندې کړې دي، چې دادی په دې لیکنه کې ددې نهاد له خوا « په افغانستان کې پر ښځو باندې تاوتریخوالي» ترسرلیک لاندې له رپوټ څخه ګټه اخېستل شوې ده.

او تردې دمخه په کار دي چې ښځو باندې د تاوتریخوالي د لاملونو او شکلونو له نومونو څخه یادونه وکړو.

۱. اجباري ودونه

۲.بې سوادي

۳.اقتصادي نیستي

۴.د ناوړو رواجونو تسلط

۵.په زیات لګښت واده

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. د ښځو په تعداد

او داسې نور موارد.

❖ چې له دې جملې نه به د هغه رپوټ نه په ګټې اخېستنې د اجبارې ودونو د شمې يوه ګوښه وړاندې شې چې «په افغانستان کې پر ښځو باندې تاوتريخوالي» په اړه د ښځو او ماشومانو د حقونو د څېړنيز نهاد له خوا په ۱۳۸۷هـ کال کې برابر او چاپ شوی دی.

❖ د بدل ودونه چې د اجبارې ودونو يو شکل دی په سلو کې ۳۰/۳ ودونه بدلي ودونه او د ۷۵ ودونو له منځه په سلو کې ۱۷/۲ ودونه په بدو کې ودونه او پرته د هلک او نجلۍ له رضايت نه د مور او پلار او يا د کورني دنورو واکمنو په خوښه په ۲۴ ودونو کې په سلو کې ۱۹/۳، او د پور په بدل کې په ۵۵ ودونو کې په سلو کې ۱۲/۲ او د مور و پلار په خوښه په ۵۴ ودونو کې په سلو کې ۱۲/۳ ودونه تشکيلوی له دې ارقامو څخه پوره جوته ده چې په افغاني ټولنه کې د هلک او نجلۍ له خوښې پرته د اجباري ودونو د پورتنيو شکلونو فيصدی ډېره لوړه ده.

❖ په دولتي قوانينو او بشري قوانينو کې د واده عمر د هلک او نجلۍ لپاره ټاکل شوی دی خو لکه چې په افغاني ټولنه ليدل کېږي، دا ډول ودونه د قانوني عمر څخه دمخه او يا د دواړو خواوو عمر د نه انډول توب په صورت کې ترسره کېږي چې د پورتني رپوټ له مخې د واده د قانوني عمر په اړه په ۳ نمبر جدول کې په دې ډول رقمونه ښودل شوي دي.

❖ د زيات مهر اخېستل هم پر ښځو باندې د تاوتريخوالي هغه لامل دی چې نن سبا زموږ په ټولنه په تېره د هېواد په لېرې پرتو سيمو کې پوره عموميت لري چې د پورتنې رپوټ په ۴ نمبر چوکاټ کې رقمونه داسې ښودل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جزییات	نمبر	په سلو کې
رسم او رواج	۲۶۷	۴۶,۹
هر کله چې مې طلاق واخېست، راکړ شو	۱۱	۱,۹
خلک فکر کوي چې د مهر په اخېستلو سره خپل طلاق غواړم	۳۲	۲,۳
نه پوهېږم	۱۵	۲,۶
کورنۍ مې مهر واخېست	۱۴	۲,۴
بدله یم مهر نه لرم	۶	۱,۰
مېړه د هغه د تادیه کولو وسه نه لري	۲۲۴	۳۸,۹
ټول	**۵۷۶**	۱۰۰

له پورتنۍ جدول څخه پوره جوته ده چې په مجموع کې د **۵۷۶**تنو ښځو سره چې د مهر په اړه مرکې شوي دي د فیصدي له مخې يې په جدول کې خپل نظر ښکاره کړی دی، او څرګند ده چې د مهر ورکولو او اخېستلو په تړاو هم په حالاتو کې پوره توپير لېدل کېږي.

- ❖ پر ښځو باندې د مېړه او يا مېړه له کورنۍ له خوا د کوره له وتلو د بې ځايه بنديز لګول هم پر ښځو د تاوتريخوالي يو بل لامل دی.

لکه چې په دی تړاو هم په پورتني رپوټ کې ويل شوي دي. تر واده وروسته د مېړه او ښځې په مناسباتو کې د يادونه له وړ پايلو څخه په دوو اړخيز اړيکو کې د مېړه توافق غوښتنه ده په زياترو کورنيو کې ښځه له کوره د باندې د هر ډول فعاليتونو د سرته رسولو لپاره بايد له مېړه څخه اجازه واخلي او د دې تر څنګه پر دی فعاليتونو سربېره چې ښځه پکې بوختيا لري د بنديزونو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خنډونو رامنځته کېدل تر واده وروسته پیل کېږي په سلو کې ۵۸,۷ مرکه کېدونکي هغه ښځې ښودل شوي دي چې د واده ترمخه په یوه طریقه یې د (کارمند ، زده کوونکی، محصلی) مصروفیت درلود او له دې منځه په سلو کې ۲۷,۸ ښځو ځرګنده کړه چې تر واده وروسته یې بیا هم وظیفو ته دوام ورکړي دی خو په سلو کې ۷۱,۹ له دې ښځو څخه تر واده وروسته وظیفې پرېښي دي. دا چې څوک له کوره د وتلو اجازه نه ورکوي په دې جدول کې به یې فیصدی وګورو :

مېړه یې اجازه نه ورکوی له ۵۴۳ ښځو له منځه په سلو کې ۹۳,۹ د مېړه کورنۍ یې اجازه نه ورکوي له ۱۲ تنو ښځو څخه په سلو کې ۲,۱ ، په بدو کې ورکړی شوي ښځې ته اجازه نه ورکول د ۲ تنو له جملې نه په سلو کې ۱,۴ او دا چې سواد نه لري په ۱۵ تنو کې په سلو کې ۲,۲ تنه.

لکه چې لیدل کېږي په دې رقمونو کې پر ښځو له کوره د وتلو د بندیز لګوونکو په منځ کې مېړه لوی رقم تشکیلوی.

❖ پر ښځو فزیکي تاوتریخوالي په بېلا بېلو ځورونکو او دردونکو شکلونو عملي کېږي زموږ په هېواد کې کومه نوی پدېده نه ده. او د پورتنې رپوټ د ارزیابي له مخې چې د مرکه شوو ښځو په پایله کې ترې یادونه شوې ده، په سلو کې ۴۶,۹ ښځو ویلي دي چې په کورني کې د مېړه او د مېړه د کورني له خوا تر فزیکي تاوتریخوالي لاندې راغلي دي چې ددې رپوټ په ۲ نمبر جدول کې یې د فزیکي تاوتریخوالي پایلې په دې ډول ښودل شوي دي. د هغو ښځو له ۷۲ تنو ښځو چې د بدن غړی یې مات شوی دی په سلو کې ۱۲,۵ او هغه شمېر ښځې چې له ۳۸ رقم تشکیلوي په سلو کې ۲,۲ همیشنۍ دی په ۲۲,۲ او ۳۳۸ تنه ښځې چې د وهلو ډبلو په وجه یې زخمونو شین توب رامنځته شوی دی په سلو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۸,۷ رقم تشکیلوي او حتی د دې فزیکي تاوتریخوالي په پایلو کې یو شمېر د جنینو د سقطیدلو سره هم مخامخ شوي دي.

❖ د ښځو تعدد یو بل لامل دی چې د مېړه له خوا د نفقې په برابرولو کې لکه کالی، خواړه، استوګنځای درمل او داسې نورې اړتیاوې د ښځو ترمنځه پکې نابرابري او تبعیض موجودی دی او یا هم دې چارو ته د رسیدلی وسه نه لري په مجموع کې په سلو کې ۲۷,۵ لومړنی ښځه په سلو کې ۲۷,۱ دوهمه ښځه او په سلو کې ۱۸,۲ دریمه ښځه تشکیلوي ښايي وویل شي چې پر نجونو زده کوونکو باندې له کوره تر ښوونځي او د بېرته را ستیندنې په لار کې، د نامنظمې حاضري او د زده کړې د لازمو امکاناتو، د بریالیتوب او نه بریالیتوب د لاملونو، په ښوونځي کې د فزیکي او رواني تاوتریخوالي او حتی جنسي ځورونې په اړه معلومات وړاندې کېدای شي.

او د ډېرې خواشینې خبره داده چې پر ښځو باندې په روغتیا د لاسرسي په ډګر کې ډول تاوتریخوالي هم عملي کېږي چې به دې رپوټ کې یې په بېلابېلو جدولونو کې فکتورونه او رقمونه ښودل کېدای شي.

او د ښځو د امیدواری په مهال په روغتیا، په روغتیایي مرکزونو د هغوئ په لاسرسي او د جنینو د سقط والي د لاملونو په برخو کې او بالاخره د کار په چاپیریال کې هم پر ښځو د تاوتریخوالي د عملي کېدو په باب مستند رپوټونه وړاندې کېدای شي.(۱)

(۱) د ښځو او ماشومانو دحقوقو د څېړنیز نهاد خپرونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد به یو لړ سیمو کې پر ښځو د ډول ډول تاوتریخوالي څو بېلګې :

تاوتریخوالي لکه د یو لړ ناروغیو غوندې او سني ناولې پدیده نه ده، بلکې له ډېرې پخوانې زمانې څخه چې بشري ټولنو کې یې شتون درلود، چې له دې جملې نه په افغاني ټولنې کې یې په شکل د شکلو ریښې درلودلې دی. هغه چې د زورواکې زیاتې شتمنۍ درلودلو، علمي نیستي، له خپلو حقونو له نا آګاهي، ناوړو دودونو، پر ښځو او نارینه د برترۍ درلودلو، تبعیضونو، د مور و پلار خود کامګیو، او داسې نورو څخه یې سر چینې اخیستلې دي، چې دادي په دې لیکنه کې به د عیني او د مطبوعاتي اثارو د ریسرچ له مخې یې د هېواد په یو لړ سیمو کې څو بېلګې وړاندې شي:

د تخار په ولایت کې :

د انیس ورځپاڼې د ۱۳۸۴ کال د ۸ /۱۷ نېټې په ۱۹ ګڼه کې د تالقانو د ښځینه لومړۍ نمبر لیسې د مدیرې اغلې نازیه عادلیار سره د مرکې په ترڅ کې راغلي دي:

زموږ په هېواد کې د وروستیو جګړو داوږدو کلونو ناورینونو زموږ د ټولنې ښځې تر ټولو زیاتې زیانمنې کړې دي او له حده وتلي او له داسې پورته مصیبتونو یې تحمیل کړي دي چې په دې موده کې تر اندازې بېخې زیات د ښځو حقونه تر پښو لاندې شوي دي.

د تخار په ولایت کې د یو عیني واقعیت په توګه لکه چې اسلامي قوانین او بشري قوانین ایجابوي د ښځو حقونه تر پښو لاندې کېږي یوازې د ښځو یوه ناڅېزه فیصدي چې کافي نه شمېرل کېږي په ناڅېز او نسبي ډول له خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقوقو څخه برخمني دي هغه هم ددې ولايت ښاري ښځې په دې دله کې شمېرل کېدای شي خو د کليو او قشلاقونو ښځې له خپلو حقونو څخه بالکل محرومې او په خواشينوونکو او ځورونکو شرايطو کې ژوند کوي او د کورنيو له خوا د ډول ډول تاوتريخوالي لکه د تعليم او تربيې، روغتيا او داسې نورو حقونو څخه بې برخې کول يې مثال را وړلای شو.

دا يو څرګند واقعيت دی چې د تخار ولايت په کليو او قشلاقونو کې د ښځو په وړاندې تاوتريخوالي او د بشري حقونو پر ضد چال چلند په ډېره بې رحمانه توګه عملي کېږي چې له دې جملې څخه اجباري ودونه، د ماشومانو او قانوني عمر ته د نارسېدلو نجونو ودونه، پر ښځو باندې هر اړخيز مظالم، وهنه، ټکونه تر فشار او شکنجې لاندې نيول، له ښوونې او روزنې، روغتيا، طبيعي او مدني حقونو څخه بې برخې توب جنسي تيرې، ځان وژنې او ځان سوزونې هغه بېلګې دي چې زموږ په ټولنه کې په تېره بيا زموږ د هېواد په لېريو پرتو سيمو او له دې جملې نه د تخار په ولايت کې په لوړه کچه او پوره پراختيا لېدل کېږي.

د اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۸ کال د ۲۹ / ۱۱ نېټې د ۱۸۲۷ پرله پسې ګڼې د رپوټ په يوه برخه کې داسې راغلي دي:

آقای زيدالله پيوند ، رييس دفتر ساحوی کميسيون مستقل حقوق بشر، در زون شمال شرق توضيح داد که:« در کندز، تخار و بغلان در سال روان ۱۳۸۸ هـ ش با رويکرد امار موارد مختلف پايمال شدن حقوق بشر و ايکسر برملا ساخت و ګفت تا اين تاريخ ۲۲۴ موارد تحميل خشونت های عمده را که در سطح بغلان، تخار و کندز پديده آمده است که از جمله در تخار ۱۵۲ مورد تحميل خشونت عمده بوقوع پيوسته است».

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه په بدخشان کې د يو ښځې د سنګسار کېدو په اړه د ۱۳۸۴ د ثور د ۷ نېټې د يوې ورځپاڼې په حواله چې يادداشت مې ترې نه و اخېستلی او د انټرنت د ويچه ويلی له صفحې څخه په اقتباس شوی ليکنه کې راغلي دي.

د افغانستان پوليسو د يکشنبې په ورځ د ثور په څلورمه نېټه اعلان وکړو چې په دې هېواد کې يوه ۲۹ کلنه ښځه سنګسار شوې ده...

دا پېښه د بدخشان د لېرې پروت ولايت، د مرکز فيض آباد د لويديځ د « ارغو» په سيمه کې رامنځته شوې ده او د دې حکم د صادرولو مرجع هم معلومه نه ده، خو د پوليسو يو افسر جنرال شاه جهان د فرانسې يو خبرنګار ته ويلي دي، چې سنګسار د جمعې په ورځ شوی. ده وويل چې ده ته خبر ورکړ شو چې د جمعې په ورځ يوې ښځې د زنا په تور د ملا محمد يوسف په نوم د يو ملا له خوا د سنګسار په جزا محکومه او په ارغو کې يې حکم عملي شو له بلې خوا نه د فرانسې د خبر ورکولو مرجع د رپوټ له مخې د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون د ويندوی له خولې يو ځانګړې هييت د پېښې ځای ته لېږل شوی او ويل شوي دي چې دا ښځه سنګسار شوې نه ده بلکې د مېړه له خوا دد غه نامشروع تور په وجه وژل شوې ده.

د رويټر د اژانس يو خبريال د عيني شاهد له قوله ويلي دي چې ښځه د دولتي چارواکو او د مېړه له خوا د پلار له کوره په زور اېستل شوې او بيا سنګسار شوې ده او هغه سړي چې دا جرم يې کړی تر سلو دورو وهلو وروسته ازاد شوی دی.

د پوليسو او د بشري حقونو د کميسيون د استازو په وينا د نومورې ښځې مېړه چې تر پنځو کلونو وروسته نوی له ايران څخه را ستون شوی و او ښځې ترې د نفقې نه ورکولو په وجه طلاق غوښتي و خو مېړه او کورنۍ يې متوجه کېږي چې خبره په نفقه کې نه بلکې د ناوړې اړيکې په ټېنګولو کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر صورت په دې سیمه کې د دولت نماینده حاجي شمس الرحمن ویلي و که دې تور واقعیت ولري ورلوډلای نو دا د عدلي ارګانونو دنده ده نه د یو ملا چې دغسې غیر قانوني اقدام وکړي.

او دا هم د خوست په ولایت کې په سپو د ښځې او ماشومانو دخوړولو د پېښې په باب د اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۷ کال د جدي د لومړۍ نېټې په ګڼه کې د ښاغلي حیات الله حلیم د لیکنې ځینې برخې:

پورتنې عنوان ځینې پروپاګند نه دي بلکې هغه واقعیت دي چې د څو شپو را په دې خوا یې داخلي او بهرني رسنۍ په پرله پسې توګه خبرونه خپروي او د هېواد ولسمشر حامد کرزي هم ددې پېښې غندنه کړې او د پراخې پلټنې حکم یې ورکړی دی. د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د بشري سرغړونو د څارنې او پلټنې امر شمس الدین احمدزی په دې اړه ویلي دي:

دا د هر ډول انساني کرامت ځینې لرې خبره ده او هېڅوک دی ته روا او موجه دلایل نه شي وړاندې کولای.

نو موږ په خوست کې دا پېښه د هغه چا کار وباله چې انساني کرامت او عاطفه ونه لري ماشومان ساتنې او عاطفې ته اړتیا لري نه دا چې په سپو وخوړل شي.(۱)

(۱) د ښځو او ماشومانو ځېرنیز نهاد خپرونه.

په کونړونو کې د ښځو د ژوندانه د ښه والي چارې :

لکه څنګه چې د کونړونو ولایت د هېواد یوه غرنې، له مرکزه لېرې او یوه وروسته پاتې سیمې ده نو طبیعي ده چې یې د اوسیدونکو د ژوند کچه ډېره

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېته او بالخاصه ښځینه قشر یې زیاتو حقونو څخه یې برخې دي، چې له دې جملې نه د ښځو د سواد او علمي پوهې کچه ډېره زیاته ټیټه او د ناوړو دودونو تسلط یې په شکل د شکلونو د ژوندانه په زیاتو اړخونو ناوړه اغېزې ښندې او په واقعیت کې د کونړ ښځینه قشر ته د ژوند په ټولو زمینو کې خدمت کول او د پراخو ستونزو لېرې کولو ته پاملرنې ته پوره اړتیا ده.

هلته په لېریو کلیو، او د غرونو په بانډو کې ښځې حتی په بد حالت کې ژوند کوي ښځې له ټولو اسلامي، طبیعي، میثاقي او قانوني حقونو څخه محرومې چې حتی په مفهوم یې هېڅ خبرې نه دي، نو هغوی ته خدمت کول تر بلې هرې سیمې زیات محسوس او تجسم یې ځلانده دي.

د کونړو د ښځو چارو ریاست چې دولت په اداري تشکیل ورته په ۱۳۸۲هـ ل کال کې ځای ورکړ شوی او په کال ۱۳۸۴ هـ ل د یوې ازادې سیالۍ (PRR) له لارې یې ټول پرسونل ټاکل شوی دی د ښځو چارو وزارت د پالیسې په رڼا کې د هغه ریاست له خوا یې رهبري کېږي.

اغلې نسیمه شفیق سادات چې د کونړونو د ښځو چارو د ریاست مشري ور په غاړه ده د ریاست د تشکیل په باب وویل:

ددې ریاست په تشکیل کې لس تنه رسمي کارمندان او څلور تنه اجیران دي او د اداري او مالي، جنسي، اقتصاد، د فرهنګي چارو، د حقوقو، جندر د زده کړې د نشراتو، روغتیا او ټولنیزو چارو په مدیریتونو کې خپلې دندې تر سره کوي چې د ټولو په سر کې د یوې کلیې په مفهوم د مطروحه ستراتیژۍ په رڼا کې د ښځو د حقونو په ښځو د تاوتریخوالي له منځه وړلو، د ښځو د ژوندانه د ښه والي، د لیک لوست، د زده کړې د ښځو د ظرفیتونو د لوړولو په برخو کې خپل فعالیتونه متمرکز کوي.

اغلې نسیمې سادات وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ د ښځو چارو د ریاست د مقام له خوا ، د پرسونل لارښوونه او اداره، د مالي او اقتصادي چارو څارنه او د ښځو د ژوندانه د ښه والي په خاطر د دونرانو جذبولو ته لومړی ځای ورکړي، په اقتصادي برخه کې ولایت د مقام د انجوګانو د مرستو جلبول، د ولایت د مقام او یونیسیف (WFP) د موسسو په همکارۍ لویانو ښځو ته په مرکز او ولسوالیو کې د سواد د زده کړې د کورسونو جوړول، د ښځو، د پوهاوي لپاره او د ښځو د ظرفیتونو د لوړلو په خاطر، د یو لړ موسسو په مرسته سیمینارونو ورکشاپو جوړول ددې ریاست له مهمو دندو څخه ګڼل کېږي چې یې سرته رسوي.

د ښځو چارو رییسې په هغه ولایت کې د تاوتریخوالي په اړه وویل:

تر کومه ځای چې معلومه ده. نن سبا زموږ په هېواد پر ښځو تاوتریخوالی یو هېواد شموله ناوړه پدېده ده چې لاملونه یې په بیخې زیاته کچه کېدل کېږي او زموږ ټولنې دا محکوم مظلوم او محروم قشر په هر اړخیزه توګه ځوروي، د کمبختیو سره یې مخامخ کوي کورني پیوندونه ورته شلوي، څرنګه چې د کونړونو خلک مسلمان، مدین او علم دوست وګړي دي او د دوئ په مرسته او ملاتړ په کومه کچه چې د هېواد په نورو ولایتونو کې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي تجربې په پراخه کچه عملي کېږي په دې ولایت کې دا شومه پدېده بیا په هغومره اندازه نه ده.

ښایي وویل شي چې د ولایت په لېریو سیمو کې د تاوتریخوالي یو څه شکلونه لکه په بدو کې د نجونو ورکول، په بدل کې دودنه، د زیات ولور اخېستنه، پر ښځو باندې د شاقه چارو سرته رسول، د ناوړو دودونو شتون او نفوذ تر یوه حده د تاوتریخوالي د رامنځته کېدو له لاملونو څخه دي. د هغې احصاییې له مخې چې زموږ سره ده په ۱۳۹۰ کال کې د تاوتریخوالي کچه را ټیټه شوی او یوازې ۱۲ پېښې یې زموږ سره ثبت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمن نسیمي سادات د ولایت د اړوندو ادارو په مرسته د دې ریاست په اړوندو چارو کې د همکارۍ او همغږۍ په اړه وویل:

موږ په هره میاشت کې د ښځو چارو په ریاست کې د ولایت د مقام، ولایتي شورا، څارنوالي ریاست، ملي راډیو تلویزیون، عدلي ریاست، د یوناما دفتر، د حقوقو بشر آمریت، امنیه قوماندانی، حج او اوقافو ریاست د استازو په ګډون میاشتنۍ نوبتي غونډه او د میډیا سره ګردې میز جوړوو.

همدارنګه د تاوتریخوالي په اړه برنامې ترتیب او د مختلفو اخبارونو له لیارې یې خپروو.

په ولسوالیو او نورو محلاتو کې د جامع جوماتونو د ملا امامانو سره همغږي رامنځته کوو او په دې برخه کې د هغوئ ملاتړ را جلبوو.

میرمن نسیمي سادات په اخر کې د ریاست د اړوند ستونزو په باب وویل: ریاست ترانسپورتیشن نلري، په کافي اندازه بودجه مو نشته، د پرسونل کمبنت موجود دی، په ریاست او ولسوالیو کې وظیفو ورکشاپونه نشته، زموږ وړاندیز دادی چې د دې ستونزو د لرې کولو لپاره په کار دي چې دې ګوښه ولایت ته له هره بابته دلسوزانه پاملرنه وشي تر څو د دې سیمې مظلومو او محرومو ښځو ته مو د هغوئ د ژوند د ښه والي په اړه د یو خدمت مصدر وګرځېدلای شو.(۱)

(۱) د ښځو او ماشومانو د حقوقو څېړنیز نهاد خپرونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلواکۍ د بېرته اخېستلو په جګړو کې د افغاني مېړمنو وياړلې ونډه :

ښځينه قشر د ټولنو د نيمايي برخې په توګه د ژوندانه په ټولو ټولنيزو ډګرونو کې فعاله او حتی وتلې برخه اخېستلای شي، که زموږ د لرغونې تاريخ سندونو او مدارکو ته مراجعه وشي او يا دا چې سيمه ييزې فلکوريکې کيسې وکتل شي نو په داسې بېخې زياتې بېلګې په ګوته شي چې حتی له آريايي دورې راهيسې ښځو د نارينه وو سره خوا په خوا قهرمانانه برخه اخېستلې ده په فرهنګي، علمي ټولنيزو، په رزمي، پوځي، سياسي، اقتصادي، مذهبي او داسې نورو اړوندو ډګرونو کې يې له ځانه حماسې او تلپاتې يادګارونه په وديو پرېښې دي. چې د دې ټولو له منځه د افغان – انګليس په لومړۍ جګړه کې او تر هغې دمخه د ميوند په اورجنه سره دښته کې د انګليسي دښمن په مقابل کې هغه هم په ډېرو حساسو او سرنوشت ټاکونکو شېبو کې يعنې د ماتې او برې په حسابي مهال کې چې د يو ملت د مرګ او ژوند مساله پکې مطرح وه د پښتنې پېغلې ملالې تاريخي قهرماني په هېڅ مهال د تاريخ له پاڼو محوه او زموږ د ملي فرهنګ له ذهنه به هېره نه شي.

هو کې د ماتې خوړونکې افغاني لښکر او پر مځکه باندې د ټپي شوي بيرغچي له لاسه د لويدونکي توغ په ډېرو نازکو شيبو کې د غازيانو له منځه هغې قهرماني ملالې ورودانګل او په خپلو نازکو لاسونو يې خپل ملي توغ را پورته کړ او پر غازيانو باندې يې په مهيج او غيرت پاروونکي اواز داسې غږ وکړ.

که په ميوند کې شهيد نه شوې

خدايږو لاليه ! بې ننګۍ نه دې ساتينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته دا یوه افغاني غوره عنعنه ده چې د همیشه لپاره افغاني مېړمنو په تېره بیا پښتني پیغلو د نارینه وو سره څنګ په څنګ د جګړو په ډګرونو کې سرښندونکې او قهرمانانه ګډون کړی دی.

دا خبره هم د یادونې وړ ده که افغاني ښځو ټوپک او نوره وسله نه کارولـه دا بیله موضوع ده خو کومه خبره چې په جبهه کې د هغې پیاوړتیا ده هغه د جبهې شانه د لوژستیکي خدمتونو سرته رسول او د تامیناتو رسول دي چې دغه عقبي خدمتونه د عسکري فن له مخې د جګړې په دوه اړخیز سرنوشت ټاکلو کې خورا زیات اهمیت لري په دې مانا که دا خدمتونه د مطروحه پلان له مخې په خپل وخت او زمان او په دقیقه توګه عملي شي بې له شکه په جګړه کې د بریالیتوب ضمانت کوي، برعکس په جګړه کې د ماتې لاملونه رامنځته کوي چې د دوهمې نړیوالې جګړې په ترځ کې د الماني قواوو لپارد د اکمالاتي کرښو اوږدوالي او د عقبي خدمتونو په ټپه ودرېدل یې د بېره ښه بېلګه راوړل کېدای شي.

د هېواد د استقلال په جګړه کې دا عقبي خدمتونه او یا لوژستیکي تامینات هغه هم د افغاني مېرمنو لپاره د ډوډۍ پخول او د اوبو په شمول هر غازي ته په مرچلونو کې له ورسولو څخه عبارت وو.

په عنعنوي توګه په ټولو جګړو کې چې د انګریزانو په مقابل کې شوی دی افغاني مېرمنو دغه قهرماني کړې او د مردکیو په باران او د اور او لوګیو په منځ کې یې په خورا وتلي سرښندنه خوراکي توکي هر غازي ته رسولې دی چې تاریخ به دوئ دا شهکاري هېڅکله له یاد ونه باسي په همدې نږدې کابل کې د جګړو په مهال چې انګریزي دښمن په وړاندې شوي زیات شمېر افغاني قهرمانو ښځو نه یوازې دغه لوژستیکي خدمتونه ترسره کړي حتی یو شمېر په جګړو کې سماسم ګډون کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د تاریخ په پاڼو کې دا په عیني توګه د بي بي مهرو(ع) د زیارت شتون هغه تلپاتې بېلګه ده چې حماسوي یادګارونه به یې هېڅکله هیر نه شي.

د خپلواکۍ په جګړه کې به د کونړ د ارنوۍ د جګړې یعنې محاذ چې په ځلورمه جبهه هم شهرت لري د پښتنو مېرمنو د فعالې برخې اخېستنې څخه یادونه هم کیدای شي.

د کونړ په دې جبهه کې چې چترال ته نږدې پرته وه ملېشه لښکرو چې شمېر یې زرګونو تنو ته رسېده او د کونړ هغې خوا ودې خوا د سرحدي سیمو یو شمېر روحانیونو، ساداتو، قومي مشرانو او داوطلبو غازیانو پکې ګډون درلود هغوئ ته د ډوډۍ، اوبو او نورو خوراکي توکو پخول مرچلو ته رسول د پښتنې مېرمنو په غاړه وو.

هغوې د کلیوالي شرایطو سره سم دغه ډوډۍ په تنورونو او نغریو کې پخولې او په شکریو او خواړه به یې په دیګونو کې او له اوبو څخه یې ډکو لوښې یې د غازیانو ډلو ته رسول البته دا عادي خبره نه ده د خوراکي موادو پخول خو پر ځای پرېږده چې د یو لښکر لپاره خورا ستونزمن کار دی مرچلونو ته د هغوی وړل خورا قهرمانانه عمل دی ځکه چې د مړینې تر پولې پورې قربانیو ته ځان ورکول دي.

باید زیاته شي چې د ښځو په دې جانانه ګډون سره د نوموړي دندې تر څنګه هلته د دوئ په ورتلو د غازیانو پر احساساتو او معنوی قوت سماسه اغېزه کوله.

که له یوې خوا د پښتنې مېرمنو په دې قهرماني کې د ملي جذبې، رزمي احساساتو د ازادۍ سره د مینې د جذباتو او که د دښمن په نسبت د سختې کرکې د احساساتو څخه کار اخېستل کېدای شي او له بلې خوا د دغو احساساتو له امله د ښځو حضور هم پر غازیانو سماسمه اغېزه کوله. داوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په دغه جبهه کې انګریزي قوتونه که څه هم د زیات شمېر او مدرنو وسلو لرونکي وو په ډېره بې شرمۍ تر چترالـه وزغلول شو او تـاریخي بـری د غازیانو په برخه شو. او یو ځل بیا ثابته شوه چې پښتني مبرمنې هم په جګړو کې د بری لپاره لازمی زمینې برابرولای شي.

د امیدواری پر وخت د ښځو خواږه :

وایي چې: ښایي د ماشوم روزنه نهه میاشتې د هغه د زېږېدنې څخه دمخه پیل شي دا یو ډېر لوړ ذهنیت دی چې کلکه پاملرنه ورته په کار ده.

زموږ په هېواد کې چې له یوې خوا په ډېره تېټه اقتصادي سویه کې پراته یو او له بلې خوا د هېواد ډېرې ښځې د سواد څخه محرومې پاتې دي او دا دواړه ددې سبب کېږي چې زموږ د ټولنې ډېر زیات ماشومان لکه د سارا ګلان را زرغونېږي او په تصادفي توګه د هر اړخیزو رنځوریو او افتونو څخه په امان پاتې کېږي، او بیا دا ماشومان هم ډېر کم د پوره سلامتیا او روغتیا څښتنان کېږي.

اوس چې نړۍ د نور په چټکتیا الوتل غواړي نو په دغه لاره کې د ښځو طبقه هم ورسره ملګري ده او ورځ په ورځ د ښځو لـه غـاړو څخـه د غلامـي او محرومې ځنځېرونه شلېږي او وینو چې همدا اوس د ژوندانه په چارو او ټولنیزو فعالیتونو کې فعاله ګډون کوي.

زموږ په ګران هېواد کې د بختوره جمهوري نظام په راتګ به چې د جمهوریت موسس زموږ ملي لارښود ښاغلي محمد داود په افغانستان کې د ښځو د نهضت منځته راوړونکي دي ډېر ژر دغه ډله د خپلو انساني حقونو لرونکي شي.

زموږ ماشومان چې زموږ د هېواد او تاریخ رښتیانې وارثان دي هم په پوره روغتیا نړۍ ته راشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددي لپاره چې د ماشوم روزنه مو د پورتني اصل له مخې چې (ماشوم روزنه ښايي نهه مياشتې د هغه د زېږيدنې د مخه پيل شي) پيل کړې وي په کار دی چې د نورو خبرو سره جوخت خواړو ته توجه وشي.

د حاملګي په وخت کې د ښځو خواړه د اهميت وړ دي او غوره داده چې دا خواړه مکلف او بشپړ وی او د سره لازمي اندازې څخه تيری ونه کړي.

اميدواري ښځې په ورځ کې کولای شي چې د ليوالتيا په صورت څو کرته خواړه وخوري په داسې حال کې چې له ميوې او سبو څخه هم ګټه واخيستل شي.

ميوې او سابه ښايي تازه او پاک وي نه دا چې اصلي اوصاف يې له منځه تللی وی. دا ځکه چې د ګټې پر ځای ضرر پېښوی او د پيچش سبب کېږي او دا ناروغي د اميدوارې ميرمنې لپاره ډېر خطرناکه ده که چېرته دا پيچش له حده زيات او دوامداره شي نو په نتيجه کې اميدوارې ښ ميرمنې ته دوه ضرره ور رسوي.

يو يې د جنينو د سقط سبب کېږي او دوهم يې تر ټاکلي مودې د مخه د زيږيدنې عامل ګرځي.

د اميدوارې په وخت کې که د مېرمنې روغتيا ښه وی نو ښايي چې خپل عادي خواړه ژر ژر بدل کړای شي که چېرته اميدوارې ميرمنې پرهيز کولو ته اړ شي نو داسې پرهيز دې ونه کړي چې د هغې د غذا اندازه کمه کړي کومه چې د يوې اميدوارې ښځې لپاره ضروري ده د ماشوم په نورماله وده کې که اميدواره ښځه تازه ميوې، سابه او پروتين لرونکي مواد وخوري ښه رول لوبوي.

البته کوچ، شيدی، مستې او پيروی په زياته اندازه د پروتين درلودونکی دی د غوښو او کبانو خوړل هم د اميدوارې ښځې لپاره زياته ګټه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امیدوارۍ په دوی نیمې برخه کې ښایي د چرګ او یا د غوښو ښورو او خوړل شي هغې میرمنې چې له غوښې پرهیز وي په کار دی چې د سبو او حبوباتو ښوروا او د وریجو اوره استعمال کړي.

د امیدواري ښځې لپاره شکره او کلیسم هم پوره ضروري دي باید په شپه او ورځ کې دا مواد تر ټاکلي اندازې کم نه شي په سبو کې د ګازرۍ، لبلبو او سالاتي خوړل زیات اهمیت لري.

د امیدواري ښځې د وچې ډوډۍ اندازه ښایي ۴۰۰ ګرامه وي چې ۲۰۰ ګرامه یې نشایسته او ۲۰۰ ګرامه یې سبوس وي.

په دې مرحله کې د تازه او وچې میوې او به هم ډېر ګټه لري.

د امیدوارۍ په وروستنی میاشت کې ښایي مربا باب او شکره کمه استعمال شي، او ډېر غوړي هم ښه نه دي او که خوړل کېږي د غوا شیدې، پیروی او کوچ ډېره فایده لري په دې موده کې ښایي د مایعاتو استعمالول تر دوه لیترو زیات نه شي.

ښکاره ده چې ویتامین د هر انسان لپاره حیاتي ارزښت لري خو په خاص ډول د امیدوارو او یا هغو میرمنو لپاره چې ماشومانو ته شیدې ورکوي ډېر زیات اهمیت لري، او دا د دې لپاره چې د زیږیدنې د مخه او یا وروسته د میندو وجود مختلفو مرضونو په مقابل کې تقویه کړي او معافیت ورکوي.

لکه چې پروتین لرونکي خواړه دامیدوارو ښځو لپاره ضروری دي همدا شان اولاد لرونکو میندو ته د هغو استعمال زیاته ګټه لري په دا سې موسم کې چې تازه میوې او سابه نه پیدا کېږي میندي کولای شي چې د ډاکتر د لارښوونې په اساس مربوط ویتامین له درملتونونو څخه لاسته راوړي.(۱)

(۱) دانجمن رهنمایی خانواده د خپرونې ۴۹ ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مارچ اتمه د ښځو د نړیوال پیوستون ورځ :

هر کله چې د مارچ د اتمې نېټې څخه یادونه کېږي، نو خامخا د هغه چا په ذهن کې چې په دې اړه یې مطالعه کړې وي، د ۱۸۵۷م د مارچ د هغې ورځې تراژیدیکه پېښه په عین حال کې په مېړانه او اتلولۍ د حق غوښتنې دغږ د پورته کولو د خاطرې یاد ګرځي چې په بشري تاریخ کې یې د لومړۍ ځل لپاره د یوې تلپاتې حماسي بڼه پیدا کړه.

البته دا یو له تعجبه ډکه حادثه او فاجعه دامریکا د نیویارک د ښار د اوسیدونکو د پوره پاملرنې وړ ورګرځېدله.

پېښه په داسې ډول وه چې د یوې فابریکې کارګرو ښځو په داسې حال کې چې کارګرۍ کالي یې اغوستي وو د ښار له واټونو ددې شعارونو په ویلو چې موږ مناسب مزد غواړو په یوه ورځ کې لس ساعته کار عادلانه نه دي، په مارشونو تېرېدل او چې بیا کله د ښار مرکز ته ورسېدل د پولیسو د غیر انساني مقاومت سره مخامخ شول.

د دوئ سوله ییزه مظاهره په وحشیانه توګه وټکول شوه او د یو شمېر یې ونیول شول، که څه هم د حکومت دا ډول بې رحمانه چلند د نارینه کارګرانو د اعتراض وړ وګرځید خو واکمنو مقامانو ورته هېڅ ډول اعتنا ونه کړه البته دا هغه انګېزه شوه چې د څو کلونو په تېرېدلو ددې ورځې د یادولو په ترڅ کې د ټولې نړۍ د ښځو د نړیوال پیوستون د ورځې عنوان پیدا کړ او ددې مفکورې د ایجادیت او عملي کېدو افتخار په لومړي سر کې، د الماني، « کلارازتکین» یعنې د المان د کارګري غورځنګ د ډېر پیاوړې رهبرې، او د ښځو د نړیوال نهضت د بنسټ ایښودونکې د نوم سره سماسم انتساب لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلارازتګین تر زیاتو هلو ځلو او مبارزو وروسته په ۱۹۰۷ د سوسیالستو ښځو په لومړني کنفرانس او په ۱۹۱۰ م د سوسیالستو ښځو په دوهم کنفرانس کې په ګډون سره چې د نړۍ د اوو هېوادونو د سلو تنو په شاوخوا ښځو په کې برخه اخېستلې وه، ددې په وړاندیز د مارچ اتمه د نړۍ د ښځو د نړیوال پیوستون ورځ په رسمیت و پېژندل په یو لړ نورو هېوادونو کې د مارشونو او مظاهرو په ترڅ کې ولمانځل شوه او تر اوسه پورې د نړۍ په زیاترو هېوادونو کې د خورا پرتمینو مراسمو په ترڅ کې نمانځل کېږي ښایي وویل شي چې په دې مبارزه کې د نوموړي په څوا کې د الماني «روز لوکزامبورګ» نه ستړي کېدونکي هلې ځلې هم د ښځو په نړیوال تاریخ کې د لوړ مقام لرونکي دي.

مبارک دې وي د نړۍ ټولو ښځو ته د دوی د پیوستون دا بختوره ورځ.(۱)

(۱) اصلاح ورځپاڼه‌ و د ۱۳۸۷کال د حوت ۱۹ مه نېټه.

د کورنۍ په اقتصاد کې د ښځو ونډه :

کورنۍ د ټولنې د بنسټیزې پخې ډېرې حیثیت لري، چې غړی یې د جوړښتي توکو په توګه او ښځینه غړی یې خورا مهم توکي تشکیلوي او دا یو انکار نه منونکي واقعیت دي چې بې له ښځو د شتون څخه هیڅ یوه کورنۍ جوړېدای نه شي، ښځه که په کورنۍ کې مور، خور، لور او یا انګور او مېرمن ده او هر یو یې د خپل فامیلي دریز په اعتبار د کورني په چارو کې مناسبه برخه لري، خو د دوئ په منځ کې ښځه د مور په عنوان او که مور نه وي هره ښځینه مشره د کورنۍ د سرته رسولو او سنبالښت په غاړه لري، چې له دې منځه یې اقتصادي چارې ډېر مهمې ګڼل کېږي.

ځکه چې که ښځې ته په یوه تاریخي دوره کې د مورواکي او مادرسالارۍ د مقام درلودلو افتخار ور په برخه شوی دي، خو ددې واکمني سره سره یې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ مشرتوب په غاړه درلودلی او د اقتصادي چارو په سنبالښت کې یې فعالانه او اغېزمنه برخه اخېستلې ده او د یوې عنعنې په توګه یې تر اوسه پورې دغه مسؤولیت په غاړه دي.

ښه مې په یاد دي چې یو مهال یو مامور د خپلو هم مسلکانو او همردیفانو په منځ کې د تاکلي معاش په درلودلو د یوې مدبرې مېرمنې او د کورنۍ چارو مدیریت چلوونکې په توګه د ښار په یوه سیمه کې د کور خاوند شوی و ددې سبب دا و چې ماندینې دده معاش د یو ټاکلي او سنجول شوي حساب له مخې کاوو او د کورنیو اړتیا وو د پوره کولو په خوا کې د عاقبت اندیشۍ له مخې یې د معاش یوه اندازه روپۍ پس اندازیه کولې، د پورتنۍ موضوع له یادونې څخه دا نتیجه ترلاسه کېدای شي چې که د کور مېرمن د ورځنې او یا میاشتنې خرڅ په لګولو کې فضول خرچي ونه کړي او د معاش او یا له نورو سرچینو ترلاسه شوی روپۍ بېځایه ونه لګوي هېڅکله به د اقتصاد ستونزه سره مخامخ نه شي.

دا یوه منطقي خبره ده چې وایې هغه لګښت چې د کورنۍ عاید په سنجول شوی لګښت کې ترلاسه کېږي په بله لاره، لاس ته نه شي راتلای.

په کورنیو چارو کې د ښځو له خوا د عاید د لګولو له لیارې د پانګې د درلودلو مانا داده چې ښایي ښځې باید فضول خرچي ونکړي، د لباس په برابرولو او د خوراکي توکو په رانیولو او لګولو کې له زیاتې خرڅې څخه ډډه وکړي.

څرنګه یو شمېر ښځې د خپلوانو او یا ګاونډیو ښځو سره د خوراک او پوښاک په برخو کې له رقابتۍ اوهم چشمۍ له چلندونو څخه کار اخلي او دا دوئ اقتصادي حالت ته سخت زیانمن تمامېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه بله موضوع چې په کورنۍ اقتصاد کې د ښځو د اغېزمنې ونډې درلودلو اهميت په ډاګه کوي هغه د شغلونو د لرلو له لياري، په تشبثاتو کې ګډون کول دي هغه ښځې چې له کوره بهر کوم رسمي ماموريت ونه لري، نو دوی کولای شي چې د خياطۍ، خامک دوزۍ او يا نورو شغلونو په وجه په کورنۍ په اقتصاد کې خپلې ونډې اخېستلو ته تبارز ورکړي.

لکه چې څرګنده ده په کليو او قشلاقونو کې ښځې د نارينه سره د بزګرۍ چارې پر مخ بيايي، يا شپون توب کوي او يا د قالينو او ټغرو د اوبدلو له لياري د يادونې وړ عايد ترلاسه کوي که پر موضوع بحث را ونغاړل شي نو څرګنده ده چې د کورنۍ د اقتصادي څرخ په ګرځولو کې د ښځو برخه اخېستنه پوره برجسته او اغېزمنه ده او ښايي چې په هېڅ صورت کې ترې سترګې پټې نه شي.(۱)

(۱) ارشاد انسوان جريده، ۲۴ ګڼه د ۱۳۹۰ کال د ثور مياشت.

د واده يو شمېر نور ناوړه دودونه :

ښځينه جنس يا قشر د بشري ټولنې نيمايې مهمه برخه تشکيلوي او د يو انسان په صفت له ټولو هغو حقونو درلودونکې ده چې يو نارينه يې لري که طبيعي حقونه دي اسلامی او يا ميثاقي حقونه دي حتی د اسلام په مقدس دين کې د نارينه په نسبت ښځې له څه زياتو حقونو لرونکي ګڼل شوي دي. چې د ميراث او مهر حق په اړه يې بېلګه جوته ده خو له بده مرغه نه يوازې د نړۍ په وروسته پاتې ټولنو کې بلکې په پرمختللو ټولنو کې ښځې د يو متاع او بازيچې په عنوان ګڼل کېږي.

دا يو څرګند واقعيت دي چې په هره ټولنه کې ښځه د هغې د مېړه او د مېړه د کورني له خوا په شکل د شکلونو تر تاوتريخوالي او ظالمانه حاکميت لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده، او ددې تر څنګه يې ټول طبيعي، اسلامي او ميثاقي حقونه يې تر پښو لاندې کېږي او حتی د اخلاقي موازينو پر خلاف چلند ورسره کېږي.

چې ددې ناوړه پدېده د لاملونو په منځ کې د زياترو پېښو، سندونو او څېړنيزو مدارکو په شهادت ناوړه دودونه ستره برخه لري او د ښځو او ماشومانو دحقونو څېړنيز نهاد له خوا د څېړنيزو رپوټونو په ترڅ کې پرې تر بلې هر يو نهاد، پراخ تحقيقاتي کار شوي او د عيني شواهدو له مخې ترې په هيڅ صورت انکار کېدای نه شي او بيا ددې ناوړه او د کورنيو د پيوندونو د پاشونکو او بربادونکو دودونو له جملې نه د اجباري ودونو زيات ډولونه دي لکه په زور سره او داسې نور ودونه يې ببلې راوړل کېدای شي خو دلته به د ناوړه دودونو د واکمني او اغېزمن توب په اعتبار له هغو د دونو د واکمني او اغېزمن توب په اعتبار له هغو ودونو څخه يادونه وشي چې تراوسه پورې پرې هيڅ بحث شوی دي چې په لاندنې ډول دي:

نذرانه ودونه :

دا ډول ودونه هغه دي چې لور يا خور له يو مصيبت څخه د کورنۍ د يو غړي په امان او خوندي پاتې کېدنې په وجه تر هغې دمخه نذرانه کېږي او په لاندينيو پېښو کې يې ببلې وړاندې کېدای شي:

۱.له يو مصيبت څخه د نجات موندنې په خاطر :

ښه مې په ياد دي زموږ په کلي کې د کونړونو ولايت په نرنتهک کې چې په پخوانيو وختونو کې د توتونو عموميت درلود او کليوال به ونو ته ختل او پاس په ونو کې يې توت خوړل، يوه نجلۍ هم چې له عمره کوچنۍ وه د توب ونې ته ختلې وه او د را کوزېدو په مهال په کې بنده پاتې شوه په دې وخت کې د کلي يو هلک چې هلته و، نومړې نجلۍ يې له ونې را کوزه کړه، د نومړي نجلۍ مور پلار چې هلته ولاړ و، دا چې لور يې له ونې څخه د را لوېدو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وجه له صدمې ځخه وژغورل شوه، دا وه چې د هلک د مور و پلار په مخکې يې نجلۍ د هغه زوی ته نذرانه او په نامه کړه بيا وروسته چې لويه شوه سره واده شول او همدا اول دواړه نيکه او نيا شوي دي.

په همدې توګه په ځينو کورنيو کې چې يې نازولې غړي ناروغه وي او يا په خپله يوه نجلۍ ناروغه وي او يا دا چې يې اولادونه کېږي، نو د ناروغ د روغېدو او يا چې يې نجلۍ په کور کې وزېږېږي هغه نذرانه کوي او هر څوک چې يې خوښ شي د هغه په نامه کوي يې او په عامه اصطلاح سره د غې نجلس ته نذرې ويل کېږي.

۲.د ميراث په خاطر د نجلۍ نومول :

دا ډول ودونه هم په بېلا بېلو مواردو کې ترسره کېږي.

«که دوه ورونه وي او د يو نارينه اولادونه شي او د بل په کور کې نارينه اولاد پيدا شي، د زوی نه لرونکي ورور ته او يا د تره زوی ته ميراث ورکوي، نو ددې لپاره چې د ميراث ورور، يا د تره زوی ته ورسېږي، ميراث ورور خپله لور د زوی لرونکي ورور زوی يا د زامنو په نوم کوي او ودوي يې دا ډول ودونو مواردو هم زيات دي چې يوه ځرګنده بېلګه يې په دې ډول وړاندې کېږي.

زموږ په کلي کې دوه سکه ورونه وو چې د يوه درې زامن او بل چې مشر و درې لونې يې شوي، کله چې د دواړو اولادونه غټېدل سره ودونه يې کول، داوه چې د ميراث ورور د ميراث د مستحق کېدو په خاطر درې واړه لونې د کشر ورور درې زامنو ته واده شولي.

زه په خپله د همدې رواج قرباني يم زما کاکا چې ميراث و او ددې لپاره چې د هغه له ميراثه زما د کاکا نور زامن مستحق نه شي، نو پلار يې د هغه لور په بيخي زيات کوچنيوالي کې چې زه هم بيخي کوچنی وم حتی په خاړپوځو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په نامه کړه او کله چې مور لوی شو دهغې سره زما واده وشو ، ما په کابل کې تر لوړو تحصیلاتو پورې زده کړې پای ته ورسولې، خو ماندینه مې بې سواده وه او نه یوازې په سواد کې مو سره تفاوت درلود ددې تر څنګه زما د ښاري کلتور سره مینه وه او د هغه یو کلیوالي فرهنګ لرونکې وه.

ددې دواړه د توپیر په شتون سره دا چې ما د ښځو د حقوقو د رعایتولو سره خاصه مینه درلودله او ملاتړ کاوه نوم مې خپله ځوانۍ په دې خاطر یوې بې سوادې او کلیوالي ښځې د نیکمرغې لپاره قرباني کړه او ددې په ژوند کې مې دوهم واده ونه کړ.(۱)

(۱) د واقعیت مجله، د ۱۳۸۷کال د ۱۱-۱۴ میاشت.

مور د پوهانو له نظره :

له کومه وخته چې بني آدم د حضرت آدم صفی الله او بي بي حوا په وجود کې د خاورې له جنسه نړۍ ته راغلی دی له هغه دمه، تردې دمه او تر څو چې انسان د ځمکې پر مخ خلیفه او موجود وي، تر هغه مهاله به مور په بشري تاریخ کې لوړ مقام او د نمانځنې او ستاینې سپېڅلې دربځ ولرلای شي، دا ځکه چې مور ته د هغې د خلقت له وخته لوی خدای د احسن التقویم د مقام په خوا کې لاهوتي او ناسوتي خورا لوړ مقام ور په برخه کړی دی.

دا ځکه له یوې خوا انساني مفهوم د مور د مفهوم سره نه شلېدونکي اړیکې لري له بلې خوا نه د بشري نسلونو د نه غوځېدونکی تسلسل د مور د شتون پورې طبیعي تړاو لري، او همدا دلیل دی چې مور د تاریخ په ببلا ببلو پړاوونو کې د خپل دغه خورا ارښتناک مقام د لرلو له مخې د ټولو نسلونو او د بیلګې په توګه د دوئ له منځه د پوهانو، فیلسوفانو، سترو پاچهانو او د تاریخ د غورو شخصیتونو له خوا په غورو لقبونو او مفاهیمو یاده شوې ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د بېلګې په توګه به يې د نړۍ د يو شو تنو وتليو شخصيتونو په ويناوو او نظريو د مور د ستاينې او نمانځنې لوړ مقام جاج وښودل شي: د «مور» تعريفونکې کلمه هغو مره پاکه او سپېڅلې ده چې د بشر د ژبې په قاموس کې يې ساري نه ليدل: «هاوف» وايي:

اى د مور مينې چې له ډېرو زښتو زياتو سپېڅلو مينو څخه يې، ستا د آسماني برم له ستاينې څخه زما ژبه عاجزه ده.

اناتول فرانس وايي:

اى مهرباني مورې! هر کله چې د خپل عمر د دفتر پاڼې د خپلو خاطرو په ګوتو اړوم او چې څومره نور هم ورپسې ورځم نو ستا نوم زيات ګورم او حتى هغسې ځاى ته رسېږم چې پرته ستا له نوم څخه نور هېڅ نه ليدل کېږي.

نومړې بيا د مور د رضايت د يزداني ارزښمندۍ په اړه وايي:

مور د حق جلوه او ځلا ده، ددې رضايت د خداى رضايت دى، نو په کار دى چې ددې د رضايت له لياره د لوى خداى رضايت حاصل کړو.

و مستر يو بل عالم مور آسماني پرېښته بولي په دې توګه دا مفهوم افاده کوي. مور آسماني پرېښته ده چې لوى خداى په موقتي ډول په رعايت سره ورته جسم ورکړى دى.

شاميسو يو بل عالم وايي چې په دوست درلودلو او نېکمرغه کېدلو باندې يوازې او يوازې مور پوهېږي نه بل څوک او د هغه نارينه په حال افسوس کوي چې په دې راز نه پوهېږي دا مفهوم به د نومړي په دې وينا کې ګورو.

يوازې يوه مور د مينې درلودلو او نيکبختۍ په مفهوم پوهېداى شي چې دا څه دى؟ زړه مې د نارينه په حال سوزېږي چې د يوې مور نيکمرغۍ حس کولاى نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وبه ګورو چې ګوته یو پېژندل شوی عالم د ماشوم او د هغې تر منځه د روحي پیوستون په اړه څه ښه وایي:

هېڅوک د مور غوندې د خپل اولاد سره روح پالونکی نه دی، او هېڅ شی د مور د درناوی او سپېڅلتیا حس، د مور غوندې چې د خپلو بچو غوندې یې را نغښتلی ده پیدا کولای نه شي.

او د یو بل عالم کلویچ له نظره چې وایي:

مور حتی د هغې تر مړینې وروسته هم د نړۍ د ژوند یو موجوداتو له ډېرو سپېڅلو څخه ده.(۱)

(۱) ارشاد النسوان جریده، د ۱۳۹۰ کال دجوزا میاشت، ۲۵ګڼه.

په لویه جرګه کې د ښځو ونډه :

د افغانستان ددې وروستیو دوولسیزو د جګړو تداوم ته یوازې د بن د تاریخي کنفرانس د پایلو او د هغې فیصلو ته د پای ټکی کېښود په دې مانا چې ددې کلیدي پرېکړو پر بنسټ د افغانستان موقتي اداري ته دولتي واکمني وسپارل شوه او ورسره جوخت په هېواد کې د ملي اضطراري لویې جرګې چې په عنعنوي شکل زموږ د ټولنې د را څېرمه ستونزه دحل کولو اغېزمنه نسخه ده د جوړېدو مسله د خپل اهمیت له مخې تجویز شوه چې دادی له نیکه مرغه د هغې د راغونډېدو پروسه د خپل تکامل وروستني پړاوونه وهي او ښایي په پوره صراحت سره وویل شي چې ددې تاریخي جرګې چې په ماهیت کې لومړۍ جرګه ده مطلوبو نتیجو ته په ملي او نړیوال کچ هر څوک په پوره خوشبینۍ سترګې په لار دي.

خو ددې ټولو په سر کې د افغانستان جګړو ځپلې، مظلومې، محرومې او محکومې کورنۍ ددې جرګې مطلوبو نیتجو ته زښته زیاته امیدواري لري او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ځکه چې د دوئ راتلونکي سرنوشت په واقعي ډول د جرګې د فيصلو سره نه شليدونکي غوټې خوړلې دي او بيا تر هر چا زيات په عمومي صورت چې د ګردو جنګ ځپلو قشرونو او طبقو په منځ کې چې د بن د فيصلو څخه په ملاتړ او د هغو پر مبنا د لويې تاريخي جرګې پريکونې او ټاکوونکې نقش ته خاص قيمت ورکوي هغه زموږ د هېواد ډېرې ځوربدلې او رنځيدلې ښځينه قشر دی او دا له دې کبله چې تر بل هر چا د تنظيمي جګړو د غميزو درانده بارونه د دوئ په اوږه بار و د جګړو ناتارونو له دوئ څخه مېړونه، اولادونه ورونه، خويندې او عزيزان اخېستي په شکل د اشکالو يې مادي شتمني له لاسه ورکړي او حتی په پت او آبرو يې ناوړه لوبې شوي دی په تېره بيا زموږ د هېواد هغه ښځې چې له هېواد څخه يې د وتلو وس نه درلود او يا يې نه غوښتل چې خپل سرنوشت د خپلې مورنۍ خاورې سره وشلوي دوئ وو چې د هر اړخيزو بيوسيو، محرومتياوو، رنځونو او جګړو مظالم يې ګاللي دي.

او لا د طالبانو د دورې د منځنيو پېړيو ژوند ته ورستنېدنو د دوی حقوق په جابرانه توګه تر پښو لاندې کړي وو د تحصيل کار او په ټولنيزو چارو کې يې له ګډون څخه منع کړې او د کورنۍ د سرپرستۍ بار يې ورته لا درونـد او کمر ماتوونکی کړی و.

يا په خلص مفهوم زموږ د هېواد ښځې دلته د جګړو له ناتارونو او بې امنيتيو څخه تر بل هر چا زياتې زيانمنې شوې دي.

او دا چې ښځه مور ده ښځه ماندينه ده او خور ده نو د ظريفانه عاطفي احساس په بنا دوئ د راتلونکې ملي جرګې څخه زيات توقعات لري او بېدريغه ملاتړ ترې کوي او تر هر چا زيات د هېواد د راتلونکي بختور برخه ليک سره خاصه علاقمندي لري لکه چې د ښځو د پورتنيو ملحوظاتو ته په قيمت ورکولو د بن د فيصلو په رڼا کې د افغانستان د راتلونکي سرنوشت په ټاکلو کې د ښځې نقش ته زيات اهميت ورکړل شوی دی خو اساسي موضوع

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ده چې د دوئ د مظلومتيا او محکومتيا آواز هر څوک جګولی نشی او د دوئ د حقوقو د دفاع په منظور هر څوک جوګه کېدا ای نشي لا چې زموږ د هېواد د مدني ساحې نه ليرې په يوه ګوښه کې د يوه محکوم او مظلوم انسان په حيث ژوند کوي او په همدې توګه لکه چې لازمه ده هغې ښځې چې هېواد ته راستنېږي د يو اوږده وخت لپاره د هېواد د ښځو د ژوند سره د عاطفي رابطې په شليدو سره په هېڅ صورت نشي کولای چې د دوئ واقعي حالات درک کړي او همدا شان هغه ښاري ښځې هم د خپلو کليوالو او باندېوالو ښځو د ځوروونکې بدوي ژوند څخه په کافي اندازه آګاهي نلري نو دلته دا پوښتنه رامنځته کېږی چې داسې ده نو څوک به د هېواد د ښارو څخه د هغوئ د حقوقو د دفاع آواز پورته کړي او زمه واري به يې په غاړه واخلي زما په عقيده چې لويې جرګې ته ښايي هغه ښځې ځان کانديد کړي او انتخاب شي چې له يوې خوا ورسره انساني عالي احساس او افغاني عنعنوي دروند کرکټر موجود وي او د بلې خوا د جګړو ځيلو کورنيو څخه دې او يا ورته انتساب ولري، هېڅ ډول عقيدوي، تنظيمي، سمتي، نژادې او ژبني ... نور تعصب ونه لري، يا په دې مفهوم چې يوازې د خپلو انفرادي ګټو په خاطر په ملي ګټو خاورې را واړوي او د ښځو د حقوقو د دفاع په آواز پورته کولو او په کاذبانه او دروغجنو وعدو ځان سياسي مدارجو ته ورسوي.

له نيکه مرغه زموږ ټولنې د تاريخ په اوږدو کې تاريخي نامتو او اتلې ښځې درلودلې دي او همدا نن د هغوی څه کمي نشته دی، خو دلته وجداني قضاوت په کار دی چې څنګه دوئ د خپلې ټولنې په منځ کې تثبيت او حق ورکړو چې په لويه جرګه کې ګډون وکړي.

بايد ووايو چې ښځې زموږ د ټولنې نيمايي برخه ده، د هېواد په سرنوشت کې سره شريکې دي او دوئ کولای شی چې د خپلو مېندو او خوېندو واقعي نمايندګې وکړي نو دا يو زماني ضرورت دی چې په لويه جرګه کې د هېواد د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو له منځه هغه ښایسته د لسوزي، د انساني عالي احساس لرونکي با اعتباره او د افغاني کرکتر خاوندې ښځې ګڼ‌ون وکړي چې د جګړو قربانۍ یې ورکړي وي دردمني شوی او د هېواد د پرګنو د ښځو سره کلک او عاطفي پیوندونه لري او په واقعي ډول دهغو له حقوقو نه د دفاع غړ پورته کولای شي او د راتلونکي برخه لیک ټاکلو کې نقش لوبولای شي.(۱)

(۱) ملالۍ مجله، د ۱۳۸۱ کال ۴ ګڼه.

د انتخاباتو په پروسه کې د ښځو ونډه :

د افغانستان هر تبعه که ښځې وي که نر د موضوعه قوانینو په وړاندې مساوي حقوق لري او د هېواد په سرنوشت سازو پرېکړو کې د ارادې، نظر یې او غوښتنو د څرګندلو او د رای ورکولو د حق لرونکي دي.

له دې ځایه ښځه هم د نارینه غوندې دا حق لري چې په جرګو او لویو جرګو کې ځان کاندید کړي او یا دا چې بل چاته خپله رای ورکړي.

مګر اساسي موضوع دلته داده چې آیا له دې ټولنیز او مدني حق څخه افغاني ښځې ګټه اخېستلای شي که نه؟ البته زموږ په هېواد کې د ښځو د ټولنیز او مدني حالت په څېړلو کې پورتنۍ پوښتنې ته ځواب ورکول کېدای شي که زموږ د هېواد د ښځینه قشر حالت وڅېړل شي نو د دوئ دا حالتونه یو له بله بیخې متفاوت دی په دې مانا چې په کومه اندازه چې ښاري ښځې له خپلو حقوقو څخه دفاع او ګټه ترلاسه کولای شي بیا په هماغه اندازه د کلیو او بانډو ښځې نه یوازې د مدني او ټولنیزو حقوقو څخه محرومي دي بلکې د خپلو انساني حقونو څخه هم بې برخې او بې خبرې دي او حتی په ځینو مواردو کې د یو څاروي او یوې متاع او یا د ژوند د یوې وسیلې په توګه ورڅخه استفاده کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه شخصاً د دې عيني حالت شاهد يم چې زموږ د کونړ په غرنيو او د نورستان په سيمو کې ښځې د نارينوو درندې چارې لکه دهقاني او شپونتوب او له غرونو د لرګيو راوړل په غاړه لري او په مقابل کې نارينه د کور د ننه سپکې چارې ترسره کوي.

دا يوه طبيعي خبره ده په دغسې سيمو کې چې نارينه د سواد او علم څخه آګاهي ونلري نو ښځې خو هېڅکله له دغه حياتي نعمت څخه برخمنې کېدای نه شي، د هوارو سيمو ښځې هم د سواد او زده کړې څخه ډېرې ليرې پاتې دي.

ممکن ښاغلي لوستونکي به را سره هم عقيده وي چې حتا د کابل په ښار کې چې هېواد د ټولو نورو سيمو په پرته يې زيات ښځو تعليم او تربيه ليدلې او د تحصيلاتو لرونکې دي او د نارينوو سره يو ځای په ښوونځيو، روغتونونو او دفترونو کې دندې لري بيا هم داسې کورنۍ شته چې د ښځو د ژوندانه مدني حالت يې د کليو د ښځو د ژوندانه سره دومره توپير نه لري.

نو د پورتنۍ لنډې څېړنې له مخې په باوري توګه ويل کېدای شي چې آيا زموږ د ټولنې ښځې څنګه کولای شي چې د هېواد په انتخاباتي پروسو کې فعاله برخه واخلي په دولتي ارګانونو او لوړو دولتي بستونو کې د ښځو او نارينوو د ترکيب له مخې پوهېدای شو چې په دې ترکيب کې د ښځو برخه بيخې کمه او يا ناڅېزه ده، چې خبره داسې ده نو څنګه کېدای شي چې د نارينوو په تناسب ښځې په انتخاباتو کې برخه واخلي. او يا کوم شمېر ښځې چې د ملت د استازو او د ښځينه قشر په وکالت ځان کانديدوي هغه هم د ګوتو په شمار دي او د دې تر څنګ هغوئ د دريځ له مخې د نورو محرومو ښځو د ژ،ندانه د ځورونکي حالت ستونزې او ناخوالې هېڅکله احساسولای هم نه شي پاتې د هغوی د ګټو او ارادو انعکاسولو ته پورتنۍ ناخوالې او نيمګړتياوې د دې خبرې ستر لامل دي چې د هېواد په ليريو سيمو کې او يا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښار په ځينو کورنيو کې ښځې نه يوازې ځان کانديد ولاې نه شي بلکې نورو کانديدانو ته راى هم ورکولاى نه شي البته دا هغه تاريخي تريخ واقعيت دي چې د حل لپار يې اوږده او خورا پېچلې ده، او تر هغې حل کېداى نه شي تر څو چې د کلونو کلونو وروسته د متوازن معارف د اهدافو په تطبيقېدلو سره د هېواد ټولې ښځې د تعليم و تربيې له نعمته برخورداره او په خپلو حقوقو وپوهېږي.

خو په اوسني وخت کې د دې لپاره چې په نسبي توګه ښځو د انتخاباتو په پروسه کې برخه اخېستلې وي نو له يو ې خوا دې داسې زمينه مساعده شي چې ښځې د نارينه په اندول دومره کمې انتخاب نه شي او له بلې خوا نه، کومې ښځې چې انتخابېږي هغه دې لږ تر لږه د هېواد د ځورېدلو، محرومو او مظلومو ښځو د حالت سره هم حساسه وي او د هغوئ دردونو او آرزوګانو ته يو څه انعکاس ورکړ شي. نه دا چې د هغوئ په نامه او مدني ځورونکي حالت سوداګري وکړي او دا ځکه چې زماني واقعيتونو په ډاګه کړې ده، چې يو شمېر ښځو په دې نامه او د خپلو هم ځينو ښځو پر سرونو ځانونو لوړو دريزونو ته رسولې او حتى د هغوى حقوق يې د پښو لاندې کړي دي چې د ځينو حساسيتونو په وجه يې مثال راوړلو ته ضرورت نه وينم.(١)

(١) زن و قانون مجله، دوهم کال، شپږمه ګڼه.

په لويه جرګه کې د ښځينه استازو وياړلى ګډون :

زموږ د ګران هېواد د لويو جرګو په لړ کې دادى د افغانستان د اساسي قانون د تصويب لپاره تاريخي مهال يعنې د لويې جرګې له پېچلتيا او له تاوتريخوالى ډک بهير تېر شو.

زموږ هېوادوال او نړيوال ددې لويې جرګې د جرياناتو پوره شاهدان وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دلته نه غواړم چې د دې لويې جرگې د جرياناتو او پايلو ارزونه وکړم ځکه چې دا ډېر اوږد بحث ايجابوي، کومه موضوع چې دلته پرې غواړم يو څه بحث وکړم هغه دا ده چې په دې لويه جرگه کې د ښځو گډون يعنې د هغو د استازو مشارکت په لنډه توگه وارزول شي.

د جرگې جرياناتو په ډاگه کړه چې زموږ د ټولنې ښځې هم کولای شي چې د خپل هېواد د راتلوونکي سرنوشت په ټاکلو کې فعاله او اغېزمنه برخه واخلي.

د مثال په توگه د جرگې د مشرتابه په ترکيب کې دوو مېرمنو ته هم گډون ومنل شو، ومو ليدل چې د دغو مرستيالانو ښځو د خپلو ورونو تر څنگه په ځومره ښايستگۍ او پياوړتيا برخه واخېستله، هغه چې د ډېرو لپاره د انتظار خلاف ده همدا شان موږ وليدل چې په دې لويه جرگه کې د بيانيه ورکوونکو وکيلانو په ډله کې ښځينه استازو هم خپل افغاني شهامت او وتلې ښايستگي او پوره نووښتونه وښودل چې حتی په نړيوال کچه ترې تود هرکلی او ملاتړ وشو.

کومه خبره چې حتی په دې تاريخي او د پوره ځانگړتياوو لرونکې جرگه کې د ښځو گډون او فعاله برخې اخېستنې ته ځانگړې او ممتاز خصوصيت ورکړ هغه دا ؤ چې د دوئ په منځ کې لکه د ځينو نارينه وکيلانو غوندې چې ملي يووالی، افغاني او اسلامي ورورولۍ ته يې د يادونې وړ زيات زيان ورساوه او د خپلو گروپي، تنظيمي، سمتي، ژبني او تبعيضي غوښتنو، پيشنهادونو، گوته نيونو او د مفکورو په وړاندې کولو سره د لويې جرگې فضا چې نړيوال ورته پوره په ځار وو، بيخې زيات کړکيچن حالت او بحراني مرحلې ته ورسوله او د دې پر ځای چې د ملي مصالحو ملي يووالي، د جگړو ځپلې ولس ځوربدلی ژوند، کنډواله شوی هېواد په پام کې ونيسي او د غم ځپلو هېوادوالو په زخمونو پټۍ کېږدي، په هېواد کې د ډاډمن امنيت،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثبات، ټېنګولو د بيارغاونو او نوی ټولنې د جوړونې چارو ته ارجحيت ورکړي، په نانديريو، طعنو ورکولو او د تېرو ترخو واقعيتونو په تکرارولو او په داسې ناوړو چلندونو سره يې يو له بله د ليرې والی زمينه رامنځته کړه، د ملي اتفاق پر ځای کې د عمومي نفاق اچونې زمينه برابره کړه.

مګر ښايي په پوره وياړ سره وويل شي چې زموږ خويندو وکيلانو چې تر هر وطنوال زيات يې ددې دوو وروستيو کلونو د جګړو د تراژيديو، مصيبتونو او افتونو آثار په غوښه او پوستکې احساس کړي دي په هېڅ صورت يې په دغه زهرجنه تخريبي او سبوتاژي او نفاق اچونې په پروسه کې ګډون ونه کړ.

کوم شهامت، پښتني متانت او معقوليت چې ښځينه استازو په دې جرګه حتی د ځان تېريدنې تر سرحد پورې په اثبات ورساوه بيخې بې ساری او د پوره افتخار وړ دی.

په دې جرګه کې د افغاني ښځو دا قهرمانانه، مبتکرانه، فداکارانه او وړتيا لرونکی ګډون يو ځل بيا موږ ته دا راکوي چې دوئ د ګران هېواد د سرنوشت په ټاکلو کې خپله ملي او تاريخي دنده اخېستلی شي، د هېواد د بيارغاونه او د نوی ټولنې د جوړونو ګردو چارو ته په پوره وړتيا او پياوړتيا اوږې ورکولای شي او له دې ملي مکلفيت او تاريخي رسالت له عهدې څخه بريالۍ او سرلوړی راوتلی شي.(۱)

(۱) مجله زن و واقعيت، دوهم کال، اوومه ګڼه.

ښځه او ټولنه :

په بشري ټولنو کې د ښځې مقام ډېر لوړ او له وياړونو ډک دی او بيا مور د ستاينې او نمانځنې وړ مخلوق دی تر آدم(ع) نه تر دې مه پورې ښځه په همدغسې لوړ مقام کې وياړلی پاتې شوی ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه نه یوازې په نړۍ کې د سترو مادي او معنوي ارزښتونو هستوونکې ده بلکې د هغو ساتونکې، پالونکې او د یوې تاریخي ودیعې په توګه تاریخ ته د هغې سپارنکي ده.

د بشري نسلونو د تسلسل هره کړۍ د ښځې یعنې مور په پستو لاسونو سره تړل کېږي ښځه د انساني تاریخ جوړونکې، د حماسو او کارنامو ایجادوونکې ده د انسان مفهوم د مور د ویاړلې نوم سره نه شلیدونکی تړاو لري که مور نه وای نو هیڅ یوې انساني ټولنې به د نړۍ پر مخ انساني ټولنې به د نړۍ پر مخ شتون نه درلودلای، علمي ودیعې فرهنګي او معنوي ارزښتونو او هنري ښېګڼې او د دا ډول شتمنیو لرونکې میراثونه به هم له « پرون» څخه«نن» او له نن څخه « سبا» ته ونه سپارل شي که مور هر ماشوم زیږوي او روزنه ورکوي هغه له ذاته او له فطرته د یو نیک بختور انسان دی او دا چې بیا وروسته تري څه ډول انسان رامنځته کېږي دا د مور اراده او نیت نه دي.

د یو حدیث شریف مفهوم دی چې وایي هیڅ یو انسان له موره بدبخت، او شریر نه دی پیدا شوی بلکې د هغه ټولنه ده چې له هغه څخه بدبخت، مریې او شریر انسان جوړوي.

مور تر بل هر یو انسان څخه یوه مهربانه، با عاطفه، دلسوزه، بردباره او فداکاره انسان دی ښځه یوه مور، ښځه یعنی د ژوند وفاداره او همکاره ملګرې، ښځه یعنې پیرزوناکه همشینۍ په زړه پورې تمثال، ښځه یعنې په ټولنه کې یو هغسې نازولی مخلوق چې انساني ژوند ته هر اړخیز خوند او رنګ وربخښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه یعنې کور، کور ودانې او د کورنۍ وربښمین پیوند هغه کور ودانې او د کورنۍ پیوند چې د بشري ټولنو د ایجادیت او تکامل پخه تېږه او بنسټ بلل کېږي.

د تاریخ په اوږدو کې او د زماني په بېلا بېلو پړاوونو کې ښځه د لوړو او ژورو منزلونو وهلو وروسته، بیا هم د انساني ټولنو کې د لوړ مقام درلودونکې ده د ښځې تاریخي رسالت نه یوازې د کورنۍ په پولو کې بلکې د ټولنو او حتی په نړیوالو بشري ټولنو کې زښته زیات ارزښتناکه او غیر محدود اهمیت لري.

همدا ده چې ښځه د فرهنګ او تمدن په ایجادولو او تکامل کې د حماسو او ویاړونو په هستونو کې او بالاخره د تاریخ او د تاریخي ارزښتونو په منځ ته راتللو کې فعاله برخه لري تر څو پورې چې دا نړۍ ودانه وي ښځه به ژوندۍ او مور به تلپاتې قهرمانه وي نوم به یې پرتمین او د مقام به یې لا لوړ او ځلیدونکی وي.

تر څو چې تاریخ وي د هغه په پاڼو کې به د ښځې په تېره بیا د مور نوم او کارنامې به په زرینو کرښو لیکل کېږي.

او تر هغې پورې چې انساني زړه وي په هغه کې به د ښځې مینه او د مور ګرانښت موجود وي او تر څو چې د انسان په رګونو کې وینه بهېږي په هغې کې به ددې نازولې انسان د مینې او ګرانښت تودوخه وي. هغه مینه چې د انساني ژوند د بقا او پایښت یوازینې عالم پاتې وي.

د اسلام سپېڅلي دین چې یو پوره مکمل او کافي بشپړ دین دي ښځې ته په ډېر لوړ مقام او حیثیت قایل دی او د درناوۍ وړ مخلوق یې بولي، هوکې د اسلام سپېڅلي دین ښځې ته زیات حقونه ور په برخه کړي. د موروالۍ لوړ تاج یې ددې پر سر اېښودلی او جنتونه یې ددې تر پښو لاندې ګڼلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کورنۍ ژوند کې په سهوې قانع کېدل :

په مطلقه توګه هېڅ مېړه او ښځه بې سهوې او خطا نه وي ځکه چې د کورني ژوند زیات مسؤولیتونه او مکلفیتونه هر اړخیز او پراخ دي او د لا پیچلو خصوصیتونو لرونکې دي، نو خامخا د هغوئ د ترسره کولو په بهیر کې په شکل د اشکالو د یو لړ نیمګړتیاوو سره مخامخ کېږي خو د دې لپاره چې د مېړه او ښځې په خپل منځنی مناسباتو یې ناوړه اغېزه کړې نه وي او د هغوئ د مینې، پیرزوینې، او ګرانښت د فضا خړ پړتیا عوامل یې نه وي برابر کړي ښایي چې په دې برخه کې د سالم چلند او معقولو برخوردونو څخه ګټه واخېستل شي.

که موضوع ته یو څه وضاحت ور کړ شي هغه به داسې وي. کېدای شي چې د کورنۍ ژوند په اوږدو کې که له مېړه او ښځې له یوه، په کوم مورد کې اشتباه او فراموشکاري وشي یعنې ماشومان بې سببه تهدید کړي، د یو بل په مقابل کې غیر دوستانه او په بې تفاوتی برخورد وکړي. یو شي مات کړي. یو کار چې مېړه ورته ویلي وي ترې هېر شي، یا په یو شي کې سهل انګاري وکړي او داسې نور...

نو په کار دي چې هغوئ په خپلو دغو اشتباهګانو او نیمګړتیاوو اعتراف وکړي او پرې قناعت ولري او ملامتیا پر ځان ومني.

بې له شکه چې دا ټول یو ډول اخلاقي شهامت دي او هغه خصیصه ده چې هره ښځه او مېړه یې لرونکې نه دي. په تېره بیا په کورنۍ ژوند کې دا یو شریفانه عمل دي او که په متقابل او دوه اړخیزه توګه ورته جدی پاملرنه وشي او رعایت شي هېڅکله به د مېړه او ښځې په خپل منځنی روابطو کې د ناوړو اغېزو عوامل رامنځته نه شي او که معمولیت ولري نو کله چې د ښځې څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمګړتیا او یا اشتباه سره وهي او پرې قانع کېږي او له مېړه معذرت غواړي، نو خامخا ترې هغه ګذشت کوي او هیڅ ارزښت ورته نه ورکوي.

خو که چېرته له یوه نه مثلاً له ښځې نه یوه اشتباه وشي او یا ناوړه چلند وکړي او بیا یې ارتکاب پر ځان ونه مني او یا ځان حق په جانب وګڼي او پرې ټینګار وکړ یاو که مېړه یې ورته متوجه کړي. خو هغه بیا هم په خندا سره د معذرت غوښتلو پر ځای له عصبانیت څخه کار اخلي. نو طبیعي ده چې د مېړه حساسیت راپاروي او مجبورېږي چې د هغې په شوي ناوړه عمل ګوته نیونه وکړي، او بیا هم د هغې د شله توب او انکار په صورت کې خبره مشاجرو او ترخو او حتي د کورني ژوند د متقابلو حقوقو په نه مراعاتولو پای ته رسېږي او په نتیجه کې د یوه بل صمیمانه احساسات زیان مومي او جریحه دار کېږي نو که خبره لنډه شي، ممکن دا به ومنو چې د ډېرې کوچنۍ موضوع څخه لویې خو ناوړې موضوعګانې رامنځته کېږي او دا د یو مېړه او ښځې لپاره عیب دي چې ولې په خپل لاس د خپلې کورنی د خوښۍ او نیکمرغۍ نه ډکه فضا په کرکه او بدبینۍ ککړوي.

په کورنۍ ژوند کې په اشتباه اعتراف او قانع کېدل عیب څه، لکه چې د مخه وویل شول د هغوی غوره صفت او اخلاقي شهامت دی.(۱)

(۱) هېوادورځپاڼه، ۲۳۷ګڼه د ۱۳۸۱ کال د جدی ۱۴ نېټه.

په امیدوارو مېرمنو کې د ویتامین سی کمښت :

په امیدوارو ښځو کې د © ویتامین کمښت د بې وخته زیږېدنې سبب کېږي هغه ښځو چې د امیدوارۍ په وخت کې او تر هغې د مخه په بشپړه توګه د © له ویټامین څخه ګټه نه وي اخیستلې نو د بې وخته زیږېدنې او د جنینو د پردې د شلیدو د خطر له زیاد ښت سره مخامخ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو د ناروغيو يو طبيبه وايي: د سي ويټامين د کلاژن په جوړښت کې د جنينو په پرده کې ونډه لري او د هغه نشتوالي د جنينو د پردې د لا زياتو کمزورتيا لامل ګرځي.

هغه ښځې چې د دې ويټامين کمه اندازه لګوي زياتره ورته د جنينو سره د تړلې پردې څېرېدل پېښېږي چې په بې وخته زېږېدنې پای ته رسېږي.

پوهانو د سي ويټامين د جذبولو په اړوند او د جنينو د پردې د څېرېدلو او د بې وخته زېږېدنې په باره کې په زياتو ښځو کې ارزونه کړې ده، له دې ښځو څخه د اميدوارۍ نه دمخه او د هغې په دوهمه او درېيمه مياشت کې د د ډول ډول خوړو په باب پوښتنې شوې وې چې په نتيجه کې يې په خوړو کې د دې ويټامين د کمښت اغېزه او د جنينو د پردې د څېرولو د خطر موضوع کشف کړه.

هغه ښځې چې د اميدوارۍ په دوهمو درې مياشتو کې يې ډېره کم د سي ويټامين مصرف کړي و يعنې په ورځ کې يې له ۶۰ ملي ګرامو څخه په کمه اندازه مصرف کړي و ۷۰ فيصده د جنينو د پردې د څېريدلو او د بې وخته زېږيدنې له خطر سره مخامخ شوي وې.

همدا شان يو بل عامل چې په دې برخه کې يې پوره برخه لرلي وه هغه د نشه يې موادو استعمال، عمر او د نژاد مساله ده په دغه څېړنه کې وليدل شول چې يو ازې په سلو کې ۲۸ ښځو تر اميدوارۍ دمخه د سي ويټامين په بشپړه توګه مصرف کړي دي او په سلو کې ۸۰ ښځو تر ډېرشمې اونۍ پورې مولټي ويټامين ترلاسه کړی دی.

د دې څېړنې پايلې ښايي چې تر اميدوارۍ وروسته د ويټامينونو مصرفول د جنينو د پردې د څېرېدلو او د بې وخته زيږېدنې د خطر د مخنيوي لپاره بسنه نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې پوهان په اتفاق سره ښځو ته دا سپارښتنه کوي چې ښايي تر زيږېدنې نهه مياشتې د مخه خپلې مطلوبې زيږېدنې او د سالم ماشوم زيږېدنې ته په غور سره پاملرنه وکړي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، ۱۳۸۱کال د جدی دربیمه نېټه.

ښځه او عصبانيت :

ښځه په طبيعي خلقت کې د عاطفي خصوصيتونو او غريزو يوه په زړه پورې ښېلګه ده کله چې د ښځې نوم اخېستل کېږي د سړی سترګو ته د هغې د مقبوليت تر څنګه د هغې ښځينه مظاهر لکه مينه، مهرباني، ګرانښت، دلسوزی او په زړه پورې خوږوالی نيغ ودرېږي. همدا وجه ده چې زشتې او بد خلقه څېره د هغې ښځينه زړه وړونکی ارزښت له منځه وړي.

بد خلقي، عصبانيت او تريو تندي د هغې ظريفانه صبغه په ګردونو پټوی د ښځې عصبانيت هغه اور ته پاتې کېږي چې په يوه شيبه کې د کورني سالمې فضا ښېګڼې سيزی او د کورنۍ په ماحول کې د کرکې، بدبينې، خواشينۍ، نوميدۍ او بيزارۍ زهر شندي.

دا د هوښياري ښځې خاصه نه ده چې په کوچنی خبره محترقه شي، د مرچو په څېر کښېني او په ژبه زهر واچوی او د کورني وچ او لامده له يوې مخې لولپه کړي. زما په نظر کې کومه ښځه چې له عصبانيته کار واخلي، محترقه شي، د کورنۍ غړو ته په بدو ردو پيل وکړي.

يو شی پر بل ووهي، خپل ماشومان په وهلو ، ټکوولو ويده کړي، بالاخره پيريان پر ځان راولی، خپل سر له ډاګي ډاګي ووهي، خپل ويښتان وشکوی بې له شکه پرته له دې چې په يوه شېبه کې يې د کورنۍ عادي وضع ګډه وډه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بحراني کړي وي بل څه به نه يې نه وي کړي. او طبيعي ده چې ښځه په کورنۍ کې په دې محشر جوړولو سره د خپل ميړه په ذهن د قهر او غوسې غشي وروليږي، د هغه عواطف جريحه دار کوي او په زړه کې ورته د کرکې او بيزارۍ احساس ايجادوي او که د ميړه له خوا د هغې ارامول کومه نتيجه ور نه کړي او هغه خپل ليونتوب ته دوام ورکړي، بې له شکه ددې حادثې عواقب به ډېر ناوړه او خطرناک وي. نو د کورنۍ ژوند سپارښتنې حکم کوي چې ښځه بايد تر هرچا برد باره، حوصله منده او مهربانه وي او هېڅکله د پېښو سره په غير مسوولانه برخورد سره د خپل عصبانيت په وجه د کورنۍ د نيکمرغې درمن ته اور وانچوي او د کورنۍ سرنوشت برباد نه کړي.

نويو ميندو شويو ته څو مشورې :

که چېرې ستاسې تيونه «سيني» د زيږېدنې په لومړيو ورځو کې شيدې و نه لري او يا ستاسې ماشوم له شيدو خوړلو ډډه کوي، نو مه نا اميده کېږئ، په دې مرحله کې له يو سلاکار سره مشوره وکړئ ځکه تجربو ښودلې چې د شيدو ورکولو او شيدو خوړلو په اړه د سالمو مشورو د عملي کولو په صورت کې دا نيمګړتياوې ليرې شوي دي په دې مرحله کې مور او ماشوم دواړه ډوله ستونزې لري.

يا دا چې د مور د تيو سرونه هوار وي.

او يا خو د ماشوم ژبه په کافي اندازه لوړه نه وي تر څو د مور سينه پرې ورودلی شي.

دلته ښايي تيو ته پوست پوښ ورواغوښتسل شي چې د تيو سرونه را پورته کړي شي او ماشوم ته بايد د سيني رودل هم ور زده کړي شي. بې له شکه تر يوې مياشتې به دا تجربه مثبته نتيجه ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

 څرګنده ده چې په ټوله نړۍ کې له يوې تر څلورمې برخې پورې ميندې د زيږيدنې په لومړي اونۍ کې خپلو ماشومانو ته د شيدو ورکولو په برخه کې ستونزه لري او زياتره شکايتونه يې د سينې د سر له خوږو د ماشوم د تې د نه ردولو ، د ماشوم د وزن د کمښت او د مور د شيدو ورکولو د څنګه له امله دي، خو طبي سلاکارانو د ميندو او ماشومانو د دغو ستونزو د ليرې کولو لپاره لازمې مشورې وړاندې کړي دي بې له شکه د دې ډول ميندو لپاره ډېره نږدې او اغېزمنې سلاکارې، هغه زړې ميندې دي چې په دې او نورو برخو کې زياتې ګټورې تجربې لري او د ميندو سره د دې ډول ستونزو په ليرې کولو کې په زړه پورې مشورې وړاندې کولای شي.(۱)

(۱) هېواد ، ۵۷ ګڼه، ۱۲۸سد ، ۱۳۸۱ کال.

ښځه د پوهانو له نظره :

هېڅ ژوندي مخلق بې له مور او پلار نه پيدا کېږي خو د مور مقام ځکه لوړ دی چې د اولاد په زيږولو او روزلو کې يې ډېر زيارونه او دردونه ګاللي دي.

همدا وجه ده چې په ټولو اديانو کې د مور مقام ته سر ټيټ شوی ستاينه او درناوی يې شوی دی.

د انجيل په مقدس کتاب کې د مور او پلار درناوي ته داسې ارزښت ورکړل شوی دی. « د مور او پلار درناوی وکړئ په هغه ځمکه کې چې پاک خدای ستاسو په برخه کړې ده ستا عمر به زيات شي».

مور د انسان د شخصيت جوړوونکې ده لکه چې جان راسکين وايي:

زما مور زما د شخصيت په جوړولو کې د بادونې وړ اغېزه لري.

هېڅ اولاد بايد د مور د ناپايه احسان کفران ونه کړي او د هغې حق ادا کړي په دې باب نيکلسن وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر هغه څه چې مې هڅه او هيله ده هغه دا چې بايد د پرښتې صفتي مور د احسان پور وړی يم.

د مور په لاس د ماشوم د زانګو زنګول د جهان خوزول دي، دا علمي خبره: د زياتو پوهانو له خولې د عباراتو په کم توپير سره راوتلې ده لکه چې د «د بليو او آر والاس» هم وايي هغه لاس چې زانګو زنګوي، په نړۍ واکمني کوي.

د مور مينه او محبت او ګرانښت بې پايه دي، توصيف او تعريف يې هم ډېر ګران دی همدا ده چې د مور مقام په زړونو کې دی لکه چې وايي:

مور د ماشومانو د شونډو پر سر او د هغوی په زړونو کې ځای لري (ويليام. ام. تاکري).

هر ساز ډېر خوږ دی خو هغه ترنم چې د مور په للو للو کې دي ساري نه لري او د خوب جهان ته يې بيا يې لکه چې يو عالم هنري وارد بيچر وايي: د مور په للو ماشوم په زانګو کې په زړه پورې خوږه فضا کې قرار لري او يا دا چې اليبرابت چيپس وايي:

زانګو مې وزنګوه مورې تر څو چې ويده شم زانګو وزنګوه !(۱)

(۱) ملالۍ مجله، د ۱۳۸۲ کال د ورې مياشت، ۲ګڼه.

د نړۍ دوه پر دريېم ړانده ښځې دي :

د نړۍ پر کچه د نړيوالو څېړنو مقايسه ښايي چې د ړوند والی اخته توب په ښځو کې تر نارينه وو زيات دي او د کليو او سيدونکی هم د ښاريانو په پرتله زياتره په ړوندوالی اخته کېږي.

د ښځو په هکله دا سې خيال کېږی چې د هغوئ ډېر زيات ټيټ ټولنيز موقعيت په ببلا ببلو ټولنو کې د نرانو په انډول د هغو تر سلو زيات ړوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

والې پورې تړاو لري د يوې نړيوالې څېړنې پر بنسټ په ګوته شوې ده چې ړوند توب له نېستي سره سماسمي اړيکې لري.

د بېلګې په توګه د امريکا په هېواد کې د شتمنو پر نسبت بېوزلې خلک په سلو کې د برش په ړوندوالي اخته کېږي همدا شان په زياترو وروسته پاتې هېوادونو کې ښځې په سلو کې ۴۰ تر نرانو زياتې په ړوندوالي اخته دي.

البته په صنعتي هېوادونو کې هم احتمال شته چې په سلو کې تر ۳ زياتې ښځې د نرانو په انډول په ړوند والي اخته شي.

له بلې خوا نه د ښځو د ژوند ډېر ټيټ شرايط او نيمګړې زده کړه هم د ړوند والي د خطر د يوه عامل په توګه مطرح ده. په سلو کې زيات ړوند والي په چين – هند او افريقا کې ليدل کېږي چې په دې منځ کې يې کليوال د ښاريانو پر نسبت دوه برابره د ړوند والي سره مخامخ کړې دي.(۱)

(۱) هېواد، ۳ګڼه، ۱۳۸۲/۱/۵ کال.

په تخار کې ښځې د زور زياتي په لمبو کې :

افغاني ټولنه د نړۍ وروسته پاتې ټولنې په توګه د بشري حقونو د رعايت په برخه کې يو لړ زياتې ستونزې لري چې دغه ستونزې د اقتصادي پلوه د هېواد د وروسته پاتي والي، د ښوونې او روزنې او د علم له نعمت څخه د بې برخې توب، د ناوړو او ناغورو عنعنو او رواجونو د پريکونې حاکميت او اغېزمن، د انسان د طبيعي، مدني او بشري حقونو څخه د نارينو او ښځو د خبرتيا د ټيټې سطحې څخه سرچينه اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید ووایو چې د بشري حقوقو نه رعایت او نه درناوی په ټول هېواد کې په یوه کچه نه دي، ځینې ولایتونه او سیمې تر نورو څخه په لوړه درجه کې قرار لري.

د ښځو په وړاندې د زورزیاتی، کرکجنه او ناولی پدېده چې په پوره اندازه پکې بشري حقونه تر پښو لاندې کېږي او د انسان لوړ مقام او خدای بخښلی کرامت ته سپکاوی کېږي چې نن سبا یې په ټول هېواد کې بېلګې لیدلای شو، چې دلته د دغو پېښو یو څو بېلګې د تخار په ولایت کې ګورو، هغه چې د یوې مرکې په ترڅ کې د تخار ولایت د ښځو چارو رییسې محترمې رزم ارا حواش یې معلومات ورکړي دي.

د ښځو چارو محترمې رییسې د یوې پوښتنې په ځواب کې وویلې:

لکه چې څرګنده ده په افغانستان کې د تباه کوونکو جګړو د ناورینونو له کبله د ښځو پر حقوقو باندې ډول ډول تیری سرته رسېدلی او د هغوی انساني مقام او پتمنی ته د یادونې ور سپکاوي اړول شوي دي، لکه چې د نږدې یو کال په اوږدو کې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي او د هغوی پر حقوقو د لیریو په اړوند تر ۲۰۰ زیاتې فقرې د عریضو په توګه د تخار ولایت د ښځو چارو ریاست ته وړاندې شوي دي چې ډېر لوړ رقم ښایي.

محترمی رزم آرا حواش د خپلې ادعا د ثبوت لپاره یو څو یې د مثال په ډول داسې معرفي کړې؟

- «ګ» نومې یوه ۶ کلنه نجلۍ چې په اجباري ډول یو ۳۰ کلن سړی ته واده شوی او اوس چې د ژوند په چارو پوه شوې نو د کورنۍ د تاوتریخوالی له امله د خپل مېړه سره د ژوند دوام نه غواړي.
- «ف» نومې یوه ۱۳ کلنه نجلۍ چې ۳۵ کلن سړی ته په زور واده شوی چې اوس د هغه سره ګډ ژوند نه غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ۱۲ کلنۍ (ر) نومې نجلۍ د کورنۍ د زور زياتې او له تحمله پورته فشار په وجه له کوره تېښتې ته مجبوره شوه او د ښځو چارو رياست ته يې پناه راوړې ده.
- (م) نومې يوه مېرمن چې د ترور د زامنو او د ترور د لور د مېړه له خوا په ډله ايز ډول تر جنسي تيرې لاندې راغلې ده.
- يوه نهه کلنه نجلۍ چې د يو خپل سره واده کېږي که څه هم مېړه يې له خپلوانو څخه ؤ بيا هم د دوئ د نه توافق له مخې ورځ په ورځ پرې د مېړه له خوا تاوتريخوالی زياتېږي تر څو چې څلور کاله وروسته پرې بن راولي او د هغې ژوند له بده بتره کېږي او داسې حالت ته رسېږي چې په کور کې د يو بې ارزښې متاع بڼه نيسي. له ډېرو شکنجو او فشارونو په وجه ولسوالۍ ته عارضه کېږي، ولسوالی يې له مېړه تعهد اخلي چې نور به ددې په نسبت له تاوتريخوالی لاس اخلي، مګر له هغه ځايه د راوتلو سره سمه يې په ردو بدو ويلو او وهلو شروع کوي.

دا چې ګواکې د ناوړې عنعنې خلاف عارضه شوې ده، نو د کورنۍ ټول غړی پرې د ډول ډول شکنجو نظرېې ورکوي، پښې او لاسونه يې تړي او په سره کړي سيخ يې داغوي او غوږنې ورته په امبور رانيسي، درندی چارې پرې اجرا کوي، څو ځلې يې د ځان وژنې هڅه کړېده. خو بريالی شوی نه ده، تر اوسه پورې د اولاد مور شوې هم نه ده، له کوره يې بهر هم نه پرېږدي، نوموړې وايي که د مور د عريضې په واسطه چې د ښځو چارو رياست ته يې مراجعه کړی د مېړه له خوا طلاق ورنه کړ شي نو پرته د ځان وژنې بله لاره ورته نه ده پاتې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تخار د ښځو چارو رییسې محترمې رزم ارا حواش په ډېره خواشینۍ سره په هغه ولایت کې د ښځو په نسبت د اسلامي او انساني ضد د یو ډېر کرکجن او شرمناک عمل په باب داسې وویل:

- یوه ۵۵ کلنه ښځه د یوې نهایت جانې ډلې په واسطه له کوره اېستل کېږي او ۱۳ تنه پرې جنسي تیری کوي، نو موړې دوې ورځې بې هوښه وه او تر ۸ ورځو پورې د خوځېدو نه وه، تر هغې چې د ښځو چارو ریاست ته راوړل شوه، له معاینې او درملنې وروسته خپلې کورنۍ ته ستنه شوه، یوه اونۍ لا تېره نه وه چې بیا د هماغو جنایتکارانو ۱۲ کسیزې ډلې پرې جنسي تیري وکړو ... او بیا د مرګ تر پولې ووهل شوه. ۸ ورځې وروسته روغتون ته یو وړل شوه او له هغه ځایه د ښځو چارو ریاست ته راوستل شوه.

که څه هم ددې پېښې په اړوند قضیه د ولایت مربوطو ارګانونو ته محول شوې ده، خو زما په عقیده هغو جانیانو ته به هیڅ سزا ورنه کړ شي.

په پای کې محترمې رزم ارا حواش وویل:

چې تر خپلې وسې پورې به په هر وسیله چې کېږي د ښځو په وړاندې د بې شمېره تاوتریخوالي او په دې ولایت کې د بشر دحقونو د تیرو پېښو لاندې کولو د مخنیوي په لار کې په خپلو هلو ځلو ته دوام ورکړي.(۱)

(۱) دحقوق بشر مجله، دربیم کال، اتمه ګڼه، د رازقي نړیوال مرکه.

د مور عاطفي مقام:

هر انسان چې کله نړۍ ته سترګې وغړوي او په نړۍ کې د دوهم پړاو ژوند ساه واخلي نو تر هر چا چې لومړی ځوک وپېژني هغه یوازې او یوازې مور ده او نه یوازې دا مور خپل نازبېدلی ماشوم د نهو میاشتو په اوږدو کې په خپل نس

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د ګرځولو ډېرې زیاتې ستونزې ګالي بلکې په دغه موده کې یې د خپل وجود د وینې په یوې برخې تغذیه کوي... نو حق لري چې مور ته د مینې او ګرانښت د مجسمې، د مهربانۍ، پیرزوینې او خوا خوږۍ د تمثال او ناپایه ښیګڼو د سرچینې نوмونه ورکړ شي.

همدا لامل دی چې د یو واقعي انسان په توګه د مور مقام هغو مره لوړ دی چې ستاینه یې اسانه خبره نه ده او انسان یې له پالنې څخه عاجز دی، تر هغې چې اولاد پر ښو بدو پوهېږي د خپلې جسمي ودې او ذهنۍ تکامل پړاوونه تیروی مور یې یوه زړه خوږۍ ملاتړې او رښتینې مدرګاره ده. مور ته له دې پرته چې د لوی خدای له خوا ملکوتي مقام ورکړ شوی د هغې رضا د خدای رضا او جنت د مور تر پښو لاندې بلل شوی. د نړۍ د پوهانو او سترو شخصیتونو له خوا ددې د ډېر ستر شخصیت او زښته لوړ مقام په باب نظر یې وړاندې شوې دي چې هر یوه یې، په دې اړه لکه د ناپلیون خبره «مور په یوه لاس زانګو زنګوی او په بل لاس نړۍ» په بشري حافظه کې لکه د کاڼي کرښه حک پاتې دي او تر څو چې نړۍ وي تاکونکي اهمیت او اغېزمن ارزښت له لاسه نه ورکوي.

هوکی! د داسې لوړ مقام په درلودلو سره د مور ستاینه د انسان له وسې نه بهر خبره ده لکه چې وایي: «د مور کلمه هغو مره سپېڅلې او ښکلې ده چې د بشریت د ژبې په قاموس کې یې ساري نه لیدل کېږي».

«و. هاوف» مور ته په خطاب کې وایي: «ای مهربانې مورې! د زښتو زیاتو سپېڅلو مینو څخه یې، ستا د اسماني عظمت له ستاینې څخه، زما ځمکنۍ ژبه بیوسې ده. هر انسان د مینې او محبت مفهوم په یو شکل سره تعریفوي او تفسیروی او د هر چا د مینې کچه یو له بله سره ښکاره توپیرونه لري، خو په دې ټولو کې د هغې مینې مدارجو ته رسیدای نه شي چې د مور سره د مینې رښتیانې جاج ترې اخېستل کېدای شي. په دې اړه د نړۍ یو پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

«شامپسو» څه ښه ویلي دي «یوازې یوه مور کولای شي وپوهېږي چې ګرانښت او نیکبخت کېدل څه شی دی؟ څومره زیات مې په نارینه زړه سوځي چې د مور خوشبختي احساس کولای نه شي...

هوکی! دا واقعیت په یوه پښتو متل کې څومره ښه توجیه شوی دی چې وایي «د مور زړه په اولاد دی او د اولاد زړه په تېږه».

«ګوته» د نړۍ پېژندل شوی او عالم شخصیت د مور د بې ساري لوړ ملکوتي مقام په اړه چې یې د عروج څوکې ته په کتلو د انسان له سره خولۍ لوېږي داسې نظر په وړاندې کوي: هېڅ شی د مور په اندازه د خپل اولاد سره روح پالونکی نه دی او هېڅ شی د هغې مور په اندازه زمونږ د درناوی، عزت او تقدیس حس وینبولای نه شي.

چې د خپلو بچیانو سره یې احاطه کړې دی. «انسان چې د خپل عمر په هره مرحله کې وي حتی که د پلارولۍ او نیکه مقام ته رسیدلی وي، د مور په نسبت قدر شناس او حق پېژندونکی وي بیا هم د مور سره مینه لري او د ځان د هغې د حقونو پالونکی بولي او د قران مجید د احکامو له مخې د هغې په مقابل کې چې ګوندې وربنمین زړه یې د اولاد د غیر عاطفۍ چلند له بابته ونه څوربږي.

اف قدری هم نه کوي راشي د پورتنۍ ادعا مصداق د نړۍ د یو بل ستر شخصیت اناتول فرانس په لاندې وجیزه کې وګورو: «زه پنځه د برش کلنۍ ته رسیدلی وم، یو ځل هم شوی نه دی چې کور ته زما تر راستنیدلو دمخه مې د مور سترګو ته خوب ورغلی وي» خو کاشکې چې هر اولاد د مور دا احساس درک کړي، د بچیانو په نسبت د هغې د ګرانښت پته ولګوي، مقام یې وپېژني او د هغې د درناوي او سپېځلتیا لپاره د یوې واقعي حقدارې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه ورته د ستاينې او نمانځنې په خاطر سرتېټ کړي او جنت د هغې تر پښو لاندې ولټوي(۱)

(۱) هېواد ، ۱۳۸۵د جوزا ۲۴.

په هرات کې د يوې نجلۍ وژنه :

د هرات په ښار کې د يوې پيغلې نجلۍ د جسد موندنه ددې ولايت د ښاريانو د انديښنې لامل شو او د هغوئ خبرداری ورکړی دی که چېرته دا ډول پېښې تکرار شي نو خپلې لونې به کورسونو او حتی ښوونځيو ته ونه لېږي.

خو امنيتي چارواکی ادعا کوي چې هلته امنيت تامين دی او هغوئ به د ۴۸ ګړيو په اوږدو کې ددې نجلۍ قاتل ونيسي.

د ۱۷ کلنې نجلۍ سعيدې جسد د سلواغې په ۱۵ نېټه د هرات ولايت د امنيه قوماندانۍ د ځواکونو په واسطه د ولايت له مخامخ پارک څخه موندل شو او د پوليسو او ددې نجلۍ د کورنۍ په وينا نوموړې د کرندې په واسطه د سر له برخې وژل شوی ده او له کوره له وتلو څخه يوه ورځ وروسته ورکه شوې ده.

ددې نجلۍ پلار سيد سرور سادات پژواک ته وويل: «زه په خپله په اسلام قلعه کې کار کوم او کله چې له کاره راغلم نو ماندينې مې راته وويل چې لا تر اوسه پورې سعيده له کورسه نه ده راستنه شوې او بيا کله چې زه کورس ته ورغلم هغوې وويل چې سعيده د مازپښين تر ۳ بجو پورې همدلته وه».

نوموړې زياته کړه: چې امنيتي مسؤولينو د شپې په ۹ بجو ورته خبره ورکړ چې د سعيدې جسد يې د ولايت له مخامخ پارک څخه موندلی دی مګر ضيأ الدين محمودي د هرات ولايت امنيه قوماندان پژواک ته وويل: د نجلۍ پلار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادعا کوي چې لور يې په کورس کې ده. خو د کورس مسؤولين وايي چې دا انجلۍ درې ورځې کېږي چې کورس ته نه وه راغلې».

دا په داسې حال کې دي چې د هرات د شپږمې ناحيې او سيدونکې چې دا نجلۍ پکې اوسېږي، ګوابن يې کړي دي که چېرته د دې ستونزې ته يې رسېدنه ونه شي نور حاضر نه دي چې خپلې لوڼې د درسونو لپاره ولېږي.

۴۳ کلن غلام سخي چې د دې ناحيې او سيدونکی دی وويل: « که چېرته زموږ د اولادونو ژوند په خطر کې وي موږ به پرې نږدو چې زموږ لوڼې د سعيدي په برخه ليک اخته شي».

۴۵ کلنه بی بي ګل د دې ناحيې يو بله ښاري څرګنده کړه: « زموږ امنيت تامين نه دی او دولت تراوسه پورې قاتل نه دی پيدا کړی که چېرته داسې بې امنيتي وي زموږ لوڼې به څنګه وکړای شي چې په ارامه زړه درس ووايي».

امينتي مسؤولينو د څرګندونې له مخې د هرات د عامې روغتيا د رياست د تاييد له مخې دا انجلۍ تر تيرې لاندې نه ده راغلې.(۱)

(۱) واقعيت مجله، لومړی کال، لومړۍ ګڼه.

په هېواد کې د ښځې د لوړ مقام نمانځنه :

د ښځې د وتلې شخصيت او لوړ مقام نمانځنه، د ښځې د نړيوال پيوستون له ورځې يعنې د مارچ له اتمې نېټې څخه په پرتمين ډول پيل کېږي. هغه د مارچ اتمه نېټه چې يا د ۱۸۵۷م کال راهيسې د امريکا د نيويارک په ښار کې د ښځينه کارګرانو له تاريخي جانبازانه پاڅون څخه يې مبدا اخېستلې ده او ورسره جوخت د دوو المانيو ښځينه مبارزو او قهرمانو شخصيتونو يعنې کلارازتکين او روزالو کزامبورګ د وياړ ليونو مونو سره نه شلېدونکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیکې لري او بیا د زماني په تېریدلو سره یې د نړۍ په ټولو هېوادونو کې یو د بل پسې په شاندارو مراسمو او مارشونو نمانځنې پیل شوې.

اما افغانستان د نړۍ له ډېرو زیاتو وروستنیو هېوادونو څخه و چې د ښځې د دغې پرتمینې ورځې نمانځلو ته یې اقدام وکړ... یعنې د هېواد د ژوندانه د هر اړخیز اړخونو په ټولو ډګرونو کې د زمانې د غوښتنو سره سم د نوو ښتونو سره د افغانستان د ویاړلې تاریخ د ځلیدونکي څېرې پر سر د نه ښکته کېدونکي تاج غوندې عصر وتلې شخصیت د اعلیحضرت امان الله خلاقیتونه د پوره ویاړنې وړ دي.

چې یو یې هم د هېواد د ښځو په ټولنیز سیاسي، فرهنګي او مدني ژوند کې د خلاقانه بدلون راوستل دي.

هغه مهال چې اعلیحضرت امان الله خان پاچا شو او له انګلیسي دولت څخه یې د هېواد خپلواکۍ واخېستله، نو دده په عقیده دده د نورو پلانونو تر څنګه په افغانستان کې کورني موجود نظام یو ډول مربې توب و او دا ځکه چې په دې وخت کې د افغانستان په ځینو سیمو کې ښځې د پیسو په بدل کې خرڅېدلې او له همدې کبله ښځه مجبوره وه چې د مېړه د ټولو مظالمو مظاهر وګالي نو دا وه چې په ۱۹۲۰ م کې یې له ښځو څخه د ملاتړ په خاطر د خپلې خور (کبرې جان) په سرپرستي یوه ټولنه تاسیس کړه او نوموړې ته یې دنده ورکړه چې ښځې وهڅوي چې د خپلو مېړونو د بې عدالتۍ په وړاندې اعتراض وکړي لکه چې د پغمان جشن په مراسمو او داسې نورو محفلونو کې یې ښځې وهڅولې چې د خپلو مېړونو د مظالمو او تاوتریخوالي په مقابل کې سرسختانه مقاومت وکړي.

ددې موسسې په چوکاټ کې د ارشاد نسوان په نامه یوې جریدې هم په ۱۳۰۰ هـ ل د ملکې ثریا په مدیریت په خپرېدلو پیل وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا شان د ښځو د نهضت د ودې په مقابل کې د خندونو لرې کولو ته د ښځو تشویقول و د ښځو مشروعه او دموکراتیکه آزادی د اعلیحضرت امان الله خان په نزد د پوره اهمیت وړ وه او دا ځکه چې په شعوري او آګاهانه توګه یې په هېواد کې د ښځو نهضت رامنځته کړ او دا کار یې د لومړی ځل لپاره له خپلې کورنۍ او له درباره پیل کړ، چې ملکه ثریا د اعلیحضرت امان الله خان ماندینه او د افغانستان د ژونالیزم د پلار محمود طرزي لور د دې نهضت په سر کې ولاړه وه.

متاسفانه د اعلیحضرت امان الله خان له زمانې را وروسته د محمد ظاهر شاه د پاچاهۍ تر وخته پورې د ښځو د غورځنګ د ودې او پرمختیا په لار کې هېڅ ګام پورته نه شو تر څو چې په ۱۳۲۰ هـ ش کې د ښځو نهضت یو څه وده وکړه او د یوې عیني ټولنیزې اړتیا له مخې په ۱۳۲۵هـ ل د هېواد د ښځو د سیاسي، فرهنګي او ټولنیزې کچې د پورته بیولو په خاطر د ښځو موسسه یعنې د میرمنو ټولنه بیا تشکیله شوه، په لومړي سر کې هغه نجونې چې چټې پیغلې (د پاخه عمر درلودونکې) وې. د دې ټولنې په مسلکي لیسه کې منل کېدلې.

د میرمنو ټولنې په دې مسلکي لیسه کې چې د «مستوراتو» په نامه یادېدله پر عمومي مضمونونو سربېره، تایپ، د لاس ګنډنې صنعتونه هم تدرېس کېدل.

د دې ټولنې د مېرمن د مجلې په نوم یوې مجلې فعالیت کاوه چې په هره میاشت کې یوه پلا خپرېدله.

د میرمنو ټولنې ریاست د معمول له مخې د پاچاهي کورنې د یو غړي په غاړه و چې په افتخاري توګه یې دا دنده پر مخ بیوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وخت کې د پاچاهي نظام د طبقاتي نظام د ماهيت په بنا د مارچ د اتمې ورځې په ځای د جوزا ۲۴ نېټه د مور د ورځې په نامه په خورا شانداره مراسمو نمانځل کېدله.

ددې ورځې د نمانځلو په مناسبت د شعر، نثر، داستان کانکور په کار اچول کېده او هر يوه ممتاز او جايزه وړونکي اثر درې (۱-۳) نقدي جايزې او تصديق ليکونه ورکول کېدل، ددې په څوا کې د ټول هېواد په کچه درې تنه ممتازه ميندې د غوره شوو معيارونو له مخې انتخابېدلې له نيکه مرغه زه په خپله د پښتو د شعر لومړي جايزه وړونکي وم او د والاحضرتي ميرمن خاتول له خوا راته لومړي درجه نقدي جايزه او تصديق راکړ شو.

د محمد ظاهر شاه تر پاچاهي وروسته ميرمنې ټولنې، د ښځو د پيوستون او د مور د ورځې په نمانځلو کې د رژيمونو د سياست له مخې بدلونونه رامنځته شول.

تردې چې د بن د تاريخي کنفرانس نه را وروسته ميرمنه ټولنه د ښځو چارو وزارت ته ارتقا وکړه، او دا دي سږ کال د مور ورځ د جوزا په ۲۴ مه نېټه ونمانځل شوه، خو متاسفانه د مېرمن مجله او ارشاد النسوان جريده په پخواني حالت او کيفيت نه خپرېږي.(۱)

(۱) انيس، ۲۸/ ۳/ ۱۳۸۲کال

په بشري ټولنو کې د ښځو ځلانده ونډه :

د بشر د پيدا ينبت راهيسې چې د ښځې يعنې له موره زېږنده ده لکه چې په قران پاک کې دا موضوع صراحت لري چې وايي اې خلکو ما تاسې ټول لومړي له ښځې او نارينه څخه پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوکې له آدم (ع) تردې دمه ښځه د بشري تاريخ په هر پړاو او هره دوره کې خورا وتلې مقام لري لکه چې بيا هم د ښځې دا مقام په نبوي حديث کې داسې جوت شوي دي «ستاسې بهترين اولاد ستاسې لوڼې دي».

لوڼې چې ښځې او بيا دا ښځې د خپلې ټولنې په منځ کې د ټاکونکې او اغېزمن نقش لوبونکې دي، په ټولنيزو، اقتصادي، فرهنګي، پوځي، سياسي، علمي او د ژوندانه په داسې ټولو ډګرونو کې يې ونډه څرګنده ده چې د بېلګې په توګه د پخوانيو ملتونو په تېره بيا زموږ د لرغونې فرهنګې بډايه ميراثونو د موروواکې (مادر سالاری) د دورې ويانده بېلګه ده او ددې تر څنګ په دغو فرهنګي ميراثونو کې د ښځې ټولنيزه او مذهبي منزلت هم خورا ارزښتمن دي لکه چې د مورواکې په دوره کې د ښځې د دريځ ممتاز توب په لاندينو څو ټکو کې په ښه توګه په ګوته کېداى شي.

د اور ساتنه، چې مذهبي تقدس يې درلود، يوازې د محدودو کسانو دنده وه او ښځې ترې د ګټې اخېستنې حق درلود.

ښځه د مينې محبت او باطني صفايي د درلودلو په وجه د ټولنو په منځ کې د سولې او پخلاينې مظهرؤ.

په دغه دوره کې ښځه د ختېنو لوښو، د ټولنې د اړتياوو اسبابونو او د آلاتو د جوړولو په فن او هنري نووښتونو کې پوره پياوړتيا درلودله.

د کورني سرپرستي او د چارو مسؤوليت ورته ور په غاړه و د اولاد زيږول، روزنه، د ناروغيو او د ناوړو پېښو په مقابل کې د هغوئ ساتنه ددې وظيفه وه.

د کرنې او شپونتوب په چارو کې يې پوره لاس درلود او په ځينو کارونو کې به يې د نرانو سره همکاري درلودله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم ښځه د تاریخ په ټولو پړاوونو کې دغه لوړ او له مسؤولیت نه ډک مقام تر اخره پورې ځانته مختص ساتلې دي، خو ګورو چې په هر پړاو کې یې خپل تاریخي اهمیت هم له لاسه نه دی ورکړی.

تر کومې اندازې پورې چې د لرغوني افغانستان په اوستایي عصر کې په تېره بیا د زردشتي آیین په تبلیغ او تعلیم کې د ښځې نقش ځلانده دي هغو مره د کوشانیانو په غوړیدلي دوره کې یې هم دغه مقام له پاملرنې نه دي غورځېدلي.

همدا شان تر کومې اندازې پورې چې تر اسلام دمخه ټولنو کې ښځه تر یوه حده د درناوی وړ او د ویاړلې مقام لرونکي وه په اسلام کې د هغې مقام لا غوره او درناوي وړ ګرځېدلي دي زموږ په ګران هېواد کې د ژوندانه په هره برخه کې بې شمېره ښځېنه وتلې شخصیتونه د بېلګې په توګه ښودلای شو چې کارنامې او شهکاري یې نه یوازې د تاریخ په پاڼو کې خوندي دي بلکې د ژبو پر سر او د زړونو په منځ کې ځانګړې ځای لري چې یادونه یې ددې بحث له حوصلې څخه وتلې خبره ده.

خو کاشکې زموږ د ټولنې ښځې د هغې مقام او نقش درلودلو سره سره د خپلو حقه حقونو یعنې اسلامي، مدني او ټولنیزو حقونو څخه لکه چې ښیي برخمنې وای او د ټولنې یو مظلوم، محکوم او محروم قشر ته منسوب نه وای.(۱)

(۱) انیس، ۲۲۸ګڼه، ۱۲/۱۷/ ۱۳۹۴ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بشري تاريخ کې د ښځو د قهرمانانه مبارزو ځلانده بېلګه :

له کوم وخته چې د بشري تاريخ لرليد ته پام ور وګرزول شي څرګنده ده چې له هماغه وخته ښځينه قشر د نارينه سره د يو طبيعي جوړه ايز موجود په صفت ملګري او مددګاره او د ژوندانه په ټولو اړوندو ډګرونو او برخه ليکونو کې ورسره هر اړخيز ګډون درلودلې دی، که چېرته د لرغوني زماني ټولنيز، اقتصادي فرماسيون (جوړښت) مطالعه شي نو د موروا کۍ (مادر سالارۍ) دوره پکې خورا ځلانده او له پرتمه ډکه دوره ګڼل کېږي. له دې واقعيت څخه دا حقيقت په ډاګه کېږي چې ښځه د نارينه سره يو ځای او يو شان د ژوندانه په ټولو مقدراتو کې فعاله برخه او ټاکونکې نقش لري.

لکه چې تقويمونه ليدل کېږي په هغوئ کې يو شمېر تاريخي ورځې څخه د سترو او وياړلو پېښو له مخې او څه د شخصيتونو د اتلولۍ او فداکاريو او څه د ځانګړو ورځو له مخې د هغوئ د درناوي او ياد و بود په خاطر تجليلېږي، چې د نارينه وو قهرمانو شخصيتونو د ورځو په خوا کې د قهرمانو ښځو ورځې هم د تاريخ په پاڼو کې د سروزرو پر کرښو نقش او د حماسو قدرداني يې په ځانګړو مراسمو سره کېږي.

که د دواړو اتلولي سره پرتله شي. نو د بېلګې په توګه ګورو چې که د نارينه وو په ډله کې روسي فضا نورد يوري ګامارين د لومړني انسان په توګه د لومړي ځل لپاره پورته فضا ته له تعجب او تهيج ډک سفر وکړ او دغه کيهاني سفر يې په نړۍ کې د قهرمانۍ نوی ريکارډ قايم کړ، خو بيا ګورو چې دده پسې روسۍ ميرمن تريشکوا هم دغه بالمثله حماسه له ځانه په يادګار پرېښودله او دا يې په اثبات ورسوله چې ښځې هم کولای شي لکه د نارينه غوندې له اعجازه ډکې کارنامې وهستوي که په بشري تقويم کې د مې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

میاشتې لومړۍ نېټه د نړۍ د کارګرانو د پیوستون ورځ، هغه تاریخي ورځ ده چې په دوهم انترناسیونال کې په کال ۱۸۸۹م کې تصویب او په ۱۸۹۰ کال په ټول جهان کې یې د تلینونو قدرداني پیل شوله او ددې ترڅنګه د مارچ اتمه نېټه هم د ښځو د نړیوال پیوستون هغه تاریخي ورځ ده چې د ۱۸٫۵۷ کال د مارچ په اتمې نېټې د امریکا د نیویارک د ښار د کارګرو ښځو، د خپل حقه حقونو د ترلاسه کولو په خاطر له مارش کوونکو مظاهرو څخه یې منشا اخېستې وه او د «کلارا زتګین» الماني مبارزې ښځې د پرله پسې مبارزو او تلاشونو په نتیجه کې، ددې د وړاندیز په تایید او د آلماني بلې مبارزې ښځې په ملګرتوب په ۱۹٫۱۰ م کال په کوپنهاګن کې د سوسیالستو ښځو په دوهم جوړ شوي کنفرانس کې چې د نړۍ له ۷ هېوادونو څخه د سلو تنو په شاوخوا کې د مارچ اتمه د نړۍ د ښځو د نړیوال پیوستون په توګه په رسمیت وپېژندل شوه او د تجلیلولو پروسې یې کال په کال پراختیا وموندله او بالاخره نړیواله پراخه صبغه یې ځانته ونیوله.

زموږ په هېواد کې د ښځو د نړیوال پیوستون د ورځې تجلیلېدل دومره لرغونتیا نه لري ځکه چې د دولتي چارواکو د تبعیضي ذهنیت پر بنا یې نه غوښتل چې دا ورځ تجلیل کړي، تر څو چې په دې وروستیو کلونو کې، ښځو ته یې د هغوی لوړ مقام ته د درناوۍ په خاطر په هېواد کې د ښځو د نړیوال پیوستون د ورځې تجلیلېدل پیل شو او دادی نن سبا موږ ددې ورځې د لمانځلو په درشل کې یاستو. (۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۲ ګڼه، جدی، ۱۳۹۰ کال.

د ښځې اجتماعي مقام :

د کوم وخته چې انسان په نړۍ کې ژوند پیل کړي تر دې وخته پورې ښځه د نارینه نه جلا نه ده پاتې شوې د تاریخ په مختلفو دورو کې یې خپل ټولنیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریز ساتلی د ژوند او نړۍ په جوړولو کې یې د نارینه و سره یو ځای اوږه په اوږه فعاله برخه اخېستلې چې د نمانځنې وړ ده د تاریخ پاڼې شاهدي دي چې نارینه نه یوازې په ښځو حاکم بلکې ظالم هم تېر شوی حتی د موروا کمنې په زمانه کې هم له دغه وضعې یې اغېزه نه وه پاتې شوي او ښځې د علم او هر ځای حاصلو ته لاس اچولی او په اجتماعي چاروا کې یې فعال ګډون کړی دی ښځه د طبعیت نازولی مخلوق هغه انسان دی چې د نارینه وو له لاسه یې بیرحمي او بې عدالتي پر ځان ګاللی ترخه محرومیتونه یې پر ځان زغملی دي.

همدا ښځه ده چې مور کېږي په یو لاس زانګو او بل لاس جهان زنګوي دا چې ... یې جنت او شیدی جهاني ویني دي چې هر چا ته ژوند ور په برخه کوي.

څه وخت چې په نړۍ کې بیوګرافیکي ټولنې جوړې شوي او د حقونو د اعلامیې په ترڅ کې دغه محروم مخلوق ته انساني حق ورکړ شو نو یې په ښکاره سره په ټولنیزو چاروا کې ګډون شروع کړله هغه وخته تر دې وخته د ژوندانه په هېڅ یوه بریالیتوب کې ښځه بې برخې او بې روله نه دي پاتې شوي.

د نارینه وو د جګړې میدان ته ځغاستلی دي د اور د جګړې قهرمانه نوی که په کیهاني الوتنو یې لاس پورې کړي دي دا ورسره هوا له ختلې همدا اوس په ټولنیزو چارو کې ښځه له هر پلوه بریالۍ ده بزګره، انجینر، ډاکتر، ښوونکې پوهه فیلسوفه سربازه، پیلوټه فضا نورده او داسې نور هغه هم په بریالۍ توګه شوی ده.

ښځه په قریحه استعداد او هر ډول وړتوب کې له نره هیڅ کمه نه ده.

ځینې وایي کوم کار چې نارینه کوي ښځه یې نشي کولای ... خو د لیکونکي په عقیده دا حقیقت نه لري ځکه د ګران هېواد په ختیځو برخو کې ما د سر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سترګو ليدلی دي چې ښځه د نرانو کار په موفقانه توګه کوي او البته نارينه د ښځو وظيفې ترسره کوي.

اوس ګورو چې ښځه شپنه، بزګره ده او د کور د باندې وظيفې سرته رسوي او نارينه د کور کار لکه کاليو پرېمنځل د غوا لوشل او شاوخوا نور کوي...

نو له دې ځايه حکم کېدلای شي چې په نړۍ کې په هيڅ يو داسې کار نه وي چې نر يې وکړي او ښځه يې سرته ونه رسوي.

دا چې وا يې ښځه د نيمګړې سد خاوند ده هم دومره به وويل شي چې ولې يې حتی تر نرانو درندې وظيفې ترسره کړې دي.

آيا ليلا خالد او جميله ښځې نه دي چا چې د ګران وطن د آزادولو لپاره د سرو لمبو سره لوبې وکړې ډېره نژدې ملالې ددې خاورې نه وه چې د غليم د تېريو په مقابل کې يې د خپل ثبات جنډه نيغه وساتله.

ممکن همدا مثالونه په کفايت وکړي نو ښکاره ده که ښځه د چا له نظره ... که څه هم پوره سدنلري مګر د ډېر هغو کسانو څخه غوره او د بشر لپاره ګټور کارونه کوي څوک چې پوره عقل لري.

لنډه دا چې ښځه قهرمانه ده هغه چې تاريخي شهکاري کوي او فنکاره ده هغه چې نړۍ جوړوي او نيکمرغه ژوند منځ ته راولی.(۱)

(۱) هېواد ، ۷۸ګڼه، ۸/۱۲/ ۱۳۵۳ کال.

په راتلونکو انتخاباتو کې زموږ د ټولنې د ښځو ونډه :

ښځې زموږ د هېواد د زيات متسضعف قشر په توګه د هميشه لپاره د خپلو انساني او ټولنيزو حقوقو څخه محرومې پاتې شوې دي دا موضوع نه يوازې په کليو او بانډو کې بلکې د ښارونو او حتی د کابل په ښار کې صدق پيدا کوي چې ډېر مهم لامل يې د تحصيل او مدني حقوقو څخه محروميتا ده او

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا لکه د نارینه غوندې په ټولنیزو او سیاسي چارو کې د هغوئ نه ګډون دي. حال دا چې ښځینه قشر زموږ د ټولنې تر نیمایي زیاتې برخې په توګه ښایي د هېواد د لوړتیا پرمختیا او د خلکو د سوکالۍ په خاطر د خپلو ټولنیزو، ملي او تاریخي سرنوشتونه په ټاکلو کې فعاله برخه واخلي.

له بده مرغه زموږ د ټولنې زیاتره ښځې نه یوازې د نارینه وو سره خوا په خوا د چارو د سرته اصولو سره مینه او علاقمندي لري بلکې د خپل سرنوشت د ټاکلو د تاریخي پروسې سره هم پوره یې توپیره دي او له دې ځایه ده چې منورې او تحصیل کرده ښځې نه شي کولای چې نه یوازې د هېواد د نورو محرومو ښځو د حقوقو د تامینولو غږ پورته کړي بلکې د خپلو حقوقو د ترلاسه کولو په خاطر هم د هېڅ هڅو او مبارزې جوګه کېدای نه شي.

اوس چې زموږ په ګران هېواد افغانستان کې د بیا رغاونې او نوو جوړونې چارې پیل شوې او د ټولنیز ژوندانه په هر ډګر کې د یادونې وړ بدلونونه رامنځته شوي دي نو په کار دي چې ښځې له دې طلایي فرصت څخه اعظمي ګټه واخلي چې یوه یې دا وخت امکان لري چې ښځې هم په انتخاباتي پروسه کې فعاله برخه واخلي په انتخاباتو کې د داسې مطلوبې برخې اخېستلو په منظور لومړنې لپاره د انتخاباتو لپاره د رای ورکولو د کارت اخېستل دي نو که ښځې غواړي چې په خپله ټولنه همداسې مظلومې محرومې او محکومې پاتې نه شي باید ځان د ټولنې د یو فعال، ګټور او سرنوشت ساز غړي په توګه احساس کړي، په دې ونه شرمېږي چې د رای ورکولو کارت اخلي او له دې لیارې په انتخاباتي پروسه کې ګډون کوي رای چې د انسان د وجدان او شرف حیثیت لري هغه چاته ورکولای شي چې په واقعي توګه د دوئ د ګټو د تامینولو ممثل او له هر اړخیزو ناخوالیو څخه د دوئ د ژغورلو متضمن وي او دوئ و کولای شي چې د دوئ په نسبت د خپلو ذمه واریو په باب ترې پوښتنه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې خبرې يادونه بيخې ضروري ده چې ايا زمونږ د هېواد ښځې چې د راى ګيرۍ کارتونه اخلي د چاپه ګټه يې وکاروي، دا څرګند واقعيت دى که دوئ د کانديد شوى شخصيت که اهليت، تقوى، شايستګى او د اخلاقي موازينو د ممزاتو څخه سترګې پټې کړي او د خپل کارت په کارولو کې ژبنيو، قومي، سمتي، ګروپي، ګوندي او داسې نورو تعصبات ته اعتبار او ارزښت ورکړي، دا موضوع نه يوازې د ښځو د قشر په زيان تمامېږي بلکې د ټولنې او هېواد په حق کې څرګند تيرى تلقي کېږي او پايله به يې داوى چې د ښځو د ملي او ټولنيز ژوند په دورنما کې چې کومه روښنايي په ځليدلو راغلي هغه به پراختيا ونه مومي او ښځې به هماغسې د ناپوهي، محرومتيا او محکوميت په تورتم کې پاتې شي.

لنډه دا چې په دې او سنيو مناسبو شرايطو کې چې د افغانستان د اساسي قانون د ارزښتونو په رڼا کې چې ښځو ته د نارينه وو سره سم برابر حقونه ورکړ شوى دى او دوئ ولې د ټولنې د يو مستقل، اغېزمن، فعال، معتهد او شايسته غړي په توګه له دې چانس او فرصته او دوخت د ايجاباتو څخه په خپله ګټه استفاده ونه کړي.(۱)

(۱) ميرمن مجله، ۶ ګڼه، جوزا ، ۱۳۸۳ کال.

د تاريخ د پاڼو په هېنداره کې د ښځې ټولنيزه څېره :

په پخوانيو زمانو کې په تېره بيا تر اسلام دمخه دورو کې د نړۍ يو زيات شمېر پوهانو فيلسوفانو او نوابغو که څه هم يې دعلم په بېلا بېلو زمينو کې له تبحر څخه دک او فوق العاده مبتکرانه اثار په ميراث را پريښودلي دي، خو ددې ټولو تر څنګه يې زياترو ته يوازې د ښځو د ستر مقام او ټولنيز شخصيت درناوى نه دي کړي بلکې که څه هم هغوئ له يوې مور څخه پيدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی دی بیا یې هم په سپکه سترګه ورته کتلي دي چې په لاندې ډول یې بېلګې وړاندې کېدای شي.

افلاطون نامتو فیلسوف وایي:

«له خدایانو شکر ګزار یم چې ماته یې او ښېګڼې را بخښلي دي، چې لومړی یې داده چې زه نړۍ ته ازاد راغلی یم او نه مریي او دوهم دا چې نارینه پیدا شوي یم نه ښځه...»

او یا میلتون لیکي:

«سړی د خدای لپاره پیدا شوی دی او ښځه د نارینه لپاره».

همدا شان بالزاک د فرانسي بورژوا ستر لیکوال چې په خپل کتاب «د واده فیزیولوژی» کې لیکلي دي: «د ښځې برخه لیک او ددې یوازینې سر لوړی او ویاړ دادی چې د نارینه زړه په لړځېدو راولي... ښځه هغه ملک دي چې د قبالې او د یو تړون یا قرارداد په واسطه تر لاسه کېږي، ښځه د کور د سامان غوندې ده... او د ښځې په اړه سم وو ایم: نو ښځه د نارینه یوه ضمیمه ده او یا دا چې نوموړی په خپل یو بل کتاب «خاطرات دو زن و شوهر جوان» کې لیکي:

«واده نه شي کولای چې د مینې او علاقمندۍ پایلې ولري ځکه چې د یو واده لپاره یوازینې توښه او یوازینې شی چې لازمي دی په دې لاندینو دوو کلمو کې نغښتي دي سړه سینه او فداکاري».

فیثاغورث، شوپنهاور، نیچه، ویني فرانسوي شاعر، ژاک کریسیستم سن توماس او داسې نور ستر پوهان لکه څنګه چې د ښځو د ستر او ویاړلې مقام سره ښایي، په هغسې مناسبو کلمو او توجیهاتو یې نه معرفي کوي او یا ناپېژندلې توګه او په پټو سترګو د هغې د شخصیت په اړه قضاوت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يو بل عالم «ترتولين» ليکنې ته به ځېر شو چې پکې ښځه داسې مخاطب کوي:

«اى ښځې ته د يوې ملغلرې غوندې يې، چې د شيطان پر مخ بېرته کېږي نو ته بايد هميشه د صبر او شکيبايي زاړه زاړه کالی واغوندي».

په هر صورت ځينې نورو پوهانو که څه هم غوښتل يې چې ښځه له دې ډول سپکاويو څخه وژغوري، خو بيا يې هم له لاسه يې هيڅ څه شوي نه دي، او له دې سپکاويو څخه يې د هغوئ د ژغورنې لار او چاره نه ده مشخصه کړې.

حتی د کليسا رهبران هم په پريکوني ډول د ښځو د سپکاوي په لار کې ولاړ وو په پېړيو پېړيو ښځه په ټولو ټولنو کې، د يوې ترلې شوې، وينځې د خوند او خوش ګذراني، اولاد زيږونکي، ټيټ او ناقص مخلوقو نسبت ورته شوی او په ډېرو ټولنو کې يې تر زور زياتې او مظالمو لاندې ژوند کړي دي او په سپکه سترګه ورته کتل کېږي.

تر څو چې د پاريس لومړنی کمون د خپل پاينښت په ډېره لنډه دوره کې ښځو ته په لازمو حقونو قايل شو، مګر د کمون تر ماتې وروسته بيا هم د ښځو حقونه تر پښو لاندې پاتې شول او درناوی يې ونه شو.

چې ډېرې څرګندې او انکار نه کېدونکي بېلګې يې تر اسلام څخه دمخه په خپله په عربو کې د نجونو او حتی د خپلو لوڼو په مقابل کې د بې سارو او کرکجنو مظالمو مظاهر ګورو، لکه چې په کورنيو کې د نجلۍ په زيږېدنې شرمېدل، او يا د هغوئ په خاورو ژوندۍ ښخول چې په خپله د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم له يارانو څخه يوه يې تر مسلمان کېدو دمخه خپله لور ژوندۍ په خاورو کې ښخه کړې وه او يا دا چې نجونې د نذر او يا په بل عنوان پوسلل شوی د نيل سيند ته ويدلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نیکه مرغه د اسلام د سپیڅلي دین په راتلو سره د ښځو د ژوندانه په تیاره او ډاروونکي ماحول کې، روښنايي خپره شوه، ښځې او نارینه د ټولنې مساوي غړي او د متقابلو مساوي حقونو لرونکي وبلل شول د هغوی طبیعي او میثاقي حقونه مشخص شول او د ستاینې او پالنې وړ شخصیت یې د درناوی وړ وګڼل شو او حتی په ځینو برخو کې ورته تر نارینه زیات امتیازات ورکړ شول.

هوکی د پلار سره یو ځای د مور تر پښو لاندې جنت وګڼل شو او د هغوی په مقابل کې د اولاد د اوف قدري ویل هم ګناه وبلل شوه. په همدې ډول په یو شمیر قراني سپیڅلو ارشاداتو کې تر بل هر وخت زیات د مور یعنې د ښځې مقام برجسته، د درناوی او پاللو وړ وګرځېد.

د ځان وژنې، لاملونه او ډولونه :

بشري حقونه هغه ستر ارزښتونه او د لوی خدای بې ساري پیرزوینې دي چې په طبیعي او قراردادي توګه د هر انسان له نامه سره که ښځه وي که نر، ماشوم وي که بوډا ، نیستمن وي که شتمن، هر څوک چې وي او په هر ټولنیز او معنوي دریځ کې چې وي پرته له هر ډول، توپیر، امتیاز او تبعیض څخه تړاو لري.

لکه څنګه چې په کورنۍ او ټولنه کې او په نړیواله کچه د بشري حقونو مقام خورا لوړ دی او د انساني ژوند د جوړښت پاخه بنسټونه ګڼل کېږي، په هماغه اندازه یې د تحقق او عملي کولو پروسه څه ساده موضوع نه ده او پېچلتیا یې په دې کې نغښتې ده، چې په دې لار کې یو لړ خنډونه شته دي چې له منځه وړل یې زیاتو هڅو او هاند ته اړتیا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د بشري حقونو نوم اخېستل کېږي د ټولو په سر کې د ژوند حق راځي او له دې حق څخه بې برخې کول که د هر چا له خوا وي کبیره ګناه ده، حتی که په خپل لاس هم وي.

له بده مرغه زموږ په ټولنه کې په عمومي ډول ښځې له داسې غمیزو سره مخامخې دي او د بېلا بېلو لاملونو له مخې په ځان وژنې لاس پورې کوي.

که د موضوع لا وضاحت په پام کې ونیول شي، نو د دې ځان وژنو اساسي لاملونه، ټولنیزې بې عدالتۍ او ناروا وې، د ښځو په مقابل کې تبعیض او تاوتریخوالي او په ټولنه کې لاسبري ناوړه دودونه او رواجونه دي، چې په یوه کلېمه کې افغاني ښځې دهغې قرباني ګرځي. دا لاملونه داسې شمېرلې شو:

اجباري او پرته له رضا او رغبته ودونه، په بدو کې ودونه، دروند ولور، بدلي ودونه، د نجلۍ او سړي ترمنځه د عمر زیات تفاوت، د نذراني او فالې ودونه، د پور او جوارۍ او د هیروینو په معاملو کې ودونه، د مېړه له خپلوانو سره د کونډې نکاح، کورنۍ تاوتریخوالي، مېړه او ښځې تر منځه نه توافق، د کمزورۍ اقتصاد فشار، حقوقي او عدلي ارګانونو ته د اړوندو ستونزو د شکایت په باب د ښځې له مراجعې څخه مخنیوي.

البته دا ټولې هغه ناولې پدیدې دي چې انساني ژوند له خاورو سره برابروي او دا په خپله نه اسلامي عمل دي او نه بشري.

را به شو دې خبرې ته چې زموږ په ټولنه :ې ځان وژنې په کومو شکلونو صورت نیسي ؟

دځان زندۍ کول او یا ځان په دار ځړول، ځان سین ته، له بامه او یا له یوه جګ ځایه غورځول، د زهرو خوړل یا د نشه یي توکو کارول، د نه خوراک او څښاک په وجه، ځان ته اور اچول، په ګولۍ ځان ویشتل او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې دا ځان وژنې که له هرې انګیزې او لامل څخه رامنځته کېږي او یا په هر شکل چې صورت نیسي د اسلام د مقدس دین له حکمونو او د ټولنیزو قوانینو او نړیوالو نورمونو سره پوره تضاد لري، چې باید لاملونه یې وڅېړل شي، د حل لاره یې وموندل شي او انساني ژوند یې وژغورل شي.

تر څو چې د دغو ځان وژنو دلاملونو اساسي جرړې ونه لټول شي او د هغه د حل لپاره کوټلې ګامونه وانخېستل شي، نو په پوره باور به د ښځو د ځان وژنو لړۍ چې د هېواد په ځینو ولایتونو کې را پیل شوې، پراخ اړخونه پیدا کړي او په یو بل انساني ناورین به بدل شي.(۱)

(۱) حقوق بشر مجله، دربیم کال، شپږمه ګڼه.

د ښځو او نارینه و د عاطفې مایل :

آیا ښځې او نارینه د عواطفو د کیفیتونو څخه یو شان برخوردار ه دي؟

تراوسه پورې ویل شوي چې ښځې تر نارینه زیاتې د احساساتو د کیفیتونو تر اغېزې لاندې راځي، ژر عصباني کېږي، ډېرې حساسې دي او په ډېره انساني سره مینه او کرکه پیدا کوي، خوشالېږي او خپه کېږي.

خو د شخصیت د ارواپوهې په برخه کې وروستیو څېړنو دا موضوع ثابته کړې ده چې د حېرانتیا وړ ده او هغه داده چې ښځې او نارینه یو شان د عاطفې کیفیتونو تر اغېزې لاندې راځي په داسې حال کې چې ښځې دا کیفیتونه ډېر زیات ښکاره کوي.

دامریکا د مشیګان د ارواپوهې د پوهنتون استاد «یال کامرون» په دې عقیده دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

« چې ښځې او نارینه د ورځې په اوږدو کې یو شان او په یوه اندازه مثبت او منفي عواطف احساسوي. داکتر کامرون دا علمي څېړنه په (۱۲۰۰) تنو باندې د دوه نیمو کلونو په اوږدو کې ترسره کړې او دې نتیجې ته رسیدلی چې د تېر وخت کلي اصل یې باطل کړې دي تر هغه ځایه چې نور نه شو ویلای ښځې تر نارینه وو زیات او په لنډ وخت کې د عواطفو حالات پیدا کوي ځینې نورې نتیجې چې د دې علمي څېړنې څخه په لاس راغلي دادي چې د ورځو په اوږدو کې هر نارینه او ښځه له شلو دقیقو څخه تر دېرشو دقیقو پورې د عواطفو د حالاتو د اغېزې لاندې راځي د دی حالاتو په منځ کې د عاطفي مثبت اړخ د خوشالی، خواشینی، سرګرمي، مینې، حق پېژندني لېوالتیا او نورو کلي تحریکاتو او نفساني غوښتنو څېره ډېره زیاته، ښکاره کېږي خو منفي اړخ یې ډېر لږ د ډار، بې حوصلګی، قهر، عصبانیت او ټکنی توب په توګه پېښېږي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه.

مور د ټولنو او حماسو جوړونکی :

مور تر هر څه ډېر سپېڅلې قدرمنه او پورته ده، په هېڅ تعریف او کلمو زه د مور لوړ مقام ستایلي او ستر شخصیت یې نمانځلی نه شم.

مور جسماً انسان دی خو د معنوي شخصیت له مخې، د ګرانښت، مینې، پیرزوینې او فداکاری پرېښته ده. هغه چې توده غېږه یې په دې نړۍ کې د جنت په شان د نیکمرغۍ او خوښې ځاله او پستې څنګلی یې د دې جهان د ډېرې سوکالی او هوساینې محل دی.

انسان د ټولو ښکلو پدیدو او ښېګڼو سره بنیادي مینه لري خو د دې له منځه د مور سره انساني مینه ډېره توده او زیاته ده او بیا د خپل اولاد په نسبت د مور مینه تردې هم زیاته او دایمي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور مينه واقعي او طبيعي پديده ده چې د هغې له وينو مور موجوديت هسته تشکيله شوی، دهغې په وينو بيا دغې هستۍ تکاملی مرحلې بشپړې کړي او زموږ د وجود ټول غړی ترې پيدا شوی دی او تر زېږېدلو وروسته بيا هم تر ډېره وخته پورې مونږ ددې نازولی مخلوق په سرو او تودو وينو هغه هم په پاکو او سپينو شيدو تغذيه شوی يو، جسمي او ذهني وده مو ترې موندلې ده او پرې روزل شوی يو.

له دې ځايه دا کله کېدلای شي چې څوک دی د چا له وينو او غوښو پيدا وي او دهغه دی نه شليدونکی مينه ونه لري.

هوکی بيا هم مور زموږ سره مينه لري چې موږ وايو مور راته ګرانه ده. کاشکې هر انسان د مور آبدی مينه نه هيرولای.

که مور د يوې خوا د بشري تسلسل يوه نه شليدونکی ټېنګه کړۍ ده نو له بلې خوا د تاريخونو ارتباطات او علايق هم د مور د موجوديت څخه پرته نور څه نه دي څه ښه وايي:

مور په يوه لاس زانګو زنګوی په بل لاس نړۍ ته حرکت ورکوي.

هوکی مور قهرمانه او شهکاره ده دا ځکه چې د تاريخ په اوږدو کې يې تاريخي قهرمانان او جهاني شهکاران روزلي او پاللی دی.

مور ده چې د بشري تمدن او بقا زيربنا او روبنانی تشکيله کړي او تکامل يې ورکړي دي.

هوکی مور دا مادي او معنوي پانګې مينځ ته راوړي دي او بيا دا قيمتداره ثروتونه او ابدي شتمني يې له يوه نسل څخه بل نسل ته او له يوې زمانې څخه بلې زمانې ته په متکامله او مترقي توګه امانت سپارلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور غېږ او خوا د نیکمرغیو ټاټوبي، د ښوونې او روزنې، لویه مدرسه او د مینې او عاطفې ستر کانون دي.

مور نه یوازې مور ده بلکې ښوونکې او لارښوده هم ده مور مونږ ته د ژوند د بقا د ژوندانه د کمال او جمال لوست را کوي.

زمونږ خاړپوځي، قدم اخېستل، خبرې کول،... د مور د ډېرې مینې او پیرزوینې په پلوشو کې شوی دی.

مور زمونږ د روغتیا، سلامتیا، آرامی او ژوند په خاطر خپله روغتیا او ژوند په خاطر خپله روغتیا او آرامي هیره کړي او حتی خپل خوږ ژوند یې په خطر کې اچولی دي...

د مور د کمزوری وجود بی غوښو هډونو او کم وینو رګونو په برکت دا ټول پیاوړي او غښتلی شخصیتونه تاریخي صحنې ته راغلي او نه مړي کېدونکی کار وایي ګانې یې په یادګار پرېښودلی دی.

د کومو چې نن ورځ د بشریت د ویاړنې او پند سبب کېږي دا خو یو منونکې واقعیت دي چې د نننی جهان پرمختللی او متکامله بڼه د دغه سره ډېر توپیر لري لکه د بشریت د موجودیت په لومړیو دورو کې چې ده او د نړی دا ډېره ښکلی بڼه یوازې او یوازې د مور د شته والي او قرباني لویه نښانه ده.

که مور نه وای رښتیا ده چې دا بشریت به هم نه وای او بشري تاریخ به هم او بالاخره د جهان دا متکامل سر و صورت او ابدی افتخارات به نه وای.

د نړۍ په علمي، اقتصادي، فرهنګي، اجتماعي، هنري... او نورو داسې ساحو کې د انسانانو دا بې ساري بریالیتوبونه، علمي او عملي پر مختګونه پرته د مور د فداکارۍ، لوړ همت او سترتوب څخه نور څه نه شي کېدلای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوکی مور بیا هم مور ده. که په هرې ژبې، هرې وینې او نژاد ، هر آیین او سیمې ته منسوب وي.

مور د تاریخ مور ده او په تاریخي دورو کې د مور په لوړ مقام کې پاتې شوی ده. ځکه وایو په هره کلمه چې خوله خوځېږي، زړه او دماغ خوشالېږي د مور سپېڅلې او خوږه کلمه ده.

مور دا د مینې او محبت مظهر دا عظمت او پیروزینې ښکارندویه هغه څوک ده چې تر څو پورې دا نړۍ اباده او بشریت موجود دی، ددې د مینې او لویې سندرې به هم د انسانانو د ژوندانه په ګردو اړخونو کې ازانګې ازانګی وي.

هوکی مونږ ته ښایي چې نه یوازې د مور پر لوی نوم باندې وویاړو بلکې په عملي توګه یې د زیار ایستنو او فداکاریو نمانځنه وکړو. ددې د درندو حقونو د اداکولو په خاطر هسې یوه ټولنه او نړۍ ورته سنبال کړو چې دا راتنه د یوې روښانې ډیوې غوندې لکه چې په یوه کور کې بله وي بلېږي او مونږ یې په ابدي پلوشو کې په یوه زړه یوه خوله، د ورونو او خویندو په شان د خپلې ابرو مندي بقا او شرافتمند ژوند لپاره د مینې، آزادۍ او سولې سندرې ووایو د وررولی او برابري حرکتونه وکړو.(۱)

(۱) هېواد ، ۲۵/ ۳/ ۱۳۵۲ کال.

ښځه او دسترخوان :

ښه سلیقه د ښځې ښکلا او د هغې د دروني شخصیت ښکارندویه ده او د ښځې دا ښه سلیقه، ښکلیتوب او اهلیت د هغې په دسترخوان کې ځای ښکاره کوي، زه به په دې هکله د خپل ژوند یوه تېره خاطره را یاده کړم:

زه یو وخت کې د یو شتمن سړي مېلمه شوم، لویه حجره او ښه د بېره ډنډه یې درلوده، د ښه نوم او رسوخ خاوند ؤ ، نوکران او حاضرباشان یې درلودل او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوې کليوالي سيمې او سيدونکې ؤ، که څه هم زما د دغسې بډايه خلکو سره مناسبات نه خوښېدل ځکه چې په دوستۍ کې مې ورسره د مهمان نوازۍ سيالي کولای نه شوه، خو دا چې زه له کابله ورغلی مېلمه وم نو دده د ټينګار په وجه مې د هغه مېلمستيا ومنله.

داوړې اوږدې ورځې وې او زه يې د غرمې له خوا مېلمه کړې وم څه دروغ به درته وايم د لوږې احساس د ښو خوړو لېواله کړې وم تر څو چې يې کوزه او چلمچي راوړل، دسترخوان هوار شو، او په پوره مينه او خوند مې ډوډۍ وخوړله، کله چې دسترخوان ټول شو او چای ورپسې راوړل شو نو مې په ټوکه خپل مېلمه پال ته وويل:

اشنا: که خپه کېږې نه زه درځنې څو پوښتنې لرم، خدای مه کړه چې ستاسې د دود سره په ټکر کې واقع نه شي هغه وويل: مهرباني وکړه:

- ما ورته وروره! ته درې ښځې لرې؟
- ويل يې، هو
- کتغ او نور خواړه دي يوې ښځې پاخه کړي؟
- ويل يې هو.
- وچه ډوډۍ دی په تنور بلې ښځې پخه کړې؟
- ويل يې هو.
- او چای دی هم د دريېمې ښځې وظيفه ده؟
- ويل يې هو.
- نو يې په تعجيب سره زما څخه پوښتنه وکړه.
- دا زما د کور دننه حال درته چا وو ايه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ما ورته په خندا وویل، ستا دسترخوان، دا ځکه چې هر څه یې په خورا سلیقه پاخه او برابره شوي وو.

زما مطلب د دې خاطرې له یادولو څخه دا هم دی چې ښځه نه یوازې د کور ښایست دی بلکې تر دې ډېره مهمه د مېړه د شخصیت بشپړونکې او د هغه د حیثیت ساتونکې ده، کنه که زما د نوموړي دوست د خوړو په لوښي کې یا په ډوډۍ او یا په چای کې ویښته او یا بل شی وای، نو تاسې ویلای شي چې د هغه د کورنۍ ژوند او بهرني شخصیت په باب به مو څه فکر کړای وای.(۱)

(۱) هېواد، ۲/ ۳/ ۱۴۲۲هـ ق.

هوښیاره ښځه :

ځینې ښځې پرته له دې چې مېړه ته د یوې موضوع د مطرح کولو مناسبې شېبې په نظر کې ونیسي په بېځایه تلوار او بې موقع وخت خپلو مېړونو ته د ځینو پېښو په هکله آګاهي ورسوي په تېره بیا په هغسې یو لنډ مهال کې چې مېړه یې نه یوازې د دغې خبریدنې ته روحاً آمادګي نه لري غوږ ورته نیولای او قبلولای یې نه شي بلکې د حساسیت عامل یې ګرځي او اعصاب یې متهیج کوي او په ناآګاهانه توګه د ښځې په مقابل کې سخت عکس العمل ښیي او په یوه شیبه کې د دواړو ترمنځه لفظي مشاجره په یو ډېر خوابدوونکې حالت بدلون مومي او حتی یو له بله په بیرازۍ یې تمامېږي.

موږ په کورنۍ ژوند کې د داسې عاقبت نااندیشنه او مناسبې موقع نه درکوونکو ښځو چې ځان هم ملامتیا ته نه ورکوي زیات مثالونه لرو، چې د دوئ په دغسې نامعقول برخورد سره د کورنۍ څو شېبې د مخه د صمیمیت او محبت نه ډکه فضا د خواشینۍ او کرکې په ماحول تغیر مومي لکه چې ځینې ښځې شته دي کله چې یې مېړه له وظیفې او یا له کاره ستړې ستومانه راشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوا تردې چې دمه يې جوړه شي د واره ورته په کور کې دده په غياب کې د يوې ناوړې موضوع د پېښېدلو خبر ورکوي.

او يا دا چې کله چې سهار له کوره وځي، په همدغه مهال ورته فرمايشونه ورکول کېږي، حال دا چې د مخه ورته په دغه باب هېڅ نه وي ويل شوي.

د پورتنيو نزاکتونو د رامنځته کېدلو په تړاو او دې ته ورته مثالونه ډېر دي چې له هغې جملې نه په يوه داسې مثال بسنه کېږي چې يوه هوښياره او با نزاکته ښځه څنګه کولای شي چې د يوې زيانمنې پېښې څخه خپل مېړه خبر کړي.

دا خو يوه معمولي خبره ده چې ځينې مېړونه کله کله عادت لري هغه کالي واغوندي چې ورته په زړه پورې وي د همدې عادت لرونکي يوه سړي يوه ورځ خپلې ماندينې ته وويل: چې زما پلانې يخن قاق راوړه چې نن هغه اغوندم.

ميرمنه يې ځی د هغه په عوض يو بل نوی يخن قاق ورته راوړي، او ورته وايي چې نن به زما په زړه دا کميس واغوندې مېړه ورته وايي: دا ډول نوی کميس خو مانه درلود له کومه دې کړ؟ ښځه ورته د ښځولی د ظرافت په لهمه وايي:

دا مې درته مور څه موده دمخه راوړی ؤ او نن غواړم چې د هغه... کمیس په عوض يې واغوندې.

مېړه هغه اغوندي او په پوره خوشالۍ له کوره وځي.

په دې منځ کې يو څه موده تېرېږي، يوه ورځ د دوئ کره دده د ښځې مور او نوره کورنۍ مېلمانه دي، ټوکې ټکالې دي او د صميميت او خوشالۍ له جذبو توده فضا موجوده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه د دې مناسبې موقع څخه استفاده کوي او د یوې عملي بڼې په شکل د خپل مېړه د کمېس کیسه داسې پیل کوي:

ګل آغا (د دې همسر) یو عادت لري چې ځینې یخن قاقونه یې زیات خوښېږي او کله کله یې په خاصو مواقعو کې اغوستل غواړي هغه بله ورځ یې هم غوښتل چې دغسې کمېس واغوندي، خو ما د هغه په عوض بل نوی کمېس پرې واغوست او ... اصلي خبره خو داسې ده، چې ما دغه کمېس تر پریمنځلو وروسته اتو کاوه نه پوهېږم چې څه پېښ شو زما پام ورته نه ؤ چې د هغه یوه برخه رانه سوی وه. ما د ګل آغا احساس ښه درک کولای شو نو دواړه په همدې ورځ ښار ته لاړم او په خپل ذوق مې ورته نوی کمېس واخېست او د مې ساته تر څو چې یې هغه بله ورځ رانه پخواني کمېس وغوښت چې وا یې غوندي، خو ما یې پر ځای نوی یخن قاق ورکړ او په دې خبره مې تېر کړ چې مورجانې مې ورته رانیولی دی ښځې کېسه په دې ځای پریښودله، درپ یې وهل او د کور له یو کونج څخه یې هغه سوزیدلی کمېس په لاس کې نیولی راوړو او په خندا یې ټولو ته وښود:

او په خندا یې وویل:

اوس د ګل آغا جان خوښه چې د خپل سوزول شوی کمېس له خاطره له ما سره څه کوي...

مېړه ورته په پوره مینه وویل: ډېر داسې کمېسونه دې ستا له سره ځار شي ښه دی چې په اتو دی ځان سیزلی نه دی.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه د سړي د شخصیت بشپړوونکې :

ښځه او نارینه د انساني ټولنې دوه جوړوونکی، لازم او ملزوم او نه جلا کېدونکي اړخونه لري هغه دوه مهم او ضروري اړخونه چې يو پر بل متقابله او متناسبه اغېزه لري.

«الفونس دورلاریتی» یو عالم وايي:

«د ښځو (د مور) غېږ د بشر لومړنې ښوونځي او د سړي جوړولو لومړنۍ کارخانه ده.

له دې ځايه مورد ډېر زيات شمېر نامتو شخصيتونه پېژنو چې د ښځې په مرسته او موثريت يې خوراغوره ټولنيز او نړيوال شخصيت ور په برخه شوی دی. او د ژوندانه په زياتو ډګرونو کې يې نوم او نشان د يادونې وړ څرګندوالی موندلی دی.

حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) زمونږ ستر لارښود فرمايلي دي:

«په کوم کور کې چې ښځه نشته، هلته خوښې او روښنايي نشته، نو له دې امله ښځه د کور ډيوه او څراغ دی».

ما له یو چانه چې د فکر او قلم خاوند ؤ او د ښځو په اړوند یې پراخه مطالعه درلودله او د هغوی له حقوقو پوره خبر ؤ او لا په فرهنګي ډګر کې يې د هغوی له حقونو په کلکه دفاع کوله اوريدلي ؤ :

کله چې د هغه د زياتې برخې د عمر د ژوند ملګري مړه شوه نو نوموړي د يو هغسې رواني او روحي حالاتو سره مخامخ شو چې نه يې د کوم عالم له خولې څخه په دغه هکله څه اوريدلي ؤ او نه يې په کوم کتاب کې دغه موضوع مطالعه کړې وه، نوموړي د ور پيښې شوي مجردۍ په موده کې کله چې به په کور کې ؤ، د کور ماحول، فضا او د کورنۍ د غړيو په منځ کې يې خپل ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې احساسوو او د کورنۍ د چارو سره يې هيڅ علاقمندي او دلچسپي نه درلوده، د کورنۍ د غړيو سره د مشغولا او خبرو پر ځای يې مطالعې او خپلو ليکنو ته ترجيح ورکوله او په ډېره کوچنۍ خبره او نامطلوبه پېښه به ورته اورجن عصبانيت ورپېښېدو ، او د يو ډول نوميدۍ احساس به يې کاوه او د کورنۍ څخه د باندې محيط يې چندان نه خوښېده، کله چې به د کوره د باندې ؤ د چاپېريال او د خپلې ټولنې په منځ کې به ورته ځان يو څه سپک، بې تمکينه او بې ارزښته ښکارېده، هميشه به يې زړه تنګي احساسوله، ددې تر څنګ له هر چا څخه به يې په خپل نسبت د همرازۍ او خواخوږۍ توقع کوله، له خپلوانو او دوستانو څخه به دده په دې احساس د نه درکولو په وجه ګيله من کېده او حتی بيزاری به يې ترې ښووله، په کورنۍ کانون او بهرنې چاپېريال کې دغو رواني حالاتو ډېر ځور اوه او خبره يې دې حدته رسيدلې وه چې کله ناکله به حتی د خپل ژوند د ژواک سره بې مينې کېده پاتې لا د ژوندانه د ورځينو چارو د اجرا کولو سره هميشه يې خپل روغتيايي حالت په زړه پورې نه احساساوه او هميشه د خپل عمر پوخوالي هم خوراوه ...

خو بيا چې يې له نيکه بخته دوهم واده وکړه نو بيرته خپل پخواني عادي حالت ته را وګرزيد رواني وضعې يې بدلون وموند او ګويا خپل مطلوب ژوند يې له سره پيل کړ.

له کورني چارو څخه نيولي، تر ټولنيزو او رسمي چارو، دغو ټولو سره يې علاقمندۍ او زړه تړنه پيدا شوه، روغتيايي حالت يې بيخې ښه شو، رنګ او رخ يې تازه د عمر پوخوالی ورته له پوره تمکينه او له درنښته ډک ښکارېده.

پورتنۍ عيني موضوع دا خبره په ثبوت رسوي چې ښځه د سړي د ډېرې ګرانې جوړې او د ژوند د رښتيانۍ او خواخوږۍ ملګرې په توګه د هغه په شخصي او اجتماعي ژوند کې پوره اغېزناکه او د هغه په رواني وضعې

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندې د پریکونې اغېز غورځونې درلودونکی ده او حتی د هغه عقیدې او ارادې ته بدلون ورکولای شي او لا چې پوهه هوښیاره رسالتمنده، هدفمنده او هم احساسه ښځه د چا په برخه وي.

یوازې ښځه ده چې په مهربانه او دلسوزانه لهجه خپل مېړه د ناوړو خصلتونو او عادتونو له امله تنبه کوي او په ډېره موثره ژبه یې له هغو منع کړي.

په یو مبارک حدیث کې د نیکو کاري او پرهیزګاري ښځې په باب داسې راغلي دي:

« نړۍ او هر څه چې په نړۍ کې شته دي دا ټول ښکلي دي، مګر دینداره او پرهیزګاره ښځه تر ټولو زیاته مقبوله ده».

کورنۍ محیط د ښځې په شتون په زړه پورې دی او که له کوره بهر را پیدا شوې ناخوالې، ستونزې او ستړیاوی هم د ښځې په لطیفانه برخوردونو او رویو له منځه ځي او یا یې د ځورېدنې کچه را ټيټېږي لکه چې ژان ژاک روسو وایي:

« که چېرته د نړۍ ټول نعمتونه له منځه لاړ شي، په داسې شرط چې ښځه د ژوند په صحنه کې موجوده وي بیا هم هغه د تحمل وړ دی».

که په لنډه توګه وویل شي نو هغه به دا وی چې سیموند یو عالم وایي:

« هېڅ نعمت او پیرزوینه د یو سړي لپاره له یوې ښې ښځې څخه غوره نشته دی».

او بیا کله چې د ښځې سره د مور مفهوم هم یو ځای شي مقام یې لا لوړې درجې ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقام مادر، از نگاه دین مقدس اسلام :

چون دین مقدس اسلام که یک دین کامل، جامع و پر فیض است، بدون شک و تردید تامین کننده و تضمین کننده تمام حقوق و امتیازات انسانی و اسلامی جوامع بشری میباشد.

از نگاه دین مقدم اسلام هیچ قوه و قبیله بر قوم و قبیله دیگر و هیچ جنسی بر جنس دیگری تفوق و برتری نداشته، و اگر نزد خداوند متعال کسی از منزلت مقام عالیتری برخوردار باشد همانا از جمله کسانی اند که دارای تقوا آنهم به مفهوم واقعی آن که عبارت از تقوا کردار، تقوا در گفتار و تقوا در پندار و در مجموع حایز تقوای ظاهری و باطنی بوده و طبیعی است که زن و مرد یکسان و هم برابر، تابع این مشخصات تقوا میباشند.

ارزشهای حقوقی زن نسبت به هر دین و آیین جوامع بشری در دین مبین اسلام، مامون، مصئون تر و متجلا ترند ، و دین اسلام است که زن را از تمام اشکال و انواع شقاوت ها ، محرومیت ها ، محکومیت ها ، برده گی ها و سایر مظالم اجتماعی نجات داد و ظلمت کشنده جهل و بیعدالتی که زیادتر زنان از آن تا حد زیادی متضرر بوده توسط درخشیدن نور جاویدانی خویش از جهان برچیده و به زن ارج و مقام همگون و مساوی با مرد اعطا فرمود و از آن زمان به بعد زن توانست که در تمام عرصه های حیات انسانی دوشادوش مردان نقش های متنوع را به عهده بگیرد حتی در معرکه ها و غزوات به خاطر پخش و نشر دین پر فیض اسلام در امور اکمالاتی و خدمات عقبی و ترغیب نمودن رزمنده گان نبرد اسلام خود گذری و فداکاریهای شایانی را از خود نشان داده اند.

دین مقدس اسلام به زن این مادر و همسر یعنی همسفر و همیار زنده گی انسانی حقوق و امتیازات و مزایای چشمگیری قابل بوده، بوضاحت کامل

(c) ketabton.com: The Digital Library

به واقعیت های تلخ و رقتباری برخواهیم خورد که چگونه حیثیت و منزلت زن در درجه پایینتری قرار داشته و پدیده حقارت زجر دهنده نگریسته می شد.

عطیه های حقوقی دین مقدس اسلام، به زن بسا امکاناتی مهیا ساخت که در زمینه های مختلف زندگی خویش سزاوار آن شد تا با مردان یکجا همسری کرده و سهیم گردد و با مرور زمان شخصیتش متکاملتر و مخلوق مورد احترام و تمجید محسوب گردید.

در تاریخ بشری در تمام عرصه های حیات اجتماعی، شخصیت برازنده و بالنده زنانی را سراغ داریم که همردیف مردان قابل ستایش و مباهات بوده و حماسه آفرینی های آنها جاویدانی میباشد.

پس پی انصافی خواهد بود که مقام و شخصیت زن را هر آنچه دین مبین اسلام به او ارج داده کمتر و نازلتر قابل شد و موجود فاقد تمام حقوق و امتیازات بشری پنداشت، چه زن یک بال بشریت و نیمی از پیکر جامعه آفریده شده است.

د ښځو اقتصادي خپلواکي :

څرنګه چې په افغانستان کې ښځو اقتصادي خپلواکۍ تر سرلیک لاندې د ښځو او ماشومانو دحقونو څېړنیز نهاد له خوا د یوې څېړنیزې پروژې متن چاپ شوی او زما له خوا په پښتو ژباړل شوی دی او دهغه د یو شمېر ژباړل شوی دی او د هغه د یو شمېر کوټلیو برخو په اقتباس سره چې د اهمیت وړ بلل کېږي دا مقاله ولیکل شوه.

په افغاني دودیزه ټولنه کې په عمومي ډول د ښځو څخه د «نفقه خور» په عنوان یادونه شوې ده کورنۍ په تېره بیا بیوزلې کورنۍ خپلې لوڼې د اقتصادي پلوه د «اوږو بار» په نامه ډېر ژر ودوي، هلکانو ته د اقتصادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواک او د کورنۍ ډوډۍ راوړونکو په سترګه ګوري یا د خوړو غوره امکانات د هغوئ په واک کې ورکوي، هلکان د نجونو په پرتله زیاتره ښوونځیو ته ځي، ځکه دا سې ګڼل کېږي چې ښوونځي ته د نجونو ورتګ کورنۍ ته عاید نه په برخه کوي او په عوض کې که چېرته هلکان د علم او کمال سره را لویې شي، د اقتصادي اړخ له پلوه د کورنۍ سره مرسته کولای شي په تېره بیا که چېرته قرار وي چې ښوونځي ته د هلک نو زیاتره هلکانو ته لومړیتوب ورکول کېږي.

د اوسني تصور له مخې ښځې پرته له دې چې په کورني اقتصاد کې ونډه نه لري بلکې زیاتره د لګونکې په نامه یادېږي په دې سربېره دا سې تصور کېږي څرنګه چې نارینه د کورنۍ ډوډۍ راوړونکي دي نو ځکه د کورنۍ تصمیم نیونه د دوئ پورې تړاو لري یا نارینه باید دا وټاکي چې څه چارې او کوم کارونه ترسره شي، که څه هم ښځې په دودیزه توګه د کورنۍ ورځنۍ لګښت خو په عمل کې په زیاترو حالتونو کې چې اقتصادي لویې تصمیم نیونې کې چې مطرح کېږي ښځې کلیدي ونډه نه لري.

د هغو ښځو زیات شمېر چې له کوره بهر کار کوي، د خپل عاید د لګولو د طریقې په اړه د تصمیم نیونې قدرت نه لري او له بلې خوا هغه شمېر ښځې چې له کوره د باندې بوختیا نه لري او یوازې د کور په چارو کې بوختې دي، نو یې په کورنۍ کې د برخې اخېستنې ارزښت نه پېژندل کېږي، نو دا مېرمنې د خپلو لومړنیو اړتیاوو د تامینولو لپاره ښایي په کراتو مراتو له مېړه او یا ورور څخه پېسې وغواړي.

د ښځو له اقتصادي خپلواکۍ څخه مقصد په مشخص ډول په اقتصادي امکاناتو د ښځو د لاسرسۍ پیاوړتیا او په دې خپلواکۍ سربېره، په خپله د دوئ له اقتصادي عاید څخه ګټه اخستنه ده، په د ې مقصد ښځې د اقتصادي سرچینو د برابرولو ظرفیت او یا په بل عبارت د اقتصادي عاید د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترلاسه کولو ظرفیت لري او دهغه د لګښت په طریقه کې په خپله د تصمیم نیوونکی ونډې لرونکي وي.

د ښځو د اقتصادي خپلواکی اهمیت یوازې له مادي پلوه په نظر کې نه نیول کېږي بلکې هغه ښځې چې له اقتصادي خپلواکۍ څخه برخمنې دي له هغو ښځو څخه ځو ځلې زیاتې د ټولو انساني حقونو د برخمنتوب د ځواکمنۍ درلودونکی دي چې له داسې حقونو څخه محرومې دي. هغوئ چې په کورني چارو کې د تصمیم نیونې له مخې په یو مناسب موقعیت کې قرار لري او ډېرې کمې ترتاوتریخوالی او زور زیاتې سره مخامخ شي په یو ډېر ښه دفاعي موقعیت کې درېږي.

د اسلامي شریعت، کورنیو قوانینو او په نړیوالو میثاقونو کې د ښځو د اقتصاد د تامینولو لپاره سرچینې ټاکلی شوی چې یوازې د نومونو په راوړلو یې سره بسنه کېږي د ښځو بوختیاوې، میراث، د مهر حق، نفقه او داسې نورې سرچینې.

د اسلام دین د ښځو د اقتصادي سرچینو د تامینولو لپاره څرګندې او ځانګړې لارښوونې لري او په هره برخه کې یې ښځې هڅولې دي چې په اقتصادي چارو کې په فعاله توګه برخه واخلي.

د ښځو کورنۍ چارې په ظاهر کې کم ارزښته ښکاري خو په واقعیت کې بنسټیز اقتصادي ارزښت دی چې د هغه په شتون د کورنیو اقتصادي نظام ډېر زیات زیانمن کېږي.

د افغانستان قوانین په خپلو مندرجاتو کې د ښځو د اقتصادي ودې لپاره نسبي ضمانتونه لري او هیڅ ډول حقوقي څارنه د فقیرو، بې سرپرستو ښځو څخه نه وړاندې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې اوسني بېلا بېل رسمونه او عنعنې د ښځو د اقتصادي ودې لپاره مناسب فرصتونه له منځه وړي او يا يې محدود وي او له بلې خوا نه دا عنعنې د ښځو د بوختياوو او شغلونو ساحه را تنګوي.

د مېړه او ښځې د ګډ ژوند د بري راز :

يو سړي چې له واده څخه يې تر ځلويښتو کلونو زياته موده تېره شوې وه او د خپلې ماندينې سره د ګډ ژوند خوږې ترخې او تودې سړې يې تېرې کړې وي د يوې ګڼورې زده کړې په توګه دهغو د يو لړ پايلو په باب وايي:

که غواړې چې په کورنيو مجادلو او جنجالونو کې ګټونکی شی نو د بايلودنې په هنر يې ځانونه وپوهوی.

په ننې وخت کې اروا پوهان ددغه دوه اړخيزې مسالې د حل لپاره لياره ښيي:

يعنې هغه طريقه چې په دې مجادله کې مېړه او ښځه دواړه ګټونکی شي نو د واده په چارو کې د بريالیتوب رمز په «بايلونکی – يايلونکې» کې نغښتلی دی ځکه چې په مينه کې د يو څه لاسه ورکول هيمشه تاسې ته د يو بل څه سوغات درکوي او هغه مينه او ګرانښت دی.

نوموړی زياتوي: د واده په لومړي وخت کې زما او ښځې تر منځه د کوټې پر دننې ديوال د يوې تابلو د ځړولو په سر جنجال رامنځته شو زما يو ډول تابلو خوښه وه او دهغې بل ډول تابلو په سليقې اوذوق برابره وه. زموږ ترمنځه د يو لړ شخړو او جنجالونو وروسته مو يوه داسې تابلو انتخاب کړه چې د دواړو پرې موافقه راغله او دغه تابلو زموږ د ګډ ژوند په اوږدو کې د کورنې ژوند د شخړو د حل کولو ډېره اغېزمنه لېاره وه موږ هميشه خپل جنجالونه د همدغه فورمول له مخې اوارول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا سړی وايي: ما هڅه کوله چې ماندينه مې کنټرول کړم او دې احساس زما له ويرې، ناباورۍ او د امنيت د احساس له نشتوالي څخه سرچينه اخستله، خو ډېر ژر مې دغه ټکي ته پام شو چې ماندينه مې هېڅ ډول کنټرولولو ته اړتيا نه لري او يا دا چې هغه مې په پرله پسې ډول کنټرولای نه شوه او که فرضاً ما دې کار ته دوام ورکړی وای زموږ تر منځه يې بې اعتمادي راوستله او په نتيجه کې يې زموږ د ګډ ژوند او مينې پيوند شکاوه.

په کورني ژوند کې بايد وپوهېږو چې په يوه مباحثه يا مشاجره کې هېڅکله ګټونکي بريالي نه ګڼل کېږي او دا په دې معنا که چېرته کوم يو په لفظي شخړه کې ګټونکی شي نو خامخا مو، ماندينه مسله تاسې ته سپاري چې تصميم ونيسی چې په اصل کې تاسې بايللې ده، نه هغې په کورني ژوند کې بايد دا ټکي په پام کې ونيسو چې څه غواړو؟ دا چې دا راته ګرانه وي او يا هغې ته ګران واوسم او دا چې دواړه د بې غمۍ او خوشالۍ احساس ولرو نو بايد دا احساس يو بل ته ور انتقال کړو او کله چې دغه احساس وده او تکامل ومومي نو د ګډ ژوند د ناپېژندل شوو ټکو لکه د شخصيت ډاډمنه او صميمي پناه ګاه مو پېژندلي ده په ګډ ژوند کې يو عاطفي رابطه يوې باغچې ته ورته ده چې موږ په کې د يو ګټور شي تخم کرو خړوبوو يې او بيا ترې ډېر ارزښتناک حاصل يعنې خپل ځان اخلو او په همدې ترتيب زموږ ماندينه هم د ډېر ښه حاصل لپاره ښه خاوره انتخابوي او ډېر ښه تخم په کې کرې دا هم غواړي چې ډېر ښه حاصل ترلاسه کړي.

خو موږ نه شو کولای هغه چې څه غواړو ترلاسه يې کړو، مګر دا کولای شو هغه څه چې مو ماندينه غواړي ورته ويې بخښو که مو ماندينه د کومې موضوع په سر عصباني شي نو ښايي مېړه فکر وکړي چې ښځه يې حق په جانب ده چې عصباني شي او که موږ هم هر څومره عصباني شو نو بيا هغومره زيانمن کېږو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عصبانیت یوه وسله نه ده چې ډکه او تشه شي، قار ممکن د درد ځواب وي د یو ډول پټ درد. نو کله چې ورته مېرمن په عصبانیت ځواب ورکوي تاسې ښايي شخړه پای ته ورسوی او دا ډېره اسانه خبره ده هڅه وکړي چې د هغې د قار زور کينې، نو کله چې يې اعصاب ارام شي نو په خوږه لهجه ورته ووايا ست زه پوهېږم کله چې عصباني کېږې دا له دې کبله دی چې يو څه دې ځوروي، زه به هڅه وکړم د غه عامل لېرې کړم؛ ته ماته ګرانه يې او زه نه غواړم چې تا وځوروم، کېدای شي چې دا ورته د خپل عصبانیت عامل وښيي بيا هم کرار ورته غوږ ونيسه او هغه ډاډه کړه چې د غسې پېښه به بيا تکرار نه شي او که برعکس تاسې پرې هم عصباني شي نو ستاسې دا متقابل چلند نه يوازې هغه ارامولای نه شي بلکې عصبانیت يې لا اورجن کوي. نو هڅه وکړي چې په قار او په غوسه غلبه ولرلا شی او د عصبانیت د لامل له تکراريدو څخه په کله مخنيوي وکړي په دې توګه به موږ د کورنيو شخړو د رامنځته کېدو مخه نيولې او په کورني ژوند کې به مو د مينې، پېرزوينې او اعتماد فضا خپره کړې وي.

دا موضوع هم د پوره پاملرنې وړ ده چې بايد په متقابل ډول ښځې هم د ګډ ژوند د غه رمز ته په کلکه پاملرنه وکړي.

د نارينه له خوا پر ښځو او له ښځو پر ښځو تاوتريخوالي:

تاوتريخوالي يوه ډېره ناولې، کرکجنه او تباه کوونکي ټولنيزه پدېده ده چې تاريخي ريښې يې ډېرې پخوانۍ زمانې ته ورغزيږي او ډېره دردوونکي پېښه يې تر اسلام دمخه هغه مهال چې د عربستان پر خاوره د جهالت او وحشت تياري خپرې وې د کورنيو له خوا نوي زيږيدلي نجونه به ژوندۍ تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاور لاندې کيدلي تر څو چې په دغه سيمه د اسلام د پلوشو په ځليدلو سره د ښځينه ماشومانو مقام ته په درنه سترګه وکتل شو او ځانګړي حقونه يې تثبيت شول.

خو بيا هم په غير اسلامي او اسلامي ټولنو کې د اسلامي ارشاداتو، مدني او ميثاقي ارزښتونو خلاف د ښځو حقونه تر پښو لاندې او د تاوتريخوالي د لاملونو او شکلونو څخه يې د قربانۍ تجربې وليدلې چې په دې اړه په زياته کچه بحثونه او ليکنې شوې او په ځانګړو ورکشاپونو کې تجربوي ارقام ښودل شوي.

خو کومه موضوع چې ښايي غور پرې وشي، د جنسيتي تاوتريخوالي يوازې په دې کټه ګوري مطلق کېدای نه شي او دا ځکه چې جنسيتي تاوتريخوالي په دې دريو برخو کې د بحث وړ دي.

۱.د نارينه له خوا پر ښځو تاوتريخوالي.

۲.د ښځو له خوا پر ښځو تاوتريخوالي

۳.د ښځو له خوا پر نارينه تاوتريخوالي.

۱.د نارينه له خوا تاوتريخوالي:

لکه چې څرګنده ده نن سبا د هېواد په ټولو اړوندو موسسو، نهادونو او رسنيو کې په پراخه کچه د نارينه له خوا پر ښځو باندې د تاوتريخوالي لاملونه او شکلونو ته انعکاس ورکول کېږي او دلته پرې له بحث څخه صرف نظر کېږي.

۲- د ښځو له خوا پر ښځو باندې تاوتريخوالي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ښځو باندې دا ډول جنسيتي تاوتريخوالي کومه نوې خبره نه ده، زموږ د هېواد په ټولنيز ژوند کې د دا ډول تاوتريخوالي يو شمېر لاملونه او شکلونه په ګوته کېدای شي چې ډېر عمومي يې له دې قراره دي.

الف: دخوابښې له خوا پر انګور تاوتريخوالي.

ب: د اندريندو (ننو) له خوا پرور نداری تاوتريخوالي.

ج: د مور، خويندو او د کورنۍ د نورو خپلوانو ښځو له خوا پر نجونو تاوتريخوالي په دې اړه چې ماد تخار او کندز په ولايت کې په ښځينه ښوونځيو کې د ورکشاپونو په ترڅ کې د يو ريسرچ له مخې نتيجه ترلاسه کړې، د يو شمېر ښځو ښوونکو د نظر يو په اعتبار د اندريانډو له خوا په خپلو ورندارانو تاوتريخوالي په لومړۍ درجه کې ښودل شوي دي.

۳ـ د ښځو له خوا پر نارينه تاوتريخوالي خدای مه کړه چې په دې ډول جنسيتي تاوتريخوالي بحث کول زموږ د يو شمېر خويندو د حساسيت او حسادت لامل نه شي، خو ښايي دې واقعيت ته غاړه کېښودل شي چې زموږ په ټولنه کې د ښځو له خوا پر نارينه و د تاوتريخوالي زيات موارد عملي شوي او لا تجربه کېږي هغه چې د متاثرو کورنيو صميمانه فضا يې مختله کړې او د يو شمېر کورنيزو ستونزو لامل ګرځېدلي دي.

ددې ډول تاوتريخوالي يو څو بېلګې په لاندنيو مواردو کې وړاندې کېدای شي. دمېړه او ښځې ترمنځه د عمر نه انډولتوب او دا په دې مفهوم چې ښځه ځوانه او مېړه د بوډاتوب په عمر کې وي. د شتمنۍ او اقتصاد له پلوه د مېړه او ښځې تر منځه توپير.

کله چې ښځې له شتمنۍ کورنۍ او يا په خپله شتمني وي او مېړه يې بيا له غريبې کورنۍ او يا په خپله اقتصادي پياوړتيا ونه لري نو د ښځې له خوا پرې تاوتريخوالي عملي کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېړه او ښځې تر منځه د زده کړې نا انډولتوب دا یو واقعیت دی چې زموږ په ټولنه کې ځینې وه دونه د تحصیلي کچې په پام کې د نه نیولو له مخې کېږي یعنې یوه تحصیل کرده ښځه، بې سواده او یا کم تحصیله سړي سره ودېږي، په دې صورت کې ښځه د تحصیلي لوړې کچې د لرلو په وجه په خپل مېړه د برترۍ احساس کوي او د دې روحیې د تسلط له مخې پر مېړه تاوتریخوالي ترسره کوي.

دعایداتو د درلودلو توپیر:

کله چې یوه ښځه د خپل مېړه په نسبت د زیات عاید لرونکي او د کورنۍ د لګښتونو زیاته برخه د ښځې له عایده تامنیږي نو دا مساله هم د ښځې له خوا پر میړه تاوتریخوالی رامنځته کوي.

د روغتیا له مخې توپیر:

هغه شمېر ښځې چې د خپل مېړه په نسبت د روغتیا څخه برخمنې وي او برعکس یې مېړه ناروغ، علیل او حتا عقیم وي او د هغې د اوږو بار او ورسره جوخت یې غریزوي غوښتنو ته ځواب ورکولای نه شي نو خامخا د خپلې ښځې د تاوتریخوالي لاندې راځي.

همدارنګه هغه شمېر ښځې چې په لوړو بستونو کې کار کوي او د تحصیلي موسسو آمرانې او یا ښوونکې وي خپل زیرستان او زده کوونکي تر تاوتریخوالي لاندې راولي.

زموږ په ټولنه کې که څه هم په کمه کچه وي خو په ځینو کورنیو کې داسې ښځې هم موندل کېدای شي چې د خپلې کورنۍ په چاپیریال کې د پوره رسوخ خاونده د یوې واکمنې او حاکمې حیثیت ولري. نو د کورنۍ د غړیو په اداره کولو کې د دې د خودمختارۍ په وجه د کورنۍ پر ښځو سربېره نارینه هم تر تاوتریخوالي لاندې راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې ددې تريخ واقعيت په باب لا زيات بحث او د بېلګو وړاندې کولو ته اړتيا شته خو دلته ترې د مقالې د لنډيز په خاطر صرف نظر کېږي.

په افغانستان کې پر ښځو تاوتريخوالي د يوې لويې زيان رسونکې پديدې په توګه :

په افغانستان کې د نړۍ د هېوادونو غوندې پر ښځو تاوتريخوالي د بشري حقونو په تړاو د پراخو موضوعګانو د زياتو انديښنو موارد جوړوي، د ملي او نړيوالو سازمانونو له خوا خپاره شوي رپوټونه په دې اړه مخ په زياتېدو دي. د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون د ۲۰۰۷ کال د رپوټ له مخې، چې پر ښځو د تاوتريخوالي په باب ثبت شوې پېښې په سلو کې **۵۹** پېښو ته رسېدل. په داسې حال کې چې د دې کميسيون د خپاره شوي رپوټ له مخې د ۲۰۰۸ کال تر لومړنۍ څلوريزې پورې اړه لري پر ښځو د تاوتريخوالي د ثبت رقمونه د تېر کال په انډول زياتو پېښو ته رسېږي.

او که وويل شي اوس چې ۲۰۱۳ کال مخ په خلاصېدو دئ نو خامخا پر ښځو د تاوتريخوالي د ثبت په شمېر و کې د يادونې وړ ډېروالي ليدل کېداى شي.

لکه څرنګه چې څرګنده ده په افغانستان کې پلرونه، مېړونه او ورونه پر ښځو د تاوتريخوالي له خورا ډېر عاملينو څخه ګڼل کېږي خو ټولنيز او دوديز موجود نورمونه څه د واکمن نظام په چوکاټ کې او يا په عرفي او قبيلوي جوړښتونو کې لکه جرګې او شوراګانې د دوي ځواکمنۍ ته مشروعيت ورکوي، پوځي او غير مسؤول کسان هم پر ښځو د تاوتريخوالي د لويو عاملينو په ډله کې شمېرل کېږي چې له دې ډلې څخه په ډله ايزو جنسي تېريو کې زيات شمېر ګډون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کورنيو کې د ښځو په ځينو پېښو کې پر ښځو باندې د تاوتريخوالي په برخه کې نارينه هم ګډون لري او په زياترو پېښو کې د تاوتريخوالي د ترسره کوونکو په نوم لړ کې هم شامل دي. خو په هر صورت په ټولنه او کورنۍ کې نارينه پر ښځو د تاوتريخوالي مطلق زيا تنبت جوړوي، دا هم يو ښکاره واقعيت دئ چې د ښځو له خوا پر ښځو د تاوتريخوالي موارد هم دومره کم نه دي چې له دې ډلې نه د خواښې، بنې او ندرور له خوا پر ناوې« نګور» د تاوتريخوالي زياتې بېلګې وړاندې کېدای شي.

دا چې په افغانستان کې ددې نامشروعې پدېدې د مخنيوي لپاره کوم ميثاقي موارد شته او کنه؟ نو څرګنده ده چې د افغانستان پر ښځو باندې د تبعيض د ټولو بڼو لېرې کول د نړيوال ميثاق له ذمه واريو څخه دي او په دې سربېره د افغانستان د اساسي قانون په سريزه او په اوومه ماده کې د هېواد ټول وګړي نړيوالو تړونونو ته په پاملرنې، درناوي او پلي کولو مکلف شوي دي، جنسيتي برابري او د تبعيض له منځه وړل د افغانستان د ملي پراختيا د ستراتيژۍ د پنځو توکونو بنسټيزه موضوع جوړوي.

د ښځو په وړاندې دتاوتريخوالي د مخنيوي لپاره د دولت په تېره بيا د ښځو چارو وزارت او اړوندو موسسو د بنسټيزو هڅو په لړ کې د نکاح ليک د سمون او بيا چاپېدلو په اړه له اقدام او پر ښځو دتاوتريخوالي د له منځه وړلو د قانون د تصويب لپاره د افغانستان د سترې محکمې له هڅو څخه يادونه کېدای شي.

د افغانستان د بهرنيو چارو وزارت نوي اعلان کړی چې پر ښځو باندې د تبعيض د ټولو بڼو د له منځه وړلو د کنوانسيون د پلي کولو په تړاو د لومړي رپوټ د برابرولو په موخه په ۲۰۰۹ کال کې يې اقدامات پيل کړي دي، ښايي وويل شي په دې تړاو د دولت چارې اميدواره کوونکې نه دي، چې په دې باب د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون له خوا هم څرګندونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شتون لري، د دې کميسيون د رپوټونو له مخې د ښځو د وضعيت په تړاو له اندېښنو ډکې شمېرې بيان کړای شوې دي، پدې رپوټونو کې څرګنده شوې ده چې کورني تاوتريخوالي په ټولنيزو فعاليتونو کې د ښځو د ګډون د مخنيوي، له کوره شړل، ځان سېزنې، د ښځو د وجود د غړو ماتول، د جنسي تېري او انساني کرامت د تر پښو لاندې کولو د مهمو پېښو په توګه ثبت شوې دي. وهل، ټکول، پر ښځو فزيکي تاوتريخوالي په افغانستان کې له ډېرو زياتو ټوليزو تاوتريخوالو له ډلې څخه دي.

د افغانستان د ښځو چارو وزارت د خپلې پاليسۍ په پيروۍ هڅه کوي چې د واکونو او ځواکمنۍ په پولو کې په افغانستان کې د تاوتريخوالي د ټولو ډولونو مخنيوي وکړي او تر ممکنه بريده د تاوتريخوالي له ناوړو پېښو د قربانيانو سره مرستې او داد رسی وکړي.

پر ښځو تاوتريخوالی يوه ناولې عمومي پدېده :

پرښځو باندې تاوتريخوالی هغه ناولې او ناوړه عمومي پدېده ده چې په اسلامي ارزښتونو کې تل رټل شوې او غندل شوې ده او په مدني ميثاقونو او د افغانستان په اساسي قانون کې د يوې ټولنيزې زيان رسونکې پدېدې په توګه ګڼل شوې ده.

دا چې تاوتريخوالی څه او پر ښځو باندې تاوتريخوالی يانې څه؟ پېژندګلوي يې په دې ډول کېدای شي:

پر ښځينه قشر باندې تاوتريخوالی چې فزيکي، جنسيتي، رواني او اقتصادي تاوتريخوالي په کې شامل دئ د معمول له مخې دا ټول د جنسيتي تاوتريخوالی په نامه يادېږي او دا ځکه چې دا ډول تاوتريخوالي هغه عملونه دي، چې ښځې په شکل د شکلونو د زيانونو سره مخامخ کوي او خامخا پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو باندې په کورني چاپېريال کې د کورنۍ دغړيو او يا د ټولنې د وګړو له خوا پلې کېږي.

لکه چې څرګنده ده په نړۍ کې له هرو دريو ښځو څخه يوه يې د تاوتريخوالي له زياترو ډولونو لاندې راځي. په ډېرو وختونو کې هغه کسان د تاوتريخوالي عاملين ګرځي چې په دې ډله کې د ښځو د کورنيو غړي يا نږدې خپلوان وي.

د جنسيت پر بنسټ تاوتريخوالي په زياتېدونکې کچه مخ په پراختيا دئ او د بشري حقونو د ارزښتونو څخه د سرغړونو په برخه کې له زياتېدونکو اندېښنو سره مل دئ. پر ښځو باندې د هر ډول تو پېر د له منځه وړلو نړيوال اعلاميه د بشري حقونو لومړني سند دئ چې پر ښځو د تاوتريخوالي موضوع يې په پوره صراحت او وضاحت سره مطرح کړې ده.

دا اعلاميه په دې خبره ټينګار کوي چې پر ښځو تاوتريخوالي د ښځو بشري حقونو ته پوره زيان رسوي او حتی هغوئ ترې بې برخې کوي او د اساسي آزاديو په لاسرسي کې يې خنډونه رامنځته کوي.

دا اعلاميه د جنسيت له مخې د تاوتريخوالي مشخصه پېژندنه وړاندې کوي او هر مهال يې يو داسې ناوړه عمل ګڼي چې ښځو ته فزيکي، جنسيتي او رواني زيانمني رسوي او په دې برخه کې يو ګواښ ګڼل کېږي. د يو داسې ګواښ او يا کړنې په توګه چې د خصوصي او يا ټولنيز ژوند په ساحه کې له ازادي څخه يې بې برخې توب په کې شامل دئ.

دادې پېژندنې د نوموړې اعلاميې په دويمه ماده کې بيا له سره پوخوالی موندلی دئ لکه هغه برخې چې پر ښځو باندې تاوتريخوالي په ټولنيزه توګه رامنځ ته کېږي په دريو برخو وېشل کېږي:

۱. فزيکي تاوتريخوالی

۲. جنسي تاوتريخوالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.رواني تاوتريخوالی

دا درې واړه برخې په کورنۍ چاپيريال کې رامنځته کېږي.

په دې ټولو کې وهل، ټکول، جنسي تېري، پر کوچنيو نجونو د ودونو په تړاو او دهغه د جهيز يې او لګښتونو په اړه د تاوتريخوالي په ګډون د مېړونو او د هغو د ودونو په واسطه چې پر ښځو د تاوتريخوالي لامل ګرځي، او د ناوړه ګټې اخېستنې په اړه تاوتريخوالی.

په ټولنه کې فزيکي، جنسي او رواني تاوتريخوالي، د جنسي تېريو، د جنسي ګټې اخېستنې، د ازارولو او ځورولو او د کار په سيمه کې، تحصيلي موسسو او په نورو ټولو ځايونو کې، د ښځو قاچاق او بدکاريو ته د مخې کولو په ګډون تاوتريخوالي هغه فزيکي، جنسي او رواني تاوتريخوالي چې د دولت د اقدام او يا د سترګو پټولو په پايله کې هر چېرته رامنځته شوي دي.

پر ښځو باندې تاوتريخوالي هغه موضوع ده چې نور، دهغه د پای ته رسولو لپاره ښايي وخت ته انتظار ونه اېستل شي په ښځو د تاوتريخوالي شمېرې هم دا موضوع تاييدوي چې لږ تر لږه يو زيات شمېر ښځې تر وهلو، ټکولو لاندې راځي، د مور په ګېډه کې د ماشوم د جنسيت د ټاکلو نه په ګټې اخېستنې سره چې د ماشومو نجونو زيات شمېر نړۍ ته د سترګو غړونې قابو نه مومي. واقعيتونو ښودلې ده چې هيڅ يوه ښځه، ياني که بوډۍ وي او که ځوانه، په هېڅ يوه هېواد کې او په هيڅ يوه فرهنګ کې له تاوتريخوالي څخه خوندي پاتې نه ده.

پر ښځو باندې د تاوتريخوالي په اړوند، د جنايتونو په زياترو برخو کې هغوی بې مجازاتو پاتې کېږي او عاملين يې په ازادانه ډول ژوند کوي.

اوس هغه وخت را رسېدلی دئ چې ټولې ښځې يو شان د نن او سبا لپاره د خپل ژوند، خپلو حقونو او آزاديو څخه ګټه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور ملکوتي مقام

که بنیادم پرېښته کېدلای شوای نو بې له شکه به مور پرېښته وای، او دا چې د غورو انساني صفتونو، لوړو اخلاقي موازینو، رښتیني مینې، محبت، پېرزوینې، فداکارۍ او د یو واقعي انسان د لوړ مقام د لرلو په وجه یو انسان د پرېښتو سپېڅلي مقام ته رسیدلای شي او بیا مور چې د دغو غورو ځانګړتیاوو درلودونکې ده نو په حقیقت کې مور هغه رښتیانی انسان دی چې د پرېښتو مقام ته یې نسبت کېدلای شي.

دا موضوع نه یوازې د انساني ټولنو په فرهنګونو کې د اهمیت وړ بلل کېږي بلکې د اسلام په سپېڅلي دین په تېره بیا د لوی خدای په نزد په قرآني مبارکو آیتونو کې هم پوره جوته ده، او په قرآن مجید کې د اولادونو له خوا نه د مور د رضایت او خاطر ساتلو په اړه په تکرار او تاکید سره لارښوونه او سپارښتنه شوې چې د مور په وړاندې نور ناوړه چلندونه لا پر ځای پرېږده نه یوازې (اف قدرې) کول هم لویه ګناه ده، بلکې په مقابل کې یې بې ادبي کول، حساسیت ښودل، په قاربدل، سپکاوي کول او ګواښېدل، د هغې ځورونې او داسې نورلویې ګناوې دي چې د بخښلو وړ نه دي.

له همدې ځایه ده، چې د مور خوښې او رضایت او د هغې زړه ساتل، د اسلام په دین کې ځانګړې اهمیت لري، او دا چې ددې په حق کې د لوی خدای له خوا د ملکوتي مقام پېروزینه شوې او هم د خدای رسول فرمایلي دي چې جنت د مور او پلار تر پښو لاندې دی یو انکار نه منونکي واقعیت دی.

د بشر تر پیدا ښته تر اوسه پورې (او تر دې وروسته) د تاریخ په بېلا بېلو دورو کې د انساني ټولنو په تاریخي سرنوشت ټاکلو او مقدراتو کې، مور پریکوني نقش لوبولی دی چې بې شمېره او بې ساري مثالونه یې ښودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدای شي او په هره تاريخي دوره کې د بشريت په تکاملي پړاوونو کې د مور سرنوشت ټاکونکي نقش خورا ځلانده دي.

مور نه يوازې ښځينه جنس او قشر دی، خور او خپلوانه ده، ماندينه، د ژوند همکاره او همسفره ده، معشوقه او د مينې تمثال دی، يعنې د مينې عاطفي او ګرانښت پرېښته ده او ددې د امينه او ګرانښت دي چې د طبعيت ښکلاوو او رنګينيو ته او د فطرت استه تيکی مظاهرو ته خوند او رنګ او زړه راښوونکی کيفيت ورکوي؟

ددې تر څنګ مور د ژوند ملګري ده، د انساني ټولنې نيمايي ارزښتناکه اړخ دی او که انساني ټولنه د يو الوتونکي په توګه دوګڼو نوکه يو وزر يې نارينه دي بې له شکه يې دوهم وزر ښځه او مور ده او طبيعي ده چې الوتنه په دوو وزرونو کېدای شي نه په يوه وزر د مور غېږه د سپېڅلې مينې، ګرانښت او پېرزوينې تود کانون دی، د مور غېږه د انساني ټولنو د ښودنې او روزنې يوه ډېره مهمه مدرسه ده، هغه چې په تاريخ کې د بشري ژوند په ټولو ډګرونو کې د پيغمبرانو، د لاوتليو متبحرينو اتلانو، عالمانو نووښتګرو او تلپاتې نامتو شخصيتونو زېږونکي، روزونکي او پالونکې ده.

اما د مور ددې لا لوړ ملکوتي مقام او د تاريخ په اوږدو کې د بشري ژوندانه په ټولو برخو کې د ټاکونکې نقش د درلودونکې په صفت بيا هم په انساني ټولنو او حتی په ځينو انساني کورنيو کې د هغوئ دغه لوړ مقام ته نه يوازې د درناوی او لمانځنې په خاطر سر نه ټيټېږي او د هغوی مورنيو او د بشري او مدني حقونو ته په درنه سترګه نه کتل کېږي.

بلکې د هر اړخيزو تاوتريخوالي د ډول ډول پديدو په وجه قربانۍ ورکوي، سپکاوی يې کېږي، رټل کېږي او حتی د اولادونو له خوا ښکنځل کېږي، وهل او ټکول کېږی... او ددې تر څنګه دولتي اړوند ارګانونو په تېره بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو چارو وزارت او په ولایتونو کې د هغه ریاستونو لکه څنګه چې شاید او باید دی د اړتیا وړ لازمو مالي او مادي امکاناتو او د هغو سره د نورو اروګانونو د لازمي مرستې او ملاتړ د نشتوالي له کبله په شکل د شکلونو د مور طبیعي حقه او میثاقي حقونه نقض کېږي، چې د هېواد په هره برخه په کلیو، قشلاقونو حتی په ښارونو کې یې بیخې زیاتې بېلګې وړاندې کېدای شي، چې له دې جملې نه ځان وژنې ځان سیزنې او یا د خپلوانو او نورو له خوا وژنې او داسې نورې زړه دردونکې پېښې یې مثال راوړلای شو.

څومره به ښه وای چې د مور ملکوتي مقام ته لکه څنګه چې ښایي د درناوی سر ورټیټ کړو او ټولو طبیعي، اسلامي، مدني او میثاقي حقونو ته یې د زړه له کومې درناوی وشي.(۱)

(۱) دوطن جریده، د قبایلو وزارت.

د ناموسي وژنو او جنسي تېریو د لاملونو بررسي :

سرېزه :

په دې وروستیو کلونو کې ناموسي وژنې او جنسي تېري له پیچلیو او د اندېښنې وړ موضوعګانو څخه ګڼل کېږي او د دې پروسو زیاتښت همیشه د بشري حقونو او مدني ټولنې د دفاع کوونکو نهادونو د تاکید او بررسي وړ ګرځېدلي دي.

لکه چې د افغانستان د بشري حقوقو خپلواک کمیسیون په دې تړاو او د هغو د علتونو او لاملونو دموندلو او د بررسي په موه او د دې ناوړو پدېدو د لا زیاتښت د مخنیوي او کمښت په خاطر د مناسبو او منطقي لارو چارو د موندلو لپاره فعالیتونه پیل کړي دي او د هغو څېړنو له مخې چې د قربانیانو او د هغوی د کورنیو د غړیو د بشري حقوقو د کمیسیون او مدني ټولنې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهادونو، رسنیو او دولتي ارګانونو او آګاهو شخصیتونو له نظره په ټول هېواد کې ترسره شوي او په هغه رپوټ کې چې په دې برخه کې برابر شوي دي دا هڅه شوې چې د ناموسي وژنو او جنسي تېريو په پدېدو کې د لا مهمو او غېزناکو لاملونو برخې تر بررسۍ لاندې ونیسي.

ددې څېړنې له مخې ددې ناولو پدېدو د سرچینو او لاملونو څخه په دې ډول ښودل شوي دي چې په دوو برخو کې بحث، څېړنې او بررسي وړ دي.

اقتصادي لاملونه او غیر اقتصادي لاملونه:

چې دلته به اقتصادي لاملونه تر څېړنې او بررسي لاندې ونیول شي چې په دې ډول دي:

۱.بیکاري

۲.نیستي

۳.د ښځو د شغل درلودلو په وجه ګوابنونه

۴.د ودونو بېخې زیات لګښت او د واده په تجملي مراسمو تاکید

۵.هغه بدلي ودونه چې د اقتصادي لاملونو له مخې وي.

۶.په نشه ایزو توکو د کورني د نارینه غړیو روږدیتوب

۷.په بوډا ګانو او د څو ښځو په لروکو د لوڼو خرڅول.

۸.د ښځو د میراث حق په جبر سره

۹.د نارینه دکورنۍ له خوا د ښځو د اقتصادي ګټې او معاش اخېستل.

۱۰.په کورنۍ کې د ښځو کمزوري اقتصادي دریځ.

چې دا هر یو په دې ډول د څېړنې او بررسي لاندې نیول کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-بیکاري یا بې روزګاري:

بیکاري همیشته ستونزې رامنځ ته کوي او په هغو ناوړو اغېزو سربېره چې په اقتصاد، اخلاقو او په مجموع کې د کورنۍ پر ژوند یې غورځوي، دد ې لامل ګرځي چې وزګار نارینه او ښځې هغه فرصت چې تر بل هر وخت زیات د جنسي تمایلاتو او اړتیاوو د پوره کولو لري نو بیخې زیات جنسي ارضا ته لاس اچوي څېړنو ښودلې ده بیکاره نارینه زیاتره وختونه د کورنۍ او یا د ګاونډیانو پر نجونو او ښځو جنسي تیري کوي، همدارنګه لکه ښودل شوې ده ددې تېریو قربانیانې ددې د پېښې د پېښې د پېښو او د کورنۍ د ابرو د خوندي ساتنې، تر تیري وروسته وژل شوې دي او دا له ناموسي وژنو څخه عبارت دي.

د څېړنو د رپوټونو له مخې په سلو کې **۵۳** د جنسي تېریو پېښې د هغو کسانو له خوا رامنځته شوي دي چې د قربانیانو سره یې په یو ډول د خپلولۍ اړیکې او یا خاص نسبت درلودلی دي چې دا کسان د قربانۍ شوې د پلار، ورور او کاکا څخه عبارت دي، همدارنګه د ناموسي وژنو په لړ کې د قربانۍ شوې خپلوان ډېر لوړ رقم تشکیلوي د قربانیانو د لاملونو په سلو کې **۲۱** او خپلوان یې په سلو کې **۳۵** دي.

۲-نیستي:

نیستي هم د بیکارۍ غوندې یو ځورونکي لامل دی چې زیاتې ستونزې رامنځته کوي څېړنو ښودلې ده چې د هغو کسانو زیات شمېر چې د ناموسي وژنو او جنسي تېریو جرمونه یې کړي دي د بېوزلو یا منځنیو کورنیو څخه دي، چې له دې جملې نه یې په سلو کې **۷,۳۷** له نیستمنو کورنیو څخه او په سلو کې **۲,۳۲** له منځنیو کورنیو څخه دي او یوازې په سلو کې **۹,۲۵** پاتې یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه کسان دي چې په سلو کې ۸ د اقتصادي ځواکمني لرونکي او په سلو کې ۹,۱۷ يې د سياسي قدرت لرونکي دي.

د څېړنيزو رپوټونو په سلو کې ۲,۵۸ له قربانيانو څخه د فقيرو له کورنيو او د قربانيانو په سلو کې ۷,۳۲ د متوسط الحالو کورنيو څخه دي او يوازې په سلو کې يو له قربانيانو د سياسي ځواکمنو کورنيو پورې تړاو لري.

۳.د ښځو د پاره د بوختيا لرلو له کبله ګواښونه:

زموږ په هېواد کې بيکاري د يو عمومي افت په توګه له مصيبته ډکه ستونزه ده، په تېره بيا ښځې له دې آفته بيخې زياتې اغېزمنې دي او دا ځکه چې د مرد سالاري عنعنې کورنيو ته د دې اجازه نه ورکوي. چې ښځې او نجونې يې له دې امله چې په ټولنه بې باوره دي له کوره بهر د کار اجازه نه ورکوي، دا چې له بده مرغه دا کورنۍ چې د ټولنې زياته برخه رانيسي له کوره بهر د ښځو او نجونو شکل خپله بې آبرويي او حتی د کورنۍ د بې عفتي لامل بولي نو دا وجه ده چې د دوی زيات شمېر تر هر چا زيات د شخصي ژوند د اړتياوو د پوره کولو لپاره په ځانګړې ډول نقدو روپو ته ضرورت لري او دا موضوع ده چې دوی زياتې د جنسي تېريو لاندې او يا د ښځو او لوڼو د بې ابرويي د مخنيوي لپاره وژل کېږي.

۴.د ودونو بيخې زيات لګښت او د واده په تجملي مراسمو تاکيد :

بې له شکه دا موضوع د زوم د کورنۍ لپاره د هغې د اقتصادي کمزورتيا په وجه يو ډېر ملا ماتونکې ده يو شمېر کورني په دې وجه له ودونو څخه کرکه کوي چې د زيات ولور او د واده د تجملي مراسمو په وجه د بيخې درانده اقتصادي لګښت د بار لاندې راغلي دي او د دې کورنيو واده شوې نجلۍ د کورنيو د غړيو له خوا د تاوتريخوالي لاندې راځي او يا دا چې د مېړه او يا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېره د کورنۍ د غړو له خوا ځان ځرځونې ته کومارل کېږي او د جنسي تيري لاندې راځي.

۵. بدلي ودونه:

زموږ په ټولنه کې يوه ډېره پخواني عنعنه د نيستمنو کورنيو ترمنځه د يو ساده رواج په توګه بدلي ودونه دي، چې په دې ډول ودونو کې د تاوتريخوالي زمينې ډېرې برابرېږي، په دې ډول که يوه ښځه مېړه په کور کې تر تاوتريخوالي لاندې راشي، د کسات اخېستلو په عنوان هم متقابل ډول تر تاوتريخوالي لاندې واقع کېږي او حتی وژل شوې هم دي.

۶. په نشه يي توکو د کورنۍ د نارينه غړيو روږديتوب:

که څه هم نشه ايزو توکو په خلاف د مبارزې هلې ځلې رواني دي خو بيا هم په ټولنه کې دا ناوړه پديده ددې پر ځای چې کمښت په کې راشي لا زياتښت مومي لکه کال په کال يې رقم لوړېږي نو يې شمېر د اوږدې کورني، ښځې او لونې د خپل عايد د يوې منبع په توګه بدکاريو ته مجبوروي چې د هېواد په کچه يې بېلګې وړاندې کېدای شي لکه د غور په ولايت کې يوه مېرمن د روږدې مېړه له خوا بدکارۍ ته مجبوره شوه او که چېرته د دا ډول مېړونو ښځو د دوی له غوښتنې سرغړولی دی د دوی له خوا وژل شوي دي.

۷. په بوډاګانو او د ځو ښځو په لرونکو د لوڼو ځرځول:

دا ډول ودونه چې د شرعي حکمونو سره هېڅ رابطه نه لري ددې ډول ودونو يو شمېر ښځې، ددې ډلې کسانو سره د واده د نه رضايت په وجه، د مېړه سره تر اخره ژوند ته دوام ورکولای نشي نو داده چې د تاوتريخوالي د رامنځته کېدو لامل ګرځي، او ددې ترځنګه ددې اجبارې ودونو قرباني شوي ښځې د تاوتريخوالي د ببخې زيات زياتښت په وجه، حتی د مېړه د کورنۍ له خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وژل کېږي او يو شمېر ښځې د کسات اخېستلو په توګه د مېړه د کورنۍ د يو غړي له خوا د جنسي تېري مورد ګرځي.

بل مهم علت دا دی چې دا ډل مېړونه د خپلو مېرمنو جنسي غريزې د ارضا کولو وس نه لري نو يې پيغلې مېرمني جنسي تېري ته غاړه ږدي.

۸.د ښځو د ميراث حق:

زموږ د هېواد ښځې د قانون او شريعت له مخې د ميراث حق لري، په ځينو مهالونو کې دا حق ددې لامل شوي چې حق غوښتونکې ښځه د پلار د کورني د غړيو له خوا ووژل شي او حتی په ځينو مواردو کې د جنسي تېري لاندې راځي.

۹.د نارينه د کورني له خوا په جبر سره د ښځو د اقتصادي ګټې او معاش اخېستل:

زموږ په ټولنه کې ځېنې کورنۍ شته چې د مور او يا د کورني د نجلۍ د عايد له لياري ژوند کوي او حتی ځېنې نارينه له دې امله هېڅ کار نه کوي او که چېرته دا ښځې خپل عايد خپل مېړه او يا کورني نارينه ته ور نه کړي، نو تاوتريخوالي رامنځته کوي د وژلو او يا جنسي تېرې لاندې راځي.

۱۰.په کورني کې ښځو د کمزوري اقتصادي حالت درلودل:

دا موضوع په ځينو کورنيو کې د جنسي تېري او ناموسي وژنې لامل شوی دی چې په دې اړه يو لړ بېلګې هم وړاندې کېدای شي.(۱)

(۱) ارشادالنسوان، ۹۰ ګڼه د زمری مياشت ۱۳۹۲کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ښځو د جنسي تېري يو ډېر زړه بوګنونکی شکل :

د خپلواکۍ مجلې د مدير په وينا : څو کاله د مخه د تخار ولايت د تالقانو ښار ته د افغانستان د مطالعاتو د مرکز له خوا د يوې ټولنيزې دندې د اجرا کولو لپاره تللي وم، يوه ورځ چې د هغه ولايت د ښځو چارو د مشرې سره د هغې په دفتر کې ناست وم نو موړې ترحده زياته خواشيني او په عين حال کې عصباني وه، دې وويل: د دې رياست د امن خونې ته د دوهم ځل لپاره يوه مېرمن په ډېره ناوړه صحي حالت کې راوړل شوې وه چې دوهم ځل پرې ډله ايز جنسي تېرې شوي وو، زما د پاره د دې موضوع بيخې نوي والي درلودلو ځکه چې تردې وخته پورې په هېواد کې پر ښځو د تاوتريخوالي دا ډول کرکجنې پېښې نه وې ليدل شوې. خو په ډېرې خواشينۍ ښايي وويل شي چې په دې وروستيو کلونو کې لکه څنګه چې د ډله ايزو رسنيو په واسطه خبر يو، زموږ د هېواد په يو شمېر سيمو کې پر ښځو د جنسي تېرې دا بې شرمانه شکل په نړيواله کچه بې ساری دی، نه يوازې په کې کمښت راځي بلکې له يوې ورځې نه بلې ورځ ته په کې زياتښت راځي.

زما په عقيده هغه څوک چې د سالم وجدان او انساني ضمير درلودونکې وي هغوی به په دې تړاو حتی د خبرو اوريدو تحمل هم ونه لري.

د پوره حيرانتيا او افسوس خبره ده چې په يوه افغاني او اسلامي ټولنه کې يو شمېر ځناور خويه، خو يوازې په شکل انسانان دغسې ډېر فجيع او له شرمه ډک عمل ته هغه په پوره افتخار اقدام کوي، يو هغسې تيرې کوونکې عمل ته چې په ځنګل کې د يو زور ور ځناور له خوا په نورو وحشي حيواناتو د عملي کېدو بېلګې يې وړاندې کيدای نه شي، نو څرګنده چې په دغسې يو چا د انسان د نوم انتساب ول په انساني کرامت له توره به بل څه نه وي او ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري چې دغه شيطان فطرته او شيطان کرداره موجود انسان په جامه کې يو شيطان وبلل شي.

دلته ددې زياته اړينه ليدل کېږي چې د دغې ټولنيزې ننګينې پد بدې په لاملونو يو څه رڼا واچول شي:

- په هېواد کې ټوپکسالارۍ او زورواکۍ ددې پديدې مهم لامل ګڼل کېږي دا ځکه دغسې زورواکان د هېڅ ډول ټولنيزو ضوابطو او حقوقي قوانينو او اسلامي ارزښتونو ځان تابع نه ګڼي، له هيچا حتی د خدای (ج) څخه نه ډاريږي او غواړي چې د جنسي تېريو يو نوي ريکارډ قايم کړي، د دوی زورواکي او تهديدونه پوره اغېزمن دي په تېره بيا هغه مظلومې کورنۍ چې د دوی تر تجاوز لاندې راغلي دي کله د دوی د مقابلې وسه لري.

- د زور او شتمنۍ واکمني: دا ډله کسان د پريمانه شتمنۍ او قارونې بډاينې په وجه خامخا پر مځکه له هر ډول موازينو څخه په نه پيروتۍ بغاوتونه کوي، نو دوی په دې فکر کې کېږي چې له خپلې شتمنۍ څخه څنګه ګټه واخلي، دوی دغه شتمنۍ په نامشروعه ډول او نامشروعو ليارو کاروي، دوی ته د خپلې ټولنې د يوې کورنۍ ابرو او پتمنۍ هېڅ ارزښت نه لري او ښه ډاډه وي چې دا شتمني د دوی هغه کاري وسله ده چې هر څوک پرې مغلوبولای شي.

۱- ځينې کسان چې د اخلاقي فسادونو د درلودلو په وروستنۍ کچه کې وي او هېڅ ډول موازين ورته ارزښت نه لري، نورو ته د بدنامۍ اړول څه، چې په دغسې عمل په بدنامۍ افتخار کوي، بې ايمانه کسان وجدان او حيا نه لري.

۲- د مظلومو او ددغه تيريو لاندې راغلي کورنيو هر اړخيزه بې وسي، چې نه زور لري او نه زر او نه يې ملاتړ کوونکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.دهېواد په ټولو دولتي او سیمه ییزو اروګانو کې، که اجرایوي، قضایي او عدلي وي د پورتنیو کته ګوریو د تیري کوونکو پریکونې اغېزمنې او هر اړخیزه وابستګي یعنې دا چې متل دی چې «... دې قاضي... نو حق غوښتنه له چا غواړي» دا خبره د دوی په حق کې پوره صدق کوي.

۴.د اړوندو صلاحیت لرونکو ارګانو کمزورتیا : دا په دې مفهوم که څه هم د دغه ارګانون اړونده مسولیت د دوی پورې هېڅ دول تړاو نه لري او غواړي چې په سخته جزا محکوم شي، خو نه یوازې د دوی پریکړې عملي کېدای نه شي بلکې ملاتړ یې هم بې ګټې دی.

۵.د سیمې او سیدونکي هم د دوی له شر او زیان رسولو څخه ډاربږي او نه شي کولای د دغه ډول ډېر کرکجن جنایت مخه ونیسي او زیان رسیدونکي کورنۍ سره مرسته او کومک وکړي په دې تړاو د دوی بې تفاوتې هم د دغه ناوړې پدیدې د رامنځ ته کېدو لامل ګڼل کېږي.

۶.له مظلومې کورنۍ څخه نه ملاتړ او دوی د نه محکومېدلو او د عمل په سزا نه رسیدلو موضوع هم دوی په مطمینانه ډول خپلو جنایتونو ته په پوره بې اعتنایې، جرات او ډاډه زړه ادامه ورکوي.

وړاندیزونه :

ددې لپاره چې د ټولنې دغسې جنایتکاران، د ټولنیزو ضوابطو او هېوادنیو قوانینو له مندرجاتو څخه سرغړونکی پرې نه ښودل شي چې زموږ په افغاني او اسلامي ټولنه د دوی دغسې ناوړه عمل نور تور او رټه ونه ګرځي نو په کار دی.

۱ـ دولتي اړوندو اروګانونو ته په کار دی چې د زیانمنو کورنیو سره خواخوږي او ملاتړ په خاطر په لومړي سر کې، د جنایتکارانو د نفوذ تر سلطې لاندې اشخاص تثبیت او پر یې نه ږدي چې د دوی په پلویتوب قوانین

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر پښنو لاندې کړي. که دولت د دغسې کسانو ډلې په ډېره سخته او عبرتناکه جزا ورسوي او د زيانمنو شوو کورنيو ملاتړ وکړي دا يې ډېره اغېزمنه لاره ګڼل کېږي.

۲. په ټولنه کې د ملايانو، روحانيونو او نفوذ لرونکو اشخاصو له خوا د دې جنايتکارو ډلو چې د هر چا سره اړيکې ولري که وغندل شي او زيانمنو شوو کورنيو ملاتړ وکړي دا يې هم ښه وسيله ده.

۳. د سيمې خلک بايد په ډله ايز ډول يو موټي شي او په لومړي سر کې د دغو لنډه غړانو د دغسې شوم عمل مخه ونيسي او ورسره جوخت د هغوی پر ضد او په جزا ورسولو په برخه کې متحدانه عمل وکړي، نو په دې صورت کې په يوې متحدې کتلې د زرو او زور د واکمنيو زور رسيدای نه شي.

۴. رسنۍ بايد د دغسې کسانو ناولې څېرې افشا کړي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۹۰ ګڼه، د ۱۳۹۲ کال داسد مياشت.

د کورنۍ د سالمې فضا په تامين کې د ښځې ونډه :

د کورنۍ سالمه فضا يانې د مينې، پېرزوينې او صميميت ډکه په زړه پورې له ګرمۍ او خوشالۍ ډکه فضا يوازې اقتصادي مسايل تامينولای نه شي بلکې يو لړ داسې نور عوامل هم شته دي چې هغه کورنۍ له مينې، دوستۍ، ګرانښت، نېکمرغۍ او خوشحالۍ څخه سرشاره کوي چې يو له دې ډېرو زياتو مهمو عواملو څخه په کور کې د مهربانۍ، دلسوزۍ، همدردۍ، همرازۍ، هوښيارۍ ښځې شته والی دی.

د ښځې او مېړه ترمنځه نه شلېدونکې له مينې او صداقت ډکې عاطفي اړيکې ځانته يو لړ محملونه لري، چې په دې کې د مېړه او ښځې د متقابلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خصوصیتونو او خاصیتونو ژور درک او پېژندنه شامله ده، ځکه چې په دې ټکو جدي پوهېدنه د دواړو جوړو ترمنځه هر اړخیزه بېګانګي او خلا له منځه وړي. هوښیاره ښځه هغه ده چې د خپل مېړه سره هم فکره، هم احساسه، هم هدفه او همرازه واوسي.

البته په دې واقعیتونو پوهول د یو او بل لخوا د خولې او خبرو له لیارې دومره مناسب او اغېزمن نه دي، بلکې ښځې او مېړه ته په کار دي چې د خپل ګډ ژوند په اوږدو کې د یو او بل د پېژندنې او د ښو صفتونو د پوهېدنې په لړ کې په دغو ټکو هم ځان وپوهوي او دا خو دومره سخته خبره نه ده چې یوه ښځه په دې ځان وپوهوي چې مېړه یې د دې له خوا په کوم ډول چلند او کړنه د خوشالۍ احساس کوي او کوم کار یې د رضایت او حساسیت لامل ګرځي او یا برعکس یانې مېړه نه غواړي چې ښځه یې د طبیعي او میل خلاف کوم کار وکړي.

نو ښځه باید په دې نزاکت پوره پوهه وي چې دا موضوع نه یوازې د ښځې او مېړه صمیمي ژوند تر اغېزه لاندې راولي بلکې د مېړه په وړاندې د هغې شخصیت ته هم زیانمن تمامېږي.

د بېلګې په توګه:

مېړه نه غواړي چې د ښځې د هغو خپلوانو کره چې دده په نسبت ځینو کورنیو او مناسباتي نزاکتونو ته ارزښت نه ورکوي او یا دا چې د دوی سره لازمه راشه درشه نه کوي، ښځه یې ورکره لاړه شي او ځان نابللی مېلمه کړي.

هوښیاره ښځه باید د مېړه د دې احساس سره هم غږې واوسي او که فرضاً په ځینو حالتونو کې مجبوره شي چې د مېړه د احساس خلاف عمل وکړي، نو بیا په کار ده چې د مخه د ښځولۍ د ظریفانه سلیقي په مرسته د هغه رضایت جلب کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوښیاره ښځه باید د مېړه د شخصیت درناوی وکړي او هغه ته په لوړ شخصیت او ارزښت قایله شي، په مناسبو مواردو کې یې ملاتړ وکړي او د خپلوانو د ناوړو چلندونو تر اغېزه لاندې رانشي.

څرنګه چې مېړه او ښځه په خپل ګډ ژوند کې د یو او بل د شخصیت متمم دي او هم ګډ سرنوشت لري نو دا به ډېره ناوړه خبره وي چې د یو او بل په وړاندې بې توپیره واوسي.

د مېړه او ښځې په منځ کې حوصله، برده باري، ښښنه او تېرېدنه ځانګړې ارزښت لري، ښايي د يو بل اشتباهات «ښو ېېدنې» او نېمګړتياوې په خاصو او صميمانه موارد و کې يو او بل ته په ډاګه کړي. مېړه او ښځه بايد د عصبانيت ځواب په عصبانيت ورنه کړي.

تجربو ښودلې ده چې ښځه د کورني ژوند د نيمکرغۍ ډېر ستر عامل دی او د کورنۍ د سالمې فضا هغه ډېوه ده چې کور پرې روښانه او د کورنۍ غړي په خوښۍ او خوشالۍ کې پرې راغونډ وي(۱) .

(۱) ارشاد النسوان، ۸۹ ګڼه، د سرطان مياشت ۱۳۹۲ کال.

ښځې او سوالګري :

ګدايي او سوالګري د اسلامي شريعت له مخې يو ناروا عمل شمېرل کېږي يو لامل يې دا دی، چې د دې ننګين عمل په وجه د سوال ګر انساني شخصيت ته پوره زيان رسېږي او په شکل د شکلونو د سپکاوي وړ ګرځي.

خو په پوره خواشينۍ سره ښايي وويل شي چې نن سبا زموږ د هېواد په سرکونو، کوڅو او بازارونو او همدا راز د خلکو په ګڼه ګوڼو ځايونو لکه د جوماتونو، نانوايانو، قصابيو مخې ته او حتی د نورو د کورونو د دروازو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټکولو سره، ګدایي ګران چې له بېلا بېلو ټولګیو څخه عبارت دی په هره موخه چې وي، خو زیاتره د خیرات د ترلاسه کولو په موخه سوال کوي.

له دې ډلې نه ښځینه سوالګرې لویې رقم جوړوي او لکه چې لېدل کېږي دوی نه یوازې په بېلا بېلو ښاري سیمو کې بلکې په بېلا بېلو حالتونو چې د لیدونکو د ترحم وړ وګرځي، دغه ناروا عمل ته لاس اچوي، یو شمېر ښځې چې نجونې او میندې په کې شاملې دي، پښې لوڅي او په زړه او شلیدلو جامو او فلاکتباره حالت کې ګدایي کوي او حتی نارینه او ښځې له کالیو څخه رانیسي.

یو شمېر د لویو واټونو په غاړه په داسې حال کې چې کوچني بچیان او څو میاشتني شیده خواره ماشومان ورته پراته وي او ځینې یې په لویو واټونو کې په موټرونو پسې منډې وهي او یا یې مخه نیسي او په زوره ترې خیرات غواړي او د هېواد د لویو واټونو په ځینو برخو او د موټرونو په تم ځایونو کې هم دغسې حال دي.

په دغسې او نورو عاطفه لړزونکو او خواشینونکو حالتونو کې د ښځینه سوالګرو لیدل ښایي د پوره افسوس وړ موضوع وګڼل شي او دا په دې وجه چې د خپل ډېر لوړ انساني او ټولنیز مقام په درلودلو سره یې شخصیت باید دومره راټیټ نشي.

ښځه د مور په توګه د ژوندانه د ملګري په توګه او حتی د یو انسان او اشراف المخلوقات په توګه، هغه چې د بشري نسلونو د تسلسل ساتلو طبیعي کړۍ ده، هغه چې د انسان برخه لیکونه د دې د فداکارۍ، زیار ایستنې او اتلولۍ په برکت لیکل کېږي او بالاخره هغه بشري لطیف مخلوق چې د ستایلو او درناوی وړ دی او لکه ګل تازه او ښکلې وسایل شي، نو د داسې ذلیل توب او سپکاوي وړ دي؟ په هیڅ صورت نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیا دوئ د یو انسان او بیا د یو هېوادوال په توګه د یو لړ طبیعي، اسلامي، میثاقي او قانوني حقونو لرونکې نه دي؟ او په دې صورت کې ترې ولې بې برخې شوې دي؟

له دې ځایه ټولنیز وجدان حکم کوي چې په دې برخه کې افغاني سرې میاشتې، د کار، ټولنیزو چارو، معیوبینو او معلولینو چارو وزارت، نور خیریه بنسټونه او د ښځو چارو وزارت چارواکي په ګډه توګه اړینې کړنې ترسره کړي تر څو دا ډول ښځې له دې بد او ناروا حالت څخه خلاصون ومومي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۸۹ګڼه، د سرطان میاشت ۱۳۹۳ کال.

د افغانستان په اساسي قانون کې د ښځو حقونه :

لکه چې اسلامي ارزښتونه ښايي او په یو لړ حقوقي او مدني میثاقونو کې ځرګنده ده ښځې په یوه ټولنه کې یا په مشخص ډول او یا د ټولنې د یو قشر په توګه د یو لړ حقونو څخه برخمنې دي او دولت د هغوی د پوره کولو، ملاتړ او په خوندي ساتلو مکلف دی. لکه: د تابعیت حق، د انساني کرامت د خوندي توب حق، د قانون په وړاندې د برابرۍ حق، د ژوند ازادۍ او روغتیا حق، د نه ځورولو حق، د انتخابولو او انتخابېدو حق، د بیان د ازادۍ حق، د سوله ایزو لاریونونو حق، د ملکیت حق، ښوونې او روزنې ته د لاس رسي حق، د کار حق، د کورنې د تشکیل او خوندیتوب حق او داسې نور حقونه...

خو دلته به د افغانستان د اساسي قانون په یو لړ مندرجاتو کې د ټولنې د افرادو په کلیه کې د دوی یو لړ عمومي حقونه وښودل شي.

د افغانستان د اساسي قانون په (۲۲) ماده کې راغلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د افغانستان د اتباعو ترمنځ هر راز تبعیض او امیتاز منع دی، د افغانستان اتباع د قانون په وړاندې مساوي حقوق او وجایب لري).

د ښځو د ژوند په تړاو د قانون (۲۳) ماده داسې صراحت لري:

(ژوند د لوی خدای (ج) لورېینه او د انسان طبیعي حق دی، هیڅوک له قانوني مجوز پرته له دې حقه بې برخې کېدای نه شي).

او د ازادۍ او انساني کرامت د حقونو په باب د قانون په (۲۴) ماده کې داسې سپارښتنه شوې ده:

(آزادي د انسان طبیعي حق دي، دا حق د نورو له آزادۍ او له عامه مصالحو پرته، چې د قانون له لارې تنظیمېږي حدود نه لري).

د انسان ازادي او کرامت له تیري خوندي دي.

دولت د انسان د ازادۍ او کرامت په درناوي او ساتنه مکلف دی.

دافغانستان په اساسي قانون کې د یو انسان په توګه د ښځې تعذیب او ځورول منع دی لکه چې د قانون نه ویشتمه ماده سپارښتنه کوي:

د انسان تعذیب منع دی، هیڅوک نشي کولای چې له بل شخص څخه حتی د حقایقو د ترلاسه کولو لپاره که څه هم تر تعقیب، نیونې یا توقیف لاندې وي او یا په جزا محکوم وي، د هغه د تعذیب لپاره اقدام وکړي یا یې د تعذیب امر ورکړي.

د داسې جزا ټاکل چې د انساني کرامت مخالفه وي منع ده.

د رای ورکولو حق او یا د ځان او د بل د انتخابولو حق په ټولنه کې د ښځو د مسلمو حقونو څخه شمېرل کېږي لکه د قانون (۳۳) ماده چې ښایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان اتباع د انتخابولو او د انتخابېدو حق لري، له دې حق څخه د ګټې اخېستني شرايط او لارې د قانون په واسطه تنظيمېږي.

همدارنګه د بيان د ازادۍ حق د افغانستان د اساسي قانون په ۳۴ ماده کې داسې ښودل شوي دی:

د بيان ازادي له تيري څخه خوندي ده، هر افغان حق لري چې خپل فکر او وينا ، ليکنې، انځور يا نورو وسيلو له لارې، په دې اساسي قانون کې د راغليو حکمونو په رعايت څرګند کړي.

د افغانستان د اساسي قانون په (۳۶) ماده کې د سوله ايزو لاريونونو د کولو د حق په اړوند ويل شوی دی:

(د افغانستان اتباع حق لري چې د خپلو روا او سوله ايزو غوښتنو د تامين لپاره له قانون سره سم، بې وسلې غونډې او لاريونونه وکړي.

همدارنګه د ملکيت د حق د خونديتوب او ملاتړ په باب د افغانستان اساسي قانون په څلورېشتمه ماده کې داسې ښودل شوي دي:

(ملکيت له تيري څخه خوندي دي. قانون په دې اړه داسې څرګندونې لري. هيڅوک د ملکيت د ترلاسه کولو او په هغه کې د تصرف کولو څخه نه منع کېږي مګر د قانون په حدودو کې).

(د هيچا ملکيت د قانون له حکم او د باصلاحيته محکمې له پرېکړې پرته نه مصادره کېږي).

(د شخص د ملکيت استملاک يوازې د عامه ګټو د تامين په مقصد د مخکيني او عادلانه بدل په ورکولو ، د قانون له مخې مجاز دي).

(د شخص د شتمنۍ پلټنه او اعلان يوازې د قانون په حکم کېداى شي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان د اساسي قانون (۴۳) ماده په ټولنه کې د زده کړې د حق د تامین په باب په دې ډول سپارښتنه کوي:

(زده کړه د افغانستان د ټولو اتباعو حق ده چې تر ثانوي دورې وړیا د دولت له خوا تامینېږي).

(دولت مکلف دی چې په ټول افغانستان کې د متوازن معارف د عامولو او د منځنیو اجبارې زده کړو د تامین لپاره اغېزمن پروګرام وضع او تطبیق کړي او د مورنیو ژبو د تدریس لپاره په هغو سیمو کې چې پرې خبرې کوي لاره هواره کړي).

د کار د حق د تامین په باب د افغانستان د اساسي قانون (۴۸) ماده په دې شرح حکم کوي:

(کار د هر افغان حق دی).

(د کار د ساعتونو ټاکل او با معاشه رخصتي، د کار او کارګر حقوق او له هغو سره نورې مربوطې چارې د قانون په وسیله تنظیمېږي).

(د قانون د حکمونو په حدودو کې د کار او کسب انتخاب ازادی).

کورنۍ چې د یوې ټولنې مهمه هسته او بنسټ ده د افغانستان په اساسي قانون کې ورته ځانګړې اهمیت ورکړل شوی دی. د قانون په (۵۴) ماده کې راغلي دي:

(کورنۍ د ټولنې اساسي برخه جوړوي او د دولت تر ملاتړ لاندې ده. دولت د کورنۍ او په ځانګړې توګه د مور او ماشوم د جسمي او روحي روغتیا د تامین او د ماشومانو د روزنې او د اسلام د سپېڅلي دین له حکمونو سره د مغایرو رسومو د له منځه وړلو لپاره لازم تدبیرونه نیسي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قانون د نورو یادو شوو سپارښتنو په پرتله په دې ماده کې د ښځو په جسمي او روحي روغتیا ځکه په صراحت سره تاکید شوی دی چې د کورنۍ په جوړولو کې یې نقش مهم او خورا ټاکونکی دی.

ښایي وویل شي چې د قانون په (۵۵) ماده کې د وطن دفاع او ساتنه هم د افغانستان د اتباعو وجیبه ګڼل شوې ده.

(له هېواد څخه دفاع د افغانستان د ټولو اتباعو وجیبه ده).

د عسکرۍ د مکلفیت د دورې د تېرولو شرطونه د قانون له لیارې تنظیمېږي. او بالاخره د افغانستان د اساسي قانون د ټولو حکمونو څخه پیروي د دې قانون په (۵۶) ماده کې په دې ډول تسجیل شوې ده:

(د اساسي قانون له حکمونو پیروی، د قوانینو اطاعت او د عامه نظم او امنیت ساتل د افغانستان د ټولو خلکو وجیبه ده او د قانون له حکونو څخه بې خبرې عذر نه ګڼل کېږي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۸۲ ګڼه، حمل ۱۳۹۲.

د ښځینه پښتو لنډیو ځینې حماسي او رزمي بېلګې :

که د پښتو لنډیو په هکله یو څه کتنه او څېړنه وشي نو ښځې ثرګنده ده چې د هغوی زیاتره برخه له هغو پښتو لنډیو څخه عبارت دي چې د پښتني ښځو له خوا ویل شوې دي یا په بل مفهوم د هغوئ ویونکي زموږد لرغوني هېواد پښتني ښځې دي له کومه وخته چې زموږ د ولسونو په ژوند کې دا لرغوني ولسي ادب منځته راغلي دي د خپل پیدا ښت له هماغه لومړني وخت راهیسې زموږد خلکو د پراخو پرګنو د ژوندانه ډېره ستره او بډایه معنوي برخه ګرځېدلي ده او د هغوی د تاریخ د ډېرو اړخونو واقعیتونو یې په ډېره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساده عامه فهمه او ويانده توګه انځور کړي دي او زمور د ټولنې د ژوندانه د زياتو برخو انعکاس په کې شتون لري، خو دلته يوازې د دې لنډيو په حماسي او رزمي برخو باندې لنډه بحث کېږي او تر ټولو دمخه به يې لزومه نه وي چې دا ليکنه د پښتني تلپاتې ويارلې ملالۍ په دې تاريخي، حماسه هستوونکي او هڅوونکې لنډۍ پيل شي چې ويلي يې دي:

که په ميوند کې شهيد نه شوې

خدايږو لاليه! بې ننګۍ ته دې ساتينه

زمور د هېواد د تاريخي پېښو او سوابقو له مخې د ميوند جګړه دغه د انګريزانو په خلاف د افغانانو عادلانه او ازادي غوښتونکي جګړه چې د ملي پت او ناموس څخه د دفاع په خاطر په ډېر زور روانه وه او د پوځي محاسبې له مخې د ځواکونو اندولتوب د دښمن په تفوق او د وسلو تناسب هم د افغاني ځواکونو سره بېخي د مقايسې وړ نه و يعنې که له يوې خوا افغانان په ډېره ساده او عادي او حتي جارحه وسله جنګېدل، خو په مقابل کې دښمن د وخت په مډرنه وسله سنبال وو او دا موضوع په دې خبره بيخي مدله وه چې د دښمن بريالیتوب خامخا د افغانانو په ماتې تماميده او نږدې وه چې د افغانانو د لښکر سرغندويه توغ دغه زمور د باتورو نيکونو د برمونو، پتمنۍ او شرف سمبول پر مځکه را ولوېږي نو په دې حساسو او حسابي شېبو کې پښتنه ملاله د جګړې سور ډګر ته ور دانګي او پرته له دې چې د ژوندي پاتې کېدلو مسئله ورته مطرح وي په پوره پښتني مړانه دغه توغ په خپلو لاسونو کې کلک رانيسي راپورته کوي يې او په رپيدو يې را ولي او په ډېر لوړ آواز پر افغاني جنګياليو دا چيغه کوي:

که په ميوند کې شهيد نه شوې

خدايږم لاليه! بې ننګۍ ته دې ساتينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملي غرور ددې هيجاني لنډۍ په اوريدلو سره د ميوند په خونړي او اورجن ډګر کې د هر زوړ او ځوان ننګيالي ويني له ډېر غيرته په جوش راځي د مېړانې او سربښندنې ولولې يې توپاني کېږي او پر غليم باندې د يرغل وروړلو په سيالۍ کې يو له بله ځخه مخکي کېږي او په ډېرو لنډو شېبو کې د جګړې سرنوشت ته په تاريخي اوښتون ورکوي، هغسې ټاکونکي اوښتون چې انګريزان ننګينه ماتې خوري او افغاني مجاهدينو ته وياړلي کاميابي او نيکنامي ور په برخه کېږي او له هغې نيټې را وروسته دا پښتو لنډۍ زموږ د ملي تاريخ يوه تلپاتې حماسه ګرځي چې نه يوازې په ليکلي توګه له يو کتاب ځخه بل کتاب ته بلکې په شفاهي او له يو زړه ځخه بل زړه ته او زموږ د تېرو نسلونو له يوې خولې نه بلې خولې ته د يوې وياړلې ميراثي په توګه ور انتقالېږي.

لنډه دا چې توريالیتوب او مېړانه، ننګ او غيرت، جنګياليتوب او زړورتوب د پښتني ښځې له نظره د نارينتوب د کمال په زړه پورې منل شوي معيارونه دي.

او پښتنه ښځه په همدغو معيارونو سنبال ځوانان د خپلې مينې او ياراني لپاره وړ بولي او برعکس ددې معيارونو د نه درلودونکو ځوانانو سره يوه پښتنه پيغله خپله مينه په پښتو يوه لنډۍ کې داسې غندي او ځان ملامتوي.

عالمه ! راشئ مخ مې تور کړئ

ما د بې ننګه ياري کړه وشرميدمه

پښتنه پيغله دومره په اسانۍ سره خپل مين ته د سپيني خولې د ورکولو وعده نه ورکوي پاتې لا د خولګۍ ورکونه، مګر دوی د ياراني کوم مناسب زلمي چې د ننګ او غيرت په سنګر کې مېړانه ښودلي او بې ننګي يې کړې نه وي او د قرباني ورکولو په امتحان کې يې د دښمن د تورو ګزارونو ته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

جرات او شهامت خپل ټتر سپر کړي وي نو کله چې له جګړې وروسته را ستون شي بې له شکه چې د خپلې کورنۍ او قام د ویاړنې وړ توریالي ګرځېدلي وي د غسې پښتون زلمي ته محبوبه په خطاب کې دا لنډۍ وایي:

ټوکړې ټوکړې په وینو راشي

چې پرهرونه دې ګنډم خوله درکومه

ښومره ښکلې او خوږه وعده چې خپل د توریالي مین د مېړانې په خاطر ورته عاشقانه وعده دانعام په توګه ورکوي.

یا پښتنه پېغله چې د خپل یار په مېړانه پوره ډاډمنه ده، نو یې د لا هڅولو او د مینې د پاللو په خاطر ور سره په ګډه روانېږي او د جګړې تر سنګره یې ملتیا کوي او پوره یقین یې راځي چې هغه به د جګړې په ډګر کې بې ساري اتلولي وښیي نو په دې باب په یوه پښتو لنډۍ کې خپل احساس داسې انځوروي.

جانان به ولې توره نه کړي

تر نیمایي سنګره زه ورسره ځمه

ځرنګه چې د پښتني ددې غوره دود له مخې ښځو د نرانو سره په جګړه کې سمه برخه اخېستله اوبه او خوراکي توکي یې ورسول او ددې په خوا کې به یې هغوی تورو وهلو ته هڅول نو داوه چې په هیڅ یوه جګړه کې یې ماتې نه وه خوړلې.

د پښتني رسم او رواج له مخې هېڅ یوه پښتنه پېغله یا ښځه د نارینه سره نه غاړه غاړي کېږي، خو پښتنه پېغله وایي که یې مین د جګړې له ډګر څخه توریالي او بریالي راوګرځي نو دا به یې ددغې تور زنې او مېړانې په بدل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مينې په پيرزوينه وپالي او د هر کلي په مهال به ورسره پرته د چال ډاره غاړه وځي لکه چې په دې لنډۍ کې به دا انځور وګورو :

غاړه غړۍ به درقربان شم

که دې د جنګ په ډګر وکړل يرغلونه

دا هم د خپل مين سره د پښتني د هغه د مېړانې او سربښندنې په صورت کې د هغې د مينې بې باکانه او خلوصانه وعده.

پښتنه د خپل ګران محبوب د بې ننګۍ او بې غيرتي هيڅ تحمل نه شي کولای او ورځني کرکه کوي او ډارېږي. دا ځکه چې په هيڅ ډول نه غواړي د خپلو همزولو په منځ کې د پيغور وړ وګرځي نو مخکې تردې چې يې مين له جګړې څخه راستون شي د هغه د نيکنامۍ په خاطر له خپلو ګاڼو څخه يو قيمتي شي نذر او خيرات نيسي او وايي:

د ننګۍ لال به پرې خيرات کړم

که مې اشنا د دښمن مات کړي سنګرونه

پښتنه په خپل کې کلي کې تر هر څه زياتره د خپل مين د بې ننګۍ او بې غيرتۍ له بدنامۍ څخه بدې وړې او د هغه هر ډول قرباني يې خوښېږي، خو دا اوازه يې تر تحمل د باندې ده چې لا د جګړې له سنګره څخه يې د بې ننګۍ احوال راشي لکه چې خپله اند يښنه په دې لنډۍ کې انځوروي.

ټوټې ټوټې په تورو راشي

د بې ننګۍ آواز دې رامه شه مينه

يا يوه پښتنه پيغله چې د خپل مين د ډېرو ننواتو او زاريو، د ګوټ د نيولو او د ريبارانو په خوله د خپلې مينې در ور څرګندولو سره سره بيا هم د خپل مين يارانه نه مني او د هغه زياتو رنځيدنو او ځوريدنو په مقابل کې له پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

استغنا څخه کار اخلي، خو چې خبره شي چې هغه د جګړې ډګر ته تللي دی نو يې پښتنه مينه تيندک خوري او د هغه په نسبت يې عاشقانه ولولې را لړزيږي او په خپل زړه کې په دې شرط د هغه مينې ته په خپل زړه کې ځای ورکوي چې:

که په زلمو کې بريالی شوی

قسم مې کړي د ياري لاس درکومه

په مينتوب کې د هجران او بيلتون پېښه د مينانو لپاره ډېره کړغېژنه او رنځوونکې پېښه ګڼل کېږي او هغوی مړينې ته غاړه ږدي خو د بېلتانه زغم نه باندې د ننګي په خاطر حتی که خپل مين يې د شهادت په بڼه قرباني هم ورکړي، بيا هم په پوره شهامت او سربښندنې سره د ننګ په وړاندې خپله بې ساري او قهرمانانه جذباتو ته په لاندنۍ پښتو لنډۍ کې داسې انعکاس ورکوي.

که تور او ربل مې ميراتېږي

پر وطن ننګ دي جانان نه منع کومه

چې دا هم د يوې پښتنې پيغلې د پښتونولۍ د لوړ پښتني احساس نهايي تصوير دی او بس.(۱)

(۱) د ايلبند مجله، د کوچيانو ديانت، ۷ ګڼه، ۱۱-۱۲، ۱۳۸۸ کال.

زموږ د ټولنې د ښځو د حقونو د نقضولو په اړه د بېلګې په توګه څو پېښې:

که څه هم د اسلامي د سپېڅلو لارښوونو په رڼا کې د ښځې حقونو په تاکيد ي توګه تسجيل شوي دي د افغانستان په اساسي قانون کې د ښځو ته يو لړ حقونه ورکړي شوي دي، او دولت يې په تامينولو او رعايتولو مکلف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځېدل شوي دي. او د دې ترڅنګه په نړیوال کچه د بشري حقونو په نړیوالو سندونو کې په ډېر صراحت سره د ښځو په اړه هر اړخیز حقونه تثبیت شوي او د هغوی داړوندو دولتي ارګانو ته، د هغو د تامینولو په ګمارلو سربېره، په خپله په هغه هېواد کې د بشري حقونو خپلواک کمیسیون هم مکلف شوي دي.

خو د دغو اسلامي او اعتباري سندونو سره سره لکه چې لیدل کېږي په پراخه کچه او هر اړخیز ډول او په بېلا بېلو شیوو د دې حقونه په پوره بې باکي او بې رحمي تر پښو لاندې کېږي چې بېخې زیاتې بېلګې یې وړاندې کېدای شي چې په بیا ویلو یې د انسان وجدان ربړي او ضمیر یې په یادولو ځوربږي.

چې له لاندنیو څو مواردو کې به یې په مستند ډول وړاندې کړو:

۱.له کوره د ښځو شړل:

بې له مبالغې به د میرو نه د بېځایه تهمت لګولو نه په غیر د یوې میرمنې په ژوندنه کې د یوې غمېزې کیسې ته مراجعه وکړو.

البته د دا سرګذشت له یوې دولتي ورځپاڼې څخه اخېستل شوي دي.

« د فرشتې له واده څو کاله تېرېږي، کله چې د دې له واده څخه د لاو لاړ شوي رنځ او کړاو په اړه خبري کوي نو په ریږیدلي حالت وایي :: «خاوند مې هر وخت وهلم ماته یې هیڅکله د یو انسان په سترګه نه کتل په پای کې یې زه پرېښودم او طلاقه یې کړم» او د مېړه له کوره وشړل شوم، ټول شته مې هلته پاتې شول په تش میدان پاتې شوم او بالاخره یوازینې استوګنځای مې د پولیسو د ماموریت د یوې خونې یو کونج دي».

د فرشتې د پرېښودو تښتونې پر هغې د جنسي تیري او ناخوالیو کیسه د هغې د بې چاره توب ښه انځور دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرشتي د پولیسو د ماموریت په یوه خونه کې، ای دبلیو پی ار، د خبریال سره زړه نا زړه خبرې پیل کړي، فرشته د ښکلي څېرې لرونکي ده. هڅه یې درلوده دخبرو په مهال د خپلو اوښکو د بهیدو مخه ونیسي او دخپل ژوند سرنوشت بیان کړي، فرشته چې دخاوند له کوره وشړل شوه نو په سوالګري یې پیل وکړ که څه هم په شروع کې دا عمل ناروا دي، یوه ورځ یې د لوګر دموټر په تم ځای کې د عبدالهادي نومي سړي سره مخامخ شوه هغه ورته وویل چې له سوالګري دا ښه ده چې ورسره لاړه شي او د هغه د زوی سره واده وکړي داوه چې د هغه سره د کنګار ولسوالي ته ځي.

او پوهېږي چې غولول شوي ده، نوموړي سړي زوی نه درلود او یوازې اوسیده، فرشته ورسره دوه میاشتې پاتې شوه او په دې موده کې به یې وهله او ډبوله او البته د هغه نامشروع غوښتني ته یې غاړه نه ایښودله تر څو چې د کابل ښار داتمي حوزې د پولیسو د مشر عبدالروف تاج د وینا له مخې چې د نوموړي سړي له خوا پرې جنسي تیري هم شوي ؤ «بیا یې د زور ډالرو په بیه په بل سړي پیر محمد پلوري او ورته وایي چې فرشته یې ښینه ده.

د لوګر د روغتون چپراسي پنځه اویا کلن محمد اکرم هغه ځانته په نکاح کړه هغه د واده اتلس میاشتې سره تیروي، فرشته وایي دهغې نوی خاوند هغې ته فزیکي سزا ورکوله او خپلو ګاونډیانو ښځو ته خبر و کولو ته پرېښودله یوه ورځ یې ورته اجازه ورکړه چې کابل ته لاړه شي، کله چې ښار ته ورسېدله په بیړه د پولیسو ماموریت ته لاړه د پولیسو ماموریت ته یې خپله عریضه وړاندې کړه اکرم او هادي دواړه بندیان شول.

له دې سرګذشت څخه جوته دي چېرته د فرشتې واده ددې په رضا او رغبت شوي وایي نو هغه به ددغې دردیدلي او فاجعو سره نه وای مخامخ شوای.

د ښځو سنګسار کېدل :

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پېښه دويچه ويلي «د انترنت له پاڼي را اخېستل شوي او د ۱۳۸۴ کال د ثور د اومي نېټې په يوې جريدې کې له خپرېدو وروسته اقتباس شوي ده.

د پوليسو د يوې اعلاميې په ترخ کې د اميني په نوم يوه ۲۹ کلنه ښځه سنګسار شوه او دا لومړی ځل دی د ښاغلي حامد کرزي په دوره کې دا پېښه رامنځته کېږي.

د بدخشان د «اوغو» په کلي کې د چارواکو دحکم نه پرته يې دا ښځه سنګسار کړه د پوليسو د يو لوړ رتبه افسر جنرال شاه جهان نوري په وينا د زنا په تهمت داوغو د ملا محمد يوسف په فتوا دا ښځه سنګسار شوي ده.

خو افغانستان د بشر د حقونو د مستقل کميسيون د راپوټ له مخې دا ښځه سنګسار شوي نه ده بلکې د مېړه د کورني له خوا په دې توګه وژل شوي ده.

د يو عيني شاهد په وينا دا ښځه ددې د مېړه او دولتي چارواکو د يو نماينده په واسطه له کوره ايستل شوي او سنګسار شوي ده. ويل کېږي هغه سړي چې ددې سړي نامشروعه رابطه درلوده د ۱۰۰ قمچينو وهلو سزا ليدلې ده د اميني سړي پنځو کلونو وروسته له ايران څخه راستون شوي و او دده د جنسي کمزوري په درجه يې ترې د طلاقو ورکول غوښتنه کړي ده، خو په نتيجه کې ددې د ناورې رابطې په وجه سنګسار کېږي.

اصلي خبره داده چې په شرع کې سنګسار هغه مهال د شرعي فتوا له مخې اجرا شوي چې د زنا په بالفعل مهال کې ونيول شي نه په نورو وختونو کې.

د وهلو ټکولو په وجه وژل :

زه باور لرم چې د زجر او شکنجي ورکولو له ډېرې پېښې شته دي خو دا فاجعه چې ډېر کم خلک به پرې خبر او خواشيني نه وي هغه د مېړه په واسطه د ناديا انجمن وژل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادیا انجمن په ۱۳۵۹ په هرات کې زیږیدلې یوه شاعره دانشمنده او فرهنګې شخصیت و د معاون سرمحقق عبدالصابر جنبش په وینا چې ددې د مړینې په مناسبت د نادیا انجمن قرباني خشونت ترسرلیک لاندې یوه لیکنه کړې ده دا یې غزل بوله او عارفه شاعره بللې ده.

نادیا انجمن چې د مېړه له خوا د زیاتو وهلو ټکولو په وجه په نازک بدن ټپونه خوړلي و د هرات په روغتون کې مړه شوه.

ښځو باندې مکرر جنسي تېري :

په افغانستان کې پر ښځو په تېره بیا په نابالغو نجونو باندې د جنسي تېریو پېښې بیخې نوي، ناولې د اسلامي لارښوونو، زموږ د ملي دودونو او انساني ارزښتونو په خلاف پدیده ده هغه چې د جنګ سالاري، ټوپک واکې او زرداري تر نفوذ راهیسې را پیدا او عمومیت یې پیدا کړې دی د ځان سیزلو تر څنګه ددې ناوړه عمل بیخې زیاتې بېلګې د هېواد په ځېینو سیمو کې ښودل کېدای شي چې د نمونې په توګه به لومړی د سرپل په ولایت کې پر یوې نجلۍ د دغه مشهود جنایت له پېښې یادونه وشي هغه چې تر ډېر وخته پورې حتی په لوړه دولتي کچه وغندل شوه او د جنایتکار د محاکمې سپارښتني وشولې زما ښه په یاد دي چې د نجلۍ پلار په یوه تلویزیون کې په داسې حال کې چې یې ژړل د عامل د جدي محاکمې غوښتنه وکړه.

او لا ددې مقالې د لیکلو په شپبو کې د طلوع تلویزیون د یو خبر له مخې په سرپل کې پر یوې نجلۍ شپږو تنو ډله ایز تېري کړي او جنایتکاران اوس په کابل کې او بیا هم په دغه ولسوالۍ پر یوې بلې نجلۍ هم جنسي تجاوز شوي دي.

پر ښځو باندې د جنسي تېرې ډېره دردونکي او کرکجنه پېښه چې تر اوسه پورې یې په هېواد کې ساري نه دی لیدل شوي په تخار کې پر یوې ښځې ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایز جنسي تیري دي چې د هغه ولایت د ښځو چارو د رییسي محترمه رزم اراحواش د خپلې یوې مرکې په ترڅ کې ترې یادونه شوې ده.

«م» نومې یوه مېرمن چې د ترور د زامنو او د ترور د لور د مېړه له خوا په ډله ییز ډول تر جنسي تېرې لاندې راغلې ده.

محترم رزم ارا حواش په ډله ایز ډول پر یوې ښځې د ډله ایزو دردونکو تیریو په اړه زما سره په مرکه داسې ویلي و.

« د یوه **۵۵** کلنه ښځه د یو بیخې زیاتې جاني ډلې پر واسطه له کوره ابستل شوې او (۱۳) تنو پرې جنسي تیري کړي دي دا ښځه دوی ورځې بې هوښه وه او تر اته ورځو پورې د خوځېدو نه وه تر هغې چې د تخار د ښځو چارو ریاست ته راوړل شوه او له معاینې او درملنې وروسته ببرته خپلې کورنۍ ته ورستنه شوه، یوه اوني لا تیره نه وه چې بیا د همدې جنایتکارانو ۱۲ کسیزې ډلې پرې جنسي تیري وکړو او د مرګ تر پولې ورسول شوه اته ورځې وروسته د تخار ولایت روغتون او بیا دې ریاست ته راوړل شوه که څه هم ددې کرکجنې پېښې په اړه قضیه د ولایت مربوطو ارګانونو ته محول شوې ده خو زما په عقیده هغو زورواکو جنایتکارانو ته سزا ورکول کېدای نه شي(د حقوق بشر د دربیم کال اتمه ګڼه له ۲۱مخ څخه).

پر نجونو د تېزابو پاشل :

د خبرې رسنیو په حواله « څه موده مخکې په کندهار کې د ښوونځیو د نجونو پر مخ تیزاب شیندل شوي او د هغو زیاته ډله زیاته شوي او حتی د کابل روغتونو ته درملنې د پاره راوړل شوي دي« چې په دې اړه د یو لړ زیاتو تبلیغاتو اوریدونکي یاستو حتی ولسمشر حامد کرزي هم د خپلې خواشیني د څرګندلو په ترڅ کې د قضیې پر څېړنې تاکید کړي او بیا د هېواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځپاڼې د روان کال د جدي د ۲۲۲ ګڼې په حواله د غه ترهګر د پاکستاني محمد طاهر په امر کندهار د نازو انا د لیسې پر نجونو تیزاب شیندلی دي.

له کوره د نجونو او ښځو د تېښتې پېښې :

له ډېر پخوا نه زموږ په هیواد کې پر ښځو د کورنیو د تاوتریخوالي په وجه له کوره د ښځو تېښتېدل ترسره کېدل، خو په اوسني وخت چې د ښځو د حقونو د سلبولو لړۍ په بېلا بېلو شکلونو روانه ده، ښځې دې ته مجبورېږي چې د ځان د موقتي ژغورنې په خاطر له کوره وتېښتي چې بېلبه یې د اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۲ کال د سرطان د ۲۲ نېټې په ګڼه په دې عبارتونو وړاندي شي.

« در سال جاری ۱۰ واقعه فرار دختران و زنان از منزل؛ در ریاست امور زنان ولایت بلخ ثبت گردیده است، که چهار مورد آن در این ریاست حل و فصل و برخانه های شان پس برگشته شده اند و متباقی در خانه امن این ریاست زنده گی میکنند».

د بلخ ولایت د ښځو د چارو ریيسې محترمې فریبا مجید له کوره د نجونو او ښځو د تېښتې لاملونه له اجباري ودونو، ډول فشارونو، د وهلو ټکولو، د کورني تعصباتو، اقتصادي کمزوري او د ښځو له حقونو له نا آګاهي څخه عبارت دي».

پر سپیو د ښځو او ماشومانو خوړل :

دا فاجعه کومه تبلیغي خبره نه ده، د ښځو او ماشومانو د حقونو د تر پښو لاندې کولو په لړ کې او پر ښځو د تاوتریخوالي په تاریخ کې تقریباً دا یوه بېخي نوي خبره ده په تېره بیا د هغه چا له خوا نه چې د ښځو او ماشومانو د حقونو کلک ملاتړ کوونکي ځان بولي، دادی د دې پېښې جریان به د خوست په ولایت کې ماشومان او ښځې په سپیو خوړل شول په نامه یې یو رپوټ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د محترم حیات الله حلیم له خوا لیکل شوي او اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۷ کال د جدي د نیټې په ۱۵۲۳ ګڼه چاپ شوي دي.

دا پېښه یو انکار نه کېدونکی واقعیت دي د څو شپو را په دې خوا یې داخلي او بهرني رسنۍ په پرله پسې توګه خبروي او د هېواد ولسمشر حامد کرزي یې هم غندنه کړې ده دا کرکجنه او د انساني کرامت ضد پېښه زړه بوګنوونکي پېښه تر دې دمه نه ده لیدل شوي.

د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د بشري سرغړونې د څارنې او پلټنې امر شمس الدین احمدزي په دې اړه وویل:

« انسان وژنه که په هره بڼه او د هر چا له خوا وي جرم دي، چې د دې اصل له مخې نه ایتلافي قواوې او نه هم نور څوک د دې حق نه لري چې بې دفاع او مظلوم عام خلک ووژني ...

دا د هر ډول انساني کرامت څخه لیرې خبره ده په خوست کې ایتلافي ځواکونو د القاعدې د څو تنو د له منځه وړلو په پلمه د خوست یو شمېر ماشومانو او ښځې په خپلو سپیو وخوړل.

اوس نو باید د بشري سالم وجدان په حکم قضاوت وشي په داسې حال کې چې د دغو ایتلافي ځواکونو اړوندو هېوادونو د بشري د حقونو ټولو نړیوالو سندونه چې د ښځو او ماشومانو د حقونو د دفاع ملاتړ او تامینولو په اړه دي له دې جملې نه د ملګرو ملتونو د سازمان منشور د حقوق بشر اعلامیه، د ښځو د حقونو تړونونه، د حقوق بشر د نړیوال کنفرانس اعلامیې پر ښځو باندې د هر ډو تبعیض د لیرې کولو کنوانسیون د ماشومانو د حقونو کنواسیون ته پوره ذمه واري لري ایا په کوم حق او صلاحیت زموږ په بې ګناه او بې دفاع خلکو د دغو سندونو د ارزښتونو په خلاف تیري کوي، او حتی زموږد هېواد بې ګناه مظلومې ښځې او معصوم ماشومان لا نورې وسیلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه هوایي بمباریو ته او د درنو وسلو کارول خو لا پر ځای پرېږدي چې په لیونیو سپو یې خوري.

لنډه دا چې په هېوادني کچه د ښځو پراخ حقونه د یو موټي جابرانو او زورګیرانو له خوا تر پښو لاندې کېږي. اوس یې په نړیوال کچه ګورو چې ددوی انساني کرامت ته د سپکاوي په نامه په ډېر رټلي او ننګینه توګه ددوی حقونه تر پښو لاندې کېږي لوی خدای دي زموږ د ټولنې د مظلومو محکومو او محرومو ښځو له دغو یادو شوو مظالمو فریادونه واوري.(۱)

(۱) واقعیت مجله، ۲۸ ګڼه، میزان،عقرب، ۱۳۸۷ کال

ښځې او رواني ناروغي:

زموږ هېواد چې له یوې خوا د نړۍ د زښتو زیاتو شاته پاتې او د ټولنیزو ډېرو ناوړو شرایطو لرونکو هېوادونو له ډلې څخه دی او د ناوړو رسمونو او دودونو تر تباه کوونکو اغېزو لاندې دي نو د هیڅ شک او تردید ځای نشته چې په سلو کې ۴۷ وګړي یې په بېلا بېلو ناروغیو اخته دي او حتی په سپکو شکلونو یې دا رقم په سلو کې (۹۸) ته رسېږي.

د اروا پوهنې پوهان «رواني روغتیا» داسې تعریف کړې ده:

«د عاطفي مثبتو احساساتو او رواني تعادل، د ژوند او د ټولنیزو مناسباتو او لوړ شخصیت درلودو ته رواني روغتیا وایي».

«خو په خپله روغتیا د نړۍ د روغتیایي سازمان، د یو لړ ځانګړتیاوو او معیارونو له مخې، د انسان له جسمي، فزیکي، رواني او ټولنیز هوسا حالت څخه عبارت ده چې انسان د هغه په درلودلو سره د کټورو فعالیتونو د ترسره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو وړتیا لرلای شي. طبعاً دا ددې مانا نه لري چې یو انسان دې په بشپړه توګه د روغتیا له نعمته برخمن وي.

د پورتنیو تعریفونو په رڼا کې بیخي جوته ده چې زموږ په هېواد کې حتی (۹۹) په سلو کې انسانان په شکل د شکلونو د رواني ناروغیو سره لاس او ګریوان دي، د بېلګې په توګه که چېرته د تشوشاتو او رواني ناورغیو یو شمېر اعراض او نښې نښانې وړاندې شي نو په باوري ډول ویل کېدای شي چې دې ناروغیو عمومیت تقریباً د مطلقیت بڼه لري په کوټلې توګه پوهان او روانشناسانو دغه اعراض او نښې نښانې د لاندنیو مواردو په دننه کې ځانګړې کړې دي:

۱ـ افسردګي Depressive چې د زړه تنګې او مړاوي توب څخه عبارت دی.

۲ـ خواشیني چې په لړزیدنه، ټوپیدنه، خواشیني توب، غوسه کېدنې بیتابۍ، ناکرارۍ او تلوسې باندې تعبیرېدای شي.

۳ـ رواني فشار (Stress) یا ستریس.

۴ـ او هغه رواني فشارونه چې د جګړې له زیان رسیدنې څخه انسان ته رسیدلی وي.

که د رواني ناروغیو پورتنۍ نښې نښانې او اعراض زموږ د هر هېواد که نارینه وي یا د ښځې په وجود ، اخلاقو او سلوک کې وپلټل شي او ارزونه یې وشي نو هر یو په تېره بیا د لومړنۍ کټه ګورۍ اعراض یعنې افسردګي او اختلالات په کې ځانګړې عمومیت لري.

او زموږ د ټولنې بیخي زیات شمېر په خپل ژوند د هر اړخیزو محرومیتونو Frustrations، ناهیلیو Disappoints، افسردګۍ او عقدو Complexes او په داسې نورو اخته دي او له دې امله شپه او ورځ او د ژوند ارزښتناکه شېبې په تریخوالي او ناخوالیو کې تیروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځينو مدارکو کې له مخې چې زيات عموميت لري نارينه په سلو کې (۱۵) او ښځې په سلو کې (۲۵) په دې ناروغۍ اخته دی. او که په ټوليز ډول وويل شي په سلو کې (۲۰) د رواني ناورغۍ، افسردګي تشکيلوي او بيا د ښځو په تړاو دا فيصدي ځکه په لوړه کچه کې ده په ښځو کې د نارينه په پرتله د هورمونونو زيږونو، د نارينه له خوا د تاوتريخوالي لاملونه او داسې پوره نقش لري د يادونې وړ ده پر ښځو باندې د تاوتريخوالي اغېزې او لاملونه زموږ په هېواد کې د ټولنيزو ناوړو شرايطو او تباه کوونکو عنعنو له واکمنۍ څخه سرچينه اخلي، او يو عالم چې (جورج ال بي Gorg Alby) نومېږي په پورتنيو لاملونو کې ارثي لامل هم اغېزمن بولي.

د رواني ناروغۍ او تشوشاتو دوهم اعراض او علامې چې له اضطراب څخه عبارت دی او په لومړی سر کې يې نور حالتونه هم په ګوته شول په کلي توګه د انسان د هغه نامطلوب او ځورونکی احساس څخه عبارت دی چې انسان بې موجبه په خپل روان او سلوک کې په مخبره (آګاهی ورکوونکی) په توګه د ويرې او ډار احساس کوي او په اند ېښنو کې ډوبېږي.

په اضطراب اخته ناروغان هميشه د يو خاص شي په اړه سوچ او فکر نه کوي او کله کله په دې خاطر يې انديښنې پر مخ اخلي چې د څنګه ايندې سره به مخامخ شي، د څه او د چا سره چې علاقمندي لري د هغوی راتلونکي مجهول برخليک يې په تلوسو کې غورځوي.

د پورتني اثر د يوې مقالې په حواله اضطراب هم په لاندنيو برخو کې تر کتنې او څېړنې لاندې نيول کېداى شي.

- تشنجي ناڅاپی حمله (هول يا Ponic) چې په يو انسان راځي چې د مړينې او يا ليونتوب له ډاره رامنځته کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دهغه ګڼ جمعیت له فضا نه ډاریدنه چې وتل تري ستونزمن وي او دې ډول ډار ته Agoraphobia ویل کېږي. لکه لکه ګڼې ګوڼې ډار، د عامه ټولنې له محلونو لکه سرویس، جومات، کتابتون میله ځایونه، له کوره لیرې ځایه له سفره او داسې نورو ډاریدل.

- ټولنیزه ویره :

لکه په کنفرانسونو، سیمینارونو، تالارونو، محفلونو او د خطابې پر میز دست و پاچه کېدل چې په دې مهال په کې د اضطراب اعراض او نښې نښانې را څرګند یږي.

-عمومي اضطراب :

په دې حالت کې انسان د یو خاص شي په باب سوچ نه کوي، کله دیوې موضوع په باب خواشیني کیږي او کله د بلې موضوع او داسې نور...

او طبیعي ده چې ددې رواني ناروغۍ اعراض له رواني او جسمي اعراضو څخه مشتمل دي.

د رواني ناورغیو له دریمه اعراض څخه روحي فشار دی چې ستریس ورته وایي او د نورو رواني ناروغیو غوندې ددې ناروغۍ اغېزمنې هم زموږ په ټولنه کې خورا عمومیت لري.

دې ناروغۍ ته چې دماغي اعراض ورته هم وایي په عام ډول په دوو بڼو څرګند یږي.

الف: تخریشیت (Anxity) او یا ژر قارېدنه.

ب: جګر خوني، ژړا او یا د هغو احساساتو لاندې راتل چې ګټور توب نه لري.

ددې ناروغي اعراض او نښې نښانې په لاندنینو پېښو کې څرګند یږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړۍ سر کې د بدن ټول غړي خوږېږي، بیا ورپسې چې دا ناروغي پرمختللې پړاو ته ورسېږي نو ناروغ له ټولنې او د خلکو له ګڼې ګونې ګوښه توب غوره کوي او چې بیا حادې مرحلې ته ورسېږي نو ناروغ ټولنیزو ضد عملونو لکه جنسي تیري، خیانت، غلا وژنو عام وژنې او ځان وژنې او داسې سادستي عملونو ته لاس اچوي اوس به راشو هغو عواملو ته (چې په دریو واړو کټه ګوریو کې وښوول شو) تر څنګه یې زموږ د ټولنې ښځې په شکل د شکلونو په رواني ناروغیو اخته کړي دي په لنډ ډول په ګوته شي.

- په ټولنه کې واکمن ناوړه دودونه او رواجونه چې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي د لاملونو سرچینه ده او جلا بحث غواړي.
- ټولنیزې ناخوالې
- ناسم قوانین
- جسمي مزمنې او حادې ناروغې لکه سرطان، سل، د زیږولو ناوړه او عیبجنې بڼې
- جبري لېږدیدنې
- بیکاري
- بې کوري او خانه بدوشي
- اقتصادي ځورونکې ستونزې
- د ماشومتوب او کوچینیوالی په مرحله کې له سمې ښوونې او روزنې څخه بې برخې توب
- جنسي تیري
- د مېړه او ښځې ترمنځه کورنۍ ناخوالې او نه روحي توافق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- مکررودونه
- وهنې، ټکونې شکنجې او بندیتوب
- د عقیدې نه درلودل او د اسې نور.

نو که په خپله ټولنه کې غور وکړو په ځرګنده توګه لیدل کېږي چې زموږ په ټولنه کې په رواني ناروغیو د ښځو اخته کېدل سلنه په ګوته شوې ده، هغه په دې دلیل هم د منلو وړ ده چې زموږ د ټولنې ښځینه قشر د پورتنیو لاملونو له منځه د زیاتو سره مخامخ دي او له بلې خوا ډېره ځورونکي خبره داده چې له دې ټولو ځخه د ژغورنې لپاره د اغېزمنو لارو چارو د کارولو لارې ورته برابرې نه دي.

که زموږد هېواد د ښځینه قشر چې زمونږد ټولنیز جوړښت نیمه برخه جوړوي او په او سمهال کې زموږ د هېواد یو محکوم، مظلوم او محروم قشر دی په پراخه توګه په رواني ناروغیو د اخته کېدو د لاملونو یوه بله ډېره غوره سرچینه هم له یوې خوا د ښځو، له اسلامي، مدني او قانوني حقونو ځخه د دوئ هر اړخیز بې برخه والي همدا شان د هغوئ د تحقق په تړاو د چارواکو د یادونې ورته پاملرنه او نه دلسوزي ده او له بلې خوا دې حقونو ځخه په خپله د دوی د نه آګاهي ډېره ټېټه او حتی په هیڅ حساب کچه ده.

لنډه دا لکه چې نورې فزیکي ناروغۍ دا ناروغي هم تر یوه حده د دوا درملنې لارې چارې لري چې د بحث د نه اوږدېدو په خاطر ترې صرف نظر کېږي.(۱)

(۱) اخځونه:

- د نړۍ روغتیایي سازمان (WHO) احصائیوی سند، فرهنګ عمید، ۱۳۶۲ کال، هییت صحی بین المللی (IMC) صحت روانی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- مجموعـه مقالات کنفـرانس (آگـاهی عـامـه در مـورد سلامت روانـی (IMC) بـه اهتمـام نړیـوال و غـروب، صـحت روانـی جامعـه (WHO) ۲۰۰۳م.
- مجموعه مقالات کنفرانس فوق.

د نورستان د ښځو د ژوند ځورونکي حالت د يو رپوټ په حاشيه کې :

نورستان کې ختيځ نورستان (بلور) او يا لويديځ نورستان (کتور) دي کـه تـر اسلام نـه دمخـه شـرايطو کې يعنـي د امـير عبـد الرحمن تـر دورې نـه پخـوا د هېواد يوه ليرې ځنګلي سيمه ده او د نږدې ولايتونو لـه مرکزونو څخـه ګوښـه پرته او تجريدي شکل يې درلود.

پـه او سنيو شـرايطو کې کـه څه هم ځينو برخو تـه يې لارې غـزول شوي او د ښارونو سره يې پـه نژديتـوب کې د يـادونې بـدلون راغلـي دي بيـا هـم ښـځينه قشـر يـې پـه همـاغې لرمړنـي دورې پـه شـرايطو کـې د يـو محـروم مظلـوم او محکوم انسان په توګه ژوند لري، هلته چې نه دومره ښځينه ښوونځي شته او نـه پـه کـې د ښـځو د حقوقـو د پېژنـدنې او رعـايتونو پـه اړه کـوم ورکشـاپونه تدوير شوي او له بلې خوا دوی په دغسې حـالتونو کې پـاتې کېـدلو کـې پـرې ناوړه دودونه او ظالمانه عنعنې واکمنې لري.

ما د ۱۳۴۶کال په پسرلي کې تـر کامديشـه پـورې د ختـيځ نورسـتان سـرک تـه نږدې سيمې ليدلې وې، تر اوسه پورې ۴۱ کلونو تېر شوي دي خو د نورستان ښځينه قشر د همـاغـه مهـال د ترخو شـرايطو نـادودۍ او مظـالم ګـالي مـا هغـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهال دا سې ښځې هم ولیدلې چې د غرونو په اړخي ځمکو کې یې، د غویانو سره یو ځای یوې را کښېدلې...

دا سې ښځې هم وي چې ماشومان یې، شا ته تړلي او له غرونو یې، مرګي را وړل او د نورو ټولنو برعکس یې د کورنۍ چارو له جملې څخه د پخلي یعنې د تنور او نغري سره دومره سرو کار نه درلود.

اوس به را شو د اصلاح په ورځپاڼه کې د روان کال د زمري د میاشتې د پنځمې نېټې د راپور سره د مقایسې موضوع ته چې د تکړه ژورنالیست ښاغلي نعمت الله کریاب له خوا برابر شوي ده، نوموړي لیکي: «سره له دې چې په افغانستان کې ښځو د ژوند ژواک د ښه والي په موخه یو شمېر دولتي او مرستندویه ټولنې په کار لګیا دي، خو بیا هم په نورستان کې د ښځو ژوند له زیاتو کړاوونو ډک دي».

چارواکي وایي څو کلونه وړاندې دود، اوس هم حاکم دي چې ترمخه ښځې په سختو چارو کې ښکیلې پاتې دي (البته دا هغه درندې چارې دي چې ښایي دود یې پر ځای کې نارینه سرته ورسوي چې له دې منځه کرکیله یادولي شو.

د نورستان ولایتي شورا مشر رحمت الله راشیدي له دې اړخه د ښځو چارو اداره ملامتوي او وایي چې د نورستان د ښځو د ژوند د ښه والي د پاره یې هیڅ کار نه دي کړي (البته دا کار له یوې خوا له یو پلوه له خپلو اسلامي، مدني او میثاقي حقونو څخه د نورستان د ښځو او نارینه وو له پوهاوي او د بل پلوه د هغو په رعایتولو د نارینه وو له مکلف کولو څخه عبارت دي، په داسې حال کې چې، د نورستان ولایت د وګړو ژوند لویو ستونزو ډک دي، خو چارواکي او د نورستان د ولایتي شورا غړي وایي، دلته ښځې له ډېرو حقونو محرومې دي.(۱)

(۱) واقعیت مجله، شماره ۲۳-۲۴، حمل – سرطان، ۱۳۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولنیز ژوند کې د ښځینه قشر فعاله ونډه :

موږ په تاریخي دورو کې مادر سالارۍ یعنې مور واکۍ د یو عیني واقعیت په توګه منو ، همداسې د ژوندانه په ټولو برخو کې ښځینه قشر لکه نارینه، تر ځانه کارنامې پرېښې او له نیکه مرغه تراوسه پورې دا لړۍ روانه ده.

له دې ځایه له کوم طبیعي، اسلامي او میثاقي او قانوني حقونو څخه چې نارینه برخمن دي تر هغو ښځې زیاتې برخمن دي چې ددې ادعا د پر څرګند دلیل او مصداق په وراثت یا د میراث په حق کې د ښځو د برخې درلودل دي.

همداسې اوس د اسلام په مقدس دین کې د ښځو حقونه ښودل شوي دي، د هېوادونو په تدوین شوو قوانینو کې د ښځو حقونه تثبت دي په نړیواله کچه د بشري حقونو په اعلامیې، کنوانسیونو او داسې نورو کې د ښځو هر اړخیز حقونه تسجیل او په تامینولو او رعایتولو یې پوره تاکید شوی دی.

خو اصلي خبر داده چې ولې ښځې له خپلو دغه ټولو منل شوو حقونو څخه ګټه نه شي اخېستلای او په بشري ټولنو کې د یو مظلوم، محروم او محکوم انسان په توګه ژوند کوي؟ ځواب یې بیخي ساده او څرګند دی او هغه دا لکه د تاریخي تجربو او واقعیتونو په ډاګه کړې ده، حق سوغات او تحفه نه ده چې ورکړ شي حق لکه ازادي اخېستل کېږي او دا په دې مانا ښځینه قشر ته په کار دی چې د خپلو حقونو د اخېستلو او له هغو څخه د برخمن کېدو د پاره ځان جوګه کړي.

په لومړي سر کې ښایي د علم د لاس راوړلو په واسطه، د خپلو حقونو په ټولو اړخونو پراخه آګاهي پیدا کړي. ځکه هغه ښځه چې له خپله حقه خبره نه وي هېڅکله خپل حق ترلاسه کوای نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دوهم ګام کې ښځې باید د خپلو حقونو د ترلاسه کولو په لارو چارو وپوهېږي او په علمي او منطقي توګه له هغوئ ګټه واخلي.

ښځې په دې لار کې ښايي هېڅکله بې تفاوته پاتې نه شي او د خپلو حقونو د حاصلولو په خاطر همیشنۍ عادلانه مبارزه وکړي او نارينه وو ته ثابته کړي چې ښځه د هغوئ بازیچه نه ده بلکې د هغوئ د ژوند ملګري ده هغه چې په فاميلي، ملي او نړيوالو فعاليتونو کې بوخته ده.(۱)

(۱) مېرمن مجله، ۱۳۸۷ کال.

په کورنۍ کې د تند خويې د شته والي علتونه :

زياتره او په معمولي توګه په کورنيو کې د کورنۍ د غړيو په منځ کې تند خويي او پر خاشونه له يو لړ اساسي عواملو څخه را پيدا کېږي چې د دې ټولو په سر کې د مېړه او ښځې ترمنځ روحي، سليقوي او اخلاقي نه توافقونه دي.

دا ټولنيزه ناروغي زياتره په کليو او ښارونو کې په هغو کورنيو کې ليدل کېږي چې مور او پلار خپلو زامنو ته د هغوی د انتخاب او موافقې پر خلاف ودونه کړي دي. په تېره بيا چې دا ودونه د وصيتونو، لوزونو او پورونو د تاديه کولو د کوژودو له مخې د هلک او نجلۍ د ماشوم توب په پړاو کې ترسره شوي وي، طبيعي ده چې دا ډول ودونه چې اجباری بڼه لري د مور او پلار په خوښه صورت نيسي او د هلک او نجلۍ رضا ته په کې ځای نه ورکول کېږي نو تر واده وروسته چې د دوی په منځ کې هيڅ ډول مينه نه وي او لا ډېره موده دوئ يو له بله بيرازی لري او کرکه کوي، او د ګډو ژوند مفهوم يې په حقيقت کې پر دښمني تعبيريدای شي په داسې کورنيو کې زياتې تند خويي او غوسې ليدل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم ټاکونکي عامل چې د دې تباه کوونکي ناروغۍ په منځ ته راتلو کې پوره اغېزمن دی هغه د ټولې کورنۍ اقتصادي نه حل کېدونکی ستونزې دی، په دې مانا چې اړتیاوې او لاس ته راوړنې؛ یعنې ګټې سره په هیڅ صورت د انډولتوب وړ نه وي.

نو کله چې مېړه او یا د کور سرپرست تش لاس او خالي جیب کور ته ننوزي او بې شمېره اړتیاوې ورته را مخې ته کېږي نو طبیعي ده چې یې اعصاب تر سخت فشار لاندې راځي او د مینې او محبت پر ځای د رواني ګډوډۍ له مخې له بدخویي ځخه کار اخلي.

باید وویل شي داسې نور عوامل هم شته چې په کورنیو کې د تند خویي او شخړو د پېښېدو لامل ګرځي.

د هلکانو زیږېدنه سخته ده:

یوې نوې څېړنې ښودلې ده چې د ښځو لپاره د نجونو د زېږېدنې په پرتله د هلکانو زیږېدنه ډېره زیاته ګرانه ده. د هلکانو د زیږېدنې سختوالي نکلونه همیشه د ښځو په منځ کې کېدل خو تر اوسه پورې هیچا دا هڅه نه ده کړې چې د دې واقعیت لاملونه وپیژني خو په دې وروستیو وختونو کې هغه څېړنې چې په روغتونونو کې د زیږېدنو پرمهال ترسره شوې دي؛ څرګنده شوې ده چې د هلک د زیږېدنې په پرتله د نجلۍ زیږېدنه د طبیبانو د خالت له دې جملې نه له هغه درملو او تدبیرونو ځخه چې له جین ځخه د نوزاد د را ایستلو په خاطر د جراحۍ په عملیاتو کې ګټې اخېستلو کې زیاته اړتیا ده څېړونکو د زرو نجونو او زرو هلکانو زیږېدنې تر کتنې لاندې ونیولې او دا هغه مینډې وي چې یې لومړنۍ زیږونه وه او د امیدوارۍ په وروستۍ مرحله کې یې زیات دردونه لرل دې څېړنې وښودله چې له نجونو ځخه د هلکانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیرېدنې زيات وخت نيوه او د هلکانو د يو کم شمېر زيږېدنه په طبيعي ډول او بې درده سرته ورسېږي له.

له دې منځه د سزارين له لارې د هلکانو د زيږېدنې د شمېر موارد ۲۴۹ او د نجونو لپاره ۱۷۰ موارد. همدا شان د هلکانو د زيږولو لپاره په ۹۲۵ مواردو کې له انبرک ځخه کار اخېستل شوی ؤ په داسې حال کې چې د نجونو د زيږولو لپاره د مواردو اندازه ۷۷۱ وه له هغو بالقوه لاملونو ځخه چې څېړونکي ترې په دې اړوند يادونه کوي هغه د هلکانو د سرغټوالی دی چې د مور له خيټې ځخه يې راوتل ګران دی همدا ډول نور لاملونه لکه د مور د بدن اناتومي په بدن کې د ماشوم موقعيت او د زيږولو لپاره د ښځې د عضو طاقت هم مطرح دی چې کېدای شي د سر د حجم په اندازه د زيږولو په طريقه کې اغېزمن واقع شي بايد زياته شي چې د هلکانو زيږېدنه د توقع خلاف اسانه عمليه نه ده.

دوه احساسه:

لوی خدای چې حضرت آدم عليه السلام يې له خاورو نه پيدا کړو د خپل يزداني خلقت له مخې چې د هغه نسلونه د دنيا پر مخ ميشته شي بې بې هوا يې هم ورسره پيدا کړه.

همدا شان يې ژوندي مخلوقات د تنازع د بقا د پاره په نارينه او ښځو ووېشل، او له دې واقعيته دا حقيقت په پوره صراحت سره ځرګند ېږي چې ددې مخلوقاتو موجوديت همېشه په جوړه توب کې دی که ددې موضوع د فلسفي او تحقيق بحث ځخه تېر شو او بشري ژوند ته ورتم شو نو ښايسته ده چې ښځه او نر د انساني مفهوم دوه تعبيري اړخونه دي، او يو يې پرته له بله افاده کېدای نه شي، نو په طبيعي او غريزوي خصوصيت هر کله چې يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان د بلوغ مرحلې ته ګام ور پورته کوي د يو تخنونکې او لمسوونکې تلوسې سره د مخامخ کېدو احساس کوي يا په ساده مفهوم په اورجن احساس ددې ليوالتيا لري چې ځانته جوړه پيدا کړي يعنې د يوې نجلۍ سره واده وکړي.

واده د انساني ژوند په قاموس کې د طبيعي قانون يو اجباري پديده ده دا د خدای تعالی لورېدنه ده که يې د نورو مشخصاتو د يادونې څخه صرف نظر وشي نو بر علاوه له هغې چې د تېر نسل او راتلونکي نسل تر منځه د پيوستون نه شلېدونکي کړۍ ده د يو انسان د شخصيت بشپړونکي وسيله هم ده.

د بشري تاريخ د واقعيتونو په شهادت دا جوړه توب او دا تسلسل تر اخره ټينګ نه پايي، ناعلاجه يو يې مري يا مخکې او يا وروسته او زموږ د اسلام مقدس دين او اسماني قانون پر حکم انسان ته ددې واک ورکړي که نر وي يا ښځه دوهم او يا څوم واده وکړي او ځان بې جوړې پرې نږدي.

را به شو دې ته کومه موضوع چې مانه له چانه اورېدلې او نه مې په کوم کتاب کې لوستلې ده هغه د عمر په وروستيو مرحلو يعنې سپين ږيرتوب کې د بې جوړه توب له امله د يو کونډ شوي سړي احساس او رواني حالت دي.

په دې کې شک نشته چې دی و انسان د پاره د عمر په ټولو مرحلو کې د هغه د ښځې مړينه يوه ډېره دردونکې سانحه او نه هېرېدونکی ماتم دی خو په پاخه عمر کې يې درد او سوز او د رواني حالت ګډوډي د نورو مرحلو په تناسب بيخې بيې ساري څورونکي اغېزې لري چې دا دی دلته ددې غميزې د اغېزمنې له منځه دوی بېلګې په ګوته کېږي.

۱ـ کله چې د کوم پاخه عمر سړی ميرمنه ومري که څه هم هغه کور او کورنۍ ولري، اولادونه او انګيندي ولري، خو د دوی با وجود کله چې د خپل کور په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروازه را ننوزي د يو نااشنا او له تعجبه ډک احساس سره مخامخ کېږي او هغه دا چې خپل کور په منځ کې ورته ځان پردې ښکاري او د يو شي د کمبودی او ورکوالی خيال ورسره جوړه کېږي، نو خپل کور ته زړور نه ورننوځي او د پخوا غوندې د کورنۍ سره د دومره راز مني جرائت نه کوي، رښتيا چې ښځه د انسان رازمنه، خواخوږې هم عاطفه، هم احساسه اوهمکاره ده او د ژوند په ټولو برخو کې ورسره شريکه ده او بالخاصه د عمر په دې له حيرت او حسرت ډکه مرحله کې.

۲.د پورتني احساس نه بر علاوه د نومونړي ګونډ شوی سړه يو بل احساس هم ملګري کېږي او هغه دا کله چې د کوره د باندې وي ماحول ورته غير عاطفي او ځان د پخوا په نسبت يو څه بی تمکينه او سپک محسوسوي. لنډه دا چې الله تعالی دې هيڅکله د ژوند په وروستنۍ مرحلو کې د ژوند ملګري له چانه نه اخلي، ځکه چې د بل هر وخت په پرتله يې درد او نوميدی زياته ده.(۱)

(۱) ارمان ملي ورځپاڼه، ۱۱۲ګڼه، اسد ، ۱۳۸۱ کال.

کورنۍ اقتصاد د کور د ښځې په چلند پورې اړه لري :

کورنۍ د انسان د ژوندانه د ګردو نيکمرغيو ، برياوو او هوساينې ډېر ښه ډاډمن کانون دی او کورني اقتصاد چې د انسان د لومړنيو اړتياوو د پوره کولو اغېزمن عامل دی هم په کورني کې د کورنيو د لويانو په تېره بيا د کورني د ميرمنې له خوا په مثمره توګه سمبالېږي. که د کورني د اړتياوو د پوره کولو سرچينې د کار او وظيفې درلودل او نور اقتصادي فعاليتونه تشکيلوي، خو که چېرته لاس ته راغلي عايدات تر کنترول او څارنې لاندې مصرف نه شي بې له شکه په راتلونکي کې د اقتصادي ستونزو په لېږې کولو کې د يادونې وړ مطلوبه برخه نه شي اخېستلای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په عمومي صورت دا موضوع په هغو کورنيو کې چې شتمني او پانګوالي نه دي، پوره اهميت او تامل وړ بلل کېږي، په دې کورنيو کې اقتصادي مسئلې بايد په دقت او مسؤوليت سره په پام کې ونيول شي هو کي په هغو کورنيو کې چې سرپرست غړي يې دماموريت په تنخوا د ژوند چارې چلوي. پوره مطرح کېد ای شي نو په دې کورنيو کې د کورنۍ مېرمن په خاصه توګه بايد د کورني دخل او اړتياوې سره محاسبه کړي، اوعايدات داړتياوو او خرخ سره په متوزان شکل مصرف کړی شي ښه داده چې اړتياوې او خرخ د عايداتو د اندازې له مخې محاسبه شي. ددې توازن ساتل د ښځې په چلند پورې اړه لري، ښځه بايد له خپلو عايداتو څخه يو څه اندازه د راتلونکي پيش بيني شوو ضروري او احتمالي پېښو په مقابل کې د تدبيرونو د نيولو په مقصد پس انداز کړي. دا حتمي نه دې چې له سوګل توب او له ډېر سختوالي څخه کار واخېستل شي او يا دا چې هسې ګزاف مصرف وکړي چې يې د عايداتو سره هيڅ انډول موجود نه وي، يعنې د سر د پاسه لوکول په کار نه دي، په دې مفهوم چې د يوې مياشتې په اوږدو کې دومره خرخ وکړي چې راتلونکي مياشت ته پوره وړي پاتې شي چې د پورونو دا سر پر سر کېدل د هغې اقتصادي ستونزو د ايجاديدلو عامل وګرځي چې د کورني اقتصادي ملا ور ماته کړي.

ما له پخوا نه ډېرې داسې کورنۍ ليدلی دی چې مېرمنې د خپل مېړه د يو موټې معاش څخه يې هم کورني چلولي لازمي اړتياوې يې ورته پوره کړي دي اوهم يې دکور ضروري سامان برابر کړي او حتی د خدمت په موده کې يې دهمدې معاش له درکه کور هم پيدا کړي دي اما د داسې ښځو اضافه خرڅي مې هم ليدلی دی چې د خپل هوس له مخې يې هر څه په سيند لاهو کړي دي. يعنې ټول عايدات څخه چې د سامان او شتمني د خرڅلاو له درکه هر څه يې په خېټه خوړلی پر سر يې باد کړ او يا يې په زياتې فيشني شيونو لګولي او يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې د سیال او سیالداري په مسابقو کې له لاسه ورکړي دي نو تر هر څه د مخه یوې میرمنې ته په کار دي چې د یو کورني اقتصاد ټول اړوندې چارې په یوې عیاري شوې محاسبې سره تنظیم کړي خپلې پښې له بړستني سره وغزوی.

سیال او سیالداري هم د خپلې اقتصادي وسې سره سنبال کړي دا د شرم او خجالت خبره نه ده چې په حلال عاید تر وسې پورته د چا سره سیالي ونه کړي او په سیالداري کې د هغه چا سره د برابرولو هڅه ونه کړي چې د زیاتې شتمنۍ درلودونکي وي او یا له نامشروعو سیالیو سره لوبې کوي آبرومند ژوند تر هر څه قمیتداره متاع او ارزښمنده سیالداری ده.

مېرمنو ته نه ښايي چې په بې فرصته توګه کورني يا د کورني نه د باندې مسئلې خپلو مېړونو ته وړاندې مطرح کړي :

که یوه مېرمنه د خپل مېړه د رښتیانی نیکمرغي او روحي ارامي اسباب برابر کړي په حقیقت کې یې د خپلې کورني نیکمرغي تامینه کړي ده.

او کله چې په یوه کورنۍ کې د مینې سپېځلتیا ، پیرزوینې صمیمیت فضا منځته راشي د کورنۍ هر غړي د هغې د ښکلیو بلوشو د لاندې په واقعي توګه ژوند کولای شي او چاته چې بیا ددې نیکمرغي؛ تودې فضا او واقعي ژوند د ایجادولو مسؤولیت په لومړي سر کې ور په غاړه دي هغه یوازې او یوازې دکور میرمن ده ځکه همدا ذهنیت دی چې پښتانه میرمنې ته دکورني د خوندي کولو د نورو ډېرو نومونو تر څنګه « کور ودانی» هم وایي.

هو کې ! په ټولنو کې د کورنیو نیکمرغي په رښتیا سره د مېرمنو د معقولیت او غیر معقولیت پورې مستقیماً اړه لري.

د یوې میرمنې څخه باکل پوره ده چې په یوه شبېه کې دکورني د محبت او صفایي فضا خړه پړه کړي او یا دا همیشه دپاره د خپلې کورني ګرد ، غړي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعي نیکمرغي د بختورۍ بریښتي په پسته غبرګه کې د تل د پاره نیکمرغه وساتي او دې مقصد ته د رسېدلو په خاطر په لومړۍ مرحله کې یوې مېرمنې ته په کار دی چې د خپل مېړه د نیکمرغي عوامل برابر او هغه وساتي هېڅکله داسې زمینه مساعده نه کړي حتی په بحراني مرحلو کې هم چې مېړه یې د هر اړخیزو ناخوالیو له امله د کور د نیکمرغي په پاکي فضا کې د کمبختي وریځې را خپرې کړي.

میرمنو ته ښایي چې د خپلې کورنۍ په ګرد و چارو کې او ځینې تصادفي او ناوړو مسئلو په تولو مواردو کې؛ د معقولیت حوصلي او هوښیارتیا څخه کار واخلي. همدارنګه د خپل مېړه سره د یوې میرمنې ګوزاره او تماسونه ښایي یو ثابت شکل ونه لري بلکې په الستیکي اړخونو بنا وي؛ یعنې میرمن ته ضرور ده چې د خپل مېړه شخصیت په خورا غور مطالعه کړي او بیا د هغه روحیاتو ته قیمت ورکړي او ددې قیمت ایښودلو له مخې د هغه په مقابل کې خپل ټول وجایب تنظیم کړي.

د مثال په توګه یوه مېرمنه ښایي د خپل مېړه سره د مېړه د خوشحالي او خپګان په وخت کې د یو رنګه ثابتې او ټاکلي رویې څخه کار واخلي د هغه روحیه وګوري همغاسې رفتار ورسره وکړي کنه په دې کې هېڅ شک نشته چې ډېره د روحي ناراميو د زیاتولو زمینه به یې برابره کړي دي.

د موضوع د ښې څرګندونې په غرض لازمه ګڼم چې د یوې سړي د خولې کیسه دلته رانقل کړم.

ده نوی کمیس په تن کړي و کله چې یې ملګرو ولیدو په تعجب سره یې د هغه رانیولو علت ترې وپوښته دا ځکه دده پخواني کمیس د بدلولو وړ نه و دې په خندا سره هغوی ته وایي:

ملګرو ! زما کمیس یوه اوږده کیسه لري او هغه داسې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمنې د غلفت له کبله دده ماشومانو هغه کمپس له کاره ایستلی ؤ کله چې هوښیاره میرمن ګوري چې کمپس خو د اغوستلو نه دی نو د واده خپل مېړه دپاره نوی کمپس له بازاره رانیسي سبا یې په مېړه دریشي اغوندې ګوري چې کمپس یې بدل دی له خپلې مېرمنې د هغه علت پوښتي مېرمن یې په پوره متانت وایي دا کمپس درته زما مور را نیولي دي او اوس چې ستا زوړ کمپس خیرن دي نو ښه به داوی چې وایي غوندي مېړه کمپس اغوندې او ډېر وخت وروسته یوه ورځ چې د کورني ټول غړي په پوره خوشالي اوصمیمیت سره ناست دی؛ میرمن مېړه ته د کمپس کیسه را اخلي.

ستا کمپس خو ستا زامنو له اغوستلو ایستلی و نو ماددې لپاره چې ستا د نارامه او د اعصابو د ګډوډې عوامل برابر کړي نه وي دا مې لازمه وګڼله چې د بازار نه درته نوی کمپس واخلم او د مور د هدیې په نامه یې در واغوندم او اوس چې ډاډه یم بې له دې چې تا وخندوم خپه کېږي نه داده ستا د زوړ کمپس کیسه:

د پورتني کیسې څخه مور ته د هوښیارۍ او معقولي میرمنې د پیش آمد ښه نمونه په لاس راځي هغه چې د خپل مېړه په وړاندې له څومره احتیاط څخه کار اخلي.

له دې ځایه دا نتیجه اخلو چې یوه میرمنه په ښه ډول کولای شي په کور کې او یا د کورني د باندې مسئلې خپلو مېړونو ته څه وخت مطرح کړي که فرضاً نوموړې مېرمنې په هغه لومړی مرحله کې خپل مېړه د کمپس د منځه وتلو کیسه کړې وای ایا هغه وخت به یې په نتیجه ورکړې وای که په داسې حال کې چې د مېړه د خندا او خوشالی سبب شو...

مېرمنو ته نه ښایي هر وخت چې وغواړی مېړه ته یوه پېښه بیان کړي کله ددې کار نتیجه نه یوازې په خپله دا متاثره کوي بلکې د ټولې کورنۍ ارامه فضا

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـر اغـېـزې لانـدې راولـي او نـاكـراره كـوي يـې ميرمنـې ښـايي دخپـل مېـړه د شخصيت د تحليل له مخې دا كار وكړي او مساعد فرصت هم ورته وګوري.

كله چې په كور او يا كلي كې يو خبره پېښـېږي ددې دپاره چې مېـړه پـرې خبر كړي په كار دي چې د خبرېدو زمينه ورته مساعده شي.

كه مېړه له وظيفې څخه او يا د بل ځاى څخه ستړي راشي مخكې تـردې چې دريشي بدلـه كړي ايـا پـه دې وخت كـې د يـوې پـېښـې او مسـئلې مطـرح كـول معقول كار دى.

همدارنګـه څـه وخـت چـې مېـړه د وظيفـې خـواتـه روانـېږي دهغـه نـه د اوږدو پوښتنو ځوابونه غوښتل څه معنى لري؟

پـه دې كـې هـيـڅ شـک نشـتـه چې د كـورنـي د نيكمرغـي تـامينول د مېـړه او مېرمنې كړي سلا او همكاري ښكاره نښه ده خو د (سلا) او مشـورې د ځينو مسئلو د مطرح كولو خپل وخت غواړي.

يوه مېرمن بايد هڅه وكړي چې د خپل مېړه روحي ارامي او خوشالي دهميشه دپاره تامينه كړي ځكه په دې صورت كې دى نه يوازې د مېړه رضـايت حاصـل كړي او د هغه د نيكمرغي اسباب يې برابر كړي دي بلكـه د ګـردي كورني پـه خوشاله او ارامه ساتلو كې فعاله نقش لوبولى دى.

كله چې مېړه له وظيفې او يا له كاره كور ته راستنېږي خامخا به يا يې روحي ستړيا محسوسوي او يا په جسما ستړي او ستومانه وي څه كـه دا نـارامي او ستړيا ورته ياد كـار پـه وجه او يـا د مختلفو خلكـو د تمـاس پـه واسطه پـيدا شوى دى.

دا وخت د يوې ميرمنې لومړنى وظيفه ده چې هغه د ډير همت او سپېڅلتيا لـه مخې استـقبال كـړى د كـورنـي پـه ارامـه فضـا كـې د هغـه څخـه ټولې ستـړيا او نارامي نښې نښانې له منځه يوسي كه هر څومره پېښـې شـوى هم دى پـه كـار

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی چې هغه ته دا اسې وښودل شي چې دده په غیابت کې په کور کې خیر او خیریت دي.

همدارنګه کله چې مېړه عصباني او قارجن کور ته راځي بې مورده ده چې له واره دهغه څخه دهغه عصبانیت او خپګان علت وپوښتل شی ځکه کله چې ده دمه جوړه شي په دې کې هیڅ شک نشته بې له دې چې پوښتنه وشي خامخا په هغه څه چې تیر شوي دي د کورني غړي خبروي.

په دې خو پوهېږو چې په یوه کورنۍ کې د مېړه او ښځې رابطه ډېره نږدې او کلکه ده خو ددې خبرې هېرول هم په کار نه دي چې کېدای شي د بې احتیاطي او نامعقولي په واسطه چې د هرې خوا څخه وي ددې ترمنځه ددغه رابطه په دغه ډول پاتې نه شي.

په کومه اندزه چې بې مورده د ځینو مسئلو مطرح کول خطرناک دی په هم هغه اندازه د ځینو نورو مسئلو نه مطرح کول او په زړه کې پټ ساتل هم د کورني د فضا په نور تحولو کې ښکاره برخه لري.

د یوې موضوع مطرح کول د عباراتو او د افاوی پورې اړه هم لري که یوه بده پېښه په مناسبو عبارتونو او ښې افادي سره مېړه ته څرګند شي ممکن دهغه د اعصابو د توفاني کېدو سبب نه شي او کېدای شي چې هغه ته د هغې د بدو عواقبو د منځه وړلو امکانات په لاس کې ورکړي.

لنډه دا چې د کورني او د کورنۍ د باندې دټولو مسئلو په مطرح کولو کې میرمنو ته په کار دی چې د معقولیت حوصلي او هوښیارتیا څخه کا رواخلي او په پوره زیرکي مېړه پوه او د هغه قناعت حاصل کړي.

نیکمرغه څه دی هغه کورنۍ چې د واقعي میرمنو د عمل څراغو ټولې فضا سپېڅلې صمیمي او له بې ډکه کړي دی.(۱)

(۱) بیدار ورځپاڼه، مزارشریف، رازقي نړیوال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو پر خلاف غوسه او تند خويي :

د ښځو پر ضد تند خويي په لاندې توګه ويشل کېږي:

غوسه کېدای شي داعمالو د څرنګوالی له مخې پر جنسي، رواني، فزيکي، اقتصادي او يا احساسي ډولونه باندې وويشتل شي.

تندخويي د قرباني د ځانګړتياوو پر بنسټ ويشل کېدای شي چې البته ددې موضوع تفصيل د يو لړ اخلاقي نزاکتونو له مخې لازم نه ليدل کېږي.

دتند خويي علت څه شی دی؟

د هغو څېړنو له مخې چې ترسره شوي هغه نارينه چې د ښځو په نسبت له خشونت څخه کار اخلی او په وهلو او ټکولو يې پيل کوی زياتره دا پر هغو کورنيو کې ليدل کېږي چې هلته د تند خويي له چلنده کار اخېستل کېږي، معمولاً ددې کورنۍ غړي جنګ او جدل خوښوونکی شخصيتونه لري او ځينې يې پر رواني ناروغي اخته وي چې دا خپګان يو ډول ناروغي بلل کېږي د ښځو ځورول او ټکول زياتره په هغو کورنيو کې ليدل کېږي چې غړي يې په الکولو او الکولي مشروباتو روږدي وي همدا شان ناوړه دودونه، رواني پېښې او شخصتي فکتورونه دا له هغو موادرو څخه شمېرل کېږي چې پر تند خويي باند سمه اغېزه لري.

په کورنۍ کې تند خويي او د هغو اغېزې:

د تندخويي په باب څېړنې ښيي چې په کورنۍ کې د تند خويي شته والي د کوچنيانو پر رواني ودې او کړو وړو باندې ډېره خطرناکه اغېزه لري او ممکنه ده چې د کورنيو شخړو د رامنځته کېدلو او په راتلونکي کې د هغوی د خپګان، ټولنيزوضد کړو وړو د الکولو او مخدره موادو د روږدې کېدلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستر عامل وګرځي، د دې تر څنګ هغه میندې چې د دې تند خویې قرباني دی بې له شکه یې پر خپل ځان باور ته پوره زیان رسېږي او انساني وقار یې د یادونې وړ ضرر وینې نو له دا سې مېندو باید هیله وشي چې د خپلو اولادونو په سالمه روزنه کې ګټوره او اغېزمنه برخه واخلي. دا چې په کورنیو کې دا تباه کوونکې ټولنیزه ناروغی څنګه منځ ته راځي یو جلا بحث غواړي.

د مور او پلار غیر منطقي دخالت :

دا ډول ستونزه په تنکیو ځوانانو او ټولنې ته د ورګډېدلو په درشل کې او د راتلونکي ژوند د لارې د ټاکلو په حساسه او ستونزمنه مرحله کې رامنځته کېږي په دې مهال کې یازوی د مور او پلار له منطقه لري او سخت دخالتونه نه دي چې د اولادونو پر فکر او روح ناوړه اغېزه کوي بلکې د هغوی خیر غوښتونکي نصیحتونه او پندونه هم د زلموټو د سالمو فکرونو په ګمراه کولو کې هم پوره اغېزه لري ځکه چې تنکیو ځوانانو ته هر ډول تلقین او یا تر اغېزه لاندې د هغوی را ورستنه په دې دوره کې د شخصیت د متعادلې ودې او فکري بشپړ بلوغ ته د لاس برې په لار کې خنډ ګرځي په تېره بیا هغوی چې په مور او پلار پورې تړلي وي او یا هغوی چې سر کښه او فرمان نه منونکي دي او همیشه له فکري خپلواکي څخه خبرې کوي لومړنی ډله چې همیشه د خپلواکه مسؤولیت او له تصمیم نیونې څخه د تېښتې لپاره تیاره زمینه لري د شغل یا تحصیلي څانګې د غوره کولو په مرحله کې چې د ځانګړې نظر څرګندونې د عقیدې د ښکاره کولو لپاره ښه قابو دی د مور او پلار د تلقین او بې ځایه دخالت له امله یې دا وروستني دریځ له لاسه ورکړي دي او د عمر تر پایه پورې د سړي په دوهم صورت او علي البدل غړي په توګه ژوند کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دو همه ډله هم چې له مور او پلار سره يې دښمني او لالچ خپل هميشني عادت ګرځولي دي او دا مقاومت د خپل شخصيت د اثبات لامل بولي او کله چې ټولنې ته د ورننوتلو او د راتلونکي لارې د انتخاباتو په مرحله کې د مور و پلار له خير غوښتونکيو نصيتحتونو او توصيو سره مخامخ کېږي بې له دې چې ځان ته د فکر کولو زحمت ورکړي يوازې له مور و پلار سره د مخالفت لپاره هغه لاره غوره کوي چې د هغوی د تمايلاتو او غوښتنو پر خلاف وي او يوازې په همدې سبب چې ځان او نورو ته ثابت کړي غواړي او کولای شي چې په خپله راتلونکي لار د ژوند کړنلاره غوره کړي په دې توګه د مور و پلار زړه سيزنې او غير منطقي مداخلي او خير غوښتونکي مهرباني ډېر ژر په يو ډول مزاحت او زړه سوړوالی اوړي.

له کورنۍ سره په ګډه خواړه خوړل :

خواړه د لوی خدای تعالی په پيرزوينو کې ډېر اغېزمن نعمت دی او د انسان د ژوندانه له عواملو څخه هم يو مهم عامل دی، او بيا د دې خوندور نعمت خوند هغه مهال لا زيات شي چې په روغ صورت او خوشحالۍ سره وخوړل شي او بل لامل چې د دې نعمت خوند لا زياتوي هغه د کورنۍ له غړيو سره په يوه دسترخوان يو ځای په خوښۍ او خوشالۍ دهغو خوړل دی. د کورنۍ په ګډه د غذا د خوړلو يو مهم اغېزه پرته له دې چې لوږه له منځه وړي او په اشتها خوړل کېږي.

يو بل درمليزه اغېزه هم لري په تېره بيا د تنکيو ځوانانو په رواني حالت سمه او سالمه اغېزه کوي. دا خبره د پوهانو څېړنو او مطالعو جوته کړې ده هغوئ وايي هغه تنکي ځوانانو چې په رواني ناروغي اخته دي که دوئ د کورنۍ له غړيو سره په ګډه خواره وخوري نو يې د رواني سلامتيا په برخه کې پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرستندوي تمامېږي د تجربو په نتيجه کې دا موضوع ثابته شوې ده هغه ځوانان چې تر رواني درملنې لاندې وي هغوئ په منځني ډول په اونۍ کې له پنځه وخته کم له خپلې کورنۍ سره په ګډه خواړه خوړلي دی حال دا چې دده روغو همزولو بیا په اونۍ کې له ۶ وختو زیات په ګډه د کورنۍ له غړیو سره ډوډۍ خوړلې ده.

دا څېړنه چې په ۲۵۹ تنکیو ځلمیانو ترسره شوی د خپل مور او پلار سره یې ګډ ژوند کاوه او ددوئ له منځه ۸۲ تنه په رواني ناروغي اخته او تر درملنې لاندې و او د دوی د ناروغۍ یو بل لامل روحي ګډوډی او اضطراب و.

په یوه دسترخوان د کورنۍ د ټولو غړیو د ډوډۍ خوړل چې زموږ په ټولنه کې د یو ګټور دود او د معاشرتي ښو ادابو څخه دی، د کورنۍ غړي چې یو بل ته سره خوا په خوا کښیني دې ته رابولي چې په خپلو منځونو کې د مینې او محبت ډک چلند کوي، او د دوی دا مهربانه چلند ونه حتی د ټولو د رواني حالت د سلامتي سره پوره مرسته کوي. په دې برخه کې ددې ټکي یادول هم په کار دی چې ښایي د کورنۍ هر یو لوی غړی هڅه وکړي چې دلته داسې خبرې مطرح نه کړي چې خواشینوونکی وي او یا لکه زهر د خوړو خوند او کیفیت له منځه یوسي او اشتها ووژني.

نو ښه ده د هغو موضوعګانو سره تماس ونیول شي چې له خوښۍ ډکې او خندااا راوړونکي وي ددې تر څنګه یو پر بل په یو ډول پیرزوینه ښکاره کړي ځکه خوښي او غوسه یا خپګان د اشتهایي غدو څخه د ترشحاتو په زیاتوالي او کمښت څرګند اغېزه کوي.(۱)

(۱) هیواد ، ۱۲۸ګڼه، ۱۳۸۱کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه په پښتو متلونو کې :

ښځه د بشري کورنۍ پخه خښته او د نسلونو د تسلسل ډېره کلکه کړۍ ده ښځه د بشري ټولنو، ډېرين تهذاب او د مادي او معنوي ميراثونو له يو نسل څخه بل نسل ته سپارونکي مخلوق دی.

ښځه د انساني ټولنې د ډېر مهم قشر او لطيف جنس په صفت بللي شوي ده، او د انساني ژوند په ټولو اړخونو کې يې نقش پوره ټاکونکي دي.

همدارنګه د انساني ټولنې د نورو ايجادي او ټولنيزو ډګرونو تر څنګه ښځه په علمي او فرهنګي اړخونو کې هم د يادونې وړ مقام لري، په تېره بيا په عاميانه او ولسي ادب کې له يو خوا ددې فرهنګ ډېرې برخې د ښځو له خوا هستي شوي دي نو له بلې خوا زياتره يې په خپله د همدې ښځو په اړوند ويلي شوي دي په کومو کې چې د ښځو د مقام لوړوالی، دريز، ارزښتمندي، درنښت او ګرانښت په ډاګه کوي.

د سړي د شخصيت په خوا کې د ښځې د شخصيت جوړه توب يو لازم او ملزوم حکم دی او د سړي د مفهوم سره د شخصي مفهوم نشليدونکي موضوع ده او د يوې سکې دوه مخونه ګڼل کېږي، لکه په دې پښتو متل کې «ښځه د تن جامه ده».

ددې متل مانا داده چې د سړي لپاره بربنډ توب او لوڅوالي د شرم او سپکوالي خبره ده سړي هغه وخت له شرمه په پرده کې خوندي پاتې کېدای شي چې جامې يې په تن کې وي ددې په خوا کې هيڅ يو سړي په ټولنه کې يې لباسه او سيدلای نه شي او د جامو اغوستل له لومړنی ضرورت څخه شمېرل کېږي نو داده چې ښځه د سړي لپاره د جامې حيثيت لري پښتو متل دی چې وايي: «سړي غرونه دي، ښځې اړمونه دي».

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې متل کې که هم د سړي شخصيت لکه غر ډېر لوړ، ډېر درونډ او له ډېر برمه ډک دي خو د دې تر څنګه د سړي پر شخصيت باندې د ښځې پريکونې اغېزمنې هم تر هغه کمه نه ده ځکه په پورتني متل کې دا حقيقت پوره په ډاګه شوي دي چې د غه غرونه د نړۍ بل هېڅ قدرت نه شي خوځولي او اړولای، مګر د يوې پياوړي قوي او خارق العاده اړم په توګه يوازې د ښځې اغېزناکي ده چې د غه غرونه خوځوي او يا يې اړوي او په خپل ذات کې دا معجزې ته يوه ورته پېښه ده خو دا معجزه بس د همدې ښځې پورې مختصه ده او د هغې د درانده شخصيت څرګندويه ګڼل کېږي.

دا يوه منطقي خبره ده چې ښځه د خپلو ظريفانه خصوصيتونو او ملکوتي خصلتونه په برکت د سړي د شخصيت په معنويت کې نفوذ کوي، د هغه روح او روان د خپل تسلط لاندې راولي.

دا نفوذ او تسلط يا د سړي شخصيت ته وده او روانق ورکوي او يا يې شخصيت د چا خبره پر مځکه منډې او سپکوي يې نو دا يو واقعيت دي چې د غو رو انساني مشخصاتو درلودونکي ښځه فرښته ده او برعکس د ناوړو خويونو او کرکجنو عادتونو لرونکي ښځه بلا ده هغه چې په افغاني ټولنه کې هميشني ملګري او تر مړينې پورې تر خلاصون نه لري لکه چې په دې متل کې د ښځې ناوړتيا او شومتوب داسې تعبير شوي دي.

«بده ماينه تنګه موچنه ده».

نو له دې ځايه د ښځې په واده کولو کې ښايي له ډېر غور او سنجش څخه کار واخېستل شي ځکه ښځه مړۍ نه ده چې لري وغورځول شي او يا د جنس غوندې خرڅه شي په افغاني کورنۍ او ټولنه کې د ښځې لپاره د پت درنښت منښت او ګرانښت معيارونه په دې موضوع کې پراته دي چې د خپلې کورنۍ په تېره د خپل مېړه د ننګ او عزت او نيکنامې شمله جګه وساتي او د هغه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکمرغۍ او هوسا ژوند تامینونکي، د میني او ګرانښت وړتیا ولرلای شي چې دا د افغاني مېرمنو سوچه افغاني او اسلامي ممیزه ده، برعکس کېدلای شي چې زموږ د ټولنې د دې اخلاقي غورو موازینو او ټولنیزو غوښتنو څخه یوه ښځه سرغړونه وکړي د مېړه د کورنۍ د بدنامۍ او په ټولنه کې د هغو د رسوایي لامل وګرځي د داسې ښځې څېره په لاندې پښتو متل کې په ډېر ویانده شکل داسې کښل شوې دي.

«سرخیلي ښه ده نه مېړه شړلي».

پورتني متل په دې دلالت کوي چې د ښځې د سر وېښتان د هغې د پت عزت ننګ او ښځینه شرافت سمبول دي او د ټولنې په حاکمو مقرراتو او مسلطو دودونو کې د هغې د سر د وېښتانو خریول د نه بخښونکي جرم جزا ګڼل کېږي، تر دې لا پورته د یو ښځې د شخصیت د سپکاوي او رسوایي لپاره د مېړه له کوره شړل لا د بې ساري شرم او عار خبره ده نو داده چې پښتني مېرمنې هر ډول کورنۍ ستونزې، فامیلي ناخوالي او نادودي او د تاوتریخوالي شکلونه پر ځان مني حتا ګویا د اور په منځ کې د اوسیدنې شرایط ګالي خو د مېړه له کوره شړل ورته تر هرې سپکاوي او جزا ډېره لوړه سزا تلقي کېږي.(۱)

(۱) اصلاح، ۱۰ حوت، ۱۳۸۱.

پر ښځو باندې تاوتریخوالی :

پر ښځو باندې د تاوتریخوالی پدیده لکه نن سبا په افغانستان کې د نشه ایزو توکو د تولید، تورید او قاچاق کولو، ترهګرۍ او تروریزم، اداري فساد او یو لړ نورو فسادونو غوندې عمومیت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاوتريخوالي او خشونت مفهوم چې پر ښځو باندې د زور زياتې، د قار او غوسې د هغوئ د حقه اسلامي، بشري، مدني او ټولنيزو حقونو يا په بل عبارت د هغوئ د طبيعي، ميثاقي او قانوني حقونو تر پښو لاندې کولو په عملونو او چلندونو کې افاده کېداى شي يوه خورا کرکجنه ټولنيزه پديده شمېرل کېږي، چې د خورا پراخو بُعدونو او اړخونو لرونکي او د فرد د کورنۍ څخه نيولي تر ټولنو پورې دخورا زياتو زيانمنيو او بدبختيو لامل ګرځي. تاوتريخوالی او پر ښځو تاوتريخوالی يعنی څه؟

که په يوڅه وضاحت او دهغه د مفاهيمو په پاملرنې سره تعريف شی نو ويل کېداى شي، پر ښځو باندې تاوتريخوالي چې فزيکي، جنسي، رواني او اقتصادي تاوتريخوالي په کې شامل دی د معمول له مخې د جنسي تاوتريخوالي په نامه يادېږي چې په خاصه توګه څه د فرد او کورنۍ له خوا د ټولنې له خوا پر ښځينه جنس تطبيقېږي او دا ځکه چې دا ډول تاوتريخوالي هغه عملونه دي که چېرته د ښځو پر ځاى پر يو مامور، ګاونډي او يا په بل چا په ټولنه کې ترسره شي نو په دې صورت کې د مجازات وړ دی خو د معمول له مخې جنسي تاوتريخوالي پر ښځو باندې په کورني چاپېريال کې د کورنۍ د غړيو له خوا عملي کېږي.

نن سبا په نړۍ کې نږدې له هر يوې ښځې څخه درې ښځې تر وهلو ټکولو، جنسي تيريو، او د تاوتريخوالی د داسې نورو ډولونو لاندې راځي او په زياترو وختونو کې هغه کسان چې د تاوتريخوالي د ناوړه عمل عاملين ګرځي په دې جمله کې د ښځو د کورنيو غړي او يا نږدې خپلوان شامل دی.

د جنسيت پر بنسټ تاوتريخوالي په زياتېدونکی کچه پراختيا مومي او د عامې روغتيا او له بشري حقونو د سرغړونو په برخه کې د لويو انديښنو څخه شمېرل کېږي پر ښځو باندې د هر ډول تبعيض د محوه کولو نړيوال اعلاميه د بشري حقونو لومړنی سند دی چې پر ښځو د تاوتريخوالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

موضوع یې په پوره صراحت او مشخص توب سره مطرح کړي ده، دا اعلامیه په دې تاکید کوي چې پر ښځو تاوتریخوالي د ښځو د بشري حقونو ته پوره زیان رسوي او د هغوئ په اساسي ازادیو په لاسرسي کې خنډونه رامنځته کوي او په هر مهال کې یې یو داسې عمل ګڼي چې ښځو ته جنسي او رواني زیانونه رسوي او په دې برخه کې یو جدي ګواښ تلقي کېږي د یو داسې ګواښ اوناوړه عمل په توګه چې د خصوصي او یا ټولنیز ژوند په ساحه کې له ازادۍ څخه بې برخې توب په کې شامل دی. دې تعریف ددې اعلامیې په دوهمه ماده کې بیا له سره پوخوالی موندلی دی په دې ماده کې هغه برخې چې پر ښځو تاوتریخوالي په کې په عمومي توګه رامنځته کېږي په دریو برخو ویشل شوی دی.

۱.فزیکي تاوتریخوالي

۲.جنسي تاوتریخوالي

۳.رواني تاوتریخوالي

چې دا درې ډوله تاوتریخوالي پر ښځو باندې دکورنۍ په چاپېریال کې تطبیقېږي. په دې ټولو کې وهل ټکول، جنسي تیریو پر ماشومانو نجونو د ودونو په تړاو او د جهزیې او لګښتونو په اړه د تاوتریخوالي په شمول د مېړونو او د هغو دودونو په واسطه چې پر ښځو د تاوتریخوالي لامل ګرځي او له ښځو څخه د ناوړه ګټو اخېستنو په اړه تاوتریخوالي.

په ټولنه کې فزیکي جنسي او رواني تاوتریخوالي، د جنسي تېریو، د جنسي ګټې اخېستنې، د ښځو د ازادیو او ځورولو او سپکولو، د کار په محل، تحصیلي موسسو او د نورو ټولو محلونو، د ښځو د قاچاق او د هغو بدکاریو ته دمخې کولو په ګډون تاوتریخوالي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هغه فزیکي جنسي او رواني تاوتریخوالي چې د دولت د اقدام او یا د سترګو پټولو یعنې اغماض په نتیجه کې هر چېرته رامنځته شوي وي (په افغانستان کې پر ښځو باندې تاوتریخوالې.

د تاوتریخوالي مظاهر :

که په عمومي توګه په ټولنه کې د تاوتریخوالي لاملونه وڅېړل شي ښځو پر وړاندې تاوتریخوالي په لاندنیو مواردو کې روان دي:

۱.د ماشومو نجونو د قانوني عمر څخه دمخه، د مور و پلار او یا د وروڼو په خوښه اجباري ودونه.

۲.تر زېږېدنې دمخه په نوم کول.

۳.په بدو کې ودونه

۴.په بدل کې ودونه، د ځارویو سره د ښځو تبادله

۵.په پور او جوارۍ کې ودونه

۶.نذرۍ او خیراتي ودونه

۷.د ملاتړ په خاطر ودونه

۸.د ځوانانو له خوا غولوونکي ودونه

۹.په ودونو کې د زیات ولور اخیستنه

۱۰.د پیسو په مقابل کې بوډاګانو ته ودول

۱۱.په ودونو کې له حده وتلي لګښتونه او داسې نور

۱۲.د مېړه تر مړینې وروسته د مېړه خپلوانو ته په نکاح کول

۱۳.د زده کړې له حقه بې برخې کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴.د کار او ټولنیز فعالیت په لار کې خنډ کېدل

۱۵.له میراثه محرومول

۱۶.په روغتیایي خدمتونو له لاسرسي بې برخې توب

۱۷.د فزیکي تاوتریخوالي له مظاهرو څخه وهل، ټکول، پزه غوڅول، د وجود غړي عیبجن کول، داغل، په اور سوځول په شاقه چارو ګومارل.

۱۹.جنسي تیري، د هغو په بېلا بېلو ډولونو، حتی په ډله ایز ډول د مرګ تر پلې دهغو ترسره کول او لابدکاریو ته ګومارل.

۲۰.د رواني تاوتریخوالي له جملې څخه لکه سپکې سپورې ویل، ښکنځلې کول د بدو کلمو کارول تهدیدول، سپکول، ځورول او ازارول او ددې ډول ورته چلندونو له لیارې لیونتوب ته رسول.

۱.د مور و پلار له کوره منع کول

۲.له تحصیله او یا له وظیفې ایستل

۳.دتحصیل په موده کې د ښوونځي او کور ترمنځه په لار کې بی امنی

۴.طلاق ورکول

۵.یا دا چې کورني تاوتریخوالی یعنې د ډېر زیات زرو زیاتې په وجه، ځان سیزنې، زندی کول، زهر خوړلو، ځان سیند ته غورځول اود ځان وژنې داسې نورو عملونو ته لاس اچوي.

۶.له کوره تیښته هم ددغه ډول تاوتریخوالی له مظاهرو څخه شمېرل کېږي.

۷.له کوره شړل یا په کور کې د کورني حقونو څخه محرومول او د کور په چارو کې بې صلاحیته کول.

۸.د ښځو تښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په لسګونو داسې نورې پدیدې چې پر ښځو باندې د تاوتریخوالی مظاهر او ډولونه ګڼل کېږي.

که په پایله کې وویل شي دغه ټولې د تاوتریخوالي هغه پېښې او چلندونه دي چې زموږ د هېواد په هره ګوښه کې پر ښځې عملي کېږي او د ښځو دامظلوم، محکوم او محروم جنس ترې ځوربږي او قرباني کېږي او که په تاکید سره ښايي وويل شي چې د تاوتريخوالي د سترو لاملونو څخه په ټولنه کې د ناوړو دودونو واکمني، بې سوادي او بې علمي د ښځو له حقونو ناخبري، اقتصادي کمزوري او داسې نورو لاملونو څخه عبارت دي چې پر ښځو د تاوتريخوالي په اعمالو کې ټاکونکي نقش لري. (۱)

(۱) میرمن مجله، **۳۵** ګڼه، میزان- عقرب، **۱۳۸۹** کال.

د کورنۍ ژوند رمزونه :

په طبيعي ډول کور او کورنۍ د يو ټولنيز نعمت په توګه د انسان لپاره د هر اړخيزو نيکمرغيو هوساينو، خوښيو او راحت په يو کلي مفهوم سره د ډېرو نيکبختيو په زړه پورې او ډاډمن کانون ګڼل کېږي.

دا يو بيخي تجربه شوي او منطقي واقعيت دي کله چې څوک د ورځينو رسمي او شخصي چارو او يا نورو مصروفيتونو د درلودلو له مخې له کوره بهر يو څه وخت تيروي، په دې موده کې ناګريز يا به د وظيفوي ستونزو او جنجالونو په وجه او يا د عصبي تشويش يا کېداى شي چې د ټولنيز خصوصيت له مخې د ځينو کسانو د ناوړو برخوردونو او چلندونو او يا د يو لړ خواشينوونکو پېښو او داسې نورو ناوړو پدېدو سره د مخامخ کېدو وروسته په عصباني، کسالت او يا د روحي ګډوډ حالت تر فشار لاندې په غير روماله وضعه کور ته راستون شي دلته امکان لري چې د دوو متفاوتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالتونو سره مخامخ شي یا دا چې د دغه ځورونکي فشار لپاره د کورنۍ په زړه پورې فضا ، د میرمنۍ او د کورنۍ د نورو غړو له صمیمانه او مینې ډک هر کلي او په خلص مفهوم د کورنۍ د مسکیز او سندریز چاپیریال سره د مخامخ کېدو په صورت کې له اوږو غورځي او په بشپړه توګه د راحت، هوساینې او رضایت احساس يې د ورځې، د تېر شوي له ناخواليو څخه د را پیدا شوي د ستومانه حالت په معکوس ډول تعریفوي او یا دا چې کور ته د راننوتلو سره سم د کور فضا سره غیر عاطفانه او جنجالي وکتل شي د سړي په اوږو د ورځې د ناخواليو کې دغه دواړه متقابل مخالف او متضاد حالات باید عادي خبره ونه ګڼل شي او په دې ټولو کې د ښځې د خالت او اغېزمنې ټاکوونکي برخه لري او دا له دې امله چې د ښځې او مېړه ترمنځه اړیکې په زښته زیات عاطفي تار تړل شوي وي او په دې مواقعو کې ډېره کمه بې پروا يې، بې تفاوتي غیر مسؤولانه او غیر عاطفانه برخورد دغه رابطه تر سختې اغیزې لاندې راولي او حتی د کورنۍ په ماحول کې د کرکې، نفرت، بدبینۍ او نومیدۍ فضا رامنځته کوي او د دې لپاره چې د مېړه او ښځې تر منځه د همسرۍ مناسبات د مینې، عاطفي صمیمت خلوص او ګذشت له ښېګڼو ډک همیشنې ټېنګ او نورمال پاتې شوي وي، نو په دې برخه کې د یو لړ اخلاقي موازینو، کورنیو نزاکتونو، د متقابل احترام او حقوقونو جدي رعایت کول ته پوره ته ضرورت دې.

د دې مناسباتو د ټېنګو او خوږو د برقرارۍ اساس د ښځې او مېړه په هر اړخیزه دقیقه او ژوره ماهوې پېژندنه ولاړ دي او حتی د واده په لومړنیو شپو او ورځو کې باید دواړه یعنې مېړه او ښځه خپله پاملرنه همدې موضوع ته ځېرمه کړي چې یو او بل په تمام مانا وپېژني او خپل سایکولوژیکي مشخصات په بشپړ ډول درک کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او که د هرې ورځې په تېرېدلو سره په دې برخه کې خپل معلومات مخ په تکميل او د تجربو په غناتمندۍ کې هڅه وکړي، د پند او عبرت او د راتلونکي ژوند د زده کړو د پاره ترې کار واخلي که موضوع يو څه برښنده شي نو ښايي د يو او بل په طبيعي عادتونو، فطري خاصيتونو، روحي ځانګړتياوو په لازمه توه وپوهېږي د يو او بل د کمزورو نقطو او يا په هغه څه ښه پوهېدنه حاصله کړي چې د حساسيتونو او نزاکتونو د رامنځته کېدو عامل ګرځي.

دا ډېره ساده او معمولي خبره ده، چې مېړه او ښځه که وغواړي د خپل ګډ ژوند په بهير او اوږدو کې د ډېرو نږدې او خوږو مناسباتو په درلودلو سره د خپلې کورنۍ فضا له مينې او پيرزوينې ډکه وساتي او د هغو عادتونو له تکرار څخه په کلکه ډډه وکړي چې حساسيتونه او حسادتونه رامنځته کوي، د يو او بل تر منځه له ګرانښت او مينې ډک مناسبات د زهرجني اغېزې لاندې راولي.

دا به د يوه مېړه او ښځې لپاره ډېره نامناسبه خبره وي چې د ګډ ژوند په جريان کې د ګډ سرنوشت باوجود يو او بل ونه پېژندلای شي، سره بيګانه د اخلاقي مميزاتو او فطري طبعو او سليقي سره معرفت ونه لري.

بايد پورتنۍ موضوع ته کم ارزښت ورنه کړ شي ځکه په دې مورد کې ډېر لږه بې پروای بې احتياطي او سهل انګاري او د نه مسؤليت نه احساس د کورنۍ فضا مغشوشوي، د مېړه او ښځې ترمنځه د مينې رښتينولي پيرزوينې او عاطفي رابطې ته زيان رسوي او حتی تکرار او د تکرار تداوم يې د دوئ ترمنځه فاميلي او د همسرۍ پيوند ونه شلوي او ورپسې د طلاق موضوع رامنځته کوي او يا دا چې کورنۍ د دې په ځای چې د انسان د هوسا، خوشاله بختور ژوند کانون او په زړه پورې دمه ځای وي، برعکس له جنجالونو او ناخواليو ډک ماحول باندې اړوي او حتی له نفرت او انزجار نه په ډک محيط

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې بدلوي، نو داسې ځوک به له کوره چيرته و تښتي او ځومره ګرانه ده چې ځوک له بهره ستړي ستومانه، خپه او په عصباني حالت کورته راشي، د کور له عاطفي ښېګڼو، تودې فضا له ټولو ستړياوو او ځوروونکو تصوراتو څخه فارغوي.

د مېړه او ښځې رابطه ډېره حساسه ښه لري که يو له بله ګيله من شي نو د نوميديو په صورت کې به د چا سره د زړه خواله وکړي و کېداى شي د يو زهرجني عقدي په شکل ور سره پاتې شي او ددې غوټې چاودنه ټول کورنۍ مناسبات په زهرو ککړوي.

دمېړه او ښځې ترمنځه اړيکې د ډېر کلکوالي باوجود ډېر نازکې هم دي خو کلکه ساتنه يې دومره ګرانه خبره هم نه ده په دې مفهوم کې مېړه او ښځه يو او بل ښه وپېژني او يو پر بل باندې پوره ډاډه او باوري وي نو که چېرته هر يو يې د کومې موضوع او يا عمل سره حساسيت ولري نو په کار دي چې په جدي توګه له هغوى څخه ډډه وکړي او د عکس العملونه له تبارز څخه د مخنيوي په خاطر ډېره ښه مشوره او تدبير د دواړوو خواوو حوصله مندي، چوپتيا، چشم پوشي صبر، او ګذشت دي، کېداى شي دا ناوړه وضع ډېر دوام ونه کړي او کله چې بېرته نورمال حالت رامنځته شي نو په صميمانه لهجه د يو او بل ملامتول ناوړه عکس العلمونه نه ايجادوي.

زموږ په هېواد کې ډېرې کورنۍ شته دي چې د جګړه ايزو ناوړو او تباه کوونکو شرايطو د اغېزمنې په وجه د هغوى غړي په شکل د اشکالو سره په روحي ناروغيو او عصبي تشوشاتو اخته دي او همېشه دا ناروغي لکه ګوګړو چې اور اچوي لګېږي.

په کورنۍ کې ددې حالتونو په پاملرنې سره بيا هم د مېړه د روحي حالت درک ډېر مهم او ارزښتناک دي مېرمنې بايد دا ټکي همېشه له يادو ونه باسي. که

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېره يې پهتر يو تنديږ، قهرجني وضعي، په اولادونو قاربدل، وهل او بد رد ورته ويل او داسې نور برخوردونو او د رويو خپه کېږي او د محترق کېدلو عامل يې گرځي ښيي په کلکه ترې ډډه وشي کنه که چېرته مېره د خپلې مېرمنې د پورتنيو ملحوظاتو په پام کې دنه نيولو له کبله عصباني شي او يا د عصبي شوکت سره مخامخ شي او ماندينه يې بيا هم خپلو نانډريو او د پورتنيو لاملونو تکرارولو ته دوام ورکړي او د مېره حساسيت ته لا اور واچوي، نو څه فکر کوي چې مېره به د څومره ځورونکي حالت او مايوسۍ سره مخامخ شي، صرف نظر له دې چې دا وضعه د دوئ د اولادونو په رزونه او راتلونکي حياتي سرنوشت بده اغېزه کوي، بې له شکه د مېره او ښځې ترمنځه د مناقشو، بيزارۍ، کرکې او نفرت عوامل برابر وي او ډېر ناوړه عواقب رامنځته کوي، خو دا ډېره اسانه خبره ده چې ښځه له پوره دلسوزانه اوعاطفي چلند او له پورتنيو يادو شوو مشورو څخه کار واخلي ډېر داسې ممکن کېداى شي چې مېرمن او مېره د ډوډۍ خوړلو په مهال او يا د مېلمنو په موجوديت او يا داسې نورو مواقعو کې د خپلو اولادونو سره هغسې ناوړه برخورد کوي چې د مخه ترې يادونه وشوه آيا څه فکر کېداى شي دا بې تفاوتي او له کم اهميتي نه ډک عمل به په دسترخوان په ناستو کسانو باندې خواړه زهرجن نه کړي؟ او يا مېلمانه په داسې استنباط نه کړي چې گوندې دوئ کره په راتگ يې خپه دي، لنډه دا چې مېره او ښځه د يو بل لپاره د ژوندانه ډېر ښه خواخوږي، مخلص او وفادار ملگري دي او د ژوندانه شپې او ورځې د کورنۍ او ژوند د رمزونو په ژورو پوهېدونو سره په ډېره خوشالۍ، نيکمرغۍ تېرولاى شي او بالاخره وطن او خلکو ته په پوره وړتيا او پياوړتيا سره د برياليو او گټورو خدمتونو مصدر گرځېدلي شي.(۱)

(۱) هموطن مجله، قبايلو وزارت، ۸۲ گڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کونړ ولایت کې د ښځو په وړاندې د تاوتریخوالي پدیدې په ډېره ټیټه کچه کې دي:

د کونړ ولایت د ښځو چارو ریاست چې د هغه ولایت د اداري تشکیل په چوکاټ کې د ۱۳۸۲ کال د چنګاښ په میاشت کې په نهو څانګو تاسیس شوی دی، عبارت د لاندنې څانګو څخه دي:

اداري، جنسي، اقتصادي، زده کړې، خپرونې، ښوونې او روزنې، روغتیا او حرفي.

چې ددې څانګو کارکوونکو ګټور او اغېزمن فعالیتونو په هغه ولایت کې د ښځو دحقونو د تامینولو لپاره او په کلیو او بانډو کې د خلکو د عامه پوهاوي او د ښځو په وړاندې د تاوتریخواي د کچې د مینه وړلو کې د یادونې وړ ونډه لوبولې دي، څرنګه چې په دغه ولایت کې ټولنیزو پېښو ښودلې ده چې هلته د ناوړه رواجونو او رسمونو د واکمنۍ له امله په یو شمېر کورنیو کې نجونې په کوچنیوالي کې کوژده او واده کېدلي حتی کوچنې نجونې سپین ږیرو ته واده کېدې او یو خاوند له دوو تنه زیاتې ښځې درلودلې په پور او بدو او په بدل ورکول کېدلې، ښځه په څاروو او جنسونو مبادله کېدلې، په نذر کې ورکول کېدلي او په شکل د شکلونو د دوئ د راتلونکي برخلیک سره ناوړي لوبې لوبې کېدلې او قرباني کېدلې.

ددې کرکجن برخلیک ځېنې قرباني شوي نجونې او ښځې د خپل ژوند ددغو ترخو او زهرجنو پدېدو څخه د ځان ژغورولو په خاطر له کورنیو څخه تښتېدلي او یا به یې د کونړ او پیچ سیندونو ته ځان وراچوو، ځانونه به یې زندۍ کول، ځانونه ته به یې اور اچاوه یا به یې زهر خوړل او د کورنیو د نارینه له خوا به په دې ډول تېري کېدل تحمیلیدلي ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا ډول پېښې د کونړ په ولایت کې ښځې زیاتې وي. دا هغه څرګندونې وي چې د کونړولایت د ښځو چارو د ریاست مشرې محترمې الحاج مرحبا کریمي وړاندې کړې دي. نوموړې یوازې د تاوتریخوالي له مظاهرو څخه د ګوتو په شمېر یو څو پېښو ته په اشارې سره وویل: تر اوسه پورې د اسعداباد د شین کوړک په کلي کې د یوې ښځې مېړه د مور او پلار په لمسونې سره هغې ته اور واچوو خو ډېر ژر هغه له دغه تیرې وژغورل شوه.

په ځینو کلیو کې ښځې کمې دا سې کوژدې شوي دي چې ماشومه نجلۍ بوډا سړي ته واده شوې ده او یوازې هغه پېښه ښځې ځورونکې او زړه بوږنوکې وه چې د نرنګ ولسوالۍ د غونډو په کلي کې د ټوپکوالو له خوا په یوې کورنۍ برید وشو او د یوې ښوونکې ښځې په شمول یې د کورنۍ یو شمېر ښځې په شهادت ورسولې. کله چې د کونړ د ښځو چارو د مشرې څخه په کونړ کې د تاوتریخوالي د مظاهرو د کچې د ښیخې را ټیټېدو په اړه پوښتنه وشوه هغې وویل: ددې ریاست ټول مدیریتوونه په تېره بیا د زده کړې، تعلیم و تربیې او خپرونو څانګو په دې تړاو خپلې دندې په اغېزمن ډول اجرا کوي او د خپلو کړنو د لا اغېزمنتوب په خاطر د ښځو چارو ریاست له خوا په کلیو او بانډو کې سیمه ییزې شوراګانې جوړې شوې دي او هلته د ملا امامانو او عالمانو او د کلیو د مشرانو له خوا د تاوتریخوالي د ټولو مظاهرو د منځه وړلو لپاره د خلکو سره غونډې جوړېږي او د ښځو چارو ریاست د اړوندو څانګو د مسوولینو په ګډون پراخ تبلیغاتي کړنو تر سره کېږي، چې ددې عامه پوهاوي په نتیجه کې خلک د ناوړو دودونو او د تاوتریخوالي په زیانونو پوه شوي دي او په عنعنوي ډول اوس د هغو ټولو مخنیوي کوي او په خپلو متقابلو حقوقو هم پوهېدلې دي.

که څه هم نجونې په دود یز ډول د مېړه په انتخابولو کې هیڅ صلاحیت نه لري. خو پوهېږي چې مور او پلار یې ددې د نیکبختۍ لپاره هغه چاته ورکوي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتلونکي ژوند يې تباه نه شي نو واده چې د هغوئ لـه پريکړې سرغړونه عـار ګڼي او رضايت نښيي.

محترم مرحبا کريمي زياته کړه:

خو دوئ دغو محلي شوراګانو له خوا د نارينه او ښځو پـه حقوقـو د پوهېدلو په اړه د روغتيا د ځانګې په مرسته دعامـه پوهاونې چارې پـر مـخ رسولي او حتـی د اميدوارو ښځو سره د هغـو د نازيږېدنې ماشوم او د دوی د ميندو د روغتيـا پـه اړه لازمـې لارښـوونې کـوي. د لازم خـوراک، څښـاک، او د نـورو تـدبيرونو سپارښـتنه ورتـه کـوي طبيعـي ده چې د بشپړ دول د تـاوتريخوالي عوامل چې د ناوړو عنعنو څخه سرچينه اخلي او هغه هم په کليو کې لـه منځـه وړل ډېر سخت کار دي او خامخا ځينې کورنۍ ترې زيانمنې کېږي.

الحـاج مرحبـا وويـل: کېـدای شـي چـې پـه ځينـو کورنيـو کـې پـر ښـځو تاوتريخوالي تحميل او د هغوئ حقونه نقض شي مور دغسې پېښې د ولايـت حقوقې، ځارنوالۍ او جنايي ځانګو تـه وړاندې کـوو او تـر زور زيـاتې لاندې راغليو ښځو له حقوقو څخه هم د دوديزو جرګو له لارې او يا د حقوقي له لارې دفاع کوو.

بايـد وويـل شـي چـې پـه سـلو کـې ٪۷۰ ښـځې لـه خوانښـو او همـدا فيصدي د نندريانو له ناوړو چلندونو څخه شکايت لري چې د کونړ په ښځينه ليسـه کـې د ځوښوونکو په منځ کې دغه څېړنه ترسره شوه.(۱)

(۱) واقعيت مجله، ۲۰۱ ګڼه، ميزان – عقرب، ۱۳۸۲کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تپل شوې مينې :

د ښځينه او تپل شوې مينې طريقه يا په بله وينا نازولتوب او په مينه کې بندېدل په اصل کې د شخصيت ناروغي نه ورته دوه علتونه دي چې په ستونزمنه توګه سره ګډ شوي دي په داسې حال کې چې يوه له بله جلا کېداى نه شي او که هر څومره جلا جلا تر کتنې لاندې ونيول شي. بيا هم دا دواړه لاملونه چې د اولادونو په نسبت د مور او پلار له نرمو عواطفو او سختو احساساتو څخه را پيدا شوي دي د کوچنيانو او زلموټو د شخصيت په بنسټ کې په هغسې په کراره او زيان رسوونکي توګه سورې او وده کوي چې انسان تر ډېرې مودې پورې د هغې د خطر احساس کوي او حتى کله چې د شخصيت په وده کې د وروسته پاتې والي او په ټپه دربدنې نښې نښانې را ښکاره شي. د مور او پلار يو زيات شمېر بيا هم نه شي کولاى چې د دې فاجعې پر ژورتيا باندې ځانونه وپوهوي او ځينې وخت چې دا پېښې په روښانه توګه را ښکاره شي او د مور او پلار ورته پام کېږي چې څومره نازولى او بې ارادې ماشومان يې راوړي دي هغه چې د ژوندانه له زغملو څخه کمزوري دي نو څرنګه چې د هغو د را ښکاره بدنې د رښتيني سبب يعنې له خپل غلط چلند څخه خبر نه دي هغسې چارو ته لاس اچوي چې نه يوازې په دردونه خوري بلکې هغه لا زيانمنوي لکه رټنه، اخطار، نصيحت، ګواښ او سپکاوى او حتى وعدې او وعيد چې دا ټول هېڅ ګټوره پايله نه لري او دا چې مور او پلار د کمزورتيا احساس کوي او د روزنې له سلاکارانو څخه دې مرسته وغواړي.

ملا خوږي:

دا اميدواري په مهال اميدوارو ښځو ته ملا خوږي ډېره ځورونکي ستونزه ده اميدواري ښځې له اميدواري کېدو سره دواره په ملا خوږي اخته کېږي. لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه چې په دې مرحله کې جنین وده کوي ورسره جوخت رحم له خپل لومړۍ حالت څخه غټېږي.

ددوی دا اندازه چې په یوه برخه کې راټولېږي د امیدواري ښځې د بدن پر انډول توب اغېزه کوي او د ستونزو د رامنځ ته کېدو لامل ګرځي.

د امیدواري په وخت کې د ملا خوږي لاملونو :

د امیدواري په مهال ملا خوږي زیات لاملونه لري؛ او په معمولي توګه د ملا د عضلو له کشش څخه را پیدا کېږي د ګېډې د عضلو کمزورتیا هم د ملا خوږي لامل ګرځېدلای شي، د ګېډې عضلې په طبیعي، ډول د مهر و ستنه پیاوړي کوي او د ملا په سلامتي کې د یادونې وړ برخه لري.

دامیدواري هورمونو ته عضلې شلوي او دا هم پر ملا خوږي اغېزه کوي ملا خوږي معمولاً د امیدواري له دوهمې دورې میاشتنې څخه پیل کېږي او امکان لري تر زیږېدو وروسته هم ملا خوږي پر خپل حال پاتې شي.

سلیقه:

سلیقه د انسان د ننني او باطني شخصیت، د ښکلیتوب دا ړخ ویانده تصویر او دهغه د تمکین تعبیر دي هغه چې د انسان په کړو وړو، خوراک، پوښاک، ناستې، ولاړې او د ژوندانه په داسې نورو چارو کې ځان ښکاره کوي، له همدې ځایه د یوې کورنۍ د غړو سلیقه دهغوی په دسترخوان کالیو او کړو وړوکی په ډېره ښه توګه تجسم مومي.

سلیقه د یوه شی د کیفیت او ارزښت پورې دومره تعلق نه لري بلکې د هغې ډېر ویانده معیار له هغې شی څخه په پوره ذوق سره د غورې ګټې اخېستنې په برخو کې جوتېږي د مثال په ډول، که څوک یوه قیمتي ټوټه په لوړه بیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راونیسي اما په نالایقه خیاط یې وګنډي چې د قدو قواری او اندام له مخې ورسره هېڅ تناسب ونه لري، خو دا ډول کالي د هغو کالیو سره چې له ساده او ارزان بیې ټوټې څخه په پوره سلیقه او تناسب جوړ شوی وی ښکاره توپیر لري، په دې مانا چې د شخص په ځان کې مناسب ښکاري او د نورو په نزد یې با وقاره ښیي او یا که ښه او مکفي خواړه په بې سلیقه توب سره پاخه شي، په ناولو لوښو او خیرن دسترخوان کې د چا په مخکې کېښودل شي نو طبیعي ده چې د هغو عادي خوړو سره د مقایسې وړ نه دي چې په ښه سلیقه پاخه، په پاکو لوښو کې اچول شوي او په پاک دسترخوان کې په ښه سلیقه د چا و مخکې کېښودل شي، بې له شکه دا خواړه چې د ښه رنګ، ښه بوی او ښه خوند درلودونکی دی، د انسان اشتباه تحریکوي او په شوق ترې استفاده کېدای شي دا چې وایي د یوې ښځې ښکلا او قابلیت د هغې له دسترخوانه او کالیو څخه جوتېږي پر ځای او منطقي خبره ده.

وایي یو وخت یو څوک د یوه نوی اشنا کره مېلمه شو کله چې یې ډوډۍ وخوړله نو کوربه ته یې وویل: اشنا ستاسې په کور کې دا پخلې درو ښځو کړی دي؟

یعنې وچه ډوډۍ یوې ښځې؛ نګولی بلې ښځې او چای یوې بلې ښځې تیار کړي دي کوربه په پوره تعجب ورته ځواب ورکړ، هوکی همدغسې ده خو له څه وپوهېدلی؟

مېلمه ورته وویل: ستا له دسترخوانه وپوهېدلم.

رښتیا ده چې سلیقه د ژوند په ټولو برخو کې خاص اهمیت لري، سلیقه ده چې د انسان شخصیت ته قیمت ورکوي او معنوي ارزښت یې تعینوي او د نورو په نزد یې دروند او با تمکینه ښکاره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سليقه ده چې د انسان موقف اهليت او لياقت په ډاګه کوي، يعنې کله چې د چا په ځان کې ناموزونه او يا خيرن کالي وګورو دی خبرې ته هېڅ حاجت نه پاتې کېږي چې د هغه کورنۍ وضعه له نژدې څخه وکتل شي.

د پورتنيو لنډو څرګندونو په بنا هر چاته په کار دی چې د کورنۍ په ګردو چارو کې سليقه کلکه په پام کې ونيسي، په تېره بيا ګرانو مېرمنو او ماشومانو ته ښايي چې د خپل ژوند په ټولو برخو کې سليقه په پام کې ونيسي، او خپل ورځنۍ عادت يې وګرځوي.

د دې موضوع يوه مهمه برخه ده چې د سليقې يوه مهمه برخه نظاظت او پاکي ده له تهذيب او متانت سره برابر کړه وړه او د شيانو او استعمال کې له ظريفانه ذوق څخه کار اخېستل دی.(١)

(١) هېواد ورځپاڼه، ٦٩ ګڼه، ٢٣ قوس، ١٣٨١ کال.

ښځه يا د طبيعت يو نازولی او غښتلی مخلوق :

ما چې کله د لومړي ځل لپاره نړۍ ته سترګې وغړولې او وزېږېدلم لومړی مخلوق چې مې وپېژانده غه مور (ښځه) ده.

ما د هغې تو دی او خوږې شيدې کوم چې د هغې له وينو او غوښو څخه راوتلې رودلې...

څومره چې ما ساه او غوښه اخېسته څومره چې زما هډونو او هډوکو وده کوله هغومره د هغې په وينو او غوښو کې کموالی راته. هوکې، زه د هغې له وينو پيدا شوی وم د هغه په وينو روزل کېدلم په دغه وړو کوالی کې چې زه د هغې د زړه ټوټه وم ما يوازې د هغې غوښن تيونه او سترګې موندلې او د هغې د يوې سره آشنا کېدلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه وخت دا زما د وجود عکس العمل وو چې په غیر شعوري توګه مې د نورو میندو تیونه نه رودل زه چې څومره لویدلم هڅوکی او غوښه مې اخېستله هغومره راته خپل مور ګرانیدله زه د هغې د سینې ګل وم چې هر وخت د خپل ټټر پورې کلک نیولم او مینه به یې را باندې ماتوله، ماته هم د هغې پسته او توده غېږه د ټول جهان له هر هوسا ځایه غوره ښکاریدله...

هر چېرته چې په پروت وم خو چې خپله مور په مې ولیدله ځان به مې ورته ورګوزاروه ګوندې ما په غېږه کې واخلي او تیونه راکړي...

کله چې په زه مور وم نو به مې د هغې تیونه په خوله او دوو لاسونو کې لوبول هو کې هغې ته هم زه ډېر ګران وم حتی تر خپله ځانه هم.

ما به لا چغې کړي نه وي چې دی به راته په ځار او قربان ځان را رسولی و او له څه وخت چې به زه ناروغه وم نو دې به حتی خپله ساه له مانه نذرانه کوله...

د طبعیت دی نازولی مخلوق به زما د لویدلو خاطر له هیڅ ډول ناخوالیو او تنګسو څخه ځان ته ژغوره، ټوله شپه به ویښه وه ګوندې زه یې د ټټرد لاندې نه شم...

د کورنیو چارو د سرته رسولو په غرض دا مجبوره وه چې ما یو څه له ځانه بېل وساتي نو یې راته زانګو واچوله دې زانګو که زه ویده کولم او یوه څه کراري یې راته را کوله هغومره یې د هغې تکلیف نه کماوه، ټوله شپه ویښه ناسته وه زما زانګو به یې زنګوله او لولو، لولو به یې راته ویل:

که زما د زیږېدنې سره سم یې زما سرته توره ایښودلې او په ورونې کې یې کلک تړلم په زانګو کې هم توره زما د بالښت لاندې وه، دې عقیده درلودله چې زه به مېړه او توریالی شم د کلکي عقیدې او کلک عزم څښتن شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ په ورځ، اونۍ په اونۍ میاشت په میاشت او حتی کال په کال زه غتېدلم، فکري او جسمي وده مې کوله ددې ودې تر څنګه زما د چاپېریال د دایرې شعاع هم اوږدېدله...

زه د کورنۍ د نورو غړو سره آشنا کېدلم د محیطي شرایطو له مخې بیا هم د پلاره سره ناآشنا پاتې وم... لکه چې به مې هغه ولیده لاس او پښې به مې ورپسې غورځولې ګوندې په غېږ کې مې واخلي... او راته ګران وو څومره چې د نورو سره بلدېدلم هغومره د موره جلا کېدلم...

ماته مې مور د نړۍ او ژوند د مینې او راز لوست را کړی وو. دغه وخت ماته هر څوک ګران وو دا ځکه زما د ژوند له لومړیو پېښو همدغه وه چې زما او د مور ترمنځه بې ساري او سپېڅلې مینه وه... او هر څومره چې زه نور حلقو ته ور ننوتلم مینه هم راسره سمه ورتله...

زما د هغه هوښیار خبره په یاده ده چې وایي:

(زه د موره کمبخت، بندي ګنهګار نه یم زیږېدلی بلکه دا شیان محیط زما په برخه کړل).

ما دهر چا سره مینه درلودله او راته ګران وو دا زما زړه و چې مینې ته یې پسخولم...

ورو ورو مې د شعوري وده تر څنګه له چاپیریاله دا زده کړل چې څوک راته قار کوي او برندو سترګو مې ډاروي ښایي دهغه غېږې ته ور نه شم، دا وخت مې همدا کولای شو او په همدې پوهېدلم په خړپو څوکې ما دویمه غېږه هغه چې زما د مور د غېږې غوندې پسته وه ومې منیدله او دا زما د لوبو خاوره وه...

بیا هم راته مور ګرانه وه... بیا هم راته د کورنۍ نور خپلوان ګران وو...

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما ته مور ناز را کاوه ... د مینې او ژوند په رمز یې پوهولم.

زه وګرځېدلم خو ددې پر مرسته راتګ راته هم دی را زده کړو ...

ما پښې وکړې او له کوره ووتلم ... همزولان مې پیدا کړل ... په لوبو مې پیل وکړ ... د هغوی سره مې هم مینه درلوده خو بیا هم راته مور ګرانه وه... او ما ښام چې به له لوبو ستړی ستومانه راغلم ددې په ورونونو به بید بدلم ...

زما د خوړو، کالیو ټاټوبې دوا درمل ... هر څه غم ددې په سر وو خیر که د ځینو میندو غوندې چې د باندنیو کارونو لکه شپونتوب، بزګرې منزل وهل او داسې نورو چارو سرته رسولو په غرض به یې زه د شا پورې تړلې ګرځولم ... زه یې د چا سره نه یم ګرزولي خو بیا هم را باندې ګرانه دي.

ما په لوست پیل وکړ ... ددې لپاره چې د هغې د مینې او ژوند راکړ شوی زده کړې پوره کړم ... بیا هم زما د کتاب قلم او نورو درسي سامانونو غم زما د مور او پلار په سر و ما یو ټولګې د بل پسې پای ته رساوه له یوه محیط بل محیط ته چې د هغه سره په هر څه کې توپیر درلود آشنا کېدلم بیا هم ګردې اړتیا وې مې همدغې مور پوره کولی ځکه دا لکه د نورو میندو په شان د چا مزدوره نه وه. د چا ښکنځلې ستوغې سپورې او نادووی یې نه دی زغملی ...

ځکه دا ډول نورې ناخوالی میندو ته عیب نه دی بلکه قهرماني یې ده. زه چې څومره د مور د غېږې او له کوره جلا کېدلم هومره د هغه په سبب زما مینه کمېدله ...

دا نو زما ګناه وه ځکه د هغې چې به هر څومره اولادونه زیاتېدل بیا هم پر ما مهربانه او ورته ګران پاتې وم...

د ځوانۍ په وخت کې د طبیعي عزیزي او انساني خاصي له مخې زه مجبور وم چې د خپل مخالف جنس سره مینه ولرم او ژوند ورسره یو کړم ... نو دلته به

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې مور کله کله هیروله... او د هغې قدرداني ته مې شا کوله ... نه، نه بیا هم راته ددې لیوني ځوانۍ، په وخت کې مور ګرانه وه ...

زه چې له کوره ... کلي او وطنه جلا کېږم خپه کېږم دا ځکه چې له موره جلا کېږم.

په ځواني هم را باندې د نورو ګرانښتونو تر څنګه مور ګرانه ده...

اوس که یې تیونه لوبولای په سینه لوبېدلای په ویښتو کې یې لاسونه وهلي او درسي د ماشومتوب کارونه کولای نه شم...

بیا هم راته ګرانه ده ... که په ورونو یې ګېږدم ... د تټره پورې یې ځان ونیسم، لاسونه یې مچ کړم او په غېږ شم ورکړه ... نه یوازې عیب نه دې بلکه دهغې د شهکار زیار ایستنې قدرداني ده ځینې اولادونه شته چې د مېرمنې اولادونو او شتو خاوندان شي نو مور او پلار هیروي خو دا مور ... هوکې دا ستر مخلوق بیا هم دهغه سره مینه لري او حتی خپل نوه سیان اوکړو سیان ورته ګرانه وي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه.

په افغانستان کې د ښځو رواني ستونزې:

د یو عیني واقعیت او طبیعي پدېدې په توګه زموږ په جګړه وهلي هېواد کې له ځوورو ستیو کلونو را په دې خوا بیخې ثرګنده ده چې زموږ هېوادوال که نر دی او که ښځې په شکل د شکلونو په رواني ناروغیو او له دې نه په را پیدا شوو ستونزو اخته کېږي، چې یو شمېر په خپلو دغو ناروغیو اعتراف کوي خو یو زیات شمېر نور یې ځانونه په تجاهل او هیڅکله نه ښیي چې ګوندې دوئ په رواني ناروغیو اخته او د رواني ستونزو سره نه یوازې لاس

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ګریوان دي بلکې کورنۍ او ټولنه او حتی په خورا لوړه کچه د دې ناروغي نه را پیدا شوو رواني ځوروونکو ستونزو په بیخې زیاتو ګواښونو کې ژوند کوي، دلته ښایي دا پوښتنه رامنځ ته شي، چې د دې شومي پدېدې بنسټیز لامل څه دي؟

چې د دې پوښتنې مدلل او محقق ځواب یوه څېړنیزه کتنه غواړي چې په کوټلي توګه په دې ډول تصریح کېدای شي:

د روان پوهانو او ټولنپوهانو په عقیده لکه څنګه چې د ښځو رواني ستونزې له رواني ناروغیو څخه سرچینه اخلي په همدې ډول د یو ډېر ترخه او خطرناک واقعیت په توګه رواني ناروغي پر ښځو باندې له تاوتریخوالي په تېره بیا فزیکي تاوتریخوالي بنسټیزه سرچینه د هېواد په ګوټ ګوټ کې د واکمنو او ناوړو دودونو او رواجونو یعنې په کورنیو کې د اسلامي ارزښتونو سره په نه مطابقت د ښځو او نارینه وو تر منځه له ودونو او له هغو څخه د رامنځته شوو له ودونو او له هغو څخه د رامنځته شوو ناوړو پایلو او عاقبت نا اندیشانه پېښو څخه سرچینه اخلي چې له دې منځه په ماشومتوب او حتی تر زیږېدلو دمخه ودونو، په زور ودونو، په بدو کې ودونو. د پور او جوارۍ په مقابل کې د ودونو، د پیسو په مقابل کې د ودونو د ملا ماتوونکي ولور په مقابل کې ودونو، د مورو پلار او یانورو خپلوانو په خوښه ودونو، د میراث په خاطر له ودونو او داسې نورو څخه یادونه کېدای شي او ورسره جوخت اقتصادي بې وسي توب، بې سوادي، بیکاري، د مېړه او ښځې ترمنځه د عمر توپیر، په نشه ایزو توکو روږدیتوب، دمېړه په نزد د ملکیت په عنوان ګڼل، د خپلو شرعي او میثاقي حقونو څخه د ښځو آګاهي نه درلودل، دمېړه هر اړخیز قدرت اونفوذ، او اړوندو حقوقي مرجعګانو ته له شکایت اوحق غوښتني ډډه کولو او د داسې نورو مواردو دوه پریکوني نقش لري چې دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول پورتني ودونه او یاد شوي موارد ځانته جلا جلا څېړنیز او هر اړخیز بحث غواړي.

زموږ اصلي خبره پر ښځو د تاوتریخوالي او بیا فزیکي تاوتریخوالي ده چې دا هم ډولونه لري، باندې ولاړه ده نو کله چې کورنۍ تاوتریخوالي ښځو په ډول ډول شیوو ویلو، تر خپلو اغیزو لاندې راولي، د مېړه او کورنۍ د غړیو د ناوړو چلندونو، بد او شیني، وهلو ټکولو، سپکو سپورو ویلو، یې ارزښتي او په خلص مفهوم د عنودانه بدر رفتاریو سره او هغه هم په دوامداره او تکرارېدونکي ډول تر اغېزمنو لاندې راشي، نو طبیعي ده چې له تاوتریخوالي رامنځته شوو بدو چلندونو، د کچې په اندازه ول په رواني ناروغیو اخته کېږي، چې دا ټولې د نه جبرانیدونکي اغېزو او پایلو په توګه د مزمني افسردګي، سخت اضطراب، شخصیتي ناخوالیو، رواني ګډوډیو په تصمیم نیونه کې د ښځو فلج کېدنې، عاطفي او رواني تعادل له لاسه ورکول، ګوښه توب خوښونه، د ځان او ژوند په وړاندې بې توپیري، د کورني په چارو کې نه ګډون او بالاخره د لیونتوب په ورته حالت تمام شي او د جسمي ناروغي له بابته په بې خوبي، سرخوږي، د ملا او شمزیو په درد، بي تحرکي، رواني، ناکراري اخته شي، نو ددې لپاره چې له دغو رواني ستونزو د او همیشني تاوتریخوالي له مظاهرو څخه یې ځان ژغورلي وي، له چارې او د خپلو ستونزو د حل د لیارې د نه موندنې په صورت کې د کورنۍ د غړیو، د ټولنې او اړوندو حقوقي او قضایي مرجع ګانو د نه ملاتړ په وجه ډېرو خطرناکو لارو چارو ته اقدام کوي یعنې په دې مفهوم او تعبیر چې ځان وژني او دهغې ډولونو لکه ځان ته اور اچونې د ځان زندي کولو، ځان سیند ته غورځولو، د زهري توکو خوړلو، ځان له بامه غورځونې او داسې نورو ډېرو خطرناکو کړنو ته لاس اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعیتونو ښودلې ده چې په دې رواني ناروغیو او رواني ستونزو اخته ښځو دوا درمل یوه پېچلې موضوع ده او حتی ناشونې کار دي او دا ځکه چې د هري ناروغې درملنه هغه مهال کېدای شي چې طبیبان دهغې په هغه ریښې او انګیزې په پوهېدنې لاسرسي پیدا کړي چې دغه ناروغي ترې رامنځته شوي ده، او بیا چې د هغې درملنه وکړي نو لکه چې یوه ونه او یا بوټې د ریښې په کیندلو او غوڅولو وچېږي او له منځه ځي په دې ډول رواني ناروغي او رواني ستونزې هم له هغو نه د را پیدا شوو لاملونو په وجه له منځه ځي او بې له شکه د یو ناشونې کار دي ځکه چې د کورنې او ټولنې د اصلاح کولو موضوع، په تېره بیا په ټولنه کې د ښځو په نسبت ناوړه واکمن رواجونه او عنعنې چې په یوه کلیه کې د ناوړو ډولونو کې پېژندل کېدای شي بیخې ناشونې موضوع ده، او لکه چې ټولنیزو حالتونو ښودلې ده په هیڅ ډول او لارو چارو له منځه وړل کېدای نه شي.

خو دا چې په نړۍ کې هیڅ کار ناشونې ګڼل کېدای نه شي، نو په مذهبي او عقیدوي طریقه په دې برخه کې د دیني عالمانو او روشنفکرانو، د ټولنیز رسوخ او قدرت له بابته دکلیو د مشرانو، روحانیونو، په دولتي کچه د اداري، قضایي، محاکماتي قوي (البته د قانون د تطبیق له لارې (د نهادونو د تبلیغ او ترویج (د بشري حقونو او کنوانسیونونو د مندرجاتو په باب د آګاهي ورکولو) له لیارې او بالاخره د ښځو د شرعي، قانوني او میثاقي حقونو څخه په خپله د نجونو او ښځو او د مورو پلار د پوره آګاهي حاصلولو او د ښځو دحقونو او ژوند په اړوند د هغوئ د ملاتړ او خواخوږۍ له لیارې د افغاني ټولنې رواني ستونزې له منځه تلای شي او بس.(۱)

(۱) اصلاح ورځپاڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور په کلیو کې :

مور په کلیو کې لکه د ښاري میندو غوندې له لازمو مدني حقونو څخه برخمنه نه ده، دا ځکه کومې اسانتیاوې چې د ژوندانه په ډګرونو کې ترې باید ګټه واخلي دوی پرې لاسرسی نه لري.

په لومړي سر کې کلیوالې مور په عمومي ډول د علم له زده کړې څخه چې په نارینه او ښځې یو شان فرض ده محرومه او بې سواده پاتې کېږي او که په سیمه کې د ښځینه ښوونځیو د شتون په صورت کې تر دوولسم ټولګي زده کړه پای ته رسولې وي بیا هم له کور او کلي بهر په دولتي او غیر دولتي ارګانونو کې د چارو سرته رسول لا څه چې په خپل کلي کې په ښځینه ښوونځي کې د ناوړو دودونو د واکمنۍ له مخې د ښوونکو په توګه هم دنده اجرا کولای نشي، او د دوئ د کورنۍ به نزد ورته عار ښکاري، نو اجازه ورته نه ورکوي، تر څو چې د وخت په تېریدلو سره دا هم د بې سوادو میندو غوندې حالت نیسي.

مور په کلیو کې له روغتیایي حقونو څخه هم پوره بې برخې ده او دا ځکه چې له ښارونو څخه په لیرې پرتو کلیو کې روغتیایي مرکزونه شتون نه لري او که فرض کوم یو هم تاسیس شوي وي نو لکه د ښاري روغتیایي مرکزونو په شان څه د ماهرو مسلکي طبي پرسونل له پلوه او څه د طبي سامان الاتو د نه درلودلو په وجه، د لازمو روغتیایي خدمتونو د سرته رسولو جوګه کېدای نه شي نو خامخا دا چې په کلیو کې د ناسالم چاپیریال او روغتیایي چارو ته په نه پاملرنې سره کلیواله مور د ډول ډول ناروغیو د ګواښونو سره مخامخ کېږي، او هغه مهال ښاري روغتون ته وړل کېږي چې ور څېرمه ناروغي یې حاد او وخیمې درجې ته رسېدلې وي او زیاتره ددې پر ځای چې بېرته خپله روغتیا ومومي د مړینې سره مخامخ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کليوالي مور لپاره څه د اميدوارۍ په پړاو کې او څه د زېږېدلو په حساسو شېبو کې او څه د ماشوم تر زېږونې وروسته يې بيخي زياتې ستونزې په وړاندې پرتې وي، او دا ځکه چې د اميدوارۍ په پړاو کې کوم روغتيايي تدبيرونه او طبي سپارښتنې چې له يوې خوا ددې د سالم روغيتايي حالت په اړه وي او له بلې خوا د ماشوم په تړاو وي د مور او ماشوم د ملاتړ د مرکزونو د نشتوالي په وجه، دا د ناوړو پېښو سره مخامخ کېږي چې په طبيعي ډول د زېږونې په پېښه کې، مور خپل ژوند له لاسه ورکوي او يا يې نوي زېږېدلی ماشوم تلف کېږي.

بله موضوع چې د پوره پاملرنې وړ ده هغه دا ده چې د طبي لارښوونو په نه لاسرسي سره يې زېږونې پرله پسې او بې وقفې وي، نو په دې شرايطو کې کليواله مور له سالمې روغتيا څخه بې برخې او ماشوم يې د ډاډمنې روغتيا درلودونکي نه وي. ددې تر څنګه ماشومان يې د وقايوي واکسينونو د نه تطبيقېدو له کبله حتی د يو عيبجن انسان غوندې رامنځته کېږي چې د کورني لپاره دا هم يوه پوره ځورونکې موضوع ګڼل کېږي.

په کليو کې د مور لپاره د ماشوم روزنه او پالنه هم له پوره سرخوږي څخه ډکه ده يعنې کله چې ماشوم ناروغه وي نو طبيعي ده چې ډېر ژاړي او ناآرامي کوي مور يې د کارولو لپاره بايد ټوله شپه دده زانګو وزنګوي او يا يې په غېږ کې په للو للو ويلو او خوځولو ارام کړي، او حتی ټوله شپه کې څه هم تحمل يې ونه لرلای شي شوګېره تېره کړي.

تر هغې چې د ماشوم توب دوره يې تيرېږي مور بايد دغه ټولې ستونزې وګالي، کليواله مور د ښاري ميندو برعکس مجبوره ده چې کليوالي فزيکي چارې ترسره کړي يعنې که د بزګرې وي د کورني د کار وړ غړو سره په کرکيله او د حاصل اخېستلو په مهال، په لو لور، راچلولو، غوبل، ټکولو، درمند پاکولو او کور ته د وړلو په ټولو چارو کې ګډون وکړي، ښکاره ده چې ددې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چارو په خوا کې مور نورې کورنۍ چارې لکه پخلی، پرېمينځل، د کورپاکوالی او داسې نور هم ترسره کوي، په کليو کې که څه هم ميندې اميدواره وي دنارينه او يا ښځينه مشرانو له خوا تر رواني، لفظي او فزيکي تاوتريخوالي لاندې هم نيول کېږي.

بله موضوع چې د پوره غور وړ ده د کليو په زياترو کورنيو کې د مور حقونو او درانه مقام ته پاملرنه نه کېږي، هلته د مور د ورځې به مفهوم څوک نه پوهېږي. لنډه دا چې د پورتنيو واقعيتونو له مخې به د يوې کليوالي مور تولنيزه څېره تر يوه حده انځور شوې وي او هغه څه چې په کل کې د پوره اند ېښنې او غور وړ ګڼل کېږي له طبيعي، اسلامي، قانوني، مدني او نورو اړونده حقونه څخه د کليوالې مور بشپړ بې برخې توب دې، نو ويل کېدای شي چې دا ډول يوه کليواله مور يو محروم، مظلوم او محکوم انسان بلل کېدای شي.

دا خبره هم د يادونې وړ ده چې له کليو څخه پرته په غرونو او بانډو کې د مور تولنيز وضعيت هم د پوره اند يښنې وړ دې داځکه چې هلته د ژوندانه په هيڅ ډول لازمو امکاناتو لاسرسي نشته دې.

دا هم يو څرګند واقعيت دې چې دولت د خپلو اقتصادي کمزورو محدوديتونو له مخې لکه چې لازم دې حتی په ښارونو کې د ځينو ميندو له حقونو څخه ملاتړ کولای او تامينولای نه شي.

نو د پوره وياړ او شاباسي خبره ده چې يو شمېر ميندې چې په دغسې ډېرو ناوړو شرايطو کې خپل اولادونه د وطن، خلکو، سولې، ترقي او د عمومي سرکالي سره د مينې په روحيه روزي او د يو نافع او صالح غړي په توګه يې ټولنې ته وړاندې کوي، ددې مور له فداکاري، اتلولۍ او وتلي توب څخه استازي توب کوي چې زياتې ښېلګې يې وړاندې کيدای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په عقیده که د ښځو چارو وزارت، دمور د ورځې په ویاړ د ممتازو میندو په ډله کې له کلیو څخه هم یو شمېر میندي انتخاب او د هغوی د وتلي توب نمانځنه او درناوی وکړي دا به په خپل ذات کې پوره نوښت وي.(۱)

(۱) ارشادالنسوان جریده.

د ماندینې نقش د مېړه د شخصیت په تکوین کې :

د تاریخي واقعیتونو په شهادت که چېرته یوه مېرمن د یو واقعي انسان په توګه د ټولو ښځینه غوره اخلاقو، عاطفانه او لطیفانه ممېزاتو او چلندونو څخه برخمنه وي د خپلې کورني او بالخاصه د خپل مېړه په وړاندې د خپلو ور څېرمه مکلفیتونو ترسره کول خپله فریضه وبولي او لکه چې ښایي هغه په ډېره مخلصانه او صادقانه توګه ادا کړي، نو بې له شکه نومورې ښځه د خپل مېړه د انساني لوړ شخصیت په غوره وده او مطلوب تکامل کې د یادونې وړ ونډه اخېستلای شي، چې په بشري تاریخ کې د داسې وتلیو ښځو زیات شمېر بېلګې وړاندې کیدای شي.

لیرې به نه ځو زمونږ په اسلامي تاریخ کې که څه هم حضرت محمد ص له وړوکتوب څخه د غوره نبوي صفتونو او وتلیو اخلاقو لرونکی انسان و او لوی خدای یې د مینې څخه نړۍ پیدا کړې، او په حقیقت کې د دده د شخصیت په لا تکامل او تبارز کې د هیچا مرستې ته اړتیا نه لیدل کېدله، خو بیا هم تر یوه حده کله چې یې د حضرت خدیجه الکبری سره د لوی خدای (ج) د حکم له مخې واده وکړ، نو د هغې مبارکي بي بي په معنوي او حتی اقتصادي مرسته یې د اسلام د مبارک دین د تبلیغ او ترویج په چارو کې زیاتې برباوې ترلاسه کړې او حتی د نبوت د وحې د نزول په حساسو شېبو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې آنحضرت محمد صلی الله علیه وسلم سختو هیجانونو تر خپلې اغېزې لاندې راوستي و، همدا بي بي يې ملګرې او مددګاره وه.

په همدې ترتیب که د غیر اسلامي نړۍ د ښځو تاریخ ته ور وګرځو، نو جان کینېډي د امریکا د فقید جمهور رییس له خاطراتو ځخه یوه مهمه خاطره داوه، چې ویلي یې دي:

«که چېرته ژاکلېن دده مېرمن او دده پر شخصیت اغېزمنه نه وای نو دې په هیڅ کله د امریکا د جمهور رییس دغه لوړ مقام ته رسېدلای نه وای».

دا چې د ژاکلېن شخصیت دده تر مړینې وروسته څنګه پر ځمکه را ولوېده دا بله موضوع ده.

ما د یوې لیکوالې مېرمنې له خولې اورېدلې ؤ چې ماته یې وویل:

زه مې مور او پلار یو چاته کوژده کړم چې په علمي سویه کې زما څخه ښکته و، په دې مفهوم چې زه لیسانسه او هغه بلکوریا پاس و. دا چې زما شخصیت پر هغه نفوذ درلود، نو تر واده وروسته یې را سره ومنله چې زما په خوښه به دی هم لوړ تحصیلات سرته رسوې دا وه چې درې کاله وروسته یې د کابل پوهنتون په یو پوهنځي کې تر لوړو زده کړو وروسته لیسانس واخیست او په تحصیلي کچه کې زما سره همسیال شو.

که دې میرمنې خپل مېړه د خپل نفوذ په وجه د لوړ زده کړو سرته رسولو ته نه واي اړ ایستلای نو هغه به په هیڅ صورت لوړو زده کړو ته ملا تړلی نه وای.

او که چیرته ځینو عادي او کورنیو موضوعګانو ته مراجعه وشي نو په کورنیو کې په تېره بیا په پخلي او په نورو چارو کې، د ښځې ښه سلیقه، مهارت او چلند د نورو په نسبت ددې د مېړه په شخصیت سمه اغېزه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه چې وايي: يوه ورځ د مېړه او ښځې تر منځ مشاجره شوه او ماندينې يې ادعا وکړه، چې زه د نورو په نسبت ستا د شخصيت په مقام اغېزمنه يم، کنه په ډېره لږه خبره دي، زه د نورو په نسبت شخصيت پوره راڅېړولای شم، خو مېړه د خپلې ماندينې دغه ادعا نه منله، او هغې ورته وويل: چې زه به يې عملاً درونښيم.

وايي يوه ورځ يې مېړه په حجره «دېره» کې د مېلمنو سره ناست و، ميرمن يې خپل يو ماشوم ورولېږه او ورته يې وويل: چې د خلکو په مخکې به دې پلار ته وايي: چې کور ته رانوزي او اوړه وا غړي (يا بل داسې ښځينه کار وکړي) ماشوم په حجره کې د ټولو په مخکې خپل پلار ته د مور خبره وکړه، او په سړي په دې شبېه کې له ډېر شرمه سړې خولې را ماتې شوې او په قار کور ته ننووت، ښځې ورته وويل: اوس خو دې وليدل، د نورو په نزد د درندولو او يا کم راوستلو کيلي زما په لاس کې ده.

داسې زياتې پېښې د بېلګې په توګه وړاندې کېدای شي چې يوه بله وړه بېلګه يې داده: که ښځه د ننه په کور کې له غوره سليقې او نظافت څخه کار وانخلي او په خوراکي لوښو کې چې د مېلمه په مخکې اېښودل کېږي وينښته، مچ او يا يې د ديګ د تورو شوو ګوتو نښانه وليدل شي نو په دې شبېه کې د سړي ټولنيز شخصيت تر کومه حده تر جدي پوښتنې لاندې راتلای شي؟

لنډه دا چې د مېړه د شخصيت په تکوين کې د هغه د ماندينې نقش هغه موضوع ده چې په زياتو مواردو کې يې اهميت جوتېدای شي.(۱)

(۱) ارشادالنسوان جريده، ۸۸ ګڼه، د ۱۳۹۲ کال د جوزا مياشت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو د نړیوالې ورځې د را رسېدو په ویاړ :

مور د مینې او ګرانښت په زړه پورې پدېده ده په نړۍ کې د بل هېڅ موجود نوم دومره خوږ او په زړه پورې نه دي لکه چې د مور مفهوم خوږ او په زړه پورې دي او دا ځکه چې د مور په نوم کې عاطفه مینه او محبت پروت دی او مور د یوې ډېرې خوږې مینې خورا ویانده ننښه ده.

هوکې انسان د خپل پیدا ېښت له هماغې لومړنۍ شېبې څخه چې له چا سره پېژندنه پیدا کوي هغه مور ده د مور د سپېڅلې نوم خوږوالي او له انسان سره د عاطفې نه شلېدونکې پیوند له دې موضوع څخه ډېر ښه جوتیدای شي چې کله انسان په کوم مصیبت اخته کېږي او یا ورته درد رسېږي نو بې بې اختیاره مور ته د خطاب کلمې په خوله کې پریوزي او دا ددې مانا هم ورکوي چې په رښتیا سره مور تر هر چا زیاته د خپل اولاد غمخوار ه او خواخوږې ده.

دا د بشري منطق حکم دی چې که مور نه وای نو بشري نسل به هم په جهان کې نه وای، که مور نه وای د لوی خدای د ارشاداتو له مخې به انسان هم د ځمکې د خلافت وارثت او وړتیا نه وای پیدا کړې. د مور مقام په دې د پوره درناوی او ستایلو وړ دي چې ښځه نه یوازې د هر انسان مور ده بلکې د پیغمبرانو، نوابغوو، متبحرینو، فیلسوفانو، اتلانو او د ډېرو لوړو تاریخي او فرهنګي او پوځي شخصیتونو مور هم ده، هوکې د مور په پسته او توده غېږ کې هغه انسانان هم روزل شوي دي چې په اسماني کایناتو کې د لوی خدای د محیرالعقولو خلقتونه اسرارو نه لټوي، رښتیا چې مور که په یوه لاس زانګو زنګوي نو بیا په دا بل لاس جهان خوځوي او زموږ تاریخ د دا ډول خوزونو او خوزېدنو بې شمېره او بې ساري بېلګې لري او د ببخې زیاتو نومیالیو او وتلیو شخصیتونو نومونه په کې ثبت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې ځایه ده چې لوی خدای (ج) مور د یوې طبیعي بې ساري او ارزښتمنې عطیې په توګه پر انسان لور والې ده.

هو کې ! په قران مجید کې د مور د درناوی او قدردانی او زړه ساتلو په باب پوره تاکیدی لارښوونه شوې ده چې فرمايي:

« د مور زړه به ساتي هغه به نه خپه کوي او د رضا مندي به یې کلک خیال ساتي، ددې په مقابل کې دنورو نامناسبو او قهرجنو لفظونو استعمالول خو لا څه چې اوف قدری به هم ورته نه کوي».

لنډه دا چې که په دنیا کې څوک غواړي چې قدر او منزلت ته ورسېږي او یا اخروي فلاح او صلاح یې په برخه شي نو دا نعمتونه او جنتونه د مور تر پښو لاندې دي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، ۲۸۲ ګڼه، ۱۵/ کب/ ۱۳۸۴.

خشونت که وحشت :

یوه شپه چې پا غوندي پاغونډي واوره ورېدله او چاپیریال یو ډاروونکي ماحول ګرځیدلي وو، یوازې د سړښت په وجه د سپو غپا او دولی اورېدل کېدلي د یوې بیوزلي میرمنې کور ته نژدې یوه زړه بوږوونکي فاجعه د پېښېدو په حال کې وه، هو کې د بختوري ترور کور ته نږدې د ماشومانو ژړا او فریادو دا خوب ته نه پرېښودله او لږه شېبه وروسته ورسره ددې د ماشوم ژړا هم ورغبرګه شوه، خو ژر یې خپل ماشوم ته تي ورکړه، په زانګو کې واچوو او تر څو ټالیو ورکولو وروسته یې ماشوم ویده شو، خو د ګاونډي د ماشوم ژړا همداسې روانه وه، کله به غلې او کله به یې زیاته شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور يې زړه طاقت ونه کړ تيلي څراغ يې ولګاوه، ځان يې زړه کمپله کې راتاوه او خپل سوري بوټان يې پښو کړل او له کوټې راووتله...

خو د ګاونډې په کور کې د ماشوم ژړا په کښيناستلې آواز اوريدل کېدله، داوه چې د هغوی د احوال د اخيستلو لپاره د خپل کور دروازه يې ببرته کړه او کوڅې ته ووتله، دهغوی د کور ور بيرته و ... کېسه داسې وه، د بختوري ګاونډۍ ښځې د اميدواري وروستي شپې وې يوه ورځ يې دمخه د زيږولو له درده په ځانکنده کې تېره کړې وه، په داسې حال کې چې يې مېړه ته ژړل، زاري او ننواتي يې ورته کولې چې مرسته ورسره وکړي او ډېر ژر يې زيږنتون ته ورسوي تر څو چې يې ماشوم په زيږنتون کې پيدا شي، خو کاشکې چې مېړه يې صله رحمي درلودلې زړه سوي يې درلودلي او د مېړه توب او ښځې توب په حق پوهېدلی...

دده زړه نه يوازې له سختي ډېره وه بلکي غوږونه يې هم کاڼه وو، ددې زاري او ننواتي يې نه اورېدل چې له ډېره درده لکه مار تاوېږي او تا وېږي...

هغې درې اولاده درلودل چې مشر يې يوه اته نهه کلنه نجلۍ وه.

مېړه ته يې زاري کولې چې دخپلو درېيو ماشومانو په خاطر يې روغتون ته يوسي خو مېړه يې لکه وچه ونه بې حرکته او بې تفاوته ولاړ و او داسې حال کې چې له قهره ډک يې مظلومې ښځې ته کتل همدا يې ورته ويل:

مړه شه مړه شه، په دې کې زما پت دي نه دا چې زيږنتون ته دي نامحرومو ډاکترانو ته بوځم، زه خو غيرت لرم، ننګ او ناموس لرم هيڅوک خپله ښځه ډاکترانو ته نه بيايي زه هيڅ دا کار کولای نشم.

او که مري همدا اوس مړه شه نو اوس هغه شيبې را رسيدلې دي چې ښځه بې حرکته شوي او د دريدونه وه او ماشومانو نظر د پلار سترګو ته کتل چې د مور سره يې مرسته وکړي خو د هغه وحشي انسان زړه هم نه په خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماشومانو نه سوځېده په دې وخت کې د يوې بوډۍ ښځې په مرسته يې نوی ماشوم پيدا شو او دده په زيږېدلو سره يې مظلومه مور له دنيا نه سترګې پټې کړي او د مېږه د تاوتريخوالي له ټولو مظالمو څخه يې نجات وموند. او ماشوم يې مشري لور ته پرېښوده په داسې حال کې چې د مور جسد يې د زاړه دوشک د پاسه پروت و ماشومانو يې کوکاري وهلي که يې پلار د عاطفې ډک زړه درلودلې نو دده به هم د هغوی سره سمي کوکاري وهلای خو هغه د يو بې احساسه مخلوق غوندې په عادي حالت کې ولاړ و دا وه چې ګاونډيانو د هغې مړي ښخ کړه او وروستي ښځه چې دده له کور ووتله هماغه بختوره ترور وه.

د سږي په کور کې د هغه اته کلنه لور دوه کوچني زامن او يوه ورځني زوی پاتې شو. ماشوم ټوله شپه ژړل او مشري خور يې داسې چاره نه درلودله چې هغه پرې ارام شي بې رحمه سړي چې يې حوصله له لاسه ورکړي وه ماشومان يې مشري لور ته پرېښودل او نژدې جومات ته لاړ او هلته ويده شو نجلې خپل ورور په زانګون اچولي او ټوله شپه يې خوزاوه خو دوه نور ماشومان چې دورخې ناکراري يې تيره کړي وه ويده وو.

که څه هم نجلې د مور وظيفه اجرا کوله خو هغه څه چې مور يې کولای شو دا ترې عاجزه وه او يوازې يې د هغه پرله پسې ژړا سره د خپلو اوښکو تويول ملګري کول نجلې به کله کله خوږ چای د هغه په خوله کې اچاوه ګوندې څه چاره يې وشي په دوهمه ورځ بختوره ترور د هغوی کره ورغلله، خو سړي په کور کې نه و دا وه چې ماشوم يې په چادري راونغښت او د نجلې او د هغې د دوو کوچنيو ورونو سره يې خپل کور ته راوستل.

او کله چې يتيم ماشوم ته خپل تي ورکړ، هغه تي واخيست او د ترږي غوندې يې وروده. په دې وخت کې بې رحمه سړي چې ماشومان يې په کور کې نه وو د بختوري ترور دروازه يې په لغته ووهل او په زيات قهر و غضب هلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورننووت او په تنده لهجه يې ورته وويل: ته نه پوهېږې چې پرته زما له اجازې څخه ماشوم ته د شريعت له مخې شيده ورکولي نه شې، ته ګنهګاره يې که هر څو بختوري او د هغه مېره کوښښ وکړه چې دا وحشي سړي ته قناعت ورکړي هغه په ډېر وحشت سره خپل ماشومان کور ته يووړل.

څرنګه چې د ماشوم مشري خور هيڅ خوب او استراحت کړي نه و داوه چې سختي تبې ونيوله، ژړل يې او اسمان زړه هم سوځېده او ورسره سم يې ژړل، اوزياتې خپل ورور کرارولي نه شو.

دا هغه شپې وې چې پلار او ورونه يې ويده وو د ماشوم ژړا او ددې ژوند هم په دې شپبو کې پای ته رسيدلی وو.

ورور يې په زنګونو کې پروت او دواړه په همشينې خوب وېده پراته وو.(۱)

(۱) واقعيت مجله، ۲۸ ګڼه، حمل و ثور، ۱۳۸۸ کال.

د بنولی حساسيت :

دا يوه طبيعي او عاطفي موضوع ده چې هېڅ يوه ښځه بنه نه خوښوي، کينه او حسد ورسره لري که څه هم تر بن توب د مخه يې يا نژدې خپلوانه او ياد خورولي د اړيکو له مخې ورته تر خوره هم ګرانه او زړه ته نژدې وي.

ډېر داسې ليدل شوي چې ځينو ښځو د نارينه اولاد د نه راوړلو له کبله په دې خاطر چې مېړه بې ميراث نه شي نو په خپله خوښه او انتخاب يې ورته دوهمه ښځه واده کړې ده نو د واده سره سم يې بيا هغه د مخکني دوستۍ او خورولۍ مينه او ګرانښت په پخواني حال نه دي پاتې شوې او پر عوض يې د هغې په نسبت د کرکې کينې او رخي احساس په زړه کې ځای نيولی دی او ددې سره يې مېړه ډېره کمه پيرزوينه او لوريدينه يا تمايل ددې لامل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځېدلي چې شعور يې تر اورجني اغېزې لاندې راغلي او حتی په کورني چاپيريال کې يې د تاوتريخوالي شرايط رامنځته شوي دي او د کورنۍ هغه له صميمته، پيرزوينې او ګرانښته ډکه پخوانۍ فضا يې په جهنمي او ډېره ځورونکي فضا اړولې ده.

زموږ په فرهنګي اثارو، فلکوريکو کيسو او عنعنوي روايتونو او ورځينو، ټولنيزو بحثونو کې په دې تړاو زيات مثالونه کېسې او پېښې راوړل کېږي زه باور لرم چې زيات کسان به د ښځې د بنولۍ له دې حساسيته دومره آګاهي ونه لري چې ايا يوه مېرمن که څه هم د مېړه د لومړنۍ ميرمنې چې مړه شوي او هېڅ ډول پېژندنه او اړيکي يې ورسره نه درلودلې بيا هم ورسره د بنتوب حساسيت ښيي، د هغې له نامه، يادونې او يادګاري پدېدو څخه کرکه کوي ترې ځورېږي پر روحياتو يې فشار راوړي، متشنج کوي يې او حتی کله کله يې په ناوړو لفظونو يادوي...

زه په خيالي ډول او په ګومان سره دا ادعانه کوم بلکې په واقعي توګه راته جوته ده چې يوه مېرمنه د مېړه د مخکينې مړې ښځې په نسبت هم ځورونکي حساسيت لري يوه سړی چې مېرمن يې مړه شوې وه.

دوهم واده وکړه دا چې له دې موضوع څخه يې نقلي او کتابي هيڅ آګاهي نه درلودله چې يوه مېرمن په هر حالت د بنی په نسبت حساسيت ښيي او د هغې له هر څه يې بدې راځي نو يې د پخواني ميرمن عکس د هغې د ياد د درناوی په خاطر د ميز لپاسه ايښودلې و خو کله چې به يې وليدل عکس به چپه شوی و، او حتی داسې مهال هم راورسېد چې د هغې مرحومې عکس له ځايه لرې شوی او چېرته پټ ايښودل شوی دی چې سترګې يې پرې ونه لګېږي.

مېړه يې ډېر ناوخته د هغې په نسبت د خپلې نوی ميرمن په دې حساسيت وپوهېده، او بيا يې دا هڅه نه کوله د مرحومې ښځې عکس د کتلو وړ ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې کېږدي. ځکه دا يې درک کړې وه چې د مړي مېرمنې د عکس سره دا ډول چلند يوازې دده دوهمه ښځه کوي. نو د دا ډول نزاکتونو په پاملرنه سره يې د مړې ښځې په اړه له نوې ښځې سره په چال چلند کې له پوره احتياط کار اخيست، خو بيا يې هم ځينې وخت دا خبره هېريدله چې ميرمنه يې د پخوانۍ ښځې د هر څه سره حسياست لري دهغې ستاينه او پر ښه نوم يادونه خو دده لپاره د زغم وړ نه ده.

او بالاخره يې په دې نزاکت هم هغه مهال سرخلاص شو چې مېرمن يې بنزيو ته د قاربدو په وخت کې د هغو د مور په ادرس سپکې کلمې وکارولې خو مېړه ته يې د هغې دغه ناوړه چلند د تحمل وړ ښکاره نه شو ځکه چې هغه مرحومه خو لا د مخه مړه وه او اوس ددې د ماندنيې په ژوند کې هيڅ ګډون او اغېزه نه لري، دا خو ډېره له انصافه لرې خبره ده چې په ډېره کوچنۍ خبره ګويا هغه له ګوره راوايستل شي او په کورنۍ کې د کدورت فضا رامنځته کوي او د دوئ ګډو او صميمي اړيکو ته زيان ورسوي.

ميړه يې دځان سره وايي هغه بيچارګۍ خو په خپل ژوندانه کې دده د ځوانۍ نازونه منلي، پاللي او زيات خدمتونه يې ورته کړي. د کورنۍ سرشتيې او ناخوالې يې ورته ګاللی دي، اولادونه يې ورته زيږولي او لوی کړي او روزلې يې دي او لا ډېره مهمه داد چې په هر ډول شرايطو کې يې د کورنۍ نوم او د پت خوندي ساتلی دي او ددې تر څنګه اوس چې مړه ده نو ددې ميرمنې ته يې څه زيان رسيږي.

که د احساساتي او سرسري موضوع څخه پرته، په منطقي او غريزوي شکل ددې مسلې ماهيت ته په ځېر شو سوچ په کې وکړو دا مهمه ده چې په دې اړه نه په کوم کتاب کې څه ليکل شوي او نه چا دا موضوع درک کړې ده، مګر واقعيت دا دي چې د يوې ښځې لپاره بڼ بيا هم بڼ ده، د هغې ژوندينه او مړينه ورته نسبي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوې ميرمنې لپاره په هيڅ شان د زغم وړ نه وي چې مېړه يې لا څه بل څوک ددې په مخکې ددې د مړی بنی ستاينه وکړي او يا يې د ياد او يادګاري شيونو درناوی وکړي.

که هغه مړه ده خو ددې د مېړه لپاره مړه ده ددې په نسبت خود حساسيت، رخې او کينې له پلوه مړه نه ده، که هغه مړه ده خو بيا هم په شکل د اشکالو د هغې په کورنۍ ژوند کې يې ګډون او اغيز لا پر ځای پاتې دي.

اولادونه، د کورني نور او د هغې په نسبت يې د مېړه ښې خاطرې او داسې نورې رېښې چې د هيرولو او ايسته غورځولو وړ نه دي موجودې دي.

ددې ليکنې څخه چې تقريباً نوی موضوع رامنځته کولو څخه زما مطلب دادی چې د مېړه او ښځې دواړو لپاره په دې پوهېدنه او ګڼه اخېسته ترې پوره اهميت لري.

۱ـ مېړه ښايي پوه شي چې دده مرحومه ميرمن دده په کورنۍ ژوند کې په غير مستقيم ډول بيا هم شريکه، اغېزينه او يو څه نقش لري او د هغې په اړوند يادونه دده د نوي ښځې لپاره لپاره داسې مثال لري چې ګويا ژوندی ده، نو په کار دي چې د هغې په نسبت د خپلې ميرمنې دغه حساسيت په ژوره توګه درک شي او ددې سره په ټولو چلندونو کې هغه په پام کې ونيسي، که څه هم هغه حتماً مړه ده خو ددې په حضور کې دی هغه په معنوي ژوندۍ وشميري او د هيڅ ډول مواردو کې ترې هسې يادونه نه کوي چې ددې حساسيت را پاروي.

۲ـ ميرمنې ته هم په کار دي ددې لپاره چې د کورنۍ صميمي فضا يې تامينه کړې وي او د مېړه د مينې او ګرانښت او درناوي وړ ګرځيدلې وي نو دهغه خوشحالي لپاره دې که څه هم د مړې بنی په باب يادونه ورته د زغم وړ نه ده بيا دی هم دومره زيات حساسيت نه ښيي او دهغې د نوم او يادونو څخه دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

درناوی وکړي او له دې يې مور ده او بې ګټې او له تعصب نه ډک حساسيت ښځه دې ډېره وکړي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۱۴ ګڼه، ۵ قوس، ۱۳۸۳ کال.

د کوچيانو د ژوند يو کوچنی انځور :

کله چې د کوچيانو نوم اخېستل کېږي بې له شکه زموږ د سترګو په وړاندې چا چې د کوچيانو سرګردانه او لالهنده ژوند ليدلی وي نو دوا ړه دهغوی هميشني سفرونه او ږدي او بې منزله لار وهني، سترې کوونکي مزلونه، موقتي دمې، کېږدې وهني، زياتره حيواني غذا خوړني، رمې دښتې دامانونه او داسې نور لکه د فلمونو پردې يو د بل پسې مجسم کېږي، هغه چې موسمي مرغانو غوندې نه دميوه خورو مرغانو په څېر (دا دواړه زما د دو شعرونو عنوانه دي چې زموږ د ټولنې د طبقاتي ژوند يو څه مشخصاتو په کې انعکاس موندلی دي).

له سړو او تودوښې ښځه د يو څه مساعدو او خوندي سيمو په لټون او هلته د موقتي استوګنې لپاره کال و سر تګ راتګ او په لوڅو پښو سفرونه او له کړاونو ډک واټونه وهي.

هو کې، د کوچيانو د ژوندانه صحنې چې د بشريت د ژوندانه د لومړينو دورو سره دومره توپير نه لري، هميشه يې کډې په اوښانو او خرو بار او رمې يې په مخکې وي له يوې سيمې بلې سيمې ته کوچونه کوي.

کوچيان که څه هم د ټولنې يو مهم قشر دي بيا هم په خپل وطن کې بې وطنه ګرځي. نه ځانګړې ديره او نه خپله هديره لري، هماغه سيمې، کڅې، دښتونه او دامانونه او ورغالې د دوی استوګنې دي چې د خپلو سفرونو په ترڅ کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روڼ اسمان لاندې د دوئ د ژوندانه يو څه شرايط په کې موجود او د مه يې په کې جوړېدای شي کوچيان د خپلو استوګنو په سيمو کې نه د ښناک صحې اوبه پېژني، نه د بريښنا د انرژې او په ګټه پوهېږي نه سوتره کالي، محکم او پاسته پايزارونه او نه داسې نورو شيانو سره اشنايي لري.

دوې هميشه د بارانونو د شپېو لاندې په لنډه بلو ځمکو، لمدو کيزديو لوګنو خيمو کې اوسېږي او لامده کالي کاروي، هغه چې د ناروغيو لامل ګرځېدلای شي او اوړې مهال پرې ځمکه د تنور غوندې تود ګرځي د دوی د خوړو په جمله کې نه له تازه ميوو او نه له وچو ميوو او نه د نور خوراکي موادو څخه ګټه اخېستلای شي، پر دسترخوان يې يوازې لبنيات يعنې د دوی د څارويو محصولات لکه شنده، ماسته، شړومبې، چکه، قروت او پوڅه او داسې نور په ځانله ځانله وختونه کې پراته وي، خو ډېر کم له پيروي او کوچو څخه او ډېره کمه له غوړيو څخه ګټه اخېستلای شي، او داځکه هغه خوراکي شيان چې په غوړيو کې پخېږي د دوی په واک کې نه دي.

غنمينه ډوډۍ او سوکړک يعنې جواري د څپياکو (د څارويو فضله مواد) او ډېر کم د سارا يي بوټو په واسطه پخوي او انګولی (کتغ) هم په دې توګه پخوي کوچياني ښځې خپل څاروي په غير صحي حالت کې لوشي، مستي يې شاړبې کوچ او شړومبي ترې اخلي، لوګجنو او بوی ناکو نغريو ته ناستې او نه د هغوې په پخلي کې د روغتيايي شرايط په پام کې نيولو امکانات موجود يدای شي د تشناب او بيت الخلا د شتون لپاره هيڅ ډول امکانات د دوې په واک کې نه وي کوچيان له دوا درملو او درملنې څخه ګټه اخېستلای نه شي که څه هم د دوی استوګن په تېره بيا ښاري شتمن وطنوال د ژوند په ډېرو پر مختللو سوکاله او عصري شرايطو کې ژوند کوي د دوی ناروغان په طبيعي توګه رغېږي او يا دا چې بې وخته مري او دا ځکه چې دوی کلنيکي درملنې او يا داخلي بستر د معالجوي امکاناتو څخه بېخې محروم، ډاکټر،

(c) ketabton.com: The Digital Library

درمل او درملنه د دوی په ژوند کې بیخې ځای نه لري، د دوی ماشومان لکه بیدیاني ګلونه بې روزنیزې سالمې پالنې رالويږي او له منځه ځي یعنې د زده کړې، روغتیا او نه روزنې له حقه محروم او یوازې د اسلام بناوې لکه کلمه او د لمانځه قرایتونه د خپلو مشرانو څخه په ناسم ډول زده کوي دوی حتی نه ملا پېژني، نه جومات نه ښوونځي او ښوونکې او قلم او کتاب او داسې نور...

د ډېر افسوس او خواشینې خبره ده چې دوی د مور او ماشوم د حمایې له ملي اونړیوالو حقونو، او قوانینو بیخې برخمن شوې نه دي مینډې د امیدواري په موده کې اوږده سفرونه کوې او دهغې د ماشوم په درلودلو سره درانده بارونه جګوي او هغه چارې ترسره کوي چې د مور د پاره په دې موده کې پوره زیانمنې تمامېږي.

د ماشوم د زیږولو پروسه د مور لپاره چې نوی ماشوم زیږوي یو ډېره دردونکې او رنځورونکې پېښه ده او څرګنده ده چې په دې پېښه کې زیان کوي زیږیدلي ماشوم تلف کېږي او یا هم مور خپل ژوند له لاسه ورکوي که په لنډ ډول وویل شي کوچیان د افغانستان د تبعه وو په حیث له ټولو بشري حقونو څخه چې د اسلام مقدس دین او دولتي قوانینو کې تثبیت او یا په نړیوالو کچه د بشر د حقوقو په اعلامیه کې راغلي محروم دي.(۱)

(۱) ایلبند مجله، ۴ ګڼه، حمل – جوزا ، ۱۳۸۸ کال.

پر ښځو د تاوتریخوالي د کرکجنې پدیدې له منځه وړل یو مهم ضرورت دی:

ټولنیزو واقعیتونو ښودلې ده چې زموږ په وروسته پاتې ټولنه کې پر ښځو باندې تاوتریخوالي کومه نوی پېښه نه ده او له ډېر پخوا نه په شکل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکلونو زموږ د خلکو په کورني ژوند او حتی په ټولنیز ژوند کې دغه ډول تاوتریخوالي نه یوازې د کورنیو دغړیو ترمنځ د پیوندونو د شلولو لامل ګرځیدلی او په کورنۍ کې یې له مینې او محبت څخه ډکه فضا د جلا والي، کرکې او دښمنۍ په دوړو خړه کړې ده بلکې د یو تباه کوونکي لامل په توګه یې د ټولنې په منځ کې د خپلولیو او دوستیو اړیکې هم له منځه وړې دي او بې له شکه په دې برباد وونکو پېښو او تراژیدیو کې قرباني ښځې ورکوي.

یا د ښځو د حقونو په وړاندې زور زیاتې او تاوتریخوالي په کورنیو او ټولنو کې په خپل سر را پیدا شوي او ناڅاپي پېښه نه ده بلکې د ښځو په وړاندې تجربو او د تاوتریخوالي په اړه په څېړنیزو سندونو او اثارو کې یو شمېر لاملونه او سرچینې په ګوته شوي دي چې د ښځو په وړاندې یې او دهغوی دحقونو په مقابل کې د زور زیاتې دعملي کېدلو زمینې برابري کړي دي چې په لاندې توګه یې په کوټلي شکل یو څو بیلګو ته اشاره کېږي:

پر ښځو باندې د تاوتریخوالي او له هغوی سره د زور زیاتې د رامنځته کېدو ډېر مهم لاملونه دا دي:

- په ټولنه کې د ناوړو عنعنو او دودونو واکمني او د دودیزو اصولو او قاعدو په توګه له هغوی څخه پریکونی متابعت.
- د نجونو د ودیدو له قانوني عمر نه دمخه د هغوئ کوژدی.
- په زور او جبر، د نجونو له رضا او رغبت نه پرته دهغوی اجباري کوژدی او ودونه.
- په بدو کې د نجونو ورکول او ودول.
- د یوې متاع او قیمتي شی په توګه د زیاتو پېسو د ترلاسه کولو په خاطر شتمنو بوډاګانو او غیبجنو ته د کوچنیو نجونو ودونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د نجونو پر سر د زيات ولور اخيستل او په ودونو کې يې د زوم پر کورنۍ باندې د واده د ګاڼو ، سامانونو او زيات لګښت تحميلول.
- د عمر له زيات توپير سره سره د کوچنيو نجونو ودونه.
- د پور د تاديه کولو په خاطر د نجونو ودول.
- د ميراث په خاطر ودونه
- د ځينو عاطفي اړيکو پر بنسټ تر زيږيدو دمخه کوژدې.
- د خسرګنۍ په خوښه او رضا ، د دوی د کورنۍ غړيو ته په زور د کونډې په نکاح کول.
- په ندز کې د نجونو ورکول او نور. هيڅوک له دې واقعيت څخه انکار کولای نه شي چې د دې ناوړو عنعنو د واکمنۍ په نتيجه کې يو زيات شمېر نجونو او ښځو په ډول ډول شکلونو لکه ځانته په زندۍ اچونې، سيند ته د ځان غورځولو ، د زهرو پر خوړلو ، ځان ته اور اچولو ، له کوره تښتيدلو او داسې نورو لارو چارو ته پناه وړې او کورني يې له غميزو ، پيغورونو او رنځونو سره مخامخ کړي دي. بايد يادونه وشي په پورتنيو لاملونو بحث کول او پر ده مطالعه او څېړنه غواړي چې د مقالې د لنډيزب په خاطر ترې صرف نظر کېږي.
- د تاوتريخوالي بل ډېر مهم او اغېزمن لامل بې له شکه د نارينه او ښځې له خپلو شرعي، قانوني او مدني حقوقو څخه هر اړخيز بې خبرې ده په تېره بيا له خپلو حقونو څخه د ښځو د خبرتيا نه درلودل د دې سبب کېږي چې دوئ له خپل حق څخه؛ لکه چې ښايي دفاع کولای نه شي.
- د سواد او علم له نعمته د ښځو بې برخي توب بل مهم لامل دي چې ښځې له تاوتريخوالي او د کورنۍ د بدبختيو له غميزو سره مخامخ کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ښځو د اقتصادي خپلواکي نه درلودل هم د دوی په مقابل کې د زور زیاتې او تاوتریخوالي د عملي کولو په باب پر کورنیو ناوړي اغېزې اچوي.
- د کورنیو اقتصادي کمزورتیا هم ددې ناوړې او ناولې پدېدې د رامنځته کېدو یو ستر عامل ګڼل کېږي.
- دنارینه له خوا د هغه له مقام او دریځ څخه بشپړه او یا نسبي بې خبرې ده چې اسلامي، قوانینو او مدني میثاقونو ورکړي دي. له دې جملې نه زموږ په دودیزه ټولنه کې د ښځینه اولاد یعنې لور په پرتله نارینه اولاد یعنې زوی ته امتیاز او برتری ورکړ شوی ده او د زامنو په هر اړخیزه پالنه، روزنه او ښوونه او د کورنۍ او ژوندانه د نورو حقونو په تامینولو کې ورته تر لور زیاته پیرزوینه او پاملرنه راګرځول کېږي چې دا ټول له اسلامي حکمونو او نبوي لارښوونو سره مطابقت نه لري. وړاندیز مو دادی چې پر ښځو باندې باید د تاوتریخوالي له مصیبته او د هغو د لاملونو له اغیزو څخه د ځان ژغورنې په خاطر او له خپلو حقونو څخه د ګټې اخېستنې په باب له افراطي، تقلیدي نامشروعو او داسې نورو ناوړو چلندونو او تاوتریخوالي څخه کاروانه خپستل شي افغاني اړوندی اداري او اړوند نړیوال سازمانونه دي د افغاني ښځو په وړاندې د تاوتریخوالی د له منځه وړلو لپاره پر کوټلو، اړینو او بیړنیو اقداماتو لاس پوري کړي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، ۲۵۸ ګڼه، ۱۲/ ۱۱/ ۱۳۸۵ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورد ستایل کېدو او نمانځل کېدو وړ انسان :

هر انسان کله چې د خپل ژوند دوهم جهان ته سترګې وغړوي لومړی څوک چې یې د پېژندنې وړ ګرځي هغه یوازې دده مور او یا هغه څوک ده چې د مور ولې مسؤولیت یې په غاړه اخلي، شیده ورکوي او روزنیزه پالنه یې کوي.

دلته د مور طبیعي مقام په دې ډېر لوړ، د پالنې ستاینې او نمانځنې وړ ګڼل کېږي چې دده تر زیږېدنې دمخه یې تقریباً د نهو میاشتو په اوږده موده کې ددې نازیږېدلی ماشوم په تړاو ټول طبي سپارښتنې او حقونه په پوره زړه سوی او عاطفی مینه رعایت کړي دي او بیا تر زیږیدلو وروسته یې دده په سالمه وده، روزنه او پالنه کې نه ستړي کېدونکی هلې ځلې کړي او حتی تر وسې پورته ربړونه یې ګاللی دي، د بېلګې په توګه په شپو شپو ماشوم ته د شېدو ورکولو، ارامولو او د دردونو د ګډیدلو په خاطر ځورونکي شوګیرونه پر ځان مني او په شپو یې ورته زانګو زنګولی ده په خبرو راوستاو او تګ په ور زده کونو کې یې فعالانه برخه اخېستلې ده او حتی په هغه دوره کې دغه ماشوم د خپل عمر د ودې لوړو او وروستیو پړاوونو ته هم رسیدلی همدا مور یې همکاره په درد، دردمنده او واقعي غمخوراه پاتې شوي ده د یو اولاد په متعلق پورتني او نورې فدا کارۍ او له وسې بهر زیار ګاللې دي چې لوی خدای ورته ملکوتي مقام او ناپایه حقونه ورکړي دي.

چې څرګنده بېلګه یې د لوی خدای په دې مبارک ایتونو کې پوره جوته ده چې فرمایي: د مور او پلار په مقابل د اوف قدري هم مه کوي هېڅکله پرې قاربږي مه او په مهربانه قولونو یې یادوی او خطاب ورته کوي. بې له شکه خدای په دې تناسب بل هیڅا ته دومره لوړ مقام او سپېڅلې تاکیدي حقونه نه دي ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دا خو ځکه چې مور نه يوازې د نړۍ د سترو او له سترو شخصيتونو لکه پيغمبرانو اولياوو، پوهانو، نوابغو، مبتکرينو يا په خلص مفهوم د ژوندانه په هر ډګر کې د وتليو تاريخي شهکارونه او اتلانو زيږونکي، روزونکي او شخصيت ورکوونکي ده. بلکې ځای لري چې وويل شي مور په يو لاس زانګو زنګوي او بل جهان يا په مفهوم مور هغه د درناوی او ستايلو وړ انسان دي چې د نړۍ او د بشر د ټولنيز ژوند د برخه ليکونو په ټاکلو کې اغيزمنه او فعاله برخه اخلي.

په يوه حديث شريف کې فرمايلي شوي دي «جنت د مور تر پښو لاندې دی» طبعاً د دې حديث محتوا په زياتو اړخونو کې تر څېړنې لاندې دغور وړ ده، که يې مفهوم ته يو څه صراحت ورکړ شي، نو دا چې يو مسلمان هغه د جنت مقام مستحق ګرځېدلي شي چې پر خپلو افعالو، کردارو، ويناوو او پندارکي لوی خدای رضايت حاصل کړي او چې وايي لوی خدای هغه مهال له خپل بنده څخه راضي کېږي چې مور او پلار ترې راضي وي.

د مور د حقونو د رعايت په اړه که وويل شي د مور حقونه له پيدا ينبته تر مړينې د احترام او رعايت وړ دی خو په خواشينی سره ويل کېدای شي چې ځينې اولادونه د مور په اړه پورته لارښوونې او سپارښتنې تر پښو لاندې کوي او کله چې کورني جوړوي نو د خپلې کورني د غړيو يعنې ماندينې او اولادونو په نسبت د مينې او ګرانښت تر ناپايه اغېزې لاندې دومره راځي چې انسان فکر کوي ګويا له هيچا نه دې پيدا شوي هيچا روزنه او پالنه نه ده ورکړې او د بلوغ دغه مرحلې ته په ور رسولو کې يې هيچا ونډه نه ده اخېستې.

همدا رنګه ښايي په دې موضوع تاکيد وشي چې د مور د لوړ مقام نمانځل به يوازې کافي نه وي چاروا کو ته په کار دي چې دهغوی حقونو ته د صادقانه درناوی په خاطر، دهغوی د ژوند د وړ څېرمه ستونزه و بالالخاصه د دوی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روغتيا او سلامتيا په تړاو اغېزمنو عملي لارو چارو څخه کار واخلي او د مور څخه حمايت په واقعي او مسؤلانه مفهوم وکړي.(۱)

(۱) وطن جريده، قبايلو وزارت، اول سرطان، ۱۳۸۸ کال.

زموږ ټولنه او بشري حقوق :

نن سبا په ملي او نړيواله کچه د بشري حقوقو د رعايتولو، تامينولو، اعادې او دفاع په اړوند زيات بحثونه او تبليغات کېږي او ددې حياتي موضوع د موخو د سرته رسېدلو په منظور بهرني او کورني سازمانونه جوړ شوي او خپل بشر پاله فعاليتونه کوي، خو کومه موضوع چې په دې تړاو د زيات اهميت وړ بلل کېږي، تر هغو زيات يې عملي اړخونه خورا ګټور او مهم دي او دا ځکه هغه مهال د بشر د حقوقو ارزښتونه او ګټور توب رښتينې مصداق پيدا کولای شي چې په عملي ډول په ټولنو کې تطبيق شي، کنه د کاغذونو پر مخ به د کرښو ښه ولري. بله موضوع چې د خاص اهميت وړ بلل کېږي هغه په دې ټکي پوهېدنه ده چې زموږ په ټولنه کې د بشر د حقوقو ارزښتونو ته تر کومې اندازې پورې قيمت ورکړ شوي دي؟ او بيا د بشر د حقوقو د ارزښتونو سرغړونکي او د هغو له حدودو څخه تېرې کوونکي په کومو برخو کې معرفي کېدای شي؟

بې له شکه پورتنيو پوښتنو ته په پوره څرګنده زموږ د ټولنې يو شمېر ترخه عيني واقعيتونه ځواب ويلای شي.

دا خبره هم د يادونې وړ ده چې د بشر د حقوقو په سرغړاوي کې کوم عوامل نقش لوبوي؟ که د بېلګې په توګه په هېواد کې د وروستنيو دوو لسيزو ناوړو پېښو ته وروګرځو، نو په څرګنده توګه دا نتيجه ترې اخېستلای شو چې د دغې مودې په اوږدو کې د تباه کوونکو جګړو، ناتارونه او ناورينونه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر بل هر یو عامل زیات د بشر د حقوقو پر خلاف اعمالو کې برخه لري او ویل کېدای شي چې بالذات په خپله جګړه او دهغې بربادوونکي شرایط په بشري ټولنو کې هغه شومې پدېدې دي چې د بشر حقوق په کې په یو ډول نه یو ډول تر پښنو لاندې کېږي او د هغو په بهیر کې د بشر د حقوقو د رعایتولو په برخه کې بې شمېره خنډونه رامنځته کېږي.

که دې موضوع ته یو څه وضاحت ورکړ شي نو ویل کېدای شي چې په جګړه ایزو شرایطو کې د ژوندانه طبیعي حق، په سوله او امنیت کې د ژوند کولو حق، د شخصي ملکیت د درلودلو او خوندي پاتې کېدنې حق، د ازادۍ حق، د ناموس او شرف د خوندیتوب حق، د انسانانو ترمنځه د متقابلو حقونو د رعایت حق او داسې نور هغه برجسته اصلونه دي چې د بشر د حقوقو ټول مفاهیم په کې تعبیرېدلای شي، نو بیخې ښکاره ده چې په جګړه کې په هیڅ صورت نه یوازې دغه حقوق نه رعایت کېږي بلکې دفاع ترې هم کېدای نه شي او دا ځکه چې د جنګ او جګړې مسلکي هدف او غایه هغه مهال تر لاسه کېدای شي چې په پریکونې او بې رحمانه ډول د بشر د حقوقو ارزښتونه تر پښنو لاندې شي، د جګړې په جریان کې دا حتمي ده چې د انسانانو، که څه هم په جګړه کې ګډون ونه لري وینې یې تویې شي، ووژل شي او د خپل طبیعي یعنې د ژوندانه له حقه بې برخې کړای شیو په جګړه کې په مقابل ډول له دواړو خواوو څخه انسانان اسیران کېږي، او د زنداني کېدو په وجه د ازادۍ له حقه محرومېږي، په جګړه کې ټپي کېدل او معیوب کېدل یوه حتمي پېښه ده، چې انسان په کې د وجود او غړو د روغتیا او سلامتیا له حقه محرومېږي، په جګړه کې د انساني حیثیت د حق سپکاوي بېخې عادي خبره ده او دا چې څنګه د جګړې د قربانیانو سره چلند کېږي دا هم ښکاره خبره ده چې د متقابل کسات اخېستلو روحیې د شتون په وجه په هیڅ صورت لکه چې د مخه وویل شول انساني کرامت ته په درانه سترګه کتل کېدای نه شي...

(c) ketabton.com: The Digital Library

او که د جګړې له غمیزو او مظالمو څخه تېر شو نو دا هم یو انکار نه منونکی واقعیت دي چې جګړه لا د نورو زیاتو بدمرغیو د منځ ته راتګ اغېزمن عامل دی، چې په تولنه کې د هغوی شتون د بشري حقوقو د نه رعایتولو لپاره پوره زمینې برابروي.

پرته د جګړه ایزو پېښو، زمونږ ټولنه ددې شاهده ده چې زمونږ په هېواد کې ټوپکسالارۍ او زورواکۍ هم هغه لاملونه دي چې په بیخي زیاته کچه زمونږ په ټولنه کې د بشري حقوقو پر ضد عمل کوي، را به شو د دوی له خوا څرګندو بېلګو ته.

څو کاله دمخه چې کومې پېغلې په مکروریان کې له ډېر لوړ پوړ څخه د خپلې ابرو د ساتنې په خاطر ځان راګوزار کړ او پتمنې مړینې ته یې ترجیح ورکړه ایا د بشر د حقوقو پر ضد د مفهوم څرګند تعبیر نه شي ورانده کولای؟

نن سبا د رسمي او غیر رسمي ډله ایزو رسنیو له لیارې پوره خبرتیا ترلاسه کوو چې زمونږ په تولنه کې د سړی تښتوونکو له خوا د کورنیو نازولي غړي تښتول کېږي او د کورنیو غېږې ترې خالي کېږي، ایا تکراري جنایتونه دا حقیقت نه په ډاګه کوي چې دوی په څومره وحشیانه بڼه د ژوندانه له حقونو بې برخې کېږي، آیا د یوې مال التجارې په توګه پردوی ډېره کرکجنه او زهرجنه سوداګري نه کېږي؟ آیا د دوی څه د نشه یې توکو په قاچاق کې استفاده نه کېږي؟ دا او داسې نور هغه ناروا عملونه دي چې په پوره صراحت د بشري حقونو له حدودو څخه د تېریو بېلګې په ډاګه کوي.

همدا شان زمونږ په کورنیو او بهرنیو زندانونو کې له داسې پېښو سره مخامخ کېږو چې په هغوی کې نه یوازې د انسانانو د ازادۍ حق سلبېږي بلکې د هغوی په اړوند د یو لړ انساني ضد اعمالو په واسطه له بشري حقونو څخه تیري کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کورنيو کې د تاوتريخوالي (خشونت) ناولې پديدې ايا د بشر د حقوقو دارزښتونو پر ضد مشخصات نه افاده کوي؟ په ځينو کورنيو کې د ښځو او ماشومانو وهنې، ټکونې، ګواښونې، سپکاوی او داسې نورو ناسالمه چلندونه آيا د بشري حقونو تر پښو لاندې کېدل نه دي؟

لنډه دا چې دغه پورتنۍ بېلګې ټولې له بشري حقونو څخه د سرغړونو ښې ښکارندې دي. اصلي او منطقي خبره داده چې بايد د بشري حقوقو رعايت عملي بڼې پيدا کړي او په واقعيت کې تري پلويتوب او دفاع وشي، ښه به دا وی چې زموږ د ټولنې پورتنۍ شومې پد بدې لا بربنډې شي او د خبرتيا سيمې ته يې پراختيا ورکړ شي، تر ممکنه حده پورې د اخلاقي او وظيفوي جرئت له مخې يې عاملين رسوا او پر ضد يې پريکونی عمل وشي، دهغو له تورو، خونړيو او فسادي څېرو څخه نقابونه وغورځول شي او محکمو ته وسپار شي.

زموږ نوی اسلامي جمهوري نظام چې زموږ په هېواد کې د لومړی ځل لپاره، د تاريخ په دې حساس او برخليک جوړونکی پړاو کې، د دموکراسي په لور ګامونه پورته کړي دي تر هر څه لومړی بايد زموږ په ټولنه کې د بشر د حقوقو د تامينيدلو په برخه کې جدي دفاع او د سرغړونکو سره يې قانوني چلند وشي، په دې اړه له دولتي ځواک څخه په ټګه اخېستلو، د بشري حقونو دخوندي ساتلو په اړوند اغېزمنې لارې چارې بايد وکارول شي او هيچا ته ددې اجازه ورنه کړ شي چې د بشر د حقوقو ارزښتونه تر پښو لاندې کړي او لا نور هم د جکړو د ناخوالو او مظالمو څخه را پاتې شوی اثرات اغېزمن پر پرېږدي.

همدا ډول د بشر د حقوقو په اړوند د بشر د حقوقو د خپلواک کميسيون څخه نيولی بل هر سازمان او ټولنه چې نن سبا په ملي او نړيواله کچه فعاليت کوي هغوی ته په کار دي چې د خپلو کړنلارو او موخو سره سم له تبليغاتي اړخونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره، سره عملي اقداماتو ته لومړيتوب ورکړي او په خپل ټول توان او قدرت سره په بشري ټولنه کې په تېره بيا زموږ په جګړه ځپلې ټولنه کې دغه زرين او بشر پاله اصل (بشري حقوق) ته اړين ارزښت ورکړي، دخوندي ساتنې او دفاع په چارو کې يې هر اړخيزې هلې ځلې لاګټورې او اغېزمنې کړي او سرغړونکي يې بې له سزا وو پرې نږدي، په پوره باور دا قدمونه به زموږ په هېواد کې د بشري حقونو د ساتنې، څارنې او خونديتوب لپاره اړين وي او په راتلونکي کې به د بشري حقونو په اړه د زړه بوږونکو پېښو مخه ونيول شي. (۱)

(۱) مجله حقوق بشر دوهم کال، نهمه ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیکوال چاپي اثار :

- په مذهبي ادبي- علمي تحقیقي، لرغون پېژندنه، بیوګرافی، پوځي طنزي او داستانی برخو کې تر چاپ لاندې په شمول ۳۲ عنوانه اثار.

- په اهتمام چاپ شوی اثار: د قاضي عطاالله خان د پښتو تاریخ د لومړی ټوک په شمول ۳ عنوانه.

- ژاړل شوی اثار، د رسالو په شمول تر ۲۲ عنوانو زیات

- تر چاپ لاندې د دې اثر په شمول یو عنوان

- په ټولو زمینو کې تر (۱۵۰) عنوانو زیات

- په بېلا بېلو برخو کې مقالې په سلګونو عنوانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک د هیواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (غفور خان) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هیوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رازقي نړیوال

د خپرونو لړ: ۳۵

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library